

Anu Gretschel

KUNTA NUORTEN
OSALLISUUSYMPÄRISTÖNÄ

Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen
tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin
laadunarvioinnin keinoin

Esitetään Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston vanhassa juhlasalissa (S212)
kesäkuun 19. päivänä 2002 kello 12.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2002

KUNTA NUORTEN OSALLISUUSYMPÄRISTÖNÄ

Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen
tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin
laadunarvioinnin keinoin

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH 85

Anu Gretschel

KUNTA NUORTEN
OSALLISUUSYMPÄRISTÖNÄ

Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen
tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin
laadunarvioinnin keinoin

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2002

Editors
Harri Suominen
Department of Health Sciences, University of Jyväskylä
Pekka Olsbo and Marja-Leena Tynkkynen
Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

URN:ISBN:9513912868
ISBN 951-39-1286-8 (PDF)

ISBN 951-39-1211-6 (nid.)
ISSN 0356-1070

Copyright © 2002, by University of Jyväskylä

”Siis tässä ihmiskunnallahan on ollut koko elämänsä ajan niin, että kukaan ei halua jäädä tuntemattomaksi, erakkokin useimmiten on pelkkää itselleen valehtelua. Siis moni ihminenhan on jäänyt [muistiin historian lehdille] mitä pienimmistä asioista ja ne muistetaan. Ei kukaan halua jäädä sitten lopulta tuntemattomaksi. Jokainen haluaa elää – no ainakin minä haluan, että joku tietää, että oli yhteen aikaan kaveri nimeltä Marko, hän oli loistohoppu, kaikkien kaveri.” (Marko 15 vuotta.)

ABSTRACT

Gretschel, Anu

The municipality as an involvement environment – an examination of the interactive relationship between youth groups and municipalities through the quality assessment of three sports facilities construction projects.

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2002, 236 p.

(Studies in Sport, Physical Education and Health

ISSN 0356-1070; 85)

ISBN 951-39-1286-8

English summary

Diss.

The purpose of this research is to explain how municipalities can through their own actions create, support or hinder youth involvement in the living environment and in the municipality. The principal focus of study concerns sports planning and administration, the area of science in question being social sciences of sport. The theoretical study framework consists of planning and administration studies, youth research and an evaluation study. The object of the research is a youth involvement environment created by three municipalities. It includes a near- and user-democratic youth influence group or system together with human and material resources for promoting youth influence. The research material consists of data from group discussions of young people and adults, and was mostly collected from discussions involving the young people of Nuorten Ääni – Voice of Youth, an involvement environment group set up during Jyväskylä Rural Municipality's collaborative sports planning process, and from discussions with adult supporters. This thesis also includes research material from student groups based on the so-called Norwegian model of youth influence systems. These groups were Hesari Nuorten Ääni – Voice of Helsinki Youth, and Kempeleen Pikkuparlamentti – Kempele Small Parliament. The research method employed is that of action research based on grounded theory, narrative material and comprehension.

During the research process I ended up defining involvement as a sense and position of involvement as experienced by individuals. The diverse value and target base of the young people and participating adults concerning involvement made it necessary to develop a concept of negotiated quality. In this study I examine the quality aspect of involvement environments created by municipalities from the standpoint of involvement projects implemented by young people in terms of: 1) the sense of involvement experienced by individuals, 2) the quality of the involvement process and 3) the quality of the end product of the involvement project, from the point of view of a) the youth group and b) the supporting adults. My aim is to promote quality negotiations between different parties and individual experiences of involvement by developing an evaluation method which is suitably interactive, yet at the same time develops individual self-reflection. Using story telling as a method a single common story is created. The different stages of the story/project were evaluated through posing story line -questions such as "would I do it in the same way (if I could do it again)?" and "how did I feel (at each stage of the project)?".

In three sports facilities construction projects (a barbeque hut, a snow board ramp and the restauration of beach facilities), which were evaluated collaboratively using the above methods, the main factors detrimental to quality were connected with a lack of adult supporters or with insufficient negotiation of involvement agreement between adult supporters and the youth group during the various stages of the project. Through "involvement thinking" the employees of the municipality become not only providers of "involvement services" but much more. New professional qualification requirements relate to their ability and willingness to work together with young people so that a sense of involvement is fostered and maintained in the minds of the young people.

Thinking about this more broadly, involvement environments can be seen as adapters between the young people and the rest of the municipal community. Furthermore, such adapters when linked between the youth and the official municipal decision making machinery promote the development of well-resourced interactive relationships between the young people and the local community. This may be summarised by saying that youth project activities in involvement environments created by municipalities create civic elements for young people – citizenship characterised by a sense of belonging to one's own local community.

Key words: municipality, youth, participation, involvement, collaborative planning, sports planning, living environment, quality

- Author's address** Anu Gretschel
Humanities Polytechnic
Viljontie 20 B 3, 40800 Vaajakoski, Finland
email: anu.gretschel@humak.edu
- Supervisor** Professor Kimmo Suomi
Department of Social Sciences of Sport
University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland
- Reviewers** Academy research fellow Liisa Horelli
Helsinki University of Technology, Espoo, Finland
- Professor Vuokko Niiranen
Department of Social Sciences
University of Kuopio, Kuopio, Finland
- Opponent** Docent Kimmo Jokinen
Department of Social Sciences and Philosophy
University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

ESIPUHE

Enpä osannut pikkutyttönä haaveilla osallisuustutkijan urasta. Elämänkulun kannalta ratkaisevaksi muodostui viestinnän maisterin urallani liikunnan sivuaineopintoihini kuulunut tutkimusharjoittelu. Professori Suomi passitti minut harjoittelua suorittamaan Jyväskylän maalaiskunnan kulttuuri-nuorisotoimeen, jossa haluttiin soveltaa liikunnan yhteissuunnittelu -metodia nuorisotyössä. Elettiin vuotta 1996.

Nuorten yhteissuunnitteluprosessiin kuuluvaa tiedonkeruuta varten järjestettiin nuorille ainekirjoitus ja kyselytutkimus. Kunnan kolmen suuren taajaman (Palokan, Tikkakosken ja Vaajakosken) nuorisotaloille perustettiin 13–20-vuotiaiden nuorten ryhmiä tulkitsemaan aineiden ja kyselylomakevastauksien esiin nostamia ideoita elinympäristön kehittämiseksi. Perustetut nuorten ryhmät eivät tyytyneet rooliinsa olla vain nuorten äänitorvena ja tulkkina, vaan he halusivat toimia myös itse. Nuorten roolin laajentuessa myös tutkimusharjoittelijan pesti piteni ja laajeni. Minusta tuli nuorten osallisuusryhmien ohjaaja kulttuuri-nuorisotoimen työntekijöiden rinnalle, tuntityöntekijä ja sittemmin Nuorten Ääni -projekti-sihtööri. Laajemmat tutkijanvaistot heräsivät, kun nuorten reaktiot joissakin projekteissa olivat aikuisten kannalta odottamattomia. Palokan rantalentopallokenttä-projektissa nuoret esimerkiksi kokivat jopa loukkaavana, että aikuiset toimivat heidän puolestaan.

Jokainen nuorten projekti oli oma tarinansa. Uusia tarinoita kerrottaessa aktivoituivat vanhatkin tarinat mielen sopukoista. Tarinat herättivät kysymyksiä. Aloin miettiä niihin vastauksia. (Tutkimuspäiväkirja)

Kunnallisalan Kehittämissätiö osoitti rohkeutta myöntäessään minulle kolmi-vuotisen tutkimusapurahan heti vakavamman tutkimusurani alussa. Jyväskylän yliopiston rehtori Aino Sallisen apuraha auttoi väitöskirjan viime vaiheissa.

Työn ohjauksesta kuuluu kiitos Jyväskylän yliopiston Liikunnan sosiaalitieteiden liikuntasuunnittelun professori Kimmo Suomelle ja liikuntasosiologian professori Pauli Vuolteelle. Heidän panoksensa työn ohjauksessa on ollut kiitettävää. Osallisuustutkijakollegaa Anna-Katriina Salmikangasta kiitän vuorovaikutteisesta tutkijayhteistyöstä. Kiitos liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen valovoimaisille maanantaipäivien jatkokoulutusseminaarin keskipäivän klassikko -tunneille, joissa kaikki laitoksen tutkijakollegat niin monta kertaa tarjoutuivat kuulijakunnaksi tarinoilleni. Kiitos liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen henkilökunnalle, varsinkin tutkimussihtööri Esa Nykäselle, henkisestä tuesta ja teknisestä avusta.

Käytännön työtä ovat ohjanneet Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni -toimintaan osallistuneet nuoret ja aikuiset, he ovat työni sisäinen ääni. Työn parasta ohjausta ovat olleet yhteiset kokemukset ja keskustelut heidän kanssaan. Aineisto on ohjannut tutkijaa.

Hesan Nuorten Äänen ja Kempeleen Pikkuparlamentin väki ovat olleet tutkijan ajatusten kokeilukenttiä tutuksi tulleen, turvallisen maalaiskunnan ulkopuolella. Kriittiset keskustelut heidän kanssaan ovat pitäneet huolta siitä, että tutkimusta on rakennettu laajemmin kuin yhteen kuntaan sopivalla sapluunalla.

Kiitos kaikille niille ”yleisöille”, joiden kanssa olen saanut ajatuksiani testata ja reflektoida väitöskirjaprosessin aikana.

Kiitos aviomiehelleni, Horst Gretschelille, että hän on pitänyt elämän onnellisena. Omalle isälleni Koillismaan Aikuiskoulutuskeskuksen osastonjohtaja Lasse Flöjttille – valmentajalleni – suuret kiitokset luovista ideoista, asiantuntemuksesta ihmisten kasvuun liittyvissä kysymyksissä sekä henkisestä tuesta. Äitiäni Anjaa ja sisaruksiani Astaa ja Mikaa kiitän aktiivisesta lapsuuden ja nuoruuden toimintaympäristöstä Kuusamon Nissinvaaran pienellä kylällä.

Väitöskirjaprosessi on ollut minulle niin suuri henkisen kasvun prosessi, että en oikeastaan muista, millainen olin ennen sitä. Nyt, työn ollessa viime metreillä, kutsuvat jo uudet tehtävät nuorten osallisuuden kentällä. Näyttää siltä, että alun perin muutaman opintoviikon suorittamisesta tuli minulle elämäntyö.

SISÄLLYS

I OSA	JOHDANTO	
1	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	11
	1.1 Tutkimuksen viitekehys ja tavoitteet	11
	1.2 Tutkimuksen kohteena lähi- ja käyttäjädemokraattinen vaikuttaminen kunnan luomassa osallisuusympäristössä	16
	1.3 Väitöskirjan sisältö ja rakenne	19
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
	2.1 Narratiivisuus, toimintatutkimus ja grounded theory	21
	2.2 Osallisuustarinoiden henkilöt	27
	2.2.1 Nuorten ryhmä	27
	2.2.2 Aikuiset tukijat – moniammatillinen nuorten tukijatiimi ..	29
	2.2.3 Tutkijan roolit ja tehtävät	31
	2.3 Tutkimusaineiston tarinat, käsittely, kuvaus ja raportointi	34
II OSA	KUNTIEN OSALLISUUSYMPÄRISTÖT JA OSALLISUUDEN MÄÄRITELMÄ	
3	NUORI YHTEISKUNNASSA	39
	3.1 Nuoret ja elinympäristö	40
	3.2 Nuorten rooli demokratiassa ja lainsäädännössä	44
	3.3 Nuorten rooli kuntaorganisaatiossa	47
	3.4 Uusi nuorten osallisuusympäristö	52
	3.4.1 Nuorten vaikuttaminen kunnan ja järjestötoiminnan rajalla	54
	3.4.2 Nuorten vaikuttaminen lähidemokratian ja kunnan virallisen päätöksenteon rajalla	57
	3.5 Nuorten vaikuttamisryhmät Suomessa	60
	3.6 Tutkimuskunnat	62
	3.6.1 Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni -yhteis- suunnittelusta osallisuusympäristöksi	64
	3.6.2 Helsinkiläinen ja kempeleläinen versio Norjan Porsgrunnin mallista	74
	3.6.2.1 Kempeleen Pikkuparlamentti	76
	3.6.2.2 Hesän Nuorten Ääni	78
4	OSALLISUUDEN MÄÄRITELMÄ JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	81
	4.1 Osallistumisen ja osallisuuden määritelmät kirjallisuuden pohjalta	81
	4.2 Tuntuuko sinusta osalliselta? Ei-osallisuustarinat osallisuuden määrittäjinä	87
	Ei-osallisuustarina 1. "Kuinka rantalentopallokenttä tuli päivässä"	88
	Ei-osallisuustarina 2. "Tultiin koulusta kotia päin, niin koko mökki oli hävinnyt"	88
	Ei-osallisuustarina 3. "Lähetettiin tuonne kuntaan adressi" ..	89

4.3	Osallisuutta mahdollistavan toimintaympäristön piirteitä	94
	Ei-osallisuustarina 4. "Ottaako ne aikuiset meidät tosissaan?" ..	96
	Ei-osallisuustarina 5. "Mutta ei ne ole käynyt meille oppilaille mitään sanomassa"	98
	Ei-osallisuustarina 6. "Niin, mutta kun meidän ideoita ei hyväksytty"	101
4.4	Tutkimuksen rajaus toimiviin kunnallisiin ryhmiin	103
III OSA OSALLISUUDEN ARVOT, TAVOITTEET JA LAATU		
5	OSALLISUUSYMPÄRISTÖN LAADUKKUUDEN TEOREETTINEN KEHYS	105
5.1	Irtiotto laatujärjestelmistä	106
5.2	Asiakkaasta osalliseksi	109
5.3	Neuvotteleva laadun arviointi	112
6	OSALLISUUDEN ARVO- JA TAVOITEPOHJA	115
6.1	Aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitekeskustelut	115
	Arvo- ja tavoitekeskustelu 1	116
	Arvo- ja tavoitekeskustelu 2	118
	Arvo- ja tavoitekeskustelu 3	120
6.2	Aikuisten arvo- ja tavoitekeskustelujen yhteenveto ja tutkimusasetelman muutos	122
6.3	Nuorten arvo- ja tavoitekeskustelut 1–4	127
	6.3.1 Osallisuuden arvot nuorten mielestä	128
	6.3.2 Mitä nuoret ajattelevat aikuisten arvoista?	130
6.4	Eriävät arvot, moninaiset tavoitteet – kohti neuvoteltua laatua ja itsearviointia	135
IV OSA VUOROVAIKUTTEINEN LAADUN ITSEARVIOINTIMENETELMÄ		
7	NUORTEN OSALLISUUSPROJEKTtien LAADUNARVIOINTI	141
7.1	Itsearviointi ja itsearviointityökalut	142
	7.1.1 Tarinankerrontamenetelmä	144
	7.1.2 Story line -tarinaviiva	145
	Esimerkki: Nuoret määrittämässä arviointikriteerejä	147
7.2	Grillikatosprojektin itsearviointikeskustelut ja laatu	155
7.3	Lumilautahyppyriprojektin itsearviointikeskustelu ja laatu	160
7.4	Nuorten uimarantaprojektista ei-osallisuustarinaksi	168
7.5	Osallisuuden laatu arvioiduissa projekteissa	174
V OSA JOHTOPÄÄTÖKSET		
8	POHDINTA	177
8.1	Tutkimustulosten tarkastelua yksittäisten projektien tasolla	177
	8.1.1 Mitä on osallisuus ja mitä osallisuuskäsite erityisesti antaa nuorten kunnallisen osallisuustoiminnan ymmärtämisen, kehittämisen ja arvioinnin kontekstissa?	178

8.1.2	Mitkä ovat osallisuushankekunnan organisoiman nuorten osallisuustoiminnan arvot ja tavoitteet?	180
8.1.3	Mitä laatu tarkoittaa nuorten osallisuustoiminnan kontekstissa?	181
8.1.4	Millainen arviointimenetelmä tukisi eri osapuolien osallisuutta, oppimista ja osallisuustoiminnan laatua kuntien organisoiman nuorten osallisuustoiminnan kontekstissa?	182
8.2	Projekteista kokonaisuuteen – nuoret kuntayhteisön ovella	184
8.2.1	Satunnaisesta projektiadapterista jatkuvaan vuorovaikutukseen	189
8.3	Tutkimuksen luotettavuus, pätevyys ja merkittävyys	190
8.4	Jatkotutkimushaasteet	195
9	SUMMARY	198
9.1	Implementation of the study	199
9.2	Municipal involvement environment and definition of involvement	200
9.3	Values, objectives and quality of youth involvement	204
9.4	Interactive method for qualitative assessment	206
9.5	Quality of involvement environments and evaluated projects ..	207
	LÄHTEET	209
	LIITTEET	226
LIITE 1	Ei-osallisuustarinat	226
LIITE 2	Aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitekeskustelut (keskustelut 1–3)	227
LIITE 3	Nuorten ryhmien arvo- ja tavoitekeskustelut (keskustelut 1–4)	229
LIITE 4	Itsearviointiryhmäkeskustelut	231
LIITE 5	Tutkijan kalenteri	233
LIITE 6	Kirjallisuudesta löytyneiden osallistumista ja osallisuuden vaikuttamista mittaavien kysymysten soveltuvuus nuorten osallisuusprojektien laadun arviointiin	235

KUVIOT

KUVIO 1	Tutkimuksen teoreettinen ja menetelmällinen viitekehys	12
KUVIO 2	Tutkimusprosessin aikataulu	33
KUVIO 3	Nuori kunnan hallinnollis-poliittisissa kentissä	48
KUVIO 4	Uusi nuorten kunnallinen osallisuusympäristö ja sen suhde olemassa oleviin kunnan hallinnollis-poliittisiin kenttiin	53
KUVIO 5	Osallisuusympäristön rajanmäärittelyt kunnan ja järjestötoiminnan sekä lähidemokratian ja kunnan virallisen päätöksenteon rajalla	54
KUVIO 6	Yhteissuunnittelun tietopohja ja osallistuminen	67
KUVIO 7	Nuorten Ääni -ryhmän ja aikuisten tukijoiden työnjako projektin eri vaiheissa	70
KUVIO 8	Nuoret toiminnan ja arvioinnin portailla	71
KUVIO 9	Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni -ryhmien menetelmät	72
KUVIO 10	Norjan Porsgrunnin mallin suomalaiset versiot	75
KUVIO 11	Osallistumisen asteikko	82
KUVIO 12	Lasten suunnitteluun osallistumisen pienet tikkaat	84
KUVIO 13	Aikuiset tukijat painottivat arvo- ja tavoitekeskusteluissa nuorten suhdetta ympäristöön ja yhteiskuntaan sekä esimerkiksi osallisuustoiminnan merkitystä nuorten omalle elämänuralle yksilönä ja kansalaisena	123
KUVIO 14	Aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitekeskusteluihin osallistuneet kaksi nuorta tutoria arvostivat osallisuustoiminnassa vaikuttamista ja oman projektin valmistamista	125
KUVIO 15	Tekisinkö samalla tavalla uudestaan? Nuorten ryhmän tarinaviiva-arviot grillikatosprojektin vaiheista	150
KUVIO 16	Miltä sinusta tuntui? Aikuisten tukijoiden arviot grillikatosprojektin vaiheista	153
KUVIO 17	Lumilautahyppyriprojektin aikuisten tukijoiden ja nuorten tarinaviivavastaukset kysymyksiin "Tekisinkö samalla tavalla?" ja "Miltä minusta tuntui?"	161
KUVIO 18	Kuntien luomat nuorten osallisuusympäristöt ovat nuorten ja aikuisten maailman yhteensovittimia eli adaptereita	185

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Nuorten osallisuusjärjestelmien suhde muuhun poliittiseen kenttään	17
TAULUKKO 2	Aikuisten tukijoiden kertomat nuorten osallisuustoiminnan arvot ja tavoitteet teemoittain ryhmiteltynä	136
TAULUKKO 3	Nuorten osallisuusryhmien kertomat osallisuustoiminnan arvot ja tavoitteet teemoittain ryhmiteltynä	138

I OSA
JOHDANTO

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

1.1 Tutkimuksen viitekehys ja tavoitteet

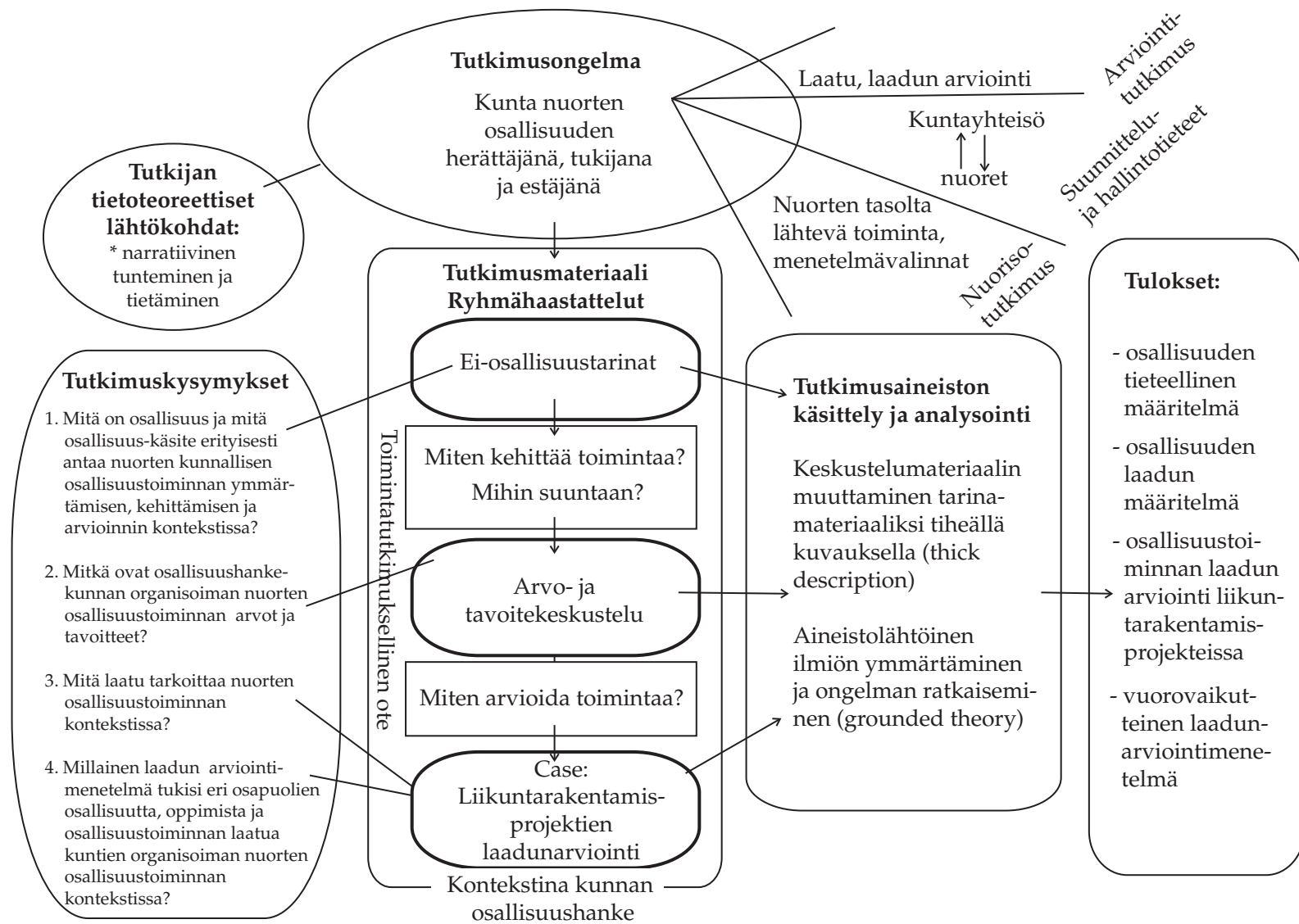
Tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä selvittämään, miten ja mitkä kuntaorganisaation toimintatavat herättävät, tukevat ja estävät nuorten osallisuutta kuntien osallisuushankkeiden kontekstissa (kuviokuva 1). Grounded theoryn mukaisesti aineistolähtöisesti syntyneet tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä on osallisuus ja mitä osallisuuskäsite erityisesti antaa nuorten kunnallisen osallisuustoiminnan ymmärtämisen, kehittämisen ja arvioinnin kontekstissa?
2. Mitkä ovat osallisuushankekunnan organisoiman nuorten osallisuustoiminnan arvot ja tavoitteet?
3. Mitä laatu tarkoittaa nuorten osallisuustoiminnan kontekstissa?
4. Millainen arviointimenetelmä tukisi eri osapuolien osallisuutta, oppimista ja osallisuustoiminnan laatua kuntien organisoiman nuorten osallisuustoiminnan kontekstissa?

Tutkimuksen tietoteoreettiset lähtökohdat pohjautuvat narratiiviseen tietämiseen ja tuntemiseen. Heikkisen mukaan narratiivisen tietämisen tapa hahmottaa maailmaa dialektisesti vähitellen kehkeytyvänä ja juonellisena tarinana, jossa on parhaimmillaan vahva toden tuntu. Heikkisen mukaan Lincoln ja Denzin (1994: 580) ovat sanoneet, että toden tuntu ei perustu perusteluihin tai väitelauseisiin, vaan siihen, että lukija eläytyy tarinaan omien kokemustensa kautta ja kokee sen todellisuuden simulaationa. (Heikkinen 2001: 24–25.) Mielestäni nuorten kokemukset tutkittavasta osallisuuden ilmiöstä välittyvät parhaiten narratiiveina ja ovat ymmärrettävissä tutkijan narratiivisen eläytymisen ja ymmärtämisen kautta.

Tämän väitöskirjatyön pääoppiaineena on liikuntasuunnittelu ja -hallinto sekä tieteenalana liikunnan sosiaalitieteet. Jyväskylän yliopiston Liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen opetuksen tavoitteena on kouluttaa opiskelijoita, joilla on tutkimus- ja kokemustietoon perustuva syvä ja monikulttuurinen näkemys liikunnan ja vapaa-ajan yksilöllisestä ja yhteiskunnallisesta merkityksestä ja niiden yhteyksistä yhteiskunnan sosiaaliin, taloudellisiin ja ekologisiin muutos-

KUVIO 1 Tutkimuksen teoreettinen ja menetelmällinen viitekehys

prosesseihin. Laitos vastaa liikunta- ja vapaa-aikahallinnon, -suunnittelun, -politiikan, -johtamisen, -talouden, -markkinoinnin, -matkailun ja tiedotustoiminnan koulutuksesta. Uusimpana erityisosa-alueena laitoksen opetuksessa ovat liikunnan eettiset kysymykset.

Tutkijan urani juontaa juurensa Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen liikunnan yhteissuunnittelu- ja osallisuustutkimusperinteestä. Suomen (1989, 1998; Lanki & Suomi 1994) kehittämällä liikunnan yhteissuunnittelumetodilla toteutettu liikuntasuunnitelma oli lähtökohtana Jyväskylän maalaiskunnan kulttuuri-nuorisotoimen Nuorten Ääni -hankkeelle, josta räätälöityi vuosien mittaan vuorovaikutteinen jatkuva nuorten osallisuusympäristö. Samalla laitoksella Salmikangas (2001) tutkii aikuisten liikuntaosallisuudesta liikkeelle lähtenyt ja jatkuvasti laajentuvaa ja rajoja ylittävää asuinalueen kehittämistoimintaa. Salmikangas on toimittanut myös useita Valtakunnallisen osallisuushankkeen käynnistämiseen ja arviointiin liittyviä materiaaleja (Salmikangas 1997; Salmikangas, Veräväinen & Vuorela 1999).

Tutkimuksen pääaine liikuntasuunnittelu ja -hallinto on osa hallinto- ja suunnittelutieteitä. Suunnittelutieteellinen lähestymistapa näkyy tässä tutkimuksessa nimenomaan osallistuvana suunnitteluna ja yhteissuunnitteluna. Vaikka osallistuva suunnittelu ja yhteissuunnittelu sijaitsevat käsittekartalla hyvin lähellä demokratiatutkimuksen polttopisteitä, ei osallistuvan suunnittelun ”työkalupakeista” löydy esimerkiksi Horellin mukaan juurikaan menetelmiä siihen, kuinka toimia poliittisissa asioissa, joka taas osaltaan heijastaa osallistuvan suunnittelun ongelmallista suhdetta valtaan ja politiikkaan. Horellin mukaan osallistuvan suunnittelun ongelmallinen suhde päätöksentekoon on määritettävissä samaksi ongelmaksi, kuin mitä suoralla demokratialla on suhteessa edustukselliseen demokratiaan. Sekä osallistuvan suunnittelun teoreetikot että käytännön toimijat näyttävät keskittyneen enemmän tarkastelemaan itse suunnitteluprosessia; [toteutuneiden poliittisten¹] lopputulosten ja sisäisen tai ulkoisen arvioinnin kustannuksella. Tiivistetysti voidaankin Horellin mukaan sanoa, että vaikkakin demokraattisten arvojen edistäminen ja poliittisen muutoksen mahdollistaminen ovat ympäristöpsykologisessa viitekehyksessä tapahtuvan osallistuvan suunnittelun tavoitteita, on poliittisiä keinoja hyvin vähän harjoitettu. Poliittiset keinot ovat enemmänkin kuuluneet politiikan ja poliittisen tieteen piiriin. (Horelli 2002.)

Tämä tutkimus ylittää suunnittelutieteiden rajoja esimerkiksi juuri demokratiatutkimuksen suuntaan. Tutkimuksen viitekehykseen on valittu sana ”kuntayhteisö”. Kuntayhteisö-termiä ovat käyttäneet mm. Nummela & Ryytänen (1996), Sihvola (2000), Hoikka (2001) ja Majoinen (2001). Nummelan & Ryytänen mukaan (1996: 54) kuntayhteisön tehtävät voidaan jakaa kolmikannaksi: kunnallispolitiikka, virkavalmistelu ja palvelutuotanto. Kuntayhteisö-termin käytöllä on haluttu korostaa sekä ”yhteisönmuodostusta” että kunnan vuorovaikutuksellista suhdetta esimerkiksi toisaalta valtioon, toisaalta omiin kuntalaisiin. Sihvolan mukaan kunta on palvelujen tuottamisen ohella paikkaan sidottu yhteisö, johon kuntalaiset tuntevat yhteenkuuluvuutta ja johon he viittaavat kuvaillessaan, mitä tai millaisia ihmisiä he oikeastaan ovat (Sihvola 2000: 69; Majoinen 2001: 29).

¹ [hakasulkeet] tarkoittavat tutkijan lisäystä

Tutkimuksessa selvitetään, millainen on suomalaisten nuorten asema kansalaisena kuntayhteisön tasolla. T. H. Marshallin (1996; Roth 2000: 24) kansalaisuus-käsite vuodelta 1950 sisälsi kolme perusdimensiota: perusoikeus-kansalaisuus (civic citizenship), poliittinen kansalaisuus (political citizenship) – sisältää mm. äänioikeuden – ja sosiaalinen kansalaisuus (social citizenship), joka on ymmärretty toisaalta yksilön taloudellisena riippumattomuutena ja toisaalta yksilön oikeuksina sosiaalivaltion jakamiin hyvinvointipalveluihin eli sosiaalipoliittisena terminä (nuorten koulutus- ja työmarkkinakansalaisuudesta sekä osallisuudesta hyvinvointipalveluihin ks. Viinamäki 1999). Roth laajentaisi kansalaisuuden ymmärtämistä staattisesta tilasta laadulliseen prosessimaiseen tarkasteluun, esimerkkinä ”aktiivisen kansalaisuuden” aspekti. Toisaalta hän laajentaisi kansalaisuuden kehystä esimerkiksi kulttuuriseksi kansalaisuudeksi, informaaliksi poliittiseksi kansalaisuudeksi, jota syntyy mm. sosiaalisten liikkeiden ja yhteisöllisten ryhmien työskentelyn ansiosta paikallistasolla, sekä esimerkiksi ekologiseksi/ympäristölliseksi kansalaisuudeksi. (Roth 2000: 28–33.)

Kansalaisuuden tavoitteena on Jääskeläisen mukaan yhteisöllinen osallistuminen, joka on kaikissa muodoissaan pohjimmiltaan demokratian toteuttamista ja sitä tukevaa. Kansalaisuuden vastakohtaksi mielletään Jääskeläisen mukaan usein syrjäytyminen, köyhyys tai huono-osaisuus. Jääskeläisen mukaan hyvä kansalaisuus voi toteutua myös tulotason ollessa matala, kunhan se ylittää köyhyysrajan, ja koulutuksen ollessa perustasoinen. Koulutuksen perustasoon Jääskeläinen sisällyttää perustiedot kansalaissivistyksestä, mikä tarkoittaa kansallisen poliittisen perinteen ymmärtämistä ja nykyisten poliittisten ja hallinnollisten järjestelmien tuntemista. Kansalaisuuden yhteiskunnallisia edellytyksiä ovat riittävän turvallinen ja salliva demokraattinen järjestelmä. (Jääskeläinen 2000: 38.) Lowndesin mukaan 1990-luvulla on kiinnostuttu uudestaan pitkään uinuneesta ”kansalaisuuden” käsitteestä. Kiinnostus johtuu siitä, että yksilöt ovat vieraantuneet yhteisöistään ja hallinnolliset instituutiot ovat luokseen päästämättömiä. Paikallinen yhteisö nähdään kansalaisuuden hyvinvoinnin lähteenä. (Lowndes 1995: 160, 162.) Niirasen mukaan suomen kielessä ei ole kuntalainen-sanaa lukuun ottamatta sellaista kansalaisuutta kuvaavaa käsitettä, joka yhdistäisi kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet omaan kuntaan (Niiranen 2000: 13, 2002)².

Niirasen mukaan demokratiateoriat esittävät perusteluja kuntalaisten osallistumiselle. Elitistiset demokratiateoriat korostavat edustuksellisuutta ja valitujen kykyä nähdä, mikä on kansalaisille parhaaksi. Niissä ei äänestystilanteita lukuun ottamatta korosteta kansalaisten omaa suoraa vaikuttamista. Pluralistiset demokratiateoriat, joita myös Kuntalaki (365/1995) heijastaa hyvin vahvasti, korostavat, että valta ei jakaannu tasaisesti kansalaisille, eikä sitä myöskään käytä yksi ainoa eliitti. Päättäjien täytyy tietää, mitä mieltä kansalaiset ovat. Niinpä kuntalaisilta ja palvelujen käyttäjiltä kysytään mielipiteitä sekä tarjotaan erilaisia osallistumisen ja vaikuttamisen verkostoja, kuten asiakas- ja käyt-

² Paikallishallinnon vastuuta, läheisyysperiaatetta, osallisuutta ja paikallista yhteisöllisyyttä kansalaisen ja hallinnon kohtaamisessa korostavasta laajemmasta englanninkielisestä urban citizenship -käsitteestä lisää Niiranen 1999: 57, 2002; Roth 2000: 28–29. Omassa tekstissäni käytän käsitettä ”kansalaisuus” Niirasen tavoin kuvaamaan edellä mainittujen elementtien syntymistä kuntalaisen ja yhteisön välisen vuorovaikutuksen ansiosta. Kuntalainen on siis kansalainen, mikäli vuorovaikutus mahdollistaa kansalaisuuden toteutumisen.

täjäneuvostoja sekä osallistumismahdollisuutta suunnitteluprosesseihin. (Niiranen 2002.)

Niirasen mukaan osallistuvan demokratian teoriat edustavat yhteiskunnallisen muutoksen myötä kehittyneitä näkemyksiä kansalaisten omista osallistumisen taidoista. Osallistuvan demokratian teoriat korostavat jokaisen ihmisen omaa kyvykkyyttä, oppimista ja halua osallistua itseään tai lähiympäristöään koskevien päätöksiä tekemiseen. Niirasen mukaan osallistuminen on paitsi poliittisiin oikeuksiin kytkeytyvää edustuksellista ja suoraa demokraattista prosessia, myös asiakkuuden kautta toteutuvaa osallistumisen, oppimisen ja valtaistumisen (empowerment³) mahdollisuutta. Vaikka asiakkuudessa keskityttäisiin asiakkaan palvelutarpeen ratkaisemiseen, siinä pitäisi silti tunnustaa asiakkaan kansalaisuus, kuntalaisuus. Niirasen mukaan esimerkiksi terveydenhuolto itsessään voi omilla osallistamisen mekanismeilla tai niiden rajallisuudella vahvistaa tai ohentaa asiakkaidensa kansalaisuuskokemusta. (Niiranen 2002.)

Tutkimuksen nuorisotutkimuksellinen aspekti on nuorten näkeminen potentiaalisina kuntayhteisön subjekteina. Tutkimuksessa pohditaan kunnallisten instituutioiden tehtävää nuorten osallisuuden edistäjinä. Koulujen ja nuorisotalojen lähi- ja käyttäjädemokraattiset elimet kuten oppilaskunta, talotoimikunta, Nuorten Ääni -ryhmät sekä esimerkiksi koulun oppilaiden osallistuminen koulua laajempaan elinympäristössä vaikuttamiseen ovat ensinnäkin edellä mainittua Kuntalain painottamaa asiakas- ja käyttäjädemokratiaa. Se on myös vieläkin kansalaisen toimijuudessa pidemmälle menevän osallistuvan demokratian teorian tarkoittamaa syvällisempää omaa osallistumista, joka korostaa siis Niirasen (2001) mukaan ihmisen omaa kyvykkyyttä. Lasten ja nuorten tapauksessa osallisuustoiminta on myös näiden nuorien kansalaisten kykyjen kehittymisen mahdollistamista. Kunnalliset lapsia ja nuoria koskevat instituutiot, kuten esimerkiksi päiväkotit, koulu ja nuorisotoimi, ovat niitä väyliä, joiden kautta kuntayhteisö osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksineen tulee nuorten saataville – heidän lähikehityksensä vyöhykkeelle. Esimerkiksi näiden instituutioiden kautta nuoret voisivat olla pätevä osa kuntayhteisöä.

Arviointitutkimuksen ja laadun liittäminen osallisuustutkimukseen lähti liikkeelle ajatuksesta, että kiinnittämällä huomiota kuntien järjestämän osallisuustoiminnan laatuun varmistetaan, että saavutetaan osallisuustoiminnan ensisijainen tavoite: nuoren kuntalaisena kokema osallisuus. Tässä tutkimuksessa kuntien osallisuusympäristöjen laadukkuutta tarkastellaan kolmesta näkökulmasta:

1. yksilöiden osallisuutena,
2. osallisuusprosessin laadukkuutena ja
3. osallisuusprojektin lopputuloksen laadukkuutena.

Tutkimusmateriaali muodostuu kolmenlaisesta ryhmähaastatteluilla kerätystä aineistosta: ei-osallisuustarinoista, arvo- ja tavoitekeskusteluista sekä laadun arviointi -keskusteluista (ks. liitteet 1–4). Kullakin narratiiviseen muotoon saatetulla tutkimusaineistolla oli oma tutkimustehtävänsä. Ei-osallisuustarinat määrittivät osallisuutta. Toimintatutkimuksellinen teoriatausta näkyy koko tutkimusase-

³ Empowerment-käsitteen määrittelystä lisää kohdassa 4.2 (s. 91)

telmassa, jossa ei tähdätä vain ilmiön kuvaamiseen ja tutkimusongelman ratkaisemiseen, vaan myös toiminnan kehittämiseen. Tutkimuksen kuluessa huomasin, etten yksin voi asettaa osallisuustoiminnan kehittämiseksi arvoja ja tavoitteita, vaan niitä oli kysyttävä toimintaan osallistuneilta nuorilta ja aikuisilta (arvoja tavoitekeskustelumateriaali). Loppujen lopuksi esille tullut arvojen moninaisuus johti neuvotellun laadun käsitteeseen ja vuorovaikutteiseen itsearviointimenetelmien kehittämiseen (laadun arviointikeskustelut).

Laadun arviointi -keskusteluista tarkempaan analyysiin ja raportointiin valitut kohdat liittyvät kahteen tutkimustehtävään. Ensimmäisessä analysointivaiheessa käytin keskustelumateriaalia itsearviointimenetelmien (tarinankerronta ja tarinaviiva) rakentamisessa, jolloin ryhmäkeskusteluja analysoitiin kronologisena jatkumona nimenomaan itsearviointimenetelmien kannalta. Tässä analyysissä kiinnitin huomiota siihen, miten projektista kerrottu tarina muuttui eri keskusteluissa, sekä, miten kehittämäni arviointityökalut muuttuivat saatujen kokemusten pohjalta. Toisessa keskustelujen analysointivaiheessa etsin materiaalista kohtia, joissa nuoret ja aikuiset kuvasivat omia laatunäkemyksiään.

Tutkimuksen taustatieteiden roolia tutkimuksessa voidaan tiivistetysti kuvata siten, että suunnittelu- ja hallintotieteet ovat tutkimuksen konteksti, liittyvät tutkimuksen peruskysymykset osallisuutta tukevien järjestelmien kehittämisestä, kuntayhteisön käytännöistä ja kuntalaisten toimijuudesta yhteisössä nimenomaan suunnittelu- ja hallintotieteisiin. Tutkimuksen nuorisotutkimuksellinen aspekti liittyy tietyn ikäisten kuntalaisten, tässä tapauksessa nimenomaan nuorten toimijuuden edistämiseen. Arviointitutkimus asettuu tässä tutkimuksessa työväliseen rooliin; se on tapa pysäyttää kuntien toiminta hetkeksi toiminnan laadukkuuden mittaamista varten. Tutkimuksen tulokset ovat osallisuuden määrittely, osallisuustoiminnan laatuksitteiden määrittely, laadun arviointityökalun kehittäminen sekä laadun arviointi erityiskohteena nuorten liikuntarakentamisprojektit. Kokonaisuudessaan ajateltuna tutkimuksen tuloksena on ymmärtää nuorten ja kuntaorganisaation välistä vuorovaikutusta, joka mahdollistaa nuorten osallisuuden kuntayhteisön jäsenenä.

1.2 Tutkimuksen kohteena lähi- ja käyttäjädemokraattinen vaikuttaminen kunnan luomassa osallisuusympäristössä

Tutkimus alkoi keskeltä käynnissä olevaa nuorten osallisuustoimintaa ja niinpä tutkimusasetelmaan sisältyy valmiita käytännön lähtökohtia. Tutkimuksessa ei kyseenalaisteta nuorten osallisuuskykyjä ja -taipumuksia, eikä tyypitellä nuoria heidän ympäristösuhteensa tai -aktiivisuutensa mukaan, vaan selvitetään, kuinka hyvin kuntaympäristö toimii nuorten osallisuutta herättävänä ja tukevana osallisuusympäristönä. Tutkimuksen näkökulma kiteytyy lauseessa: Nuori osaa osallisuuden – osaako kunta? Osallisuustoiminnan laadukkuutta ei tässä tutkimuksessa mitata nuorten tai nuorten ryhmän kehittymisenä eikä kunnan luoman osallisuusjärjestelmän systemaattisuutena, vaan nuorten osallisuuskokemusten kautta. Tutkimusaineistona ovat nuorten ja heitä osallisuusprojekteissaan tukevien aikuisten kertomat tarinat.

Poliittisen osallistumisen mahdollisuudet kunnassa

Erilaiset osallistumisareenat	Perinteinen puoluepolitiikka	Kuntaorganisaation organisoima lähi- ja käyttäjädemokratia ¹	Ns. uusi politiikka, johon kuuluvat mm. elämäntapapolitiikalla vaikuttaminen ja yhteiskunnalliset liikkeet ²
Ominaiset edustuksellisen demokratian keinot	Edustajat kunnanvaltuustossa ja lautakunnissa sekä mahdollisesti vaaleilla valittu puolueen johto paikallisosastoissa	Mahdolliset edustajat kunnanvaltuustossa ja lautakunnissa. Mahdollisesti vaaleilla valittu alueellinen tai käyttäjädemokraattinen esimerkiksi ikään perustuva elin (esim. nuorisovaltuusto tai oppilaskunnan hallitus.)	Mahdolliset edustajat kunnanvaltuustossa ja lautakunnissa. Mahdollisesti vaaleilla valittu järjestön, ryhmän tai liikkeen hallitus.
Ominaiset suoran demokratian keinot	Mielipidekirjoittaminen, aloitteet	Tuettu itsetekemällä vaikuttaminen (nuorten projektit) erilaisiin asioihin omassa elinympäristössä ja kuntayhteisössä, mielipidekirjoittaminen ja aloitteet.	Henkilökohtainen vaikuttaminen omalla osto- ja kulutuskäyttäytymisellä (esim. globalisaation vastustaminen), eläinaktivismi, mielipidekirjoittaminen ja aloitteet.
		<p>¹ Myös puoluepoliittisesti sitoutumattomat rekisteröidyt järjestöt (esimerkiksi 4H-järjestö, partio ja urheiluseurat) voivat omalla toiminnallaan tietoisesti vaikuttaa ympäristön yhteisiin asioihin, jolloin heidän toimintansa voidaan myös katsoa poliittiseksi osallistumiseksi. Lisäksi esimerkiksi urheiluseuroilla on vaaleilla valittu johtokunta, joten myös he käyttävät edustuksellisen demokratian keinoja.</p>	<p>² Hellsten & Martikainen (2001) puhuvat uudesta politiikasta ja Lundbom (2001) yhteiskunnallisista liikkeistä.</p>

TAULUKKO 1 Nuorten osallisuusjärjestelmien suhde muuhun poliittiseen kenttään

Tutkimuksen lähtökohtiin kuuluu myös, että kunnan työntekijöistä ja asuinalueiden muista toimijoista (esimerkiksi asukasyhdistyksen aikuiset) koostuvat moniammatilliset tukijaverkostot kokoontuvat nuorten projektien ympärille nuoria auttamaan projektien ideoinnista niiden toteutukseen ja arviointiin, ja että tällainen toiminta katsotaan kuuluvaksi kunnan työntekijöiden toimenkuvaan kunnasta ja kuntasektorista riippumatta. Tutkimuksessa esimerkiksi kuntien vapaa-aikatoimen organisoimat toiminnot, kuten liikunta- ja nuorisopalvelut, nähdään nuorten osallisuustilaisuuksina osana nuorten kokonaisuusympäristöä. Vaikka nuorten osallisuushankkeissa toteuttamat lopputuoteproduktiot, olivat ne sitten konkreettisia liikuntarakenteita tai esimerkiksi tapahtumia, saattavat kuulua jonkun tietyn hallintokunnan ts. sektorin alaan kuntaorganisaatiossa, tarvitaan projektien toteutuksessa nuorten apuna kunnan moniammatillisia tiimejä. Nuorten osallisuustoimintaa ei tässä tutkimuksessa nähdä yhden kuntasektorin asiaksi, vaan nimenomaan kunnan sektorit ylittäväksi toiminnaksi.

Osallisuusympäristöilmiölle etsitään teoreettista perustaa pohtimalla, millainen on nykynuoren asema elinympäristössä, demokratiassa, lainsäädännössä ja kuntaorganisaatiossa ilman kuntiin rakennettuja osallisuusympäristöjä. Jos kuntaorganisaatio nähtäisiin joka kohdastaan nuorten osallisuusympäristönä, olisivat päiväkodit, koulut ja nuorisotoimi nuorten osallisuusympäristönä aina – jokapäiväisissä rutiineissaankin. Koska näin ei ole, ovat kunnat perustaneet erityisiä nuorten osallisuusympäristöjä, kuten valtuustotyyppisiä nuorisovaltuustoja, yhteissuunnittelumetodin pohjalta räätälöityjä Nuorten Ääni -ryhmiä tai oppilaskuntapohjaisia Norjan malli -ratkaisuja. Nuorten projektit etenevät kunkin kunnan osallisuusympäristössä kunnan luomaa toimintakanavaa pitkin. Osallisuusympäristö kuvaa sitä kontekstia ja toimintakulttuuria, joka nuorten vaikuttamiskanavan ympärille ja sitä tukemaan on rakennettu. Tutkimuksessa käy ilmi, että erityisten nuorten osallisuusympäristöjen rakentaminen kuntaorganisaation sisälle on hämärtänyt perinteisen kunnan ja järjestötoiminnan rajaa ja lisäksi aiheuttanut uudelleenmäärittelyn tarpeita lähidemokraattisen ja kunnan virallisen päätöksenteon rajalla. Näin ymmärrettynä osallisuusympäristö on demokratiaan liittyvä käsite.

Osallisuusympäristökäsitettä voi lähestyä myös osallistuvan suunnittelun suunnasta. Horelli kysyy, millaisia resursseja (mm. raha, aika, henkilökunta, tila) jollakin tietyllä osallistuvan suunnittelun prosessilla voi olla käytettävissään tietyssä ympäristöllisessä, organisatorisessa, taloudellisessa, kulttuurisessa ja ajallisessa kontekstissa (Horelli 2002). Olen omassa työssäni kuvannut kyseisten resurssien olemassaoloa kunnan osallisuushankkeen kontekstissa käyttämällä käsitettä ”kunnan luoma nuorten osallisuutta herättävä ja tukeva osallisuusympäristö”. Osallisuusympäristö kuvaa koko kunnallisten resurssien kontekstia, johon nuorten ryhmä omalla projektillaan integroituu.

Taulukossa 1 on hahmoteltu tutkimuskohteena olevan nuorten osallisuustoiminnan sijainti poliittisen osallistumisen kentällä. Taulukossa vasemmalla palstalla on puoluepoliittinen toiminta. Puoluepoliittisten organisaatioiden toimintaan osallistuvat ihmiset ovat joko jonkin tietyn puolueen jäseniä tai sitoutumattomia henkilöitä, jotka ovat valmiita toimimaan ”[puolue]poliittisten pelisääntöjen ja arvojen mukaan”⁴.

⁴ Nummela & Ryyänen (1995: 7) puhuvat ”poliittisista pelisäännöistä”. Hoikka käyttää termiä: ”poliittisen ja kunnallispoliittisen pelin säännöt”. Hoikka arvelee kansalaisyhteiskunnan muuttavan kyseisiä sääntöjä. (Hoikka 2001: 41.)

Taulukossa oikealla ovat oman elämäntapansa kautta vaikuttavat yksilöt, jotka ovat ”vapaasti kokoontuneet” yhteen ryhmäksi, liikkeeksi tai järjestöksi.

Taulukossa keskellä on lähi- ja käyttäjädemokraattinen toiminta. Tutkittava nuorten osallisuustoiminta on kuntayhteisössä tapahtuvaa puoluepoliittisesti sitoutumatonta lähi- ja/tai käyttäjädemokraattista, tietyille ikäryhmälle suunnattua osallistumis- ja vaikuttamistoimintaa. Osallisuustoiminta sisältää sekä suoran että edustuksellisen toiminnan elementtejä. Esimerkkeinä tällaisista kuntiin luoduista osallisuusjärjestelmistä ovat esimerkiksi nuorisovaltuustot, Nuorten Ääni tai koulujen oppilaskuntatoimintaan perustuvat järjestelmät kuten Kempeleen Pikkuparlamentti. Nuorisovaltuuston tai oppilaskunnan hallituksen toimijat on valittu esim. äänestämällä tietyllä alueella asuvista, tietyn instituution käyttäjistä ja/tai tietynikäisistä kuntalaisista. Lähi- ja käyttäjädemokraattiset elimet voivat olla myös ”vapaasti koottuja yhteisöjä”. (esim. Nuorten Ääni). Ryhmän kokoamisen takana on joku taho (kunta), jolla on asetettuna toiminnalle tiettyjä arvoja ja tavoitteita.

Olen tutkimuksessani keskittynyt siihen, kuinka nuoret voivat vaikuttaa asioihinsa omassa elinympäristössään tekemällä erilaisia projekteja. Projektinäkökulmaa voidaan pitää ”itsetekemällä vaikuttamisena”. Itsetekemällä⁵ vaikuttamisen -tutkimus nuorten omista kokemuksista käsin on aihe, jota perinteisesti ei olisi pidetty demokratiatutkimuksen keskiöön kuuluvana. Lappalaisen ym. mukaan politiikan tutkimuksessa tapahtuneessa lingvistikissä tai retorikissä käänteessä on paljolti ollut kyse siitä, että tutkimuksen uudelleensuuntaamisessa on reagoitu politiikan kentälle ilmaantuneiden uusien toimijoiden ja toiminnan tapojen tutkimukselle asettamaan haasteeseen. On kiinnitetty lisääntyvää huomiota siihen, kuinka monet poliittisen järjestelmän kannalta perifeeriset tai perinteisesti epäpoliittiseksi ymmärretyt instituutiot tai käytännöt ovat sittenkin poliittisia. Tutkimuksellista huomiota on alettu kiinnittää myös entistä enemmän politiikan kokemisen tapoihin, kun ennen keskityttiin lähinnä erilaisiin politiikan tuottamisen tekstuaalisiin tapoihin. (Lappalainen et al. 1999: 12.)⁶

1.3 Väitöskirjan sisältö ja rakenne

Tutkimus käynnistyi aineistolähtöisesti yhdestä Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni -ryhmän kokemasta negatiivisesta osallisuuskokemuksesta. Nuoret saattavat siis kokea negatiivisia osallistumiskokemuksia hankkeessa, jossa tarkoi-

⁵ Kuntalain (365/1995) 27 §:n mukaan kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää esimerkiksi avustamalla kuntalaisten oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua (Harjula & Prättälä 1998: 200-204). ”Oma-aloitteinen toiminta” tuo mielikuvan täysin itsenäisesti, kuntaorganisaatiosta irrallaan, tapahtuvista ideointi-, suunnittelu- ja toteuttamisprosesseista. Kyseessä on kuitenkin kuntaorganisaation kanssa tapahtuva vuorovaikutuksellinen prosessi, sillä kuten myöhemmin käy ilmi, tarvitsevat nuoret projekteissaan ainakin aluksi aikuisten herättelyä ja tietotaitoa, siksi puhun mieluummin nuorten ”itse tekemisestä”.

⁶ Olin pitänyt monta vuotta nuorten vaikuttamisryhmiä kuten nuorisovaltuustoja, Nuorten Ääntä ja vaikuttamista koulun oppilaskunnan hallituksessa yksinkertaisesti ”suorana demokratiana”. Esitarkastusprosessin ansiosta huomasin vaatimukset termien käytön tarkkuudelle. Nuorisovaltuustot ja oppilaskunnan hallitukset ovat edustuksellisen demokratian elimiä, ei suoraa demokratiaa. Nuorisovaltuuston, Nuorten Ääni -ryhmän tai oppilaskunnan hallituksen vaikuttamistoiminnan suhdetta esimerkiksi aikuisten kunnanvaltuuston toimintaan kuvaa paremmin suhde ”lähi- ja käyttäjädemokratia” versus ”kunnan virallinen päätöksenteko”, kuin suhde ”suora demokratia” – ”edustuksellinen demokratia”.

tuksena on kehittää nuorten osallisuutta. Miten ja mitkä kuntaorganisaation toimintatavat herättävät, tukevat ja estävät nuorten osallisuuden kokemusta?

Nuorten kokemat ei-osallisuuden kokemukset johtivat sekä osallisuuskäsitteen määrittelysyntyyn että osallisuuden laadun pohtimiseen nuorten näkökulmasta. Väitöskirja jakaantuu viiteen osaan. Väitöskirjan osassa kaksi ”Kuntien osallisuusympäristöt ja nuorten osallisuuden määritelmä” (luvut 3 ja 4) selvittää taustoja ja tarpeita kuntien luomille osallisuusympäristöille. Etsin nuorten osallisuuden määritelmää niin valtakunnallisen osallisuushankkeen ja kuntien käytännöistä kuin kirjallisuudestakin. Lopulta päädyn huomioon, että nuorten osallisuutta on vaikea tavoittaa muuten kuin kuuntelemalla nuorten osallisten omia tarinoita, joita kertoessaan he määrittelevät suhdettaan omaan projektiinsa ja ympäröivään kuntayhteisöön.

Nuorten kokemat ei-osallisuuden kokemukset johtivat pohtimaan laajemmin osallisuuden laatua. Tutkimuksen kolmas osa ”Osallisuuden arvot, tavoitteet ja laatu” koostuu luvuista 5 ja 6. Nuorten osallisuustoiminnan laadun arvopohjaa selvittävä tutkimusmateriaali koostuu kolmessa eri kunnassa tehdyistä osallisuuden arvoja ja tavoitteita käsittelevistä ryhmäkeskusteluista. Tieto arvoista ja tavoitteista auttaa arvioimaan, milloin tavoitteet on saavutettu ja toiminta voidaan katsoa onnistuneeksi. Nuorten osallisuuden laadun näkökulmaa etsittiin tässä tutkimuksessa inkluusivisesti kaikkien asianosaisten osallistuessa nuorten osallisuustoiminnan arvoja tavoitepohjan ja sitä kautta laadun määrittelyyn. Moninainen arvopohja johti lopulta tarpeeseen kehittää vuorovaikutuksellinen ja paikallinen itsearviointimenetelmä nuorten osallisuusprojektien laadun arviointiin.

Osallisuuden laadun arviointikysymyksen pariin käydään tutkimuksen neljännessä osassa ”Vuorovaikutteinen laadun itsearviointimenetelmä” (luku 7). Ryhmäkeskusteluina suoritettavaa itsearviointia varten on tutkimuksessa edelleen kehitetty tarinankerronta- ja tarinaviiva-arviointityökaluja. Nuorten ryhmä ja nuorten projektia tukeneet aikuiset kokoontuvat yhteiseen itsearviointiin, jossa osallisuusprojekti (grillikatos ja lumilautahypyri) käydään läpi vaihe vaiheelta positiivisia ja negatiivisia hetkiä pohtien. Yhteisen itsearvioinnin tavoitteena on määrittellä yhdessä projektin onnistuneisuus (laatu) eri näkökulmista ja pohtia, miten osallisuusympäristöä voitaisiin kehittää kyseisessä kunnassa tämän tietyn projektin perusteella tulevia projekteja varten. Neljännen osan lopussa palataan taas tutkimuksen alkujuurille. Nuorten uimaranta -projektiä ei voidakaan arvioida kehitetyillä arviointityökaluilla, koska nuorten uimaranta -projekti on muuttunut ei-osallisuustarinaksi. Tämä johtaa uudelleen pohtimaan kuntaympäristön ominaisuuksia nuorten osallisuuden kannalta ja pohtimaan sitä, onko mitään vielä opittu.

Seuraavassa luvussa esittelen tarkemmin tutkimuksen menetelmälliset valinnat: toimintatutkimus, narratiivisuus, grounded theory ja thick description. Lisäksi esittelen nuorten osallisuusympäristön ja -tarinoiden henkilöt ja heidän roolinsa nuorten osallisuusprojekteissa.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Narratiivisuus, toimintatutkimus ja grounded theory

Syrjälän mukaan tapaustutkimus on arvosidonnaista, toisin sanoen tunnustetaan, että tutkija on mukana koko persoonallisuutensa voimalla, jolloin hänen arvomaailmansa on yhteydessä siihen näkemykseen, jonka hän muodostaa tutkittavasta ilmiöstä (Syrjälä 1995: 15). Olennaista kuitenkin on, että nämä arvot tiedostetaan ja tuodaan esiin. Tarinat ovat sekä tiedontuottajia, havainnollistajia, mutta myös väline emansipatorisen tiedonintressin mukaiseen nuorten vapauttamiseen subjekteiksi.

Tutkimus lähti liikkeelle havainnosta, että osallisuusprojektejaan tehneet nuoret reagoivat kunnan toimintaan omissa paikallisissa tarinoissaan ja keskusteluissaan. Nuoret keskustelevat ja kertovat tarinoita tekemistään osallisuusprojekteista, siitä mitä he aikoivat tehdä, siitä mitä he tekivät, siitä mitä aikuiset tekivät tai eivät tehneet ja siitä, miltä heistä nuorista silloin ja nyt tuntuu. Nuorten tarinoiden kuunteleminen mahdollistaa emansipatorisen tiedonintressin hengessä nuorten "vapauttamisen" subjekteiksi omassa kunnallisessa elinympäristössään nykyisten lupien, rajoitusten ja aikuisvetoisen toiminnan alta. Kuten aiemmin mainitsin, tutkimuksen tietoteoreettiset lähtökohdat liittyvät narratiiviseen tietämiseen ja tuntemiseen. Heikkisen mukaan narratiivisen tietämisen tapa hahmottaa maailmaa dialektisesti vähitellen kehkeytyvänä ja juonellisena tarinana, jossa on parhaimmillaan vahva toden tuntu. Heikkisen mukaan Lincoln ja Denzin (1994: 580) ovat sanoneet, että toden tuntu ei perustu perusteluihin tai väitelauseisiin, vaan siihen, että lukija eläytyy tarinaan omien kokemustensa kautta ja kokee sen todellisuuden simulaationa (Heikkinen 2001: 24–25).

Todentuntuisen osallisuustarinan kuuntelija eläytyy ja ymmärtää syyt nuorten reaktioihin ja on siten valmiimpi ymmärtämään omaa rooliaan nuorten osallisuusympäristössä osallisuutta herättävänä ja tukevana henkilönä. Pelkästään tarinoita kuuntelemalla nuoret muuttuvat subjekteiksi vain kuuntelijan mielessä, mutteivät vielä todellisuudessa. Toimintatutkimuksellisella otteella pyritään edistämään kolmen kunnan olemassa olevien osallisuusympäristöjen muuttumista nuorten subjektiutta tukeviksi laadukkaiksi osallisuusympäristöiksi, jolloin nuoret vapautuisivat kuntayhteisön subjekteiksi myös käytännössä.

Hännisen mukaan tarinoita tutkittaessa voidaan kiinnittää huomiota useaan eri asiaan. Kiinnostuksen kohteena voi olla tuotettu teksti tai puhunta sellaisenaan: kertomus. Voidaan olla kiinnostuneita myös niistä tapahtumista, joista tarina kertoo: tarinan sisällöstä. Myös itse kertomistapahtuma voi olla tutkimuksen kohteena. (Hänninen 1996: 115; Aaltonen 1998: 49.) Aaltonen tarkoittaa tarinoilla jotakin syvempää ja sisäisempää kuin kerronnan muotoa tai sanoja, joita käytetään. Tarinalla viitataan ihmisten omaan käsitykseen suhteestaan maailmaan, siihen, kuka hän on ja mihin yhteisöön hän kuuluu. Kertojan sisäisestä tarinasta kiinnostuttaessa yritetään tehdä tulkintaa siitä, miten kertomus kuvaa kertojan minä-maailma -suhdetta. (Aaltonen 1998: 44, 49; vrt. Hänninen 1996.) Holma (1999: 13) viittaa Gadameriin (1984), jonka mukaan kieltä ei ymmärretä ensisijaisesti vain merkkijärjestelmäksi, vaan humaniksi tavaksi ilmaista "being in the world", jolloin ymmärtäminen käsittää ei vain merkkijärjestelmän, vaan koko olemisen olemuksen ymmärtämisen. Dahlbergin, Pencen ja Mossin (1999: 76) mukaan postmodernista perspektiivistä tieto ja identiteetti ovat konstruoituja ja tämäkonstruointi ei tapahdu sen seurauksena, että lapsia opetetaan, vaan siinä, että he toimivat itsekseen, seurauksena heidän toiminnastaan ja suhteistaan sekä tarjolla olevista resursseista, olemalla suhteessa ja dialogissa maailman kanssa.

Omassa tarina-aineistossani nuoret määrittivät omaa toimijuuttaan, omia mahdollisuuksiaan ja valtaansa suhteessa kuntaan. Kuinka kuntaorganisaatio voi auttaa nuorta saavuttamaan elinympäristössään voimaantuneen ja valtautuneen subjektin position? Osallisuusprosessin onnistumisesta kertovat nuorille ja heidän aikuisille tukijoilleen syntyneet uudet osallisuuskokemukset, uudet osallisuustarinat; jotka voivat olla uudenlaisia rooleja, uudenlaisia tunteita, sanoja, käsitteitä ja ajattelutapoja, uudenlaisia mahdollisuuksia, tilaisuuksia ja uudenlaista asiantuntijuutta. Hannula viittaa Rortyyn (1991), jonka mukaan on kolme tapaa uudistaa ja lisätä sanastoamme, jota käytämme: uudet havainnot, puuttuminen vanhoihin määritelmiin ja sisältöihin sekä metaforat (Hannula 1997b: 108–109).

Tarinallisuus on sekä ilmiö että metodi. Tarinat nimeävät jäsennellyn kokemuksen tutkittavaksi ja se nimeää menetelmät, joilla tutkimusta tehdään. Välttääkseen väärinymmärrykset Clandinin ja Connelly kutsuvat ilmiötä tarinaksi ja tutkimusta narratiiviksi. Heidän mukaansa ihmiset elävät luonnostaan tarinamuotoista elämää, kertovat tarinoita elämästään samalla niitä vahvistaen, muotoilevat niitä ja luovat uusia. Narratiiviset tutkijat kuvaavat noita erilaisia elämiä, keräävät ja kertovat tarinoita niistä. (Clandinin ja Connelly 1994: 415–416.) Ryhmäkeskusteluissa nuorten kertomat tarinat voivat olla valmiita tarinoita tai ne muodostuvat nuorten keskustelun aikana monista äänistä, jolloin tarinoita tutkivan tutkijan tehtävä on erottaa tarinat muun keskustelun virrasta. Kun nuorten keskustelun virrasta eristetään esimerkiksi yhtä nuorten osallisuusprojektia koskeva tarina, saadaan kuva siitä, mitä nuoret osallisuusprojektissaan aikoivat tehdä, mitä he tekivät, miten heille kävi ja miltä heistä nyt tuntuu. Nämä tarinat johdattivat pohtimaan, mikä on laadukasta osallisuutta.

Minä en tee eroa ihmisten kertomien tarinoiden ja tutkijoiden kertomien tutkimustarinoiden välille, joita pidän kumpiakin sosiaalisina teksteinä. Sosiaalisten tekstien funktio on Potterin ja Wetherellin mukaan auttaa ymmärtämään sosiaalista elämää ja sosiaalista vuorovaikutusta. Sosiaaliset tekstit eivät vain heijasta tai

peilaa maailmassa ennestään esiintyviä objekteja, tapahtumia ja kategorioita, vaan ne ennemminkin konstruoivat niistä oman versionsa. Ne eivät vain kuvaile asioita; ne tekevät asioita. Ja ollessaan aktiivisia, niillä on sosiaalisia ja poliittisia vaikutuksia. Tekstit ovat sidoksissa arviointiin ja erilaisia versioita tapahtuneesta konstruoidaan sen mukaan, halutaanko tapahtunutta moittia vai oikeuttaa. (Potter & Wetherell 1987: 6–7.) Kuten sanottu, tarinat on sidottu arviointiin jo niiden syntyessä. Nuorten kertomat tarinat eivät ole neutraaleja, mutta niin eivät ole tutkijankaan, sillä tarinat on konstruoitu sen mukaan, halutaanko tapahtunutta moittia vai oikeuttaa.

Tutkijan tehtävä voi olla myös auttaa niin projektin kuin myös tarinan syntymistä ja sillä tavoin olla mukana luomassa sosiaalista tarinavarantoa nuorten osallisuudesta. Yksi väitöskirjatutkimukseni alkuvaiheen antoisimmista oivalluksista oli, etteivät tarinat välttämättä ole valmiita, kun niitä kerrotaan. Jähi pohti artikkelissaan haastateltavan ja tutkijan tutkimussuhdetta verraten kahta haastattelua toisiinsa. Ensimmäisen haastateltavan tarina tuntui olevan valmis ja se ikään kuin odotti kuuntelijaa, tutkija tunsikin olevansa yksi yleisö muiden joukossa. Toinen haastateltava puhui eri tavalla. Hänen tarinansa oli muutosvaiheessa, sillä hän rakensi uusiksi lapsuutensa tarinaa ja siihen liittyviä käsitteitä. Muutostilanteessa oleva tarina haastoi tutkijan tekemään omia ehdotuksiaan kokemusten mahdollisista merkityksistä. Jähiin mukaan luonnontieteellisen normin vaatima tutkijan passiivisuus olisi saattanut tuntua kyseisessä tilanteessa jopa epäeettiseltä. Vuorovaikutuksen jatkumisen kannalta oli tutkijan Jähiin mukaan tarvittaessa suostuttava yleisöksi, välillä taas terapeutiksi. Tärkeämpää kuin tutkimussuhteen säätely oli sen analyysi. (Jähi 1996: 158.) Laitisen mukaan ihmisen elämäntilanteen muuttuessa, esimerkiksi sairastumisen yhteydessä, sisäistä tarinaa voidaan joutua muuttamaan, jolloin tarinan pohtiminen ja muokkaaminen voi olla hyvinkin tietoista. Tässä prosessissa voidaan apuna käyttää myös kuulijoita, yleisöä, jolle oma tarina kerrotaan. (Laitinen 1998: 27.)

Se, että nuorten suhdetta elinympäristöön kuvaavat tarinat eivät olisikaan lopullisia, antaa mahdollisuuden analysoida ja kehittää vanhoja tarinoita ja auttaa uusien elinympäristötarinoiden syntymisessä. Uusien tarinoiden käsikirjoituksessa nuorten rooli olisi muuttunut ja nuori olisi saanut itselleen toimijuuden.

Nuorten kokema toimijuus suhteessa omaan ympäristöön kasvaa ja kehittyy joka kerta, kun tarinaa kerrotaan. Nuorten kertomat tarinat heistä itsestään ja ympäristöstään eivät ole lopullisia ja valmiita. Ne muuttuvat kerta kerralta ja niihin voi vaikuttaa antamalla nuorelle tilaisuuksia osallisuuteen ja kertomalla sillä tavalla tarinaa yhdessä heidän kanssaan. (Tutkimuspäiväkirja 15.10.2000.)

Vertaan nuorten osattomuuden tilaa nyky-yhteiskunnassa sairauteen. Hännisen ja Valkosen mukaan Bury (1982) on kutsunut sairauden aiheuttamaa tilannetta elämäkerralliseksi katkokseksi, josta seuraa tarinallinen tyhjiö. Tarinallisen tyhjiön voi täyttää joko tarinan muuttumisen tai tarinoiden vaihtoehtoisuuden oivaltamisen kautta. Ihminen voi palauttaa uskonsa menetetyiksi luulemiinsa arvoihin tai hän voi löytää elämälleen uusia merkityksiä. (Hänninen & Valkonen 1998: 5–6.) Mezirowin mukaan ihmiset itse ovat joissain tilanteissa tyytyväisiä eivätkä halua vaikuttaa enempää tai saada muita oikeuksia itselleen. Tämä saattaa johtua siitä, että heidän omat tavoitteensa ovat madaltuneet. ”He eivät enää muista, mihin kaikkeen pystyisivät ja mitkä olivat heidän unelmiaan aiemmin. Erilaisen ympäristön oma-

nessaan he ehkä vaatisivat itseltään tai elämältään enemmän. Ihmisten toiminta muuttuu sellaiseksi, millaisina heitä pidetään.” (Mezirow 1995: 31–33.) Itse väittäisin, että nuorten kohdalla ei kai voida puhua muistamisesta, itse asiassahan ”he eivät ylipäätään tiedä, mihin kaikkeen he pystyisivät”. Suutarinen kysyykin, onko nuorisolle ylipäätään annettu mahdollisuutta mielipiteen muodostukseen ja yhteiskunnallisten asioiden käsittämiseen (Suutarinen 2000: 49). Nuorten laadukkaiden osallisuusprojektien myötä syntyvissä uusissa tarinoissa saadaan elinympäristö ja siinä vaikuttaminen osaksi nuorten tarinamaailmaa.

Narratiiviseen tietämiseen perustuvassa tutkimuksessa tutkijan ja tutkitavien välinen vuorovaikutus korostuu. Holma viittaa Gergeniin (1985), jonka mukaan sosiaalisessa konstruktivismissa otaksutaan, että asiat, joita pidetään tietona maailmasta, eivät ole tulosta induktiosta tai hypoteesien testaamisesta, vaan ymmärtämisprosessista. Sanat saavat merkityksensä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, eivät kapasiteetistaan piirtää kuvaa todellisuudesta. Holman mukaan se, mitä Shotter (1993) määrittelee dialogiseksi tai keskustelevalaksi sosiaaliseksi konstruktivismiksi eli ihmisten vastavuoroiseksi toistensa ymmärtämiseksi, on ensisijaista. Se, onko annettu kuvaus tapahtumasta validi, riippuu enemmän tietyn kulttuurin tai alakulttuurin tavoista ja normeista kuin sanan ja asian vastaavuudesta. Gergenin ja Gergenin (1988) mukaan tiedolla ja ymmärtämisellä on juurensa kulttuurisessa, historiallisessa ja sosiaalisessa kontekstissa. (Holma 1999: 12.)

Nämä tässä väitöskirjassa raportoidut nuorten osallisuustarinat laskeutuivat kunta- ympäristöön – tässä kerrotaan, mitä tapahtui kunkin tarinan kohdalla. Tässä väitöskirjassa ei ole suurta teoriaa, vaan pieniä paikallisia tarinoita. (Tutkimuspäiväkirja 12.11.2000.)

Tutkimus on toimintatutkimus. Heikkisen (2001: 15) mukaan toimintatutkimus rakentuu luontevasti kertomuksen muotoon, koska se on luonnostaan ajassa etenevä sosiaalinen prosessi, joka kehkeytyy juonellisen kertomuksen tapaan. Huttusen mukaan Lewinin toimintatutkimus 1940-luvulla tarkoitti toiminnan ja tutkimuksen samanaikaisuutta. Lewinilla ei ollut ideaa demokraattisesta toimintatutkimuksesta, jossa ne ihmiset, joiden olosuhteita pyritään parantamaan, osallistuisivat subjekteina tutkimukseen. Huttusen mukaan tämä seikka on niin sanotun kriittisen toimintatutkimuksen perusajatus. (Huttunen 1999: 39–40.) Syrjälän mukaan kriittis-emansipatoris-kasvatuksellisen⁷ toimintatutkimuksen lähestymistavassa kasvatuskäytäntö nähdään ennen kaikkea yhteiskunnallisena toimintana. Se vaikuttaa oppilaiden mahdollisuuksiin myöhemmin elämässä. Syrjälän mukaan toimintatutkimuksen uskotaan lisäävän osallistujien itsenäistymistä, tasa-arvoa ja yhteistyötä, vähentävän toisten ihmisten hyväksikäyttöä sekä edistävän demokraattisen ja entistä oikeudenmukaisemman maailman syntyä. (Syrjälä 1995: 33.)

Huttusen mukaan Moser (1977) tiivistää kriittisen toimintatutkimuksen kolmeen periaatteeseen. Ensinnäkin kriittiseen toimintatutkimukseen kuuluu dialoginen käsitys tiedosta. Toimintatutkimuksessa toimijat ja tutkijat osallistuvat samalla

⁷ Muita toimintatutkimuksen muotoja ovat tekninen eli interventiosuuntautunut toimintatutkimus, jolloin kehittämisen päämäärät tulevat organisaation ulkopuolelta. Praktisessa toimintatutkimuksessa osallistuvia, esimerkiksi opettajia, pyritään auttamaan oman tietoisuutensa ja käytännön teorioidensa tiedostamisessa, muotoutumisessa ja uudelleensuuntaamisessa. (Syrjälä 1995: 31 – 33; Carr & Kemmis 1986: 31 – 40.)

tasolla tutkimukseen. Toiseksi toimintatutkimus nojaa erilaiseen totuus käsitykseen kuin perinteinen tieteellinen tutkimus. Totuutta ei Moserin mukaan saavuteta tiettyjen empiiristen tieteen metodologisten periaatteiden ja proseduurien kautta, vaan diskurssissa harjoitetun kriittisen argumentaation kautta. Kolmanneksi toimintatutkimus pyrkii problematisoimaan sellaisia olemassa olevia argumentaatorakenteita, jotka pyrkivät oikeuttamaan yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta ja valtasuhteita. Toimintatutkimuksen pitää orientoitua yhteiskunnallisten suhteiden demokratisoimiseen, toisin sanoen tasaveroisen diskurssin edellytysten luomiseen. Diskurssitilanteiden edistäminen edustaa Moserille emansipaatiota. (Huttunen 1999: 40.) Myös Heikkisen mukaan kriittisen toimintatutkimuksen on useissa yhteyksissä katsottu edustavan emansipatorista tiedonintressiä. Se tähtää ihmisen vapautumiseen sellaisista pakottavasti vaikuttavista tekijöistä, jotka rajoittavat hänen mielekästä elämäänsä. Emansipatorisen intressin päämääränä on vapauttaa ihmisiä – tehdä ihmisistä elämänsä subjekteja. (Heikkinen 2001: 22.)

Jyrkämän mukaan toimintatutkimuksen eräänä läpikäyvänä piirteenä on todettu sen sisältävän ehdollista optimismia ihmisen ja yhteiskunnan kehitysmahdollisuuksista. Toinen piirre tässä ideologiassa on vaatimus yhteistyöstä. Tutkimuskin nähdään olennaisesti yhteistoimintana varsinaisesta toiminnasta puhumattakaan. Kolmas toimintatutkimustavan ideologian peruspiirre on tietynlainen demokraattisuuden pohjavirta. Jyrkämän mukaan toimintatutkimustilanteessa on tavoitteena, että kohdeyhteisön jäsenet ottavat elämän omiin käsiinsä, toimivat yhdessä elinehtojensa ja etujensa parantamiseksi ja puolustamiseksi. (Jyrkämä 1978: 68.)

Tutkimuksen kolmas tutkimusmenetelmällinen ratkaisu narratiivisuuden ja toimintatutkimuksen ohella on grounded theory. Grounded theoryssa tutkimuksen teemat ja opitut asiat nousevat ennemminkin toimintaan osallistumisesta ja käytännön kokemuksista kuin ennalta muodostetuista kysymyksistä (Dugan 1996; Glaser & Strauss 1967). Grounded theoryssa tuotetaan teoriaa induktiivisesti aineistosta nousevien ilmiöiden ja sosiaalisten prosessien pohjalta. Deduktiivisuuden ja induktiivisuuden kysymys on viime aikoina noussut grounded theory -metodologian kehittäjien välisessä keskustelussa keskeiseksi kysymykseksi. Siitosen mukaan grounded theory -metodologian kehittäjät Glaser (1992) ja Strauss (Strauss & Corbin 1990, 1998) ajautuivat dramaattisesti näkemyseroihin muutama vuosi sitten. Siitosen mukaan Glaser on pysynyt metodologian alkuperäisessä induktiivisen päätelyn vaatimuksessa aineistopohjaisen teorian tuottamisessa. Strauss taas on luopunut alkuperäisestä induktiivisesta aineistopohjaisuuden vaatimuksesta kehittämällä metodologiaansa induktiivis-deduktiiviseen suuntaan. Siitosen mukaan grounded theory -metodologia on viimeisen kymmenen vuoden aikana eriytynyt kahteen suuntaukseen: strausilaiseen induktiivis-deduktiiviseen ja glaserilaiseen induktiiviseen grounded theoryyn, joten metodologiaa käyttävän tutkijan tulisikin Siitosen mielestä tarkoin ottaa huomioon koulukuntien eriytyneet näkemykset ja osoittaa analyysiprosessin rakentumisen perusteet. (Siitonen 1999: 26–28.)

Töttö on kritisoinut grounded theoryn kaltaista aineistolähtöistä tarkastelutapaa induktiivisesta idealismista ja ironisoinut sitä, että laadullisessa tutkimuksessa on ikään kuin keksitty keksimisen logiikka. Tötön mukaan ”pirullisen positivismin” näkökulmasta induktiivisen aineistolähtöisen teorian ajatus on absurdi. Se on sitä ainakin kolmelta kannalta: 1) Teoria ei ”kehity” pelkästään aineistoa seulomal-

la, se pitää keksiä, 2) teorian syntytavalla ei ole mitään tekemistä sen pätevyyden kanssa ja 3) aineistoja on aina enemmän kuin teorioita. Tötön mukaan ”empiirinen tutkimus on alusta loppuun – ja vielä sen jälkeenkin – teoreettisten ajatusten ja kokemuseräisen evidenssin vuoropuhelua, jos niin halutaan. Jokaisessa tutkimuksessa on Tötön mukaan ilmeisesti aina niin, että aineistossa on sekä teoriaa tukevia että sitä huojuttavia tapauksia. Sääntöjen noudattaminen alkaa vasta, kun teoriaa koetellaan aineiston avulla. Silloin astuvat kuvaan tiukat validiteettia, reliabiliteettia, yleistettävyyttä jne. koskevat normit. Vain niiden suhteen positivistisesti vaatii, että teorian pitää olla ”grounded”. (Töttö 2000: 42–45.)

Töttö kuvailee toimintatutkimusta näin: ”Toiminnan erikoisen aseman voi ilmaista sanomalla, että tilanteen vanhasta tulkinnasta uuteen ei ole olemassa mitään teoreettista siirtymää, vaan ainoastaan käytännöllinen. Vasta jälkepäin, kun toiminnan antamien kokemusten avulla alkuperäinen ongelmatilanne esitetään uudelleen, voidaan teoreettinen siirtymä alkuperäisestä tulkinnasta korjattuun esittää. (Töttö 1982: 213–214.) Tötön sanat kuvaavat myös tapaani soveltaa grounded theorya tässä omassa nuorten osallisuutta käsittelevässä tutkimuksessa, joka alkoi keskeltä nuorten pettymystä omaan osallisuusprojektiin. Oli syntynyt tilanne, johon ei ollut teoreettista siirtymää, vaan ainoastaan käytännöllinen. Grounded theory tarkoittaa sitä, että yhdistelen aineiston antamaa ja oman kokemustiedon tuomia jäsenyyksiä. Itse asiassa kokemuksen tuomat jäsenyydet voivat olla hyvin teoreettisia jäsenyyksiä ja lähestyä näin ”valmista teoriaa”, jota tiukka induktiivisuus karsastaisi. Oma toimintatapaani voi, nyt jälkikäteen arvioiduna, luonnehtia enemmän straussilaiseksi induktiivis-deduktiiviseksi lähestymistavaksi.⁸

Kurjen mukaan grounded theorylla luodaan teoriaa kerätystä aineistosta tutkimusprosessin aikana. Metodi etenee tutkimusprosessissa usealla tasolla: ensin etsitään karkeita luokituksia, jotka yhdistävät ilmiöön liittyvät löydökset kokonaisuuksiksi. Sitten etsitään ne tarkemmat dimensiot, joita luokituksissa voidaan löytää, ja lopuksi yritetään saada selville dimensioita yhdistävät laatuominaisuudet. (Kurki 1995: 123.) Etsin aikaansaaduille jäsenyyksille ja niitä kuvaaville käsitteille (käsitteet kuten esimerkiksi ei-osallisuustarinat, aikuiset tukijat ja osallisuusympäristö) vastiketta teorioista ja kehitin uutta ymmärrystä. Vuorovaikutuksellisessa prosessissa tutkimusprosessin aikana kirjoista luettu teoria voi tuoda uusia aspekteja tulkita ja kuvailla jo löydettyjä ilmiöitä (kuten esimerkiksi käsitteet organisaation vapausasteet ja voimaantumisen/valtautumisen) ja auttaa löytämään uusia.

Nuorten osallisuuden ja laadun yhdistäminen johti grounded theoryn mukaisesti edenneessä aineistolähtöisessä tutkimusprosessissa yhä uusiin tutkimuskysymyksiin, jotka johtivat kukin tarkentaviin lisäkysymyksiin. Ryhmäkeskusteluaineistosta valikoin tutkimukseen ne kohdat, joissa aineisto grounded theoryn mukaisesti vastasi aikaisemmin esiintyneisiin kysymyksiin, kyseenalaisti aikaisempia vastauksia tai esitti uusia kysymyksiä. Jouduin suorittamaan aineistoni kanssa jatkuvaa rajaamista – väitöskirjassa rajaamiskohdat on kirjoitettu näkyviin ja rajaaminen on perusteltu.

⁸ Tutkimuksen alkuvaiheessa puhdas induktiivisuuden tavoittelu vaikutti mm. siihen, etten kuunnellut esimerkiksi ryhmähaastattelu-nauhoja, ennen kuin olin nauhoittanut kaikki haastattelut. Näin en ohjaisi haastatteluja liikaa tiettyyn suuntaan.

Grounded theoryn aineistolähtöisyys, yhdistettynä kriittis-emansipatorisen toimintatutkimuksen ja narratiivisuuden painottamaan tutkijan ja tutkimuksen osallistujien vuorovaikutukseen, ei tuota tutkimustuloksiksi selkeitä suoria vastauksia eikä matemaattisia tunnuslukuja. Sen sijaan tutkimus on jatkuvaa nuorten osallisuusmaailmaa koskevien tutkimuskysymysten, käsitteiden, polttopisteiden ja mielikuvien edelleen kehittelyä. Perinteisessä väitöskirjarakenteessa on selkeä oma teoreettinen kirjallisuuskatsaus. Se, mitä valitsen kirjallisuuskatsaukseen, on empiirisen aineiston ja oman kokemustiedon perusteella muodostamani näkemys siitä, mitkä asiat ovat tärkeitä nuorten osallisuusympäristöjen luomisessa. Sekään ei siis ole neutraalia tietoa. Omassa työssäni teoreettinen osuus on aina suhteutettu empiiriseen aineistoon ja kirjojen teorit täydentävät ja jatkavat grounded theoryn relevantiksi osoittamaa aineistosta noussutta teoriaa. Tutkimusprosessin luotettavuutta tarkastelen luvussa 8.3 (s. 190).

2.2 Osallisuustarinoiden henkilöt

Seuraavissa kappaleissa esitellään kuntien osallisuusympäristöissä syntyneiden projektien ja niitä kuvaavien tarinoiden henkilöt. Tarinoiden päähenkilöt ovat nuoria, joita ei tutkimuksessa yksilöidä – nuorten tarina on siis nuorten ryhmän yhdessä kertoma tarina. Luvussa esitellään myös nuorten ryhmää projektin eri vaiheissa auttaneet aikuiset tukijat sekä tutkijan roolit ja tehtävät tutkimusprosessin aikana.

2.2.1 Nuorten ryhmä

Kysymys siitä, vahvistavatko kuntien osallisuusympäristöt vain ennestään aktiivisten nuorten toimintamahdollisuuksia, rajataan tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Nyt puhutaan vain yleensä nuorista kunnallisissa instituutioissa ja kunnallisessa elinympäristössä. Kurikan (2001: 16) sanoja lainaten: ”Nuorten elinoloja ja yhteiskunnallista asemaa kohtaan tunnetaan kasvavaa mielenkiintoa. Valitettavan usein mielenkiinto nuoria kohtaan on viime aikoina ilmennyt ongelmakeskeisesti.”

Ulvisen mukaan nuoret voidaan jaotella niihin, joiden kohdalla organisaatiot ja projektit onnistuvat, ja niihin, joiden kohdalla epäonnistutaan. Organisaatioiden ja projektien onnistumista ei määritelläkään tässä näkökulmassa pelkästään toiminnan ”kohteena” olevien nuorten ominaisuuksina, esimerkiksi nuorten ympäristösuhteen laadulla, vaan toimintaprojektin suhteena osallisuuteen ja vastuuseen. Ulvisen kolme toimintaprojektia jäsentävää kysymystä ovat: a) mitä nuorelta projektissa vaaditaan?, b) mitä hänelle luovutetaan? ja c) mitä hän ottaa? (Ulvinen 1998: 74–75.) Lämsän mukaan syrjäytymisproblematiikan kannalta on keskeistä huomata, ettei syrjäytymisessä ole kyse vain siitä, mikä tai millainen yksilö on. Syrjäytymisessä on kyse yksilön ja ympäristön eri tekijöiden välisestä vuorovaikutuksesta ja yksilön onnistumisesta tai epäonnistumisesta niiden ongelmien ratkaisussa, joita hän kohtaa jokapäiväisissä toimintaympäristöissään, kuten koulussa. (Lämsä 1998a: 78.)

Tutkimukseen osallistuneet nuoret ovat nuoria, jotka muodostivat osallisuusryhmän tietyssä hetkessä tietyn tyyppisellä asuinalueella, tietynlaisessa tarjotussa osallisuusympäristössä. Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Äänessä nuoret kokoontuvat iltaisin paikalliselle nuorisotalolle parantamaan omaa elinympäristöään. Tutkimukseen osallistuivat omalla asuinalueellaan kokoontuneet Jyväskylän maalaiskunnan Haapaniemen, Jyskän ja Palokan Nuorten Ääni -ryhmät. Lisäksi maalaiskunnasta tutkimukseen osallistui Tikkakoskelta lumilautaharrastuksen yhdistämät pojat, joiden ryhmä oli toisaalta vapaamuotoinen, toisaalta se miellettiin tavallaan sekä Nuorten Äänen että yläasteen oppilaskunnan ryhmäksi. Kempeleestä tutkimukseen osallistuivat yläasteen ja lukion oppilaskunnan hallituksen edustajat, jotka olivat osallistuneet Pikkuparlamentti-toimintaan. Helsingistä tutkimukseen osallistui Pukinmäen yläasteen oppilaskunnan hallituksen nimeämä Rantabaari-ryhmä. Tutkimuksen nuoret ovat 13–20-vuotiaita.

Enemmän kuin nuorten taustatekijät toimintaan vaikuttaa perustettujen nuorten osallisuusympäristöjen paikka kuntaorganisaatiossa. Tutkimukseen valikoituneet nuorten ryhmät ovat erilaisia suhteessa toisiinsa siinä mielessä, että esimerkiksi Helsingin Rantabaari-nuoret on koottu tietyn koulun yläasteen oppilaskunnan aktiivista toimijoista, samoin kuin arvo- ja tavoitekeskusteluun osallistuneet Kempeleen nuoret, jotka kuuluivat yläasteen ja lukion oppilaskuntien hallitukseen. Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni -ryhmien nuoria yhdistää se, että he asuvat samalla asuinalueella ja osallistuvat iltaisin Nuorten Ääni -toimintaan alueensa nuorisotilalla.

Nuoria käsitellään ryhmänä siinä mielessä, että ääninauhoitetuista ryhmäkeskusteluista eroteltiin litterointivaiheessa aluksi yksilöt: tyttö1, tyttö2 jne..., mutta vähitellen tutkimuslinjausten tarkennettua yksilöinti jätettiin pois muuten kuin sukupuolen mukaan (tyttö, poika) tutkimusekonomisista⁹ syistä. Nuoren taustojen (nuoren perhetaustasta määräytyvä luokka-asema, nuoren koulu-menestys tai esimerkiksi toiminta järjestöissä) kysely ja yksilöinti ei sovi osallisuustoiminnan periaatteeseen, jonka mukaan kaikki nuoret taustoistaan huolimatta ja niitä korostamatta voivat osallistua ryhmän toimintaan tasavertaisena ryhmän jäsenenä. Tässä tutkimuksessa pyritään muodostamaan nuorten ryhmä ehkä ympäristöönsä hyvin eri tavoilla suhtautuvista nuorista. Taustoilla, koulumenestyksellä ja aikaisemmalla kiinnostuksella elinympäristöön ei sinänsä ole merkitystä siihen, pysyykö nuori mukana osallisuustoiminnassa, jota hän itse määrittelee ja ohjaa, ja jossa hän on itse voimaantuneena toimijana. Osallisuustoiminnan tavoitteena on muodostaa nuorten ryhmä, joka pyrkii toimimaan yhteisen tavoitteen eteen eli elinympäristön parantamiseen ainakin yhden projektin verran. Nuoren onnistumista osallisuusryhmän jäsenenä pohditaan tässä tutkimuksessa nimenomaan osallisuuden toimintaympäristön kautta. Mahdollistaako kunta osallisuuden? Tärkeämpää kuin nuorten taustatekijät tai aikaisempi aktiivinen suhtautuminen elinympäristöön on uskon valaminen nuorten omiin toimintamahdollisuuksiin. Tutkimuksen keskiössä on nuorten ryhmän ja aikuisten kuntamaailman välille syntynyt välitön vuorovaikutus ja heidän yh-

⁹ On muistettava, että analyysiyksikkönä on tässä tutkimuksessa nuorten yhdessä kertoma tarina. Nuorten puheenvuorojen tarkka yksilöinti tyttö1, tyttö2... pelkän äänen perusteella olisi vaatinut nauhan kuuntelemista uudestaan monta kertaa.

dessä synnyttämänsä tarinat. Tutkimuksessa ei haluta luokitella yksittäisiä nuoria heidän taustojensa mukaan. Tutkimuksessa halutaan kuulla, kuinka nämä tiedyt paikalle saapuneet nuoret omalla toiminnallaan lisäävät tarinavarantoa nuorten osallisuudesta.

2.2.2 Aikuiset tukijat – moniammatillinen nuorten tukijatiimi

Nuorten lisäksi tarinoita kertovat ja tarinoissa seikkailee joukko aikuisia. Tutkimukseen osallistuneilla nuorten ryhmällä oli aina joku oma aikuinen. Maalaiskunnan Nuorten Äänessä hän on kulttuuri-nuorisotoimen työntekijä ja Kempeleen ja Helsingin kouluissa oppilaskunnan vastaava opettaja. Lisäksi projekteissa on muita aikuisia, joita nimitän nimellä ”aikuiset tukijat”. He ovat moniammatillinen, kunnan sektorit ylittävä ryhmä, joka oli koottu tapauskohtaisesti auttamaan nuoria osallisuusprojektin suunnittelussa ja toteutuksessa. Heitä ei voi kutsua kunnan työntekijöiksi tai edustajiksi, sillä osa heistä on esimerkiksi alueen asukasyhdistyksen edustajia. Ryhmäkeskusteluissa aikuisten ammatilliset nimikkeet on yksilöity. Joidenkin aikuisten tukijoiden mielestä yksilöinti oli tehtävä tarkkaan, jotta organisaation erityisluonne, esimerkiksi ”kulttuuri-nuorisotoimi” tulee esille. Osa aikuisista taas kysyi, miksi nimikkeet (ammatti ja luottamustehtävät) on niin tarkkaan yksilöity, eikö vähempikin riittäisi. He hyväksyivät nimikkeiden perusteellisen julkaisemisen, kun perustelin, että lukija ei osaa tulkita oikein henkilön lausuntoja esimerkiksi kunnanvaltuuston toiminnasta, ellei tiedä henkilön olevan valtuutettu. Kolmantena perusteena nimikkeiden tarkalle ilmaisulle on toiminnan moniammatillisuuden paljastaminen.

Nuorten ryhmän oma aikuinen tai aikuinen tukija edustaa osallisuusprojekteissa tietämystä, kuntaorganisaation tuntemusta tai aikuismaailman eli edellisen sukupolven kokemusta. Kenelle nuorten osallisuus kunnassa kuuluu?¹⁰ Jyväskylän maalaiskunnassa päävastuun Nuorten Äänen osallisuusympäristön toimivuudesta kantavat kunnan kulttuuri-nuorisotoimen työntekijät. Erään muun kunnan nuorisotyöntekijä totesi kerran maalaiskunnan nuorisotyöntekijöiden siellä vieraillessa näiden hämmästykseksi, että ”meidän kunnassa tämä nuorten osallisuus ei ole nuorisotoimen asioita”. Vastaavasti Mikkelin kaupungin teknisen toimen puutarhurien aktiivisuus kunnan osallisuusympäristön ”Kids in Town Environment” synnyttäjinä saa aikaan hämmennystä muiden kuntien puutarhureissa, mikä kiteytyy erään puutarhurin vastauksessa kysymykseen, miksei puisto-osasto ota enää nuoria kesätöihin: ”Jos tässä vielä ruvetaan nuoria kasvattamaan, niin se on ihan eri asia.” Kunnan multisektoraalisessa toimijajoukossa aikuinen voi valita, ottaako roolin nuorten osallisuudessa vai ei. Nuoret kysyivät, mitä tehdä, kun heidän alueensa nuorisotyöntekijää ei osallisuustoiminta kiinnosta? Ongelma on suuri silloin, kun koko järjestelmä perustuu aikuisten ja nuorten kumppanuuteen.

Aikuisen sitoutumisen kuulee keskusteluissa esimerkiksi siitä, ketkä aikuisista sanovat: ”Me nuorten kanssa”, ja ketkä taas puhuvat ulko- ja yläpuolelta: ”Teidän pitäisi...” (Tutkimuspäiväkirja 12.7.1999).

¹⁰ Kuntalain (365/1995) 27 § mukaan kunnanvaltuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Lisää asiasta kohdassa 3.2 (s. 44).

Nuori: Ne aikuiset, jotka osallistuvat nuorten projekteihin, niin ne luultavasti tykkää työstään, mutta toisaalta voihan olla, että heidät on vaan valittu. Ketään ei saisi kuitenkaan pakottaa yhteistyöhön nuorten kanssa. (Nuorten arvokeskustelu 2)

Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääntä on alusta lähtien haluttu viedä kouluihin, mutta siinä ei ole onnistuttu. Toisaalta Kempeleen Pikkuparlamentissa ja Hesari Nuorten Äänen "Koulu osallistumisareenana" -hankkeissa nuorten vaikuttaminen tapahtuu nimenomaan kouluissa opettajien mahdollistamina. Kenelle nuorten osallisuuden edistäminen kunnassa oikein kuuluu?

Sivistystoimenjohtaja: Niin, mutta kysehän on nuorten elämästä. Me tarjoamme heille elämisen ja ympäristön ja kokemuksia. Meillä on monimutkaistuva yhteiskunta, jossa meidän täytyy löytää uusia toimintatapoja. Erittäin tärkeitä hankkeita ovat kaikki nämä, että millä tavalla – minkälaisia uusia asioita meillä on vaikuttamiseen, kansalaisten osallistumiseen, ylipäättänsä siihen, että tuntee jotenkin olevansa jonkun yhteisön jäsenenä ja tietävänsä, miten se yhteisö toimii ja miten siinä toimitaan. Semmosten asioiden kanssa me mun mielestä ollaan tässä asiassa tekemisissä. – Ja me ollaan, aina kun me toimitaan julkisen sektorin palveluksessa, niin meillä on aina se perustehtävä, joka minut ainakin pitää näissä hommissa. Me olemme tietyllä tavalla semmosessa yhteiskunnan välittäjätehtävässä ja sen muodostamisessa, että mitä se yhteiskunta meille on. Ja että meillä on se tehtävä erityisen tärkeä suhteessa nuoriin. (Jyväskylän maalaiskunnan arvo- ja tavoitekeskustelu 1.)

Nuorten osallisuus jo sinänsä, saati sitten kunnan sektorit ylittävänä verkostotoimintana, vaatii kunnissa kulttuurinmuutosta. Osallisuuden toimintaympäristön rakentaminen kuntaorganisaatioon tarkoittaa organisaation roolin ja toimintaperinteiden uudelleen arviointia. Paloheimon ja Wibergin mukaan toiminnan yhteiskunnalliset rajoitteet ovat instituutioita ja sopimuksia, jotka perustuvat erilaisiin normi- ja uskomusjärjestelmiin. Muodollisia rajoitteita ovat poliittiset ja oikeudelliset säännöt ja varta vasten solmitut välipuheet. Epämuodollisia taas ovat ne käyttäytymistä ohjaavat säännöt, käytösnormit ja tavat, jotka kuuluvat kulttuuriksi kutsumaamme perinteeseen. (Paloheimo & Wiberg 1997: 48.)

Jalavan ja Virtasen mukaan nykyisin etsitään vaihtoehtoja, jotka auttaisivat hyvinvointipalvelujen työntekijät ulos ammatillisen byrokratian "rautahäkistä". Tilanne on varsin ambivalentti: erikoistuminen on ehdottoman tarpeellista, mutta se ei saa jäykistää eikä pirstaloida työn horisonttia, jolloin työn kohteen kokonaisuus katoaa näkyvistä. Ratkaisuja on löydetty ainakin kaksi: moniammatilliset ryhmät tai tiimit ja projektitoiminta. Jalavan ja Virtasen mukaan kunnallisten sektoreiden ylittäminen ei ole yksinkertaista, koska moniammatillisuus tuo työtilanteeseen uutta monimutkaisuutta. Perinteinen ammatillinen organisaatiohan on yksinkertaistanut ja selkiyttänyt toimintaympäristöään kehittämällä itselleen sektorirakenteen. Tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaan mahdollisten fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten ongelmien väliset yhdistävät "säikeet" on katkaistu organisoimalla keinoin, jolloin on saatu aikaan yksinkertaisempi toimintaympäristö ja keinotekoisesti vähemmän erilaisia aineksia ja ammattitaitoa vaativa osaamisrakente. Kun näitä tekijöitä pyritään projekteissa yhdistelemään, tuloksena on dynaamisen monimutkaisuuden kasvu. (Jalava & Virtanen 1998: 23.)

Nuorten osallisuuden moniammatillinen aikuisten tukijaverkosto on nimenomaan verkosto, ei palveluketju. Nuorten ryhmä ei asiakkaan roolissa liiku palvelun tarjoajalta toiselle, vaan aikuiset tukijat kokoontuvat nuorten projektien ää-

relle, jolloin projektin osallisuuspositio säilyy nuorten ryhmällä. Aikuisten tukijoiden erilaiset roolit ja työtehtävät nuorten projekteissa vaativat Vartiaisen (1994: 46–47) termein ilmaistuna ”avointa väliaikaista rakennetta, jonka keskeisin ominaisuus on neuvotteluprosessi”.

Nuorten osallisuusprojekteissa aikuisten tukijoiden verkostoituminen (esim. nuoriso – koulu – tekninen sektori) käydään henkilötasolla, ei niinkään sektorihallinnon tai alueellisella tasolla. Sotaraudan mukaan muodollisten rajojen merkitys laskee sosio-poliittisissa prosesseissa, joiden hallintaa Sotarauta luonnehtii ”epäselvyyden hallinnaksi”, jossa kunkin asian ympärille kokoontuvat toimijat eivät määrydy alueellisesti tai institutionaalisesti, vaan kyseessä olevan ilmiön pohjalta. Ilmiön ympärille kokoontuvat verkostot eivät ole pysyviä, vaan niiden tulisi muuttua projektien vaatimusten mukaisesti. (Sotarauta 1996: 66.)

Sotaraudan mukaan järjestelmän sosiopoliittinen hallinta rakentuu aina erilaisten, eri tasoilla toimivien toimijoiden vuorovaikutuksessa. Työn koordinointi tilanteen mukaan neuvottelemalla on epäselvyyksien ja epätietoisuuden hallintaa. (Sotarauta 1996: 67.) Schienstock viittaa Lashiin (1994), joka puhuu ”refleksiivisestä modernisaatiosta”. Lashin mukaan rationalisointi ei tarkoita uusien työskäntöjen käyttöönottoa, vaan työntekijöiden vapauttamista muodollisista organisaatorakenteista. Voidakseen reagoida välittömästi ympäristön muutoksiin on sosiaalisten toimijoiden kyettävä spontaanisti järjestämään suhteitaan uudelleen. Refleksiivisyys tarkoittaa tässä sitä, että sosiaaliset toimijat arvioivat jatkuvasti työskäntöjään tarkkailemalla ympäristöään. Refleksiiviseen modernisaatioon liittyy siis uudenlainen ymmärrys organisaatiosta: sen sijaan, että organisaatio määriteltäisiin staattiseksi kokonaisuudeksi, se käsitteään nyt prosessiksi. (Schienstock 1997: 107.) Neuvotteluprosessi nuorten ryhmän, oman aikuisen ja muiden aikuisten tukijoiden välillä mahdollistaa moniammatillisen toiminnan koordinoinnin niin, että projektit valmistuvat ja että osallisuuden positio säilyy nuorilla.

2.2.3 Tutkijan roolit ja tehtävät

Olen kirjoittanut itseni tutkimani osallisuusmaailman sisään, jolloin saan itse-elettyä tietoa kyseisestä maailmasta. Holman mukaan Giddens (1993) painottaa, että ymmärtäminen ei ole subjektiivinen kysymys, vaan enemmänkin astumista toiseen traditioon. Hermeneuttinen ymmärtäminen tarvitsee tietyn määrän tietoa viitekehystä, perinteestä ja kulttuurista, jonka avulla edelleen ymmärtäminen mahdollistuu. Hermeneuttinen ongelma ei ole kielenhallinnan ongelma, vaan kielen välityksellä toteutettavien asioiden oikeinymmärtämisen ongelma. (Holma 1999: 13.) Kangas tulkitsee Habermasia (1981: 327, 1982: 243–250) ja sanoo, että siinä, missä maailman tarkasteleminen havainnoijan perspektiivistä merkitsee kohteen käsitteellistämistä esine–tapahtuma-kielille, edellyttää symbolisesti strukturoidun sosiaalisen todellisuuden tutkiminen performatiivista asennetta, kohteen kokemista kanssatoimijana, jolloin tutkimusmateriaali muodostuu teoista, lausumista ym. merkityksellisistä toiminnoista. (Kangas 1989: 21.)

Heikkisen mukaan tutkija on itse toimintatutkimuksen tärkein tutkimusväline. Hänen mukaansa laadullisessa tutkimuksessa pidetään hyveenä, että tutkija kuvaa raportissaan ne asetelmat, joissa itse kokee olevansa. (Heikkinen 2001: 23–

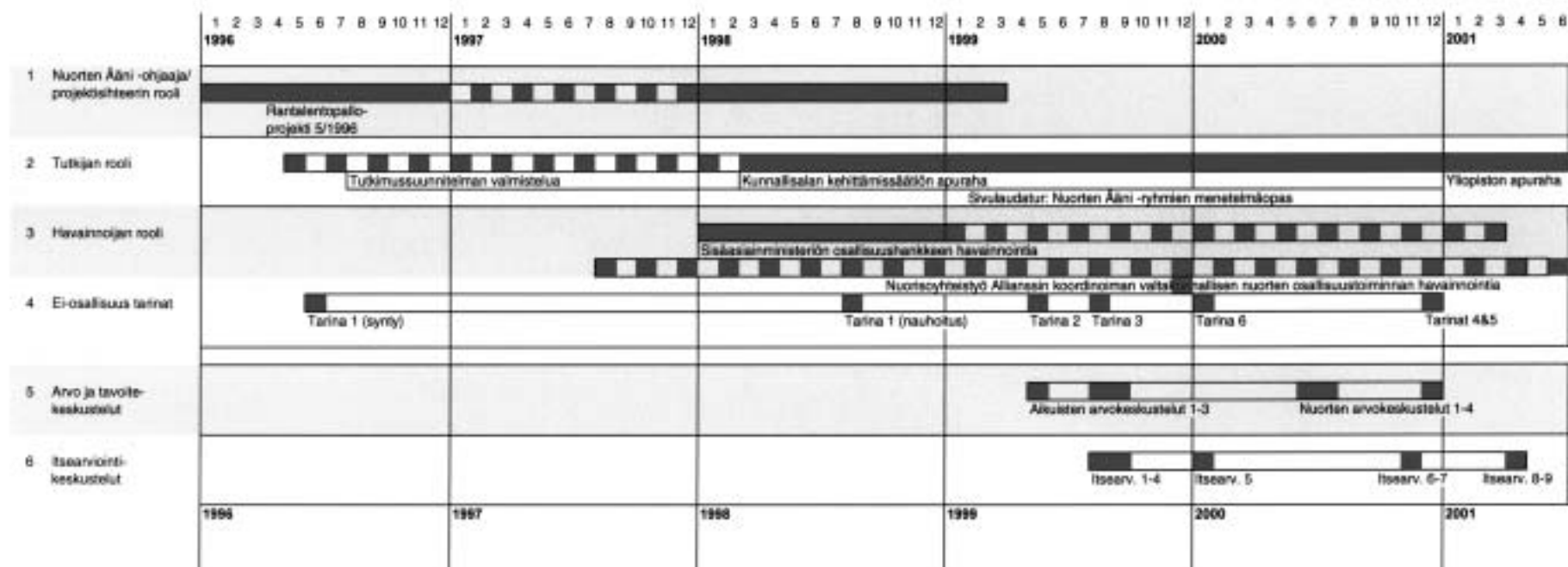
24.) Olen osallistunut osallisuuden ja osallisuuden laadun aistimiseen, määritellyyn ja arviointiin yhdessä tutkittavien kanssa. Olen kiertänyt nuorten osallisuusryhmien keskuudessa ja kuunnellut, mitä mieltä siellä ollaan kunnan toiminnasta. Granfeltin (1998: 24) termein ilmaistuna, olen tullut nuorten tarinoiden koskettamaksi, omasta mielestäni ymmärtänyt ne ja syventänyt niitä. Olen valinnut tutkimukseeni raportointitavan, jossa tutkijan oma "minä" on tehty näkyväksi. Oman minän näkyviin kirjoittaminen luo omistussuhdetta siihen näkemykseen eli metatarinaan, jota tutkija kirjoittaa yhdistäessään aineiston ääntä, teorian ääntä ja oman tulkinnan ääntä. Lisäksi Eskolan mukaan "minä" kertojana ymmärtää lauseittensa olevan indeksikaalisia eli sellaisia, jotka ovat ymmärrettävissä vain tapahtumakontekstiin yhdistettyinä. Niinpä hän ei piiloudu passiivimuodon taakse, vaan asettuu esille omana itsenään tietyssä ajassa ja paikassa. (Eskola, A. 1994: 18.)

Olen pitänyt tutkimusprosessistani tutkimuspäiväkirjaa kesäkuusta 1999 ja käytän viittauksia siitä tässä väitöskirjassani kuvatessani asemaani ja ajatuksiani tutkimusprosessin aikana. Eskolan mukaan yhteiskuntatieteiden metodikirjallisuudessa ei kannusteta nojaamaan tutkimuskohteesta tehtyihin ensihavaintoihin. Tutkimuspäiväkirjojakin käytetään lähinnä työn apuvälineinä. Eskolan mukaan ensireaktioista on tutkimuksessa yleensä vaiettu, koska tutkijat ovat ehkä hävenneet haparoivia ja naiiveja liikkeellelähjöjään. Eskolan mukaan ensimmäiset havainnot ovat kuitenkin osa tutkimuksen tulkintaprosessia ja niillä on paikkaan ja aikaan ja tuohon sijaintiin liittyvä kyky hahmottaa tutkimuskohdetta. Alun innostus, suuret ajatukset ja tunteet sekä rohkeat assosiaatiot ja vielä kahleeton mielikuvitus eivät välity tutkimuksen loppuraporttiin. Joskus voi olla paikallaan näyttää, miten tutkija on päätenyt siihen viitekehukseen, josta käsin hän tekee tulkin-tojaan. (Eskola, K. 1998: 70.)

Kuviossa 2 on tutkimusprosessin aikataulu. Kuvion janat 1–3 kuvaavat tutkijan erilaisia rooleja. Ensimmäinen jana kuvaa työtäni Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni -ohjaajana ja projektisihteerinä. Toinen jana kuvaa tutkijan rooliani kaikissa kolmessa kunnassa. Kolmas jana kuvaa havainnoijan roolia valtakunnallisen osallisuushankkeen tilaisuuksissa, Allianssin koordinoimissa valtakunnallisissa "Nuorten vaikuttajien" -tapaamisissa, sekä vierailujani euroopalaisissa nuorisovaltuustojen tapaamisissa. Kuvion janat 4–6 kuvaavat tutkimusmateriaalin nauhoituksia.

Mikä minä olen näin ja näin väittämään, mietin ja päätin kirjoittaa käytännön kokemukseni näkyville kalenteriksi (Tutkimuspäiväkirja 10.3.2001).

Tutkijan kalenterissa (liite 5) on tapahtumat raportoitu tutkimuskunnittain ja niissä on eritelty tutkijan kolme roolia: kouluttaja, havainnoija ja tutkija. Olen erotellut kalenteriini ne osallisuuskentän kohtaamiset, joissa olin esimerkiksi havainnoitsija, niistä tilanteista, joissa järjestin tutkijana tutkimusasetelman mukaisen ryhmäkeskustelu- tai haastattelutilanteen. Havainnoinnissa tutkijan roolini oli kanssaeläjille selvillä, mutta ei aktiivisena. Clandinin ja Connellyn mukaan Crites (1979) sanoo tarinalla voivan olla elämänsä sellaisena, kuin se on ilman tutkijan vaikutusta, tai toisaalta tarina voi olla varta vasten ja tietoisesti tuotettu materiaaliksi tutkijayleisön käyttöön. Näissä kahdessa olosuhteessa on tarinan status kentän edustajana täysin erilainen. Niinpä välinpitämättömyys tutkimuksessa vallitsevaan suhdekenttään voi johtaa harhauttamiseen. (Clandinin & Connelly 1994: 419.)

KUVIO 2 Tutkimusprosessin aikataulu

Tutkimusprosessin erittelyllä, tutkimuspäiväkirjalla ja tutkimuskalenterilla olen pyrkinyt lisäämään luottamusta validiuteeni osallisuustutkijana ja havainnollistamaan monenlaisia rooleja tutkijan roolin sisällä.

Tutkimuksen emansipatorisen tiedonintressin mukainen tutkijan tehtävä voidaan ilmaista Granfeltin viittauksella Belenkyyn, Clinchyyn, Goldbergeriin ja Taruleen (1997: 25–32): ”Ennen kuin äänettömät ihmiset voivat kuvitellakaan puhuvansa omasta puolestaan, jonkun täytyy auttaa heitä löytämään oma sisäinen äänensä.” (Granfelt 1998: 19.) Olen tarjoutunut avuksi nuorille heidän pukiessaan omia kuntaympäristön osallisuuskokemuksiaan tarinoiksi, jolloin roolini on muistuttanut Himasen kättilön roolia. Himasen mukaan kohtaavassa oppimisessa opettajan ja opiskelijan roolit on määriteltävä uudelleen. Opettajan tehtävänä on tulevaisuudessa auttaa synnyttämässä: hän on kuin sokraattinen kättilö. Toisin sanoen myös oppilas auttaa opettajaa synnyttämään; ei ole enää jyrkästi rajattua opettajaa ja oppilasta, vaan joukko yhdessä seikkailevia kättilöitä. (Himänen 1997: 88.) Kättilö herättelee dialogia, mutta toisaalta pitää sitä myös käynnissä, varsinkin nuorten keskusteluissa, kun vastaukset ovat usein lyhyitä ja aiheet vaihtuvat nopeasti. Olen herätellyt kysymyksiä nuorten osallisuuden arvoista, tavoitteista ja laadusta uudenaikaisissa ryhmissä, tilaisuuksissa ja areenoilla uudenaikaisella vakavuudella organisoimalla arvo- ja itsearviointikeskusteluja.

Tutkijan roolissa tuntuu postmodernin perspektiivi. Kvalen (1992: 51) mukaan tutkijakin on siirtynyt ”...objektiivisen todellisuuden välittämisestä merkityksen neuvottelemiseen.” Omassa työskentelytavassani tämä näkyy neuvotteluna tutkimuksen osallistuneiden kanssa koko tutkimusprosessin ajan huipentuen palauttekeskusteluiden organisoimiseen, joissa pyrin saamaan palautetta tulkinnoistani tutkimukseen osallistuneilta.

2.3 Tutkimusaineiston tarinat, käsittely, kuvaus ja raportointi

Käytän tutkimuksessani kolmenlaista tutkimusmateriaalia. Tarkemmin yksilöitynä ääninauhoitettu tutkimusaineisto koostuu kuudesta ei-osallisuustarinasta, seitsemästä arvo- ja tavoitekeskustelusta ja kolmesta itsearviointikonaisuudesta.

Ei-osallisuustarinat ovat tahattomasti syntyneitä negatiivisia osallisuustarinoita, joissa yksittäisen nuoren tai nuorten ryhmän intentiot ja odotukset eivät toteutuneet oman projektin osalta, koska kuntaympäristö vastasi nuorten projektiin odottamattomalla tavalla. Arvo- ja tavoitekeskustelut ovat kolmessa kunnassa tutkijan organisoimia nuorten osallisuustoiminnan arvoja ja tavoitteita pohdivia ryhmäkeskusteluja. Näistä kolme ensimmäistä on aikuisten tukijoiden keskusteluja ja neljä jälkimmäistä nuorten osallisuusryhmän keskusteluja.

Tutkimuksen itsearviointiprojekteiksi valitut projektit (grillikatos, lumilautahyppyri ja uimaranta) valitsin Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni -ryhmien toteuttamista projekteista tietyin perustein. Vaatimuksena oli, että projektissa oli nuorten ryhmä, joka osallistui sekä projektin suunnitteluun että toteuttamiseen ja aikuisia tukijoita kunnan monelta eri sektorilta. Arvioitavan projektin piti liittyä liikuntasuunnitteluun ja -rakentamiseen. Projektin itsessään piti sisältää useita eri vaiheita ja mielenkiintoisia käännteitä ja projektin piti olla valmis

marraskuussa 2000 tai ”olla pattitilanteessa”, jolloin tutkimusasetelma voisi edistää projektin etenemistä. Lisäksi projektiin osallistuneiden oli haluttava osallistua tutkimukseen ja oltava halukkaita kokeilemaan uusia itsearviointityökaluja (tarinankerronta ja tarinaviiva). Tutkimusmateriaalin nauhoitusajankohdat on merkitty aiemmin esitettyyn kuvioon 2. Tarinoiden ja keskusteluiden osanottaja-profiilit ovat liitteessä 1-4.

Kvalen (1996: 6) mukaan haastattelu on keskustelu, jolla on rakenne ja tarkoitus. Tutkimusaineistossani ryhmäkeskustelut ovat tutkijan kokoonkutsumia keskustelutilaisuuksia, joissa keskusteltiin tutkijan kysymysten ja arviointitehtävien pohjalta. Ääninauhoitettut ryhmäkeskustelut on litteroitu sanatarkoiksi teksteiksi, joissa puheenvuorot ja puhujat näkyvät. Keskusteluja on lyhennetty luettavampaan muotoon muun muassa puhekielen toistoja poistamalla. Olen lisäksi tarkentanut muutamia puheenvuoroja ymmärtämisen helpottamiseksi ja nämä tarkennukset on merkitty hakasulkeisiin ([ ]). Aineiston analyysivaiheessa kukin ryhmäkeskustelu on jaettu episodeihin aiheen vaihtumisen tai juonen muutoksen perusteella. Nuorten ryhmäkeskusteluissa episodi on laajempi kuin yksi kysymys–vastaus-pari, sillä kysymyksen tavoitetta ei aina saavuteta yhdellä kysymisellä, vaan tutkija joutuu usein kysymään uudestaan samaa asiaa.

Nuorten kanssa keskustelu pysyy asiassa noin 1–5 kommenttia, sitten tulee muita asioita. Ja taas aiheeseen. Keskustelu on kuin pallopelejä – kun pallo iskeytyy ja jää kenttään, - syötän sen uudestaan. (Tutkimuspäiväkirja 2.2.2000.)

Kokosin kunkin ryhmäkeskustelun raakamateriaalista kuvailevan yhteenvedon analyysin pohjaksi. Käytin kuvailevan yhteenvedon kirjoittamisessa Geertzin laadullisen aineiston kuvaamisen mallia ”thick description” (tiheä kuvaus). Geertzin mukaan thick descriptionissa on tarkoitus kirjoittaa muistiin tietyn sosiaalisen toiminnan merkitys niille toimijoille, joiden toimintaa se oli, ja havainnollistaa näin saadun tiedon avulla yhteiskuntaa ja sosiaalista elämää. Ricoueria lainaten Geertz toteaa, että tiheällä kuvauksella kuvataan puhetilanteen merkitystä, ei itse puhetilannetta. Geertzin mukaan se, mitä kutsumme dataksi, on itse asiassa meidän oma luomuksemme muiden ihmisten luomuksista. Lähestymällä kulttuuria semioottisella lähestymistavalla, voimme saavuttaa sisänpääsyn siihen käsitemaailmaan, jossa subjektimme elävät niin, että voimme, ainakin joissakin mittasuhteissa, keskustella heidän kanssaan. (Geertz 1973: 6–27.) Denzinin mukaan kvalitatiivisessa metodologiassa tiheä kuvaus sisältää tietoa toiminnan kontekstista, päämääristä, tarkoituksista ja merkityksistä, jotka määrittelevät toimintaa, sekä prosessista, johon toiminta on istutettu. Tämä tekee mahdolliseksi saada tulkintaa varten kaiken mahdollisen tiedon, mikä keskusteluun osallistuneillakin oli. Denzin viittaa Geertziin, jonka mukaan kulttuurin tulkitsemisessa tutkijan kaksinainen tehtävä on paljastaa ne käsitteelliset rakenteet, jotka informoivat subjektin toimintoja ja sanomisia sosiaalisessa diskursissa, ja luoda analyysisysteemi, jonka termein kerrotaan, mikä on yleistä tälle rakenteelle ja erottaa sen muista humanin käyttäytymisen määreistä. (Denzin 1994: 505–507.)

Omassa työssäni thick description tarkoittaa sitä, että pyrin ymmärtämään ryhmäkeskustelun puheenvuorot laajemmin kuin pelkän loogisen päättelyn pohjalta. Summan mukaan loogista päättelyä kuvaa ns. virhepäätelmien teoria, jol-

loin päättely pyrkii varmojen lähtökohtien ja tarkasti määriteltyjen päättelysääntöjen pohjalta tosiin, loogisesti oikeisiin ratkaisuihin loogisesti todistettuna – välittämättä siitä, olisiko joku valmis hyväksymään päätelmät vai ei. (Summa 1992: 8, 1995: 85.) Looginen todistaminen perustuu yksittäisten puheenvuorojen normimukaisuuteen. Omassa tutkimuksessani pyrin ymmärtämään ryhmän keskustelun kokonaisuutena, tietyn ryhmän ja projektin kontekstissa ja vuorovaikutustilanteessa. Yksi nauhoitettu ryhmäkeskustelu on pieni osa yhden projektin elinkaarta. Jotain on jo tapahtunut ennen nauhoitusta ja jotakin odotetaan tulevaisuudelta. Loogisesta päättelystä työskentelytapani eroaa vielä siinäkin, että en näe ryhmäkeskustelun puheenvuoroja toisten vasta-argumentteina, vaan näen niiden vaikuttavan samaan suuntaan – kohti yhteistä tarinaa.

Thick descriptionin tekeminen tarkoittaa Holman mukaan sitä, että osallistuva havainnoitsija tekee kuvaa materiaalista tarinamuodossa, jossa kukin havaittu puheakti pyritään ymmärtämään omassa kontekstissaan ja kirjoitetaan tarinamuotoon. Laajan ja rönsyilevän haastattelumateriaalin kirjoittaminen kokonaan tarinamuotoon ei Holman mielestä ole järkevää. Tulkinnallinen viitekehys rajaa materiaalia ja mahdollistaa tutkijan siirtymisen tekstitasolta ymmärtämisen tasolle. Niinpä analyysi alkaakin jo tavallaan materiaalinkeruuvaiheessa, jolloin havainnot sijoitetaan ymmärrettävään kehykseen. Tulkintavaiheessa vedetään kaikki juonelliset, erilaisia teemoja käsittelevät pienet episodit yhteen isoksi metatarinaksi. Holman mukaan tärkeää on koota tarinan juoni, joka yhdisti tapauksia, kokemuksia ja ihmisiä tarkoituksenmukaisella tavalla. Holma pyrki narratiivista terapiaa koskevassa tutkimuksessaan rakentamaan uutta tarinaa (tai metatarinaa muista tarinoista), joka oli yksinkertaisesti kuvaileva narratiivi keskeisistä ilmiöistä kyseisessä tutkimuksessa. (Holma 1999: 29–30.)

Kuten jo aikaisemmin olen maininnut, oli kullakin tutkimusaineistolla oma tutkimustehtävänsä. Ei-osallisuustarinat määrittivät osallisuutta. Arvo- ja tavoitteeskustelujen tutkimustehtävässä tapahtui tutkimuksen aikana narratiivinen käänne. Tutkimuksessa esille tullut arvojen ja tavoitteiden moninaisuus johti siihen, ettei mitään yksilöityä laatukäsitystä ja -mittaria ollut rakennettavissa. Arvojen moninaisuus johti neuvotellun laadun käsitteeseen ja vuorovaikutteiseen laadunarvioinnin menetelmien kehittämiseen.

Itsearviointikeskusteluista tarkempaan analyysiin ja raportointiin valitut kohdat liittyvät kahteen tutkimustehtävään. Ensimmäisessä analysointivaiheessa käytin keskustelumateriaalia itsearviointimenetelmien (tarinankerronta ja tarinaviiva) rakentamisessa, jolloin ryhmäkeskusteluja analysoitiin kronologisena jatkumona nimenomaan itsearviointimenetelmien kannalta. Tässä analyysissä kiinnitin huomiota siihen, miten omasta projektista kerrottu tarina muuttuu eri keskusteluissa, sekä miten kehittämäni arviointityökalut muuttuvat saatujen kokemusten pohjalta.

Toisessa analysointivaiheessa keskustelumateriaali kuvaa osanottajien osallisuuden laadunäkemyksiä. Etsin itsearviointikeskusteluista nuorten osallisuuteen ja osallisuuden laadun rakennusaineisiin liittyvien kysymysten, kuten toimijuuden, arvojen, tavoitteiden, odotusten ja laatukäsitysten näkymistä materiaalissa.

Olin kauhean pettynyt omiin materiaaleihini, kun eilen keräsin grillikatosarvioinnista rakennusvirastoa ja huuva (hormia) koskevat lauseet yhteen. Olin juuri lukenut narratiivien analysoimista kirjoittamaani materiaalia, joissa esim. Lepistö (1991) kysyy

”minkälaiseen taiteilijakuvaan (esim. romanttinen myytti) taiteilijat identifioituvat” tai Hannula (1997a,b) käyttää Palosen kehittämiä käsitteiden sisältöjen poliittisuuden määritelmiä tai tarinatyyppin luokittelua romanttiseen, ironiseen, komediaan... Nuorten kanssa keskustelu on kuin tilkkutäkkiä: puoli lausetta sinne tänne – analysoi siinä sitten. Kun olin riittävän syvälle vaipunut masennukseen, aloin löytää toivoa. Muistin, että minunhan piti löytää keskustelusta osallisuutta, sitä miten esimerkiksi ”minä toimijana” keskustelussa näkyy. (Tutkimuspäiväkirja 2.2.2000.)

Käytän tutkimuksessani rinnakkain kahta analyysitapaa grounded theorya ja thick descriptionia, koska ne mielestäni täydentävät toisiaan ja korostavat kokemuksen selittämisen ja ilmaisemisen dialektista suhdetta. Grounded theory eroaa Straussin ja Corbinin mukaan ”thick descriptionista” käsiteherkkyydessä. Käsiteherkkyys viittaa käsitteiden kehittämisen ja suhteiden rikkautteen, joka perustuu aineiston hyvään tuntemiseen ja käsitteiden systemaattiseen tarkistukseen aineiston kanssa. Straussin ja Corbinin mukaan Geertzin thick descriptionissa on pääpaino kuvailussa enemmän kuin käsitteellistämässä. (Strauss ja Corbin 1998: 161.)

Reason ja Hawkins eivät näe selittämistä ja ilmaisua toistensa kanssa kilpailuvina, kuten tutkimuskirjallisuudessa usein väitetään, vaan täydentävinä tutkimuspolkuina. Kaikki tutkimuksen muodot alkavat kokemuksesta, joka aistitaan ja kerätään aineistoksi ja tämän solmukohdan jälkeen selityksen ja ilmaisun polut eroavat toisistaan. Reason ja Hawkins tiivistävät selittämisen ja ilmaisun suhteen dialektiseksi suhteeksi. Selittäminen pitää ilmaisujen polulla etenevän oikealla reitillä kirkastamalla vaihtoehdot. Toisaalta ilman ilmaisun rikkautta selitys jää kuivaksi, perustelemattomaksi käsitteeksi. (Reason & Hawkins 1988: 83–96.) Käytännössä kokemusten selittämisen ja ilmaisemisen vuoropuhelu näkyy tutkimuksessa keskusteluna, johon osallistuvat nuorten ääni, tutkijan ääni, kirjallisuudesta löytyvä teorian ääni ja näiden kaikkien synteesi – tutkijan kirjoittama metatarina.

Tutkimuksen raportointi tutkimukseen osallistuneille on avainasemassa sekä kriittis-emansipatorisessa toimintatutkimuksessa että narratiivisessa lähestymistavassa. Holma pyysi tutkimuksessaan tutkittavaa potilasta ja hänen perhettään lukemaan kirjoittamansa tekstit ja korjaamaan, mikäli niissä oli jotain korjattavaa tai lisättävää. Tällä tavalla Holma tarkisti nauhoituksensa sosiaalisesti rakennetusta tarinasta muiden tarinoita vasten. Holma viittaa Erlandsoniin, Harrisiniin ja Alleniin (1993), joiden mukaan yhteinen tarkistaminen on yksi strategia toteuttaa tutkimuksen luotettavuus. (Holma 1999: 29.) Toimitin arvo- ja tavoitekeskustelujen litteroidut raakatekstit luettaviksi keskustelun osanottajille. Koska ne olivat pitkiä raakatekstejä, eikä niissä näkynyt vielä tutkijan tulkintoja, jäi niistä saatu palaute vähäiseksi. Tein kaksi johtopäätöstä; on parempi kysyä osanottajien mielipidettä tutkijan tulkinnoista, kuten Holmakin teki, eikä raakateksteistä ja lisäksi palautetilaisuudet on parempi järjestää vuorovaikutteisina keskustelutilaisuuksina, jolloin Kvalen (1992: 51) peräänkuuluttama merkitysten neuvottelemisen mahdollistuu.

II OSA

KUNTIEN OSALLISUUSYMPÄRISTÖT JA OSALLISUUDEN MÄÄRITELMÄ

3 NUORI YHTEISKUNNASSA

Luvuista 3–4 koostuvan osan ”Kuntien osallisuusympäristöt ja osallisuuden määritelmä” tehtävänä on pyrkiä vastaamaan kysymykseen: ”Mitä on osallisuus ja mitä käsite erityisesti antaa nuorten kunnallisen osallisuustoiminnan ymmärtämisen, kehittämisen ja arvioinnin kontekstissa?” Kysymykseen vastaamiseen tarvittiin tietoa nuorten nykyisestä tilanteesta yhteiskunnassa, nuorista lähtevää osallisuuden määrittelyä ja tietoa kuntien luomista osallisuusympäristöistä. Tutkimusprosessin aikana syntyi seuraavia tarkentavia kysymyksiä, joihin osassa pyritään vastaamaan:

- Millainen rooli nuorilla on nyky-yhteiskunnassa?
- Millaisia nuorten osallisuusympäristöjä Suomen kuntiin on rakennettu?
- Miten nuorten osallisuus on määritelty kuntien toiminnassa ja kirjallisuudessa?
- Millainen on nuorten osallisuutta tukeva osallisuusympäristö?

Tutkimuksen tämän osan tavoitteena on saattaa elinympäristö organisaatioineen nuorten ymmärrysorientoituneen toiminnan ja arvokeskustelun piiriin tuoden samalla kuntayhteisön toiminta- ja vaikutusmahdollisuudet myös nuorten saataville. Habermasin mukaan kapitalistisen modernisoitumisen myötä raha ja valta, konkreettisimmin markkinat ja hallinto, omaksuvat integroivat tehtävät, joista aikaisemmin huolehtivat konsensuaaliset arvot ja normit tai yhteisymmärryksen prosessit itse. Habermasin mukaan sellaiset toiminta-alueet, jotka ovat erikoistuneet esimerkiksi kulttuuriperinnön siirtoon tai nuorten sosiaalisaatioon, ovat yhteisymmärryksen suuntautuneen toiminnan varassa eivätkä ne ole integroitavissa systeemin hoidettaviksi. Kaupallistuminen tai byrokratisoituminen aiheuttaa näillä alueilla Habermasin teesin mukaan häiriöitä, patologisia sivuvaikutuksia. Habermasin mukaan Weber käyttää nimitystä ”sisäinen hätä”. (Habermas 1987a: 34.)

Habermasin mukaan modernin kapitalistisen yhteiskunnan patologiaan ilmiöihin on syynä mekanismi, jota hän kutsuu sisäiseksi kolonisaatioksi. Se merkitsee prosessia, jossa monetaaris-byrokraattiset alajärjestelmät tunkeutuvat elämismaailmaan ja syrjäyttävät ymmärrysorientoituneen toiminnan alueilla, joilla se sosiaalisen integraation kannalta on välttämätöntä. Nykyiset ongelma-alueet eivät niinkään liity materialistiseen uusintamiseen vaan elämismaailman symboliseen uusintamiseen, kuten kulttuurin uusintaminen, sosiaalisaatio ja sosiaalinen integraatio, jotka voivat

tapahtua vain kommunikatiivisen toiminnan välityksellä. Habermas nimittää tätä tapahtumasarjaa kolonisaatioksi, koska se muistuttaa prosessia, jossa siirtomaavallat aikanaan valtasivat vieraita yhdyskuntia ja istuttivat niihin omia yhteiskunnallisia järjestelmiään tuhoten näin samalla alkuperäiset kulttuurit. (Habermas 1987a: 82.)

Huttusen mukaan toimintatutkimus on yksi mahdollinen vastaus siihen, miten teorian tason kritiikistä päästään yhteiskunnallisten käytäntöjen muuttamiseen. Erityisesti Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teorian ongelmana on se, että hän ei teoriassaan tuo esille kunnollisia vastavoimia systeemin ja systeemisen logiikan kolonisoivalle vaikutukselle, joka pahimmillaan torpedoi elämismaailman eri komponenttien uusintamisen. Habermas vain asettaa toivonsa uusille yhteiskunnallisille liikkeille haluamatta kuitenkaan pohtia tarkemmin yhteiskunnallisten liikkeiden roolia. Huttusen mukaan toimintatutkimus – joka parhaimmillaan voi saada aikaan yhteiskunnallisen liikkeen – voisi antaa vinkkejä siitä, kuinka elämismaailman tasoiset prosessit voivat säilyttää autonomiansa ja kuinka ihmiset voivat saattaa systeemiset mekanismit arvokeskustelun alaisiksi. (Huttunen 1999: 42.)

Seuraavissa kappaleissa hahmotetaan aluksi nuorten nykyistä roolia elinympäristössä, demokratiassa ja kunnallisissa organisaatioissa kuten päiväkodeissa, kouluissa ja nuorisotoimessa. Kappaleet päättyvät esimerkkeihin projekteista ja toimintamalleista, joilla lasten ja nuorten osallisuutta ympäröivään yhteiskuntaan on pyritty parantamaan. Nuorten suhdetta elinympäristöön on kehitetty erityisesti ympäristökasvatukseen painottuneissa ”lapset suunnittelijoina” -projekteissa. Nuorten suhdetta demokratiaan ja asemaa kuntaorganisaatiossa on edistetty kehittämällä nuorille omia vaikuttamiskanavia esimerkiksi päiväkoteihin, kouluihin ja nuorisotoimeen. Kaikkia edellä mainittuja ratkaisuja on yhdistetty Suomen kuntiin mm. Valtakunnallisen Osallisuushankkeen myötä rakennetuissa lasten ja nuorten osallisuusympäristöissä. Näistä osallisuusympäristöistä esitellään tässä jaksossa tarkemmin tutkimukseen osallistuvat Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni, Kempeleen Pikkuparlamentti ja Hesän Nuorten Ääni.

3.1 Nuoret ja elinympäristö

Hartin mukaan lapset haluavat osoittaa pätevyyttään osallistumalla kotitalouden jokapäiväisiin töihin siitä lähtien, kun oppivat kävelemään. Monissa kulttuureissa alle 6-vuotiaat lapset, eritoten tytöt, hoitavat suuren osan kotitalouden tehtävistä: keräävät polttopuita, pesevät astioita, ottavat osaa ruoan valmistukseen ja pitävät huolta muista lapsista. Hart kuvaa optimistisesti, kuinka lapsen kyvyt ja mielenkiinto osallistua ympäristön tutkimiseen, suunnitteluun ja erilaisten tehtävien hoitoon laajenee iän myötä kotielinpiiristä laajempiin alueellisiin, esimerkiksi koko yhteisön kattaviin elinpiireihin. Monet kehitysohjelmat ovat huomanneet lasten aktiivisen roolin. Parhaissa vuorovaikutukseen perustuvissa kehitysohjelmissa lapset toimivat perheessään katalysaattorina elämäntapojen muutokselle, mm. ympäristökäyttäytymisessä. Hart muistuttaa kuitenkin, että useissa kulttuureissa lapset tekevät ja osallistuvat enemmän, kuin mikä olisi suotavaa heidän terveille kehitykselleen, johtuen vanhempien köyhyydestä ja suurista kotitalouksista. (Hart 1997: 89, 119.)

Itkosen mukaan viime vuosisadalla uskottiin, että ensimmäisen elinvuotensa aikana lapsi ei kuule mitään. Tietomme lisääntyminen ei ole poistanut sitä tosiasiaa, että lapsi on edelleen aikuisten määrittelyjen ja vallan kohde. Myös lapsuuden fyysinen ja sosiaalinen tila on aikuisen valvovan silmän alla. (Itkonen 1998: 56.) Mayallin mukaan pohjoisella pallonpuoliskolla määritellään, että lapset ovat biologisesti alempia: pieniä kooltaan, kokemukseltaan ja tiedoiltaan. Heitä pidetään haavoittuvina ja kykenemättöminä. Lapsi–aikuinen-suhteet ovat aikuisten organisoi-mia, aikuisten näköisiä ja aikuisten toimeenpanemia. Lapsia suojellaan fyysisesti, kunnes he ovat riittävän vahvoja osallistuaakseen. Heitä suojellaan myös henkisesti aikuisilta, heidän käyttäytymiseltään, heidän normeiltaan, käskyiltään ja ohjeiltaan. (Mayall 1998: 233–236.)

Strandellin mukaan lapsista huolehtiminen ja lasten suojelua korostava näkemys toivovat lapselle kaikkea hyvää. Tällaisen lapsikäsitteksen varjopuolena on kuitenkin se, että siinä (passiivinen) hyvän vastaanottaminen korostuu aktiivisten aikaansaannosten ja antamisen kustannuksella. Aikuisia pidetään aktiivisina toimijoina, ei lapsia. Strandell viittaa Alaseen ja Bardyyn (1990: 11), joiden mukaan lapsuus nähdään aikuisten näkökulmasta enemmänkin valmistautumisenä aikuisuuteen, yhteiskunnan ”odotushuoneena”, jossa lasten tehtävänä on kehittyä ja hankkia niitä tietoja ja taitoja, joita he tulevat tarvitsemaan myöhemmin ”oikeassa” yhteiskunnassa. Lasten toimintaa on aikuisten vaikea arvostaa ja arvioida sellaisenaan ajattelematta, että sen tulisi johtaa seuraavaan kehitysvaiheeseen tai oppimistavoitteeseen. Strandell viittaa Engelbertiin (1994: 289), jonka mukaan lapsille tarjotaan heidän tarpeitaan varten rakennettuja keinotekoisia toimintaympäristöjä, kuten päiväkotia ja kouluja, ja samalla heidät suljetaan oikeaan yhteiskuntaan osallistumisen ulkopuolelle. (Strandell 1995: 8–9.)

Arkipäivän toiminnoissaan ihminen liikkuu yhdyskunnan alueella elinpiiristä toiseen, asunnosta työhön ja koulutukseen, palveluiden hankinnasta vapaa-ajanviettoon. Suomen mukaan lapset ja nuoret ovat työssäkäyviä aikuisia riippuvaisempia asuinympäristönsä tarjoamista mahdollisuuksista pienemmän elinpiirin eli päivittäin käytetyn elinympäristön takia. Nuorilla henkilöillä sitoutuminen kotipiiriin sekä resurssien käytön rajallisuus aiheuttavat muita ikäryhmiä suppeammat elinpiirit. (Suomi 1989: 62–63, 110.) Horelli ja Vepsä viittaavat Bronfenbrenneriin (1979), jonka mukaan kehityksessä ei ole kyse vain muuttuvista tiedollisista ja tunnesidonnaisista tavoista ymmärtää, vaan myös kasvavasta kyvystä toimia ensin lähiympäristössä ja vähitellen koko yhteiskunnassa. Horellin ja Vepsän mukaan lasten elinpiirin asteittainen laajentaminen kodista pihapiiriin, naapuruston puistoihin, asuinalueen leikkipuistoon, kouluun, nuorisotilaan ym. on lähiössä mahdollista. Sen sijaan elinpiirin syventämisessä on puutteita. Lapset kyllästyvät elämäänsä ja alkavat odottaa huomista mielekkään tekemisen puuttessa. (Horelli & Vepsä 1995: 33.)

Viinamäen mukaan primaarisosialisoinnin (ts. lapsen perhepiirissä tapahtuva elämisen perusasioiden opettelu) jälkeen realisoituvassa sekundaarisosialisoinnissa keskeisessä roolissa ovat puolestaan perhepiirin lisäksi vertaisryhmät, media sekä erilaiset yhteiskunnan instituutiot. Silloin muotoutuu hänen jäsenyytensä yhteiskunnassa siihen liittyvine rooleineen. (Viinamäki 1999: 44.) Lasten elinpiirien laajentaminen ei tapahdu enää pelkästään fyysisesti liikkumalla eikä syventäminen vuorovaikutuksessa vain oman asuinympäristön toimijoiden kans-

sa. Hartin mukaan suhteet omiin vanhempiin ja isovanhempiin ovat perinteisesti uusintaneet kulttuuria. Tämä prosessi on hajonnut monissa osissa maailmaa. Urbanisten yhteisöjen lapset tietävät yleensä hyvin vähän vanhempiensa työstä ja heillä on hyvin vähän kontakteja isovanhempiinsa. Lapset oppivat maailmassa olemisen taitoja kasvavassa määrin joukkotiedotuksen kautta ihmisiltä, joita he eivät koskaan ole tavanneet. (Hart 1997: 23.) Viirkorven mukaan nuorta koskettava ympäristö on muuttunut ei-alueelliseksi, näkyvistä konkreettisista olosuhteista abstraktin kokonaisyhteiskunnan lävistämäksi elämänkentäksi. Nuori irtaantuu yhä selvemmin välittömän ympäristön rakenteista ja kytkeytyy hierarkiseen kokonaisyhteiskunnan toimintajärjestelmien verkkoon. Yleinen yhteiskunnallinen ja erityisesti nuorisokulttuureihin niveltävä merkitysaines alkaa yhä enemmän synnyttää toimintaa ja välittää nuoren suhdetta asuinympäristöönsäkin. (Viirkorpi 1986: 13–14.) Kurikan (2000: 16) mukaan nuorten elämässä ennen kaikkea globalisoitua ja rajattomaksi muuttuva maailma sekä mahdollistaa että myös vaikeuttaa kiinnittymistä sosiaaliseen lähiympäristöön.

Tutkimusryhmä Nairn, Liepins ja McCormack tutki Uudessa-Seelannissa, miten nuoret käyttävät informaalisia julkisia rakenteita, kuten katuja, ostoskeskuksia ja puistoja, ja millainen on heidän tietämyksensä näihin paikkoihin liittyen. Kaupunkinuorista 55 % ja maaseutunuorista 38 % tunsivat ”(yhteen)kuuluvansa” (inclusion) osaksi julkisia tiloja. Aineiston perusteella voitiin osoittaa julkisten tilojen sosiaalinen luonne. Nimenomaan ihmiset ja heidän toimintansa näissä tiloissa saivat nuoret ihmiset tuntemaan olonsa (yhteen)kuuluviksi (included). (Nairn, Liepins & McCormack 2000.)

Toisena selkeänä piirteenä Nairn ym. identifioi nuorten tuntemusten dynaamiseen luonteeseen: nuoret neuvottelevat asemastaan julkisessa tilassa muun muassa autoilemalla ja rullaluistelemalla. Tutkijat eivät tarkoita neuvotteluilla tässä yhteydessä suullisia neuvotteluja eri osapuolten kesken, vaan sitä, kuinka nuoret julkisia tiloja käyttäessään ottavat huomioon aikuisten luomat rajoitukset ja säännöt koskien esimerkiksi jalkakäytäviä ja teitä: nuoret joko suostuvat sääntöihin tai sitten vastustavat niitä ja toimivat niistä piittaamatta. Uudessa-Seelannissa on vastikään luokiteltu rullalauta kulkuvälineeksi ja siten rajattu sen käyttö pois jalankulkualueelta. Osa nuorista protestoi tätä lakia lautailemalla muun muassa autojen drive in -kaistaa pikaruokamyymälän tiskille, josta heidät myös ohjattiin pois. Nuoret kokivat, ettei heillä enää ollut paikkaa – he eivät kuuluneet jalkakäytävälle, mutta eivät myöskään autojen sekaan. Tutkijoiden mukaan rullalautailijoiden sijoittaminen erikseen rakennettaviin skeittiparkkeihin vie rullalautoilta halvan matkustustavan statuksen, rullalautailu puistossa kun ei vie lautailijaa halvalla paikasta A paikkaan B. (Nairn ym. 2000.) Helsingissä nuoret rakensivat skeittiparkin. Sen valmistuttua valituksia alkoi tulla siitä, kuinka iltaisin kotiin lautailevien nuorten laudat pitävät kadulla liikaa meteliä. Nuoret kysyivätkin, täytyykö heidät vielä eristää tunnelilla muusta yhteiskunnasta. (Puheenvuoroja Helsingin Nuorisoasiainkeskuksen aloituspäivillä, syksy 2000.)

Itkosen mukaan lasten mahdollisuus vaikuttaa ja toimia edellyttää myös mahdollisuuksia omien tilojen muokkaamiseen. Itkosen mukaan tämä ei toteudu käytännössä, sillä majan rakentaminen tai jopa oman keihään katkaiseminen lähimetsästä ovat tuomittuja tekoja. Itkosen mukaan hänen asuinalueellaan on käyty

ajoittain kamppailua lasten oikeudesta pallopeleihin kaupungin puistonurmikolla. Vasta aikuisten meneminen mukaan pelien tiimellykseen on muuttanut tuomitsevia asenteita sallivampaan suuntaan. (Itkonen 1998: 57.)

Aikuiset pitävät nuorten suhdetta ympäristöön yleisesti ottaen passiivisena. Horellin ja Vepsän mukaan lapset ja nuoret saavat ja helposti ottavat vastaan aikuisten lapsikäsitusten mukaiset roolit yhteiskunnassa. Lapsikäsitteellä tarkoitetaan tässä aikuisten suhtautumista lasten toimintamahdollisuuksiin, oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Heidän mukaansa alue, josta lapset eristetään lähes totaalisesti, on elinpiirien suunnittelu ja kehittäminen. (Horelli & Vepsä 1995: 56, 91.) Horellin mukaan nuorten välinpitämättömyys johtunee ainakin osittain kulttuurisesti rajoittavasta ympäristöllisestä roolista, joka teollistuneissa länsimaissa suodaan lapsille ja nuorille. Hän pitää yhtenä nuorten roolin kehittämismahdollisuutena ympäristökasvatusta. Ympäristökasvatuksen suurimpana haasteena Horelli pitää lasten ja nuorten kasvattamista sellaiseen aktiiviseen ympäristösuhteeseen, jossa lapset ja nuoret oma-aloitteisesti vaalivat ja kantavat oman osansa niin luonnonsuojelusta kuin aineellisen ja sosiaalisen elinympäristön vaalimisestakin painottaen eettistä toimintaa ja osanottajien valtautumista (empowerment). Eräänä ympäristökasvatuksen pedagogisena keinona voidaan Horellin mukaan pitää moniäänistä osallistavaa kehittämistyötä. (Horelli 1995: 126, 1998: 192.) Wahlströmin mukaan ympäristökasvatuksen tavoitteet voidaan asettaa seuraavalle asteikolle:

1. tiedon välittäminen,
2. asenteiden ja arvojen muuttaminen ympäristöystävällisemmiksi,
3. ympäristöherkkyyden edistäminen,
4. kriittisen reflektion edistäminen,
5. oman toiminnan mahdollisuuksiin uskomisen ja luottamisen vahvistaminen (empowerment),
6. tiedon lisääminen ympäristönsuojelullisista toimintatavoista,
7. konfliktitratkaisutaitojen kehittäminen,
8. ympäristöasioiden tekeminen omakohtaiseksi ja sitouttaminen sekä
9. käyttäytymisen ja toimintatapojen muuttaminen ympäristöystävällisemmiksi. (Wahlström 2000: 20.)

Horellin, Kytän ja Kaajan kymmenvuotinen kokemus lasten ja nuorten osallistumisen tutkimuksista Suomessa, Ranskassa ja Sveitsissä osoittaa, että lasten ja nuorten toissijaistamista on mahdollista murtaa, ainakin hetkellisesti, ottamalla lapset mukaan parantamaan elinympäristöjä. Heidän mukaansa lapset ja nuoret ovat osoittautuneet kriittisiksi ympäristön arvioijiksi ja innovatiivisiksi ideoijiksi, mutta heidän osallistumisensa jää usein kertaluonteiseksi kokeiluksi. (Horelli, Kyttä & Kaaja 1998: 1.) Kytän (1999: 32) mukaan seurantatutkimusta tarvittaisiin selvittämään, kuinka pysyvää nuorten usko omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa on ja missä määrin uskon lisääntyminen vaikuttaa nuorten konkreettiseen toimintaan.

Horellin mukaan esimerkit, joissa lapset ovat kaupunkisuunnittelijoina, ovat kuitenkin poikkeuksia kunnan arkipäivässä. Kun lapset suunnittelijoina laajentavat omaa aluettaan osallistumalla, se uhkaa muuttaa heidän kulttuurisen asemansa, jonka aikuiset ovat määritelleet Horellin mukaan ”leikiksi ja va-

paa-ajaksi”. Horelli viittaa Sgrittaan (1992), jonka mukaan lasten osallistuminen on vähiten otettu huomioon YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen kolmesta osasta: huolenpito, suojelu ja osallistuminen. Horellin mukaan on selvää, että lasten asema kansalaisina tai kaupunkisuunnittelijoina on riippuvainen niistä aikuisista, jotka ovat halukkaita luomaan lasten osallistumisen mahdollistavia olosuhteita. (Horelli 1998: 192.)

Horellin, Kytän ja Kaajan ”lapset suunnittelijoina” -projekteissa käyttämä ympäristökasvatuspaketti sisältää erilaisia oppimisprosessin työkaluja. Oppimiskehän jokaista vaihetta on tuettu erilaisilla menetelmillä. Diagnostiset menetelmät auttavat tilanteen arvioinnissa (esim. tulevaisuusverstaas, ainekirjoitus, mieliekartat). Ilmaisulliset menetelmät vapauttavat totutuista ajattelutavoista (esim. suunnittelu kolmiulotteisten mallien avulla). Tilanteeseen perehtymisen situationaaliset menetelmät parantavat ja jäsentävät kokonaiskuvan luomista (esim. kävelykierros). Käsitteelliset eli konseptuaaliset menetelmät auttavat mallien, käsitteiden ja toimintatapojen ymmärtämistä (esim. käsitekartat). Organisatoriset menetelmät tukevat prosessin tulosten toteutusta (esim. näyttely). Poliittiset menetelmät ovat päätöksentekoon vaikuttamisen strategioita (esim. ympäristöpaneeli päättäjien kanssa). (Horelli, Kyttä & Kaaja 1998: 14–15; Aura, Horelli & Korpela 1997: 175.) Kaaja ja Horelli (2000) painottavat, että nuorten osallistuminen on systemaattisesti ankkuroitava paikalliseen politiikkaan ja hallintoon, jotta nuorten ideat saadaan myös toteutetuksi.

Uudessa valtakunnallisessa liikuntarakentamisen strategiassa painotetaan lähiliikuntapaikkojen rakentamista ja kehittämistä (Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2001). Liikuntatieteiden kannalta lähiliikuntapaikat on perinteisesti nähty nimenomaan paikallisten asukkaiden liikunnallisen aktiivisuuden edistäjinä. Osallisuuskeskustelun myötä lähiliikuntapaikat asettuvat uuteen kehykseen: ne ovat osa lasten ja nuorten kokonaiselinympäristöä, jossa lapset ja nuoret eivät ole mukana vain liikuntapaikkojen ja -palvelujen käyttäjinä vaan myös niiden ideoijina, suunnittelijoina ja toteuttajina. Tutkijan seuraamissa osallisuusprojekteissa ovat nuoret saaneet aikaan uimarantojen kunnostuksia, uimahyppytelineitä, rantalentopallokentän, koripallotelineitä, lumilautahyppyrin, grillikatoksen, skeittiparkin ja urheilukentän varustetason parannuksia.

3.2 Nuorten rooli demokratiassa ja lainsäädännössä

Tiedämme kaikki, että vain joka sadas suomalaisnuori kuuluu parlamentissa toimivien puolueiden alajärjestöihin ja että alle puolet 30 vuotta nuoremmista suomalaisista käy vaaliurnilla (Paakkunainen 1999: 140).

Tutkimusten perusteella hahmottuu kuva poliittisesti välinpitämättömästä, perinteisen vaikuttamisen kyseenalaistavasta nuorisosta, jonka arvomaailma on muuttumassa entistä epäyhtenäisemmäksi. Huolimatta passiivisuudesta politiikan perinteisiä muotoja kohtaan ja ilmeisestä puoluekielteisyydestä, nuorilla on luottamusta suomalaisen kansalaisyhteiskunnan perusteisiin ja he kantavat huolta esimerkiksi globaaleista ekologisista kysymyksistä. (Virta 2000: 72–73.)

Nuorten haluttomuus esittää yhteiskunnallisia mielipiteitä saattaa olla enemmän tekemisissä sen kanssa, että heillä ei yksinkertaisesti ole siihen sellaisia edellytyksiä. Esi-

merkiksi koulujen yhteiskunnallinen kasvatus ei ole pystynyt mukautumaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen. (Suutarinen 2000: 49.)

Kurikan mukaan nuorten alhainen äänestysinto erityisesti kunnallisvaaleissa liittyy nuorten kriittiseen apatiaan asuinkuntaa kohtaan ja muuttoliikkeen aiheuttamaan juurettomuuteen. Osalla nuorista menee liian hyvin ja osalla liian huonosti, jotta poliittiset kannanotot, äänestäminen ja puolueiden kautta vaikuttaminen koettaisiin kiinnostavaksi tai oman hyvinvoinnin lisäämisen kannalta vaikuttavaksi vaihtoehdoksi. Edustuksellisen demokratian tarjoamien osallistumisväylien ja etenkin niitä edustavien puolueiden legitimitetti ja niihin samaistuminen on murentunut. Lisäksi nuorten arjen instituutiot (koti ja vanhemmat, koulu, opiskeleminen ja työ sekä vapaa-aika) karsastavat yhteiskunnallisuutta. (Kurikka 2001.)

Laimea osallistuminen edustukselliseen demokratiaan ei ole vain nuorten ongelma. Sutelan (2000: 10) mukaan kuntalaisten kiinnostuksen puute ja poliittiseen päätöksentekoon kohdistuva luottamuspula ovat ilmenneet muun muassa yhä alentuvana vaaliosallistumisena ja poliittisten puolueiden jäsenmäärien laskuna. Nämä osoittavat kunnallisen päätöksenteon uusintamistarpeen.

Kosken mukaan perinteet eivät ohjaa ihmisiä samoin kuin aiempia sukupolvia. Kuuluminen tiettyyn ryhmään ei ole enää itsestään selvää. Niinpä määritämme identiteettiämme jatkuvasti uudelleen tai ainakin useammin kuin ne, jotka sitoivat identiteettinsä perinteeseen. Koski viittaa Baumaniin (1991), Beckiin (1993) ja Giddensiin (1991) ja sanoo, että oma identiteettimme rakentuukin nyt reflektion kautta. Kosken mukaan reflektiivisyys merkitsee jatkuvaa keskustelua elämän eri osa-alueista, vaikkakin tietyt rakenteet ja elämäntyyli vaihtoehdot rajaavat tekemisiä. (Koski 2000: 137.) Martikaisen mukaan politiikan olisi kyettävä entistä enemmän hankkimaan kansalaisten hyväksyntä ja kiinnostuneisuus omalla toiminnallaan ja tuloksillaan. Poliitiikan tulee kiinnostaa kansalaista, jota eivät politiikkaan enää sido poliittiset traditiot, luokka- ja ryhmärakenteet eivätkä yhteiskunnan normit, mitkä ennen määrittelivät äänestämisen kunnan kansalaiselle kuuluvana velvollisuutena. (Martikainen 1993: 12.)

Osallistuva demokratia korostaa sitä, että demokratia on nähtävä laajemmin kuin pelkkänä poliittisena päätöksentekovälineenä, ja että yhteiskunnan demokraattisuutta kuvaa se, missä määrin ihmiset voivat osallistua omista asioistaan päättämiseen. Äänestäminen nähdään näistä osallistumistavoista vain eräänä. (Osallistumistoimikunta 1981.)

Niirasen mukaan kuntalaisten osallistumisen muodot ja kiinnostuksen kohde eivät vastaa kunnan tarjoamia osallistumiskeinoja. Noin 45 % kuntalaisista katsoo, että kunnallispolitiikka on mielenkiintoista, mutta he haluaisivat perinteisen edustuksellisen osallistumisen tilalle erilaisia osallistumisen verkostoja, joissa kunnan asukkaat, luottamushenkilöt ja kunnan henkilöstö toimisivat uudella tavalla keskenään. Kuntalaiset ovat valmiita osallistumaan silloin, kun he kokevat jonkin asian itselleen tärkeäksi. Nuorten 16–19-vuotiaiden osalta Niirasen tutkimus osoitti, ettei mikään lomakkeessa tarjottu osallistumismuoto noussut nuorten keskuudessa erityisen keskeiseksi. Eniten nuoret olivat osallistuneet kylä- tai asukastoimintaan (20 %), ottaneet yhteyttä kunnan työntekijään (14 %) ja kirjoittaneet lehtien mielipidepalstoille (13 %). Kunnan asioita käsittelevien keskustelutilaisuuksien tai kirjallisten aloitteiden

merkitys nuorten osallistumismuotona oli vähäinen. (Niiranen 1997: 162–166, 173–175.) Kurikan Nuorten Suomi -tutkimuksessa (2000: 91) asukastoimintaan ja oman lähiympäristön ja kunnan alueella tapahtuneeseen kehittämistoimintaan ilmoittaa osallistuneensa ainakin satunnaisesti noin joka neljäs nuori.

Lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksien kehittäminen perustuu lakiin ja kansainvälisiin sopimuksiin. Sutelan mukaan Suomessa kansalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen juridinen pohja taataan perustuslain (731/1999) 14.3 §:ssä, jossa säädetään julkiselle vallalle tehtäväksi edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. (Sutela 2000: 5.) Perustuslaissa toistetaan lisäksi kahteen otteeseen yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen tai elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon. Niemisen mukaan perusoikeudet kuuluvat lähtökohtaisesti kaikille Suomen oikeudenkäytöpiirissä oleville henkilöille ikään katsomatta. Poikkeuksen muodostaa ainoastaan kunnallinen ja valtiollinen äänioikeus, joka kuuluu vain kahdeksantoista vuotta täyttäneille henkilöille. (Nieminen 2000: 39.)

Lasten osallistumista koskevassa YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 §:ssä veloitetaan sopimusvaltioita takaamaan lapselle, joka on kykenevä muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista omat näkemyksensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (Yhdistyneiden kansakuntien ... 2000: 108.) Johnson ym. mukaan lasten oikeuksien sopimus on erinomainen lähtökohta alueellisten ja paikallisten sopimusten luomiseen ja se on osoittanut arvonsa hyvin monissa eri maissa. Sopimuksen kansainvälisyys on toisaalta myös sen heikkous – sen instituutio on heikentynyt globaalin luonteen takia, sillä se pyrkii tarjoamaan yhden sopimuksen, joka sopii kaikkiin kulttuureihin. On ironista, että sopimusta käytetään sekä perustelemaan lasten osallistumista että myöskin estämään heitä osallistumasta, perusteluina suojelu ja heistä huolehtiminen. (Johnson, Ivan-Smith, Gordon, Pridmore & Scott 1998: 248, 255.)

Kuntalain (365/1995) 27 §:n mukaan ”Valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan”. Harjulan ja Prättälän mukaan kuntalaissa on korostettu kunnan ja sen asukkaiden suoraa yhteyttä edellä mainitun valtuuston erityisen vastuun lisäksi kokoamalla asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamiskeinoista esimerkkiluettelo. Kuntalain mukaan osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti: 1) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin; 2) järjestämällä kunnan osa-alueita koskevaa hallintoa; 3) tiedottamalla kunnan asioista ja järjestämällä kuulemistilaisuuksia; 4) selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa; 5) järjestämällä yhteistyötä kunnan tehtävien hoitamisessa; 6) avustamalla oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua; sekä 7) järjestämällä kunnallisia kansanäänestyksiä. (Harjula & Prättälä 1998: 200–204.)

Niirasen ja Sutelan mukaan kansalaisten ja kuntalaisten suora osallistuminen voi olla eräs vastaus muuttuneeseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Kuntalain suosimien suorien osallistumismuotojen tarkoituksena on lisätä päätöksentekijöiden, kunnan työntekijöiden ja kuntalaisten vuorovaikutusta ja tiedonkulkua. Samalla ne antaisivat kuntalaisille itselleen tilaa ja mahdollisuuksia tehdä

esimerkiksi elinympäristöään koskevia ratkaisuja ja vastata niistä. (Niiranen 1997: 165; Sutela 2000: 8.) Suoria osallistumismuotoja ovat esimerkiksi yhteissuunnitteluprosessien tyyppiset asukkaiden, työntekijöiden ja luottamushenkilöiden neuvotteluelimet, kunnalliset neuvoo-antavat kansanäänestykset ja -aloitteet. Suoraa osallistumista tarjoavat myös ilman vaaleja valittavat lähi- ja käyttäjädemokraattiset ryhmät kuten Nuorten Ääni -ryhmät ja asukasyhdistykset.¹¹

Harjulan ja Prättälän mukaan Kuntalain 27 §:ssä (365/1995) on jätetty tarkemmin sääntelemättä asukkaiden oma-aloitteisen ja mahdollisen vaihtoehtoisen asioiden valmistelun ja suunnittelun avustaminen kunnan toimesta. Lain tulkinnan mukaan asukkaat voivat esimerkiksi valmistella vaihtoehtoisen kaavan kunnan viranomaisten valmistelun ohella. Kunta voi avustaa tällaista toimintaa jo yleisen toimialansa puitteissa. Apu voi olla luonteeltaan taloudellista, mutta myös esimerkiksi teknistä, työvälineisiin ja työtiloihin liittyvää. (Harjula & Prättälä 1998: 201, 204.)

Edellä mainittuja lakeja ja sopimuksia käytetään kuntien nuorten osallisuusjärjestelmien toimintasuunnitelmissa ja perusteluissa. Esimerkiksi Hesän Nuorten Ääni -osallisuusjärjestelmää perustellaan nimenomaan Perustuslain takaamalla ihmisten perusoikeuksilla, YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksella ja Kuntalain 27 §:llä (Hesän Nuorten Ääni 2001). Valtakunnallinen Osallisuushanke perustelee kansalaisten oikeutta osallisuuteen edellä mainittujen lakien lisäksi seuraavilla: Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), Hallintomenettelylaki (598/1982), Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) ja Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) (Osallisuushanke 2001).

Nuorten osallisuusjärjestelmää rakennettaessa esimerkiksi kuntalain lakitekstiä ja julistuksia löytyy osallisuustoiminnan perusteluiksi, mutta perusteluista on hyötyä vasta, kun kunnassa joku on jo innostunut henkilökohtaisesti asiasta ja ajaa asiaa eteenpäin. Nuorten osallisuuden edistäminen on nähtävä enemmän arvoihin kuin lakiin perustuvana.

3.3 Nuorten rooli kuntaorganisaatiossa

Kulttuuri-nuorisotoimen johtaja, ex-valtuutettu: Minä lähtisin ehkä kasvatuksen näkökulmasta, tää kunta on kuitenkin tietynlainen apparaatti. Nuoret, lapset joutuu päiväkotiin, useimmat heistä, kaikki lapset käy koulun läpi. Kun ne kokee tämän kunnan palvelut, niin sen jälkeen niillä ois jotenkin myönteinen asenne yhteisiin asioihin vaikuttamiseen. Että ne ei esimerkiksi kasvais täysin itsekkäiks ihmisiksi, jotka ajattelee vain omaa etuaan tai sitten kasva rikolliseksi tai muuks tämmöseks...rikolliseksi kasvamista ehkäistään kyllä muuten paljon tehokkaammin...mutta että semmonen yhteisöllisyyden tunne ois niillä, halu osallistua, että sellasia ihmisiä kasvatettas. Silloin tää niinku tää tehtävä ja Nuorten Ääni tavallaan asettuu eri mittasuhteisiin. Tämä pitää niinku saada leviämään kouluun paremmin .... ne ajattelutavat, tavallaan vois jossain

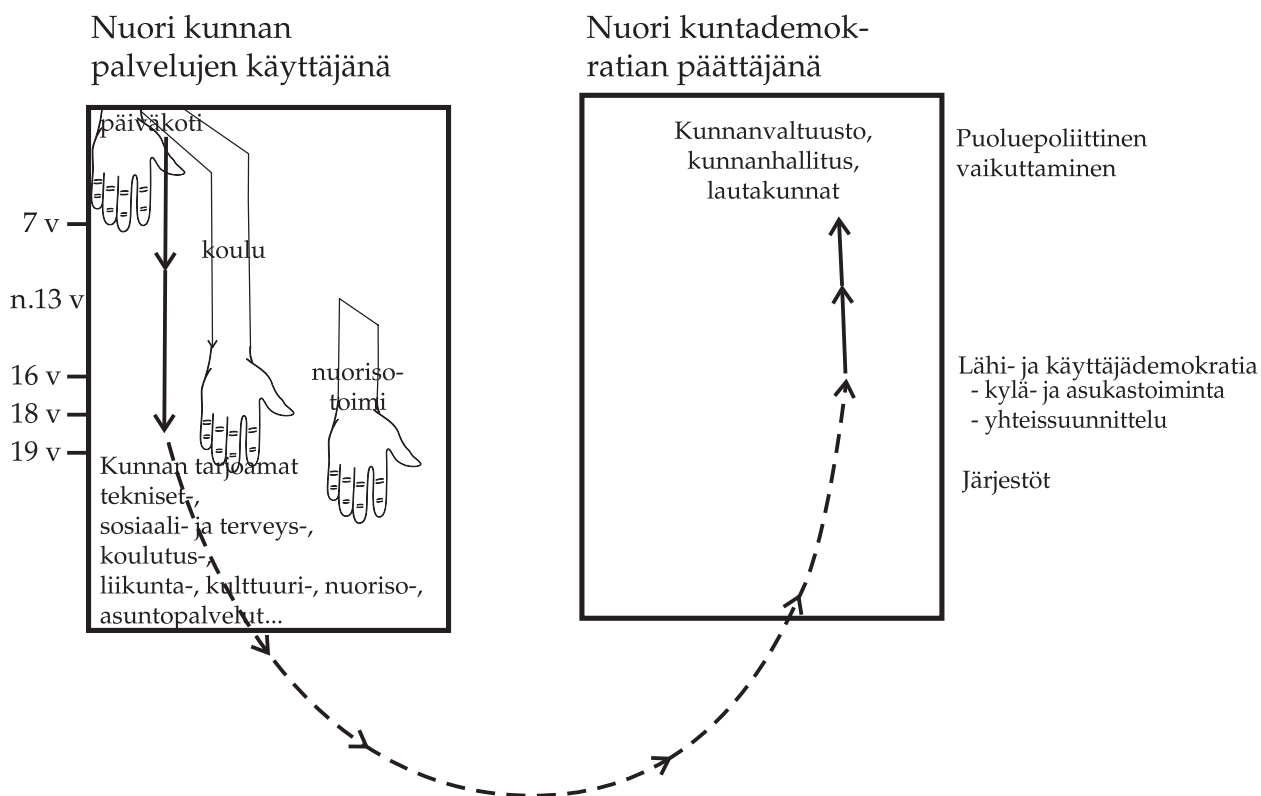
¹¹ Vaaleilla valituista lähi- ja käyttäjädemokraattisista edustuksellisista elimistä kuten esimerkiksi nuorisovaltuustoista tai oppilaskunnan hallituksista ei näkemykseni mukaan voi käyttää nimitystä suora osallistumismuoto, vaikka ne yleisessä kielenkäytössä rinnastetaan suoraksi osallistumiseksi. Yleisessä kielenkäytössä kaikkea, mikä ei ole puoluepoliittista osallistumista, pidetään suorana osallistumisena.

vaiheessa tehdä tällöisen, että Nuorten Ääntä ei enää tarvittas, kun koulut toimii eri tyyllillä, se on iso kynnyks. (Maalaiskunnan arvo- ja tavoitekeskustelu 1.)

Pitäisikö kunta käsitellä väitöskirjassa siinä muodossa, että miten kunta mahdollistaa ...tai miten systeemi mahdollistaa osallisuuden? (Tutkimuspäiväkirja 17.6.2000).

Nuori on käyttänyt kunnan palveluja jo pienestä pitäen. Kuviossa 3 näkyy, kuinka kunnalliset instituutiot, päiväkotia ja koulu, toimivat kunnallisten palvelujen tarjottimena lapsen ja nuoreen päin eli kunnan palvelut, esimerkiksi koulutus-, sosiaali- ja terveys- ja liikuntapalvelut, ovat ensisijaisesti tarjolla lapsen ja nuoren käytettäväksi kunnallisen päiväkodin ja koulun kautta. Lapsi on palvelujen käyttäjä, mutta hänellä ei ole juurikaan ääntä palveluja suunniteltaessa, karsittaessa tai uudistettaessa. Tauriaisen (2000: 48) mukaan sosiologisesta näkökulmasta tarkasteltuna kysymys on lasten osallisuudesta itseään koskeissa asioissa. Alasen ja Bardyn (1990: 55) mukaan esimerkiksi päivähoito on tähän saakka pitkälti määritelty aikuisten tarpeista käsin niin, että ”jopa sen asiakkaina pidetään ensisijaisesti vanhempia, vaikka lapset viettävät päivänsä siellä”.

Horellin ja Vepsän mukaan pienentyvä ydinperhe, päiväkotia, koulu ja yksipuoliset asuin ympäristöt eivät nykyisin tarjoa riittävän monipuolisia roolimalleja, eivätkä ota lapsia mukaan ympäröivän todellisuuden sosiaaliseen rakentamiseen. Olisi tärkeää, että asuin ympäristön eri paikkojen, toimintojen, ihmisten ja palvelujen muodostama tukiverkosto soisi mahdollisuuden kokeilla erilaisia roo-

KUVIO 3 Nuori kunnan hallinnollis-poliittisissa kentissä

leja, harjoittaa itsetutkiskelua nuorisokulttuurin parissa ja osallistua aikuisten tehtäviin. Ympäristöllisenä haasteena tämä merkitsee mm. nuorten hallintaan tarkoitettujen eri paikkojen ja toimintojen tarjontaa. (Horelli & Vepsä 1995: 40, 42.)

Suutarisen mukaan oppilaat osallistuvat Suomessa pohjoismaisen mittapuun mukaan varsin vähän koulun päätöksentekoon. Suutarisen mukaan koulutyö ja sen arviointi on vaarassa painottua välineellisten tavoitteiden ja sisältöjen suuntaan, jolloin menetetään kansalaisyhteiskunnan kehittymisen kannalta katsottuna olennainen yhteiskunnallisen kasvatuksen ulottuvuus. Vaihtoehtoisessa ajattelussa koulu voidaan nähdä enemmän pienoisyhteiskuntana, jossa omaksutaan ja kehitetään sosiaalisia taitoja ja yhteisöllisiä ratkaisumalleja olennaisiksi koetuihin ongelmiin. Useissa maissa kouluihin perustetaan luokka- ja kouluneuvostoja sekä kehitetään oppilaskuntatoimintaa. (Suutarinen 2000: 39, 47–48.)

Uudessa Perusopetuslaissa (628/1998) ei ole enää mainintaa pakollisista oppilaskunnista yläasteilla. Osallisuushankkeen koulutustilaisuuteen Jyväskylän maalaiskuntaan 20.5.1998 kokoontuneet lasten ja nuorten osallisuuden aikuiset tukijat eri kunnista pitivät lakisääteisen oppilaskunnan poistamista yläasteilta niin radikaalisti lasten ja nuorten osallisuutta heikentävänä, että tekivät ehdotuksen lisäyksestä perusopetuslakiin eduskunnan sivistysvaliokunnalle ennen lain voimaantuloa. Ehdotus kuului: ”Jokaisessa oppilaitoksessa tulee luoda järjestelmällisiä muotoja kaikkien oppilaiden vaikuttamiselle opetukseen, koulun muuhun elämään ja itseään koskevaan päätöksentekoon.” Sivistysvaliokunnan mietinnössä (3/1998: 24) vastataan lisäysehdotukseen seuraavasti: ”Voimassa olevassa peruskoululaissa säännellään myös oppilaskuntatoimintaa. Perusopetuslakiehdotuksessa ei vastaavaa säännöstä ole, koska tällaisella oppilaskunnalla ei olisi enää mitään lakisääteisiä tehtäviä.”¹² Valiokunnan mielestä jokaisessa oppilaitoksessa tulee luoda järjestelmällisiä muotoja kaikkien oppilaiden mahdollisuuksiin vaikuttaa opetukseen, koulun muuhun toimintaan ja itseään koskevaan päätöksentekoon. Yhtenä tällaisena muotona ovat esimerkiksi yläasteilla oppilaskunnat.

Kansalaisten, tässä tapauksessa lasten ja nuorten osallistuminen, vaikuttaminen ja osallisuus ei ole samalla tavalla yhteiskunnan perusarvo kuten ”kansanterveys, syrjäytymisen ehkäisy, tasa-arvo tai kestävä kehitys”, joista esimerkiksi kaksi viimeistä mainitaan peruskoulun tavoitteina. Lasten toimijuutta päiväkodeissa tutkineen Lehtisen mukaan sukupolvijärjestykseen sisältyvää aikuisten valtaa suhteessa lapseen pidetään itsestään selvänä ja oikeutettuna ja sen vuoksi sitä on vaikea muuttaa. Vallan oikeutusta perustellaan usein lasten kypsyttömyydellä ja kehitystarpeilla. Selitys ei ole kuitenkaan riittävä, sillä aikuisten ja lasten välistä jyrkkää hierarkkista suhdetta ei voida pitää ”luonnollisena”. Lapsuuden tarkasteleminen sosiaalisena kategoriana merkitsee sitä, että aikuisten valtaa kyseenalaistetaan tai pyritään ainakin tekemään näkyväksi muotoja, joilla asymmetrinen valtasuhde on yhteiskunnassa kulttuurisesti tuotettu. Lisäksi nä-

¹² Perusopetuslaissa ei ole vastaavaa opiskelijoiden kuulemispykälää kuten Lukiolain 27 §/1998 ja Laki ammatillisesta koulutuksesta 36§/1998, joissa sanotaan: ”Koulutuksen järjestäjän tulee varata opiskelijoille mahdollisuus osallistua koulutuksen kehittämiseen sekä kuulla opiskelijoita ennen opintoihin ja muihin opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä.” Niinpä Perusopetuslaissa ei myöskään ole oppilaskuntapykälää kuten Lukiolaissa 31§ ja Laki ammatillisesta koulutuksesta 41§: ”Jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua koulutusta, on opiskelijoista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa ja koulutyötä. Oppilaskunta käyttää opiskelijoiden puhevaltaa Lukiolain 27§:ssä (ja Laki ammatillisesta koulutuksesta 36§:ssä) säädetyissä asioissa.”

kökulmassa ollaan kiinnostuttu siitä, miten lapset on suljettu pois osallistumisesta ja päätöksenteosta myös tilanteissa ja asioissa, joissa se ei ole perusteltua eikä lasten edun mukaista. (Lehtinen 2000: 23.) Virran mukaan koulu instituutiona välittää oppilaille viestejä siitä, millainen on sosiaalinen todellisuus. Koululla on itsellään piilo-opetussuunnitelma: se kertoo päivittäisillä rutiineilla valtasuhteista, esimiesten ja alaisten, opettajien ja oppilaiden suhteista, käytösnormeista, osallistumisen mahdollisuuksista ja sukupuolten tasa-arvosta. (Virta 2000: 82.)

Lämsän tutkimuksessa ”Koulun kulttuurit ja syrjäytyminen koulussa” käy ilmi, että oppilaiden vaikutusmahdollisuudet koulussa eivät ole yleensä ottaen suuret. Esimerkiksi sopeutujat, joita suurin osa oppilaista on, eivät yleensä koe voivansa vaikuttaa siihen, mitä ja miten asioita koulussa tehdään. Tähän ryhmään kuuluvat oppilaat eivät tosin välttämättä edes halua vaikuttaa tai pidä vaikutusmahdollisuuksista tarpeellisina. He tekevät mitä pitää, koska se on heidän velvollisuutensa ja he haluavat täyttää ympäristön odotukset. Oppilaat eivät vain ole tyypiltään erilaisia, vaan koulu tuottaa oppilasryhmittäisiä eroja. Koulussa selviytyvät parhaiten ne oppilaat, jotka alun alkaen ovat kulttuurisesti oikein varustettuja. Lämsä viittaa Takalaan (1992), jonka mukaan oppilaan elämäntilannetta määrittävät pikemminkin erilaiset pakot kuin omat valinnat ja osallisuus omaa elämää koskevissa päätöksissä. Hän on ikään kuin ajopuu, jolle vain tapahtuu kaikkea, ilman, että hän itse voi vaikuttaa asiaan ja itseään koskeviin päätöksiin. (Lämsä 1998a: 78.)

Kurikan mielestä nuoren arjen instituutioissa opetetaan ajattelemaan liian vähän yhteiskunnallisesti. Niiden piirissä ”politiikkaa” karsastetaan. Kurikan mukaan tässäkin kohtaa ollaan menty kohtalailla ääriäidasta toiseen ja demokratiaan, vaikuttamiseen, osallistumiseen ja osallisuuteen liittyvää tietoisuutta pitäisi vahvistaa mm. ottamalla niiden opettaminen kiinteäksi osaksi kouluopetusta. (Kurikka 2000.) Suutarisen mukaan yhteiskunnallinen opetus ei ole juurikaan saanut huomiota osakseen, ja kansainvälisesti tarkasteltuna sille annetut resurssit ovat poikkeuksellisen niukat. Yhteiskunnalliset sisällöt eivät ole suomalaisen peruskoulun keskeisintä ydintä. Suutarisen mukaan niitä pidetään jopa manipuloinnana, turhana ja nuorten omaa luomisvoimaa tukahduttavana raskaana sisältöalueena, jonka käsittely tulisi rajata mahdollisimman vähiin. Tämä näkyy kouluissa. Noin neljäsosa historian ja yhteiskuntaopin opettajista katsoo oppiainettaan syrjittävän ja oppilaat sijoittavat sen vasta 10. tärkeimmäksi. Suutarinen toteaa, että yhteiskunnalliset sisällöt ovat todelliselta asemaltaan Suomessa vielä huomattavasti asemassa kuin virallisen tai pintapuolisen opetussuunnitelman tarkastelun perusteella voidaan päätellä. Tähän on syynä Suutarisen mukaan muun muassa peruskoulun päättöarviointikriteerit ja lisääntyvät oppiainekohtaiset päätökkeet, jotka ovat vieneet kehitystä entistä enemmän tiedonalapainotteisten ja välineellisten oppiainesisältöjen suuntaan emotionaalisen ja yhteisöllisen puolen jäädessä vähemmälle. (Suutarinen 2000: 2, 40–42, 50.)

Dahlbergin ym. mukaan paikalliset kasvatusinstituutiot ovat hylänneet instituutioiden oikeutuksen toimia välineinä kansallisen kulttuurin ja sen päämäärien saavuttamiseen. Instituutiot muuttuvat ideologiapohjaisista instituutioista kuluttajasuuntautuneiksi organisaatioiksi, jolloin vanhemmat ja lapset pitävät itseään yhä vähemmän yhteisön jäsenenä ja yhä enemmän palvelujen kuluttajina. Retorisesti tämä näkyy talouden ja hallinnon kielenä, vapaan valinnan

painottamisena ja siinä, että sanat kuten esimerkiksi "vanhemmat" vaihtuu "kulttajiksi". Kielen muutos symbolisoi sitä muutosta, jossa varhaiskasvatuksen instituutioita ei enää nähdä pohjimmiltaan ideologisen ja liitetyn kansallisen valtion "suvunjakamiseen". Niistä on tullut markkinoiden humaani resurssi kansallisen kulttuurin kehittämisen sijaan. (Dahlberg ym. 1999: 69.)

Palataan kuvioon 3. Nuoruudessaan nuori käyttää nuorisotoimen palveluja, myöhemmin kunnan asuntopalveluja, teknisiä palveluja ja pikku hiljaa hän vie omia lapsiaan kunnan päivähöitoon. Kierros käynnistyy uudestaan. Vaikka nuori käyttäisi kuinka paljon tahansa kunnan palveluja, ei se automaattisesti johda päättämään palveluista, niinpä nuoren elämänura kunnallisissa hallinnollis-poliittisissa kentissä jää usein ensimmäiseen kenttään – asiakkuuteen hallinnollisessa kentässä.

Kurikan mukaan nykyisillä toimintatavoilla toimivan järjestelmän haaveena ja kaipuun kohteena on yhä liikaa puoluekoneistojen kautta vaikuttava nuoriso tai aktiivinen järjestönuori. Niinpä kunnat voisivat Kurikan mukaan rohkeammin lähteä mukaan etsimään yhtymäkohtia kuntavaikuttamisen ja nuorten elämänpolitiikkaa koskettavien asioiden välillä. (Kurikka 2001.) Uudessa nuorten osallisuusympäristössä päiväkodeissa, kouluissa ja nuorisotiloilla ei vain tuoda kunnan palveluja lasten ja nuorten käyttöön, vaan pyritään täydentämään ja kehittämään niitä yhdessä, jolloin kuntayhteisön vaikutusmahdollisuudet tuodaan nuorten tasolle.

Yhteiskunnasta on tullut niin monimutkainen, että putkaidapa siihen sitten osallistujaksi, kun et yhtään tiedä, miten homma toimii. Nuorten osallistuminen, vaikuttaminen ja osallisuus pitää tuoda nuorten tasolle, heidän lähikehityksensä vyöhykkeelle. (Tutkimuspäiväkirja 5.1.2000.)

Esimerkiksi Lybeckin Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Äänen aloitukseen liittyneeseen tutkimukseen osallistuneista nuorista noin puolet halusivat suoralta kädeltä osallistua asuinympäristönsä kehittämiseen, mutta eivät oikein tienneet, miten. Lybeck luonnehtikin nuorten vastauksia varsin "verettömiksi". Lybeckin mukaan vaikutti siltä, että nuorille ei tullut mieleen tai nuoret eivät oikein uskoneet voivansa ryhtyä kehittämään jotain. (Lybeck 1997: 97–104.)

Klostermanin mukaan poliittiseen prosessiin osallistumista voivat rajoittaa puute ajasta, koulutuksesta, resursseista, johtajasta, informaatiosta ja osallistumisen kokemuksista (Klosterman 1996: 157). Suutarisen mukaan yhteiskunnallisten ongelmien kohdalla kansalaiskeskustelun ja päätöksenteon ensisijaisena ongelmana ei ole tiedonsaannin tai logiikan puute ajattelussa, vaan asioiden käsittäminen ja ymmärtäminen. Yhteiskuntasuhteiden moninaistuminen ja monimutkautuminen panevat yksilön käsityskyvyn koetukselle. Funktionaalinen lukutaito yhteiskunnallisissa sisällöissä merkitsee esimerkiksi vaatimusta ymmärtää yhteiskunnallisten ilmiöiden keskinäisiä suhteita ja tunnistaa ilmiöiden kehityskulkuja. (Suutarinen 2000: 34.)

Suomen Kuntaliiton lapsipoliittisen ohjelman mukaan tällä hetkellä orastaa uudenlainen lapsikäsitys, uudenlainen kasvatuskäsitys ja yhteisöllisyys, jossa lähiyhteisössä yhdessä haetaan yhteisiä pelisääntöjä kaikkien kasvatustehtäviin osallistuvien kesken. Hyvää lapsuutta edistävät ns. suojaavat tekijät voidaan kiteyttää kahden käsitteeseen: kiintymykseen ja yhteisöllisyyteen. Yhteisöllisyyteen sisältyy mm.

yhteys muihin ihmisiin ja luontoon, osallisuus ja itsensä kehittäminen ja oppiminen yhteisössä sekä mahdollisuus yhteisön tukeen ja erilaisiin lähi- ja muihin palveluihin kotona, päivähoidossa ja kouluissa kuin myös muilla lapsen toiminta-areenoilla sekä koko yhteiskunnassa. (Suomen Kuntaliitto 2000.) Hartin (1997: 9) mukaan paikallistason yhteenliittymien (koulut, organisaatiot, paikallinen hallinto) tehtävä on osallistaa lapset suurempaan aikuisten yhteisöön havainnoimalla ja kehittämällä ympäristöä yhdessä heidän kanssaan.

3.4 Uusi nuorten osallisuusympäristö

Ympäristökasvatuksellinen, moniääninen ja osallisuutta edistävä elinympäristön kehittämistyö, lähi- ja käyttäjädemokratian arvostaminen, nuorten tasolta lähtevien ja heitä kiinnostavien vaikutusmahdollisuuksien kehittäminen sekä toimintatutkimuksellinen ote arvokeskusteluineen ovat mielestäni ratkaisuja nuorten ympäristö- ja yhteiskuntasuhteen vahvistamiseen. Omassa työssäni tämä kiteytyy nuorten osallisuuden toimintaympäristön rakentamisessa osaksi nuorta koskettavia instituutioita. Kunnat ovat perustaneet nuorten osallisuusympäristöjä mm. valtakunnallisen osallisuushankkeen myötä. Vuosina 1998–1999 valtakunnalliseen osallisuushankkeeseen kuului 16 lasten ja nuorten osallistumista ja vaikuttamista kehittävää projektia, mukana tutkimuskuntieni Jyväskylän maalaiskunnan, Helsingin ja Kempeleen projektit.

Osallisuushanke asetettiin sisäasiainministeriön helmikuussa 1997 tekemällä päätöksellä. Hankkeen tavoitteena oli pääministeri Lipposen I hallituksen ohjelman mukaisesti lisätä kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia erityisesti paikallishallinnossa. Osallisuushankkeen kunnille julistaman haun perusteella lähes 90 kuntaa jätti syksyllä 1997 hakemuksensa valtakunnalliseen projektiin. Tammikuussa 1998 niistä valittiin 50 kuntaa toteuttamaan lähes 70 projektia. Jo kohta hankkeiden toteutuksen käynnistyttyä tuli selväksi, että kysymyksessä on kehittämistyö, joka vaatii aikaa ja tilaa. Vuoden 1999 loppuun asti asetetulle projektille haluttiin nimenomaan kunnissa jatkoaikaa. Sisäasiainministeriö tekikin lokakuussa 1999 päätöksen hankkeen jatkamisesta vuoden 2001 loppuun. Osallisuushankkeen tavoitteita 2000–2002 toteutettiin noin 20 kunnan osallisuusprojekteissa¹³, jotka valittiin hakemusten perusteella vuonna 1998 ja 1999 hankkeeseen valittujen kuntien joukosta.

Osallisuushanke määrittelee osallisuutta käytännön projektien kautta. Kuntien omien ideoiden pohjalta syntyneet osallisuushankkeet on jaoteltu arviointiraportissa seuraavasti:

- asuinalueen tai kunnanosan kehittämiseen kohdistuneet hankkeet
- alueellinen osallistuminen, aluehallinto, kaupunginosa- tai kylätoiminta

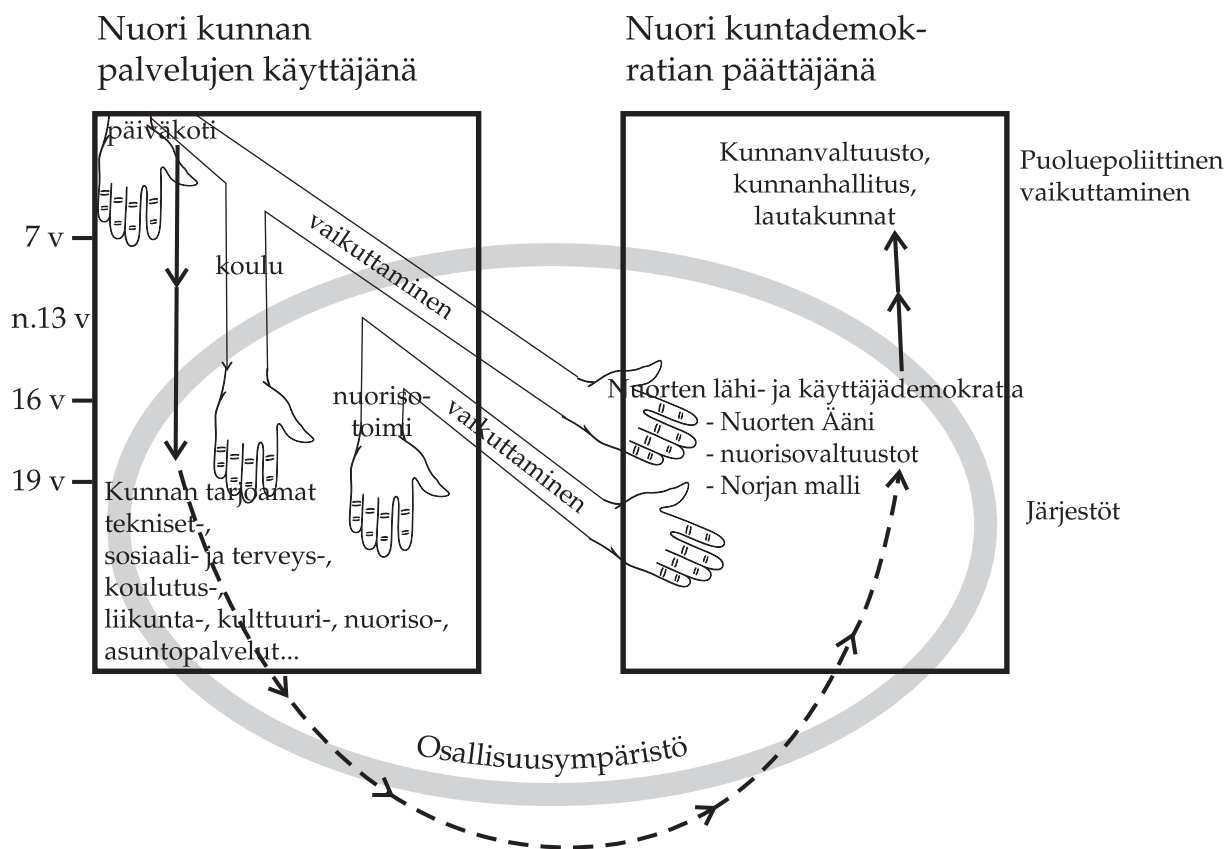
¹³ Hesän Nuorten Ääni ja Kempeleen Pikkuparlamentti jatkavat osallisuushankkeen toisessa vaiheessa 2000–2001. Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni kuului valtakunnalliseen osallisuushankkeeseen osana Jyväskylän maalaiskunnan osallisuushanketta ”Osallistumalla tasavertaiseen vuorovaikutukseen”, joka koostui neljästä osahankkeesta: Nuorten Ääni, Haapaniemi – Elävä kylä, Asukasosallisuuden virittäminen asuinympäristöjen ylläpitoon ja Moniammatillisella tiimityöllä alueelliseen vaikuttamiseen. Hankekokonaisuus ei pääsyt mukaan osallisuushankkeen toiseen vaiheeseen.

- lasten ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen
  - osallistava suunnittelu ja ohjelmatyö; yhteissuunnittelu
  - osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä
  - palvelujen kehittäminen; palautejärjestelmät, käyttäjädemokratia
  - tieto, tiedon vaihto, vuorovaikutus, tietoyhteiskunta
  - kunnan toimintatapa; päätöksenteko- ja työkäytäntöjen kehittäminen.
- (Laiho 2000: 3–4.)

Osallisuushankkeessa on tavoitteena edistää kansalaisten suoria vaikutusmahdollisuuksia¹⁴, joille luodaan edellytykset edustuksellisessa demokratiassa. Salmikankaan mukaan osallisuudella tarkoitetaan osallisuushankkeessa pientä demokratiaa, joka koskee ihmisten omia elinolosuhteita ja joka toteutuu suoran vaikuttamisen kautta. Osallisuus muodostuu osallisuushankkeiden myötä ja osallisuushankkeet ovat väline demokratian uudelleenmuotoiluun. (Salmikangas 1997: 3, Salmikangas ym. 1999.)

Kuviossa 4 on hahmoteltu tutkijan näkemys nuorille varta vasten luodun osallisuusympäristön suhteesta kunnan olemassa olevaan hallinnollis-poliittiseen kenttään. Osallisuusympäristön piirtäminen kuvioksi on rohkea yritys. Osallisuusym-

KUVIO 4 Uusi nuorten kunnallinen osallisuusympäristö ja sen suhde olemassa oleviin kunnan hallinnollis-poliittisiin kenttiin

¹⁴

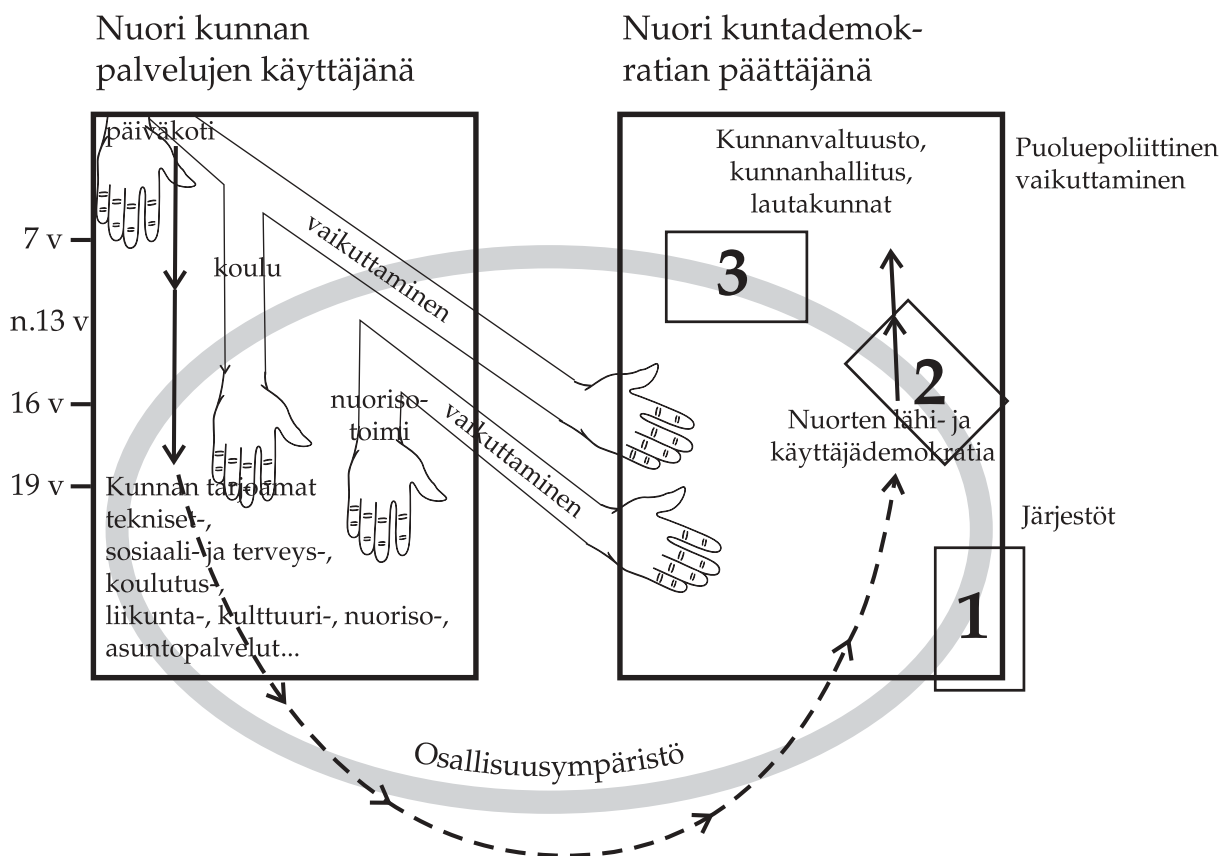
Tämän määritelmän mukaan edustukselliset osallistumisen muodot kuten nuorisovaltuustot eivät olisi virallisesti osallisuushankkeeseen kuuluvia toimintamuotoja. Käytännössä viiden osallisuushankkeen nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen edistäminen rakentuu enemmän tai vähemmän nuorisovaltuuston ympärille. Tämä vain osoituksena termin "suora demokratia" määrittelemättömyydestä osallisuushankkeessa.

päristön rajojen kuvaamiseksi olen koonnut muutamia tapausesimerkkejä, joissa olemassaolevat näkymättömät rajat paljastuvat, kun nuoret yrittävät rajanylitystä. Nuorisovaltuustot ovat olleet paljon aktiivisempia rajojensa kokeilemisessa kuin esimerkiksi Nuorten Ääni -ryhmät tai koulujen oppilaskuntatoiminnan kautta osallistuvat nuoret. Niinpä osallisuusympäristön rajaa havainnollistavat käytännön esimerkit rajanylityksistä tulevatkin suomalaisten nuorisovaltuustojen toiminnasta. Tarkastelen osallisuusympäristön rajanmäärittelyä toisaalta kunnan ja järjestötoiminnan ja toisaalta lähidemokraattisen ja kunnan virallisen päätöksenteon rajalla.

3.4.1 Nuorten vaikuttaminen kunnan ja järjestötoiminnan rajalla

Uuden nuorten vaikuttamis- ja osallistumisjärjestelmän luominen kuntiin aiheuttaa muutoksia vanhoissa kunnan rakenteissa ja toimintajärjestelmissä. Ensimmäinen rajankäynti aiheutuu siitä, että nuorille luotuja suoran ja edustuksellisen demokratian järjestelmiä on rakennettu kuntaorganisaation sisälle. Perinteisesti ei esimerkiksi suoraan demokratiaan luettavaa kylä- ja asukastoimintaa ole Niiraisen mukaan pidetty kunnan poliittis-hallinnolliseen järjestelmään kuuluvana, vaikkakin monessa kunnassa se on vakiintunut toimivaksi yhteistyötahoksi (Niirainen 1997: 164).

Kuvioon 5 on merkitty ensimmäinen rajanmäärittelyskohta (nro 1) kuntaorganisaation rajalla. Rajankäynnissä pohditaan kunnan ja järjestötoiminnan rajaa. Ryyriäinen, joka toimii Osallisuusohjelman ohjausryhmän puheenjohtajana, puhuu vi-

KUVIO 5 Osallisuusympäristön rajanmäärittelyt kunnan ja järjestötoiminnan sekä lähidemokratian ja kunnan virallisen päätöksenteon rajalla

ranomaiskunnan kehittymisestä palveluyrityskunnaksi ja nyt kansalaiskunnaksi. Ryynänen sanoin: ”Kaupungeissa ja kunnissa voi kansalaiskeskeinen yhteiselämä johtaa sellaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehittymiseen, jossa kansalaiset ovat keskipisteenä ja poistavat kansalaisvaltion byrokraattisten rakenteiden anonymiteetin ja markkinoiden kylmän rationaliteetin kokonaisuudessaan uudistuneen yhteiskokonaisuuden muodossa. Tähän kuuluu erityisesti kansalaisten paikallisiin kehitys- ja päätöksentekoprosesseihin osallistumisen edistäminen. Vain näin voidaan turvata vaiheittainen kehitys kansalaiskuntaan, jossa kansalainen ei ole pelkästään hallinnon asiakas ja äänestäjä, vaan myös vastuuta ottava osallinen.” (Ryynänen 2000: 18.) Ryynänen tarkastelee kuntalaisen asemaa nimenomaan kunnassa, siksi käsite kansalaiskunta. Yhteenvetona todettakoon, että kansalaiskunta on yhteisöllinen kunta, jossa on perinteisesti järjestötoimintaan liitettyjä piirteitä.

Kansalaisyhteiskuntakäsite ottaa huomioon kuntalaisen ja kansalaisen asemaa yhteiskunnassa laajemmalti. Perinteisesti kansalaisyhteiskunta on helposti mielletty vain kolmannen sektorin toiminnaksi. Mitä kuntien luomat nuorten vaikuttamisryhmät ovat? Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Äänessä ei alun perin ollut tarkoituksena luoda uusia osallisuusryhmiä, vaan tuoda osallisuutta esimerkiksi kansalaisjärjestöjen arkeen:

Kulttuuri-nuorisotoimenjohtaja, ex-valtuutettu: Tää kolmas sektori on mielenkiintoinen, että mitä nää meidän Nuorten Ääni -ryhmät on? Edustaako ne kolmatta sektoria ja onko tää oikea tapa ollenkaan tehdä tätä hommaa ja oisko se toimintatapa, että me järjestöjen kautta annettais järjestöille samoja oikeuksia tai mahdollisuuksia, että tätä metodia käytettäis heidän porukkaan... Niin tavoitteeksi asetettiin [alun perin] tää järjestötoiminnankin kehittäminen... Siis Nuorten Ääni, siis nuoret ei lähtenyt siitä, että järjestöiltä kysytään, vaan perustettiin uudet nuorten ryhmät, jotka eivät ole mitään järjestöjä sillä tavalla. Onko tässä jotakin ristiriitaa tämmösessä toimintamallissa? Eiks se oo ihan mielenkiintoinen aihe? Voitaisko tällä metodologialla lähestyä niinku järjestöjä, vaikka järjestöthän toimii hyvin itsenäisesti elikkä kysyttäs heiltä, mitä te haluatte; se ei ois pelkkää niinku rahanjakamista vaan että myös ideoita.

Sivistystoimenjohtaja: Niin kannattaako meidän tätä keskustelua aloittaa, että kenen tavoitteita ne järjestöt toteuttaa. Mun mielestä se siis pitäis olla niinku itsestään selvää, että me voimme markkinoida sitä ajattelutapaa, joka on Nuorten Äänen taustalla, myös järjestökentälle. Että näin mun mielestä pitäis tehdäkin. (Maalaiskunnan arvo- ja tavoitete keskustelu 1.)

Sillanpään mukaan kansalaisyhteiskunta nähdään keinoksi estää ihmisten vieraantumisen ja syrjäytyminen yhteiskunnasta. ”Kansalaisyhteiskunnassa ihmiset ottavat vireästi kantaa asioihin, vaikuttavat aktiivisesti heitä koskevaan päätöksentekoon, ovat motivoituneita ja päätöksiin sitoutuneita ja kaiken lisäksi viihtyvät – elävät täyttä elämää. Toisin mielletynä kansalaisyhteiskunta on ruma sana. Se kuvaa yhteiskuntaa, jossa pohjoismaiden hyvinvointivaltion idea on heitetty yli laidan; vahvojen yhteiskuntaa, jossa valtio ja kunta ovat karsineet minimiin ylläpitämiensä sosiaali-, terveys- ja sivistyspalvelut. Tässä kansalaisyhteiskunnassa kukin pitää huolen itsestään ja heikot sortuvat.” (Sillanpää 1997: 3.)

Dahlberg ym. (1999) käyttävät sanaa ”kansalaisyhteiskunta” adjektiivinomaisena kuvaamaan tietynlaista ihmisten välistä tilaa. Heidän mukaansa kansalaisyhteiskunta on ”vapaasti liikkuvien ihmisten yhteenliittymien tila”, missä ihmiset liittyvät yhteen harrastaakseen yhteisiä mielenkiintonsa kohteita, mitkä voivat olla monenlaisia – kulttuurisia, sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia. (Dahlberg ym. 1999: 70.)

Itse ymmärrän kansalaisyhteiskunnan yhteiskunnaksi, jossa pidetään tärkeänä, arvostetaan ja mahdollistetaan kansalaisten osallisuutta. Niemisen mukaan itsenäisen Suomen lasten- ja nuorisohuollon kehittäminen oli pitkään puhtaasti aikuisjohtoista. Vuonna 1925 sosiaaliministeriön lastensuojelutoimiston päällikkönä toimineen von Bonsdorffin mielestä sosiaalisten epäkohtien poistamista edistettiin parhaiten siten, että henkisesti ja moraalisesti vahvimmat, täysi-ikäiset ja yhteiskunnan parasta eniten harrastavat kansalaiset asettuisivat johtaviin asemiin. Niemisen mukaan nuorisoasiain hallinto on kulkenut Suomessa pitkän taipaleen siihen, että 1990-luvulla on mietitty, miten nuoriso itsekin voisi osallistua elinoloihinsa vaikuttavien ratkaisujen tekoon eri elämänalueilla. (Nieminen, J. 1995: 16–19.) Aulan (1995: 22) mukaan nuorisotyön määrittely pelkäksi vapaa-ajantoiminnaksi hämärsi nuorisotyön muun yhteiskunnallisen merkityksen. Silvennoinen (2000: 12) kuvaa nuorisotyön kehittymistä siirtymisenä vapaa-aikaan suuntautuneesta toiminnasta nuorten elinolojen parantamiseen, joka konkretisoitui 1990-luvulla muun muassa nuorten työpajojen määrän kasvuna.

Uusimman nuorisotyölain tarkoituksena on parantaa nuorten elinoloja ja luoda edellytyksiä nuorten kansalaistoiminnalle. Tästä vastaavat ensisijaisesti valtio, kunta ja nuorisojärjestöt. Lain mukaan ”nuorisotoiminnasta, joka edistää nuoren kasvua ja kansalaisvalmiuksia”, vastaavat pääasiassa nuoret ja heidän yhteisönsä sekä nuorisojärjestöt. (Nuorisotyölaki 235/1995.) Aulan (1995: 23) mukaan nuorten oman kansalaistoiminnan, esimerkiksi nuorten yhdistystoiminnan, tukeminen nähdään tärkeänä osana kuntien ja valtion vastuuta.

125 kunnassa on vuodesta 1996 perustettu nuorten vaikuttamisryhmä.¹⁵ Sitä mahdollisuutta, että nimenomaan kunnat näitä ryhmiä perustavat, ei nuorisotyölaissa ole otettu huomioon. Nuorisotyölaissa vielä erikseen painotetaan, että kuntien toimialaan kuuluu nuorisotyö, jolla tarkoitetaan, kuten edellä on mainittu, sitä työtä, jolla parannetaan nuorten elinoloja ja luodaan edellytyksiä nuorisotoiminnalle. Nuorten kansalaistoiminta (eli nuorisotoiminta, joka edistää nuorten kasvua ja kansalaisvalmiuksia) ei kuulu lain mukaan kunnille, vaan enemmänkin järjestöille. Kurikan mukaan nuorten osallistuminen järjestötoimintaan pelkästään jäsenmaksun maksamisen mukaan tarkasteltuna ei ole kriisissä, sillä jonkin järjestön jäseniä on opiskelevista nuorista 58 % ja esimerkiksi työttömistä nuorista 44 %. Järjestöosallistumisesta sai kuitenkin toisenlaisen kuvan, kun tarkasteltiin nuorten toimintaan osallistumisen intensiteettiä. Aktiiviosallistujia oli vastanneista vain hyvin pieni osa. Järjestöjen luottamustehtävissä toimi 12,7 % kaikista vastanneista. Kurikan mukaan nuoret kokivat järjestötoiminnan kaukaiseksi, eikä sitoutuminen toimintaan tuntunut mielekkäältä. Toisaalta nuoret kokevat, että kansalaistoiminnan kautta ei voida vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, koska useimmat katsoivat puoluetoiminnan sopivan siihen edelleen huomattavasti paremmin. Poliittisiin nuorisojärjestöihin kuuluu 18–26-vuotiasta nuorista 7,2 %. (Kurikka 1997: 16–17, 48–49.) Nuorten osallisuusympäristöt kuntaorganisaation sisällä edustavat yhteisöllistä kun-

¹⁵ Vaikuttamisryhmien määrä on tähän asti perustunut Allianssin esittämiin arvioihin. Kuntaliitto teki elokuussa 2001 vaikuttamisryhmien määrää ja toiminnan sisältöä koskevan kyselyn kaikkiin kuntiin. (Kohonen 2002.)

taa – kuntaa kansalaisyhteiskunnan yhtenä toimintakenttänä. Nuorten osallisuusympäristöt ovat tuoneet kunnan toimialaan toimintoja, jotka on perinteisesti liitetty järjestötoimintaan. Tilannetta ei pidä välttämättä nähdä kunnan ja järjestöjen kilpailuna, se on nähtävä myös synergiaa tuottavana. Esimerkiksi Kokoomusnuoret ovat muutamissa kunnissa tehneet aloitteita puoluepoliittisesti sitoutumattomien nuorisovaltuustojen perustamiseksi (M. Pekola-Sjöblom, henkilökohtainen tiedonanto 29.8.2001, Kuntalehti 14/2001).

3.4.2 Nuorten vaikuttaminen lähidemokratian ja kunnan virallisen päätöksenteon rajalla

Palataan edellä esitettyyn kuvioon 5. Miten piirtää nuorten osallisuusympäristön rajat suhteessa kunnan viralliseen päätöksentekoon? Laihon mukaan osallisuushankkeet ovat edustuksellisen demokratian [kunnan virallisen päätöksenteon] myötävaikutuksella syntyneitä suoran demokratian [lähi- ja käyttäjädemokratian] areenoita. Laihon mukaan osallisuushankkeessa luotiin suoralle demokratialle oma toiminnan kenttä, jolloin suoran demokratian ei tarvitse kilpailla edustuksellisen demokratian ehdoilla. Laiho toteaa, ettei suoraan demokratiaan osallistuva alueen asukas yleensä mieti ratkaisujaan pitkällä aikavälillä, ei ehkä ajattele yhteistä etua eikä tiedä kokonaiskustannuksista ja mittasuhteista. Yhteenvetona Laiho toteaa, että kumpaakin, sekä suoraa että edustuksellista demokratiaa tarvitaan. (Laiho 1998a, b.) Osallisuushankkeessa syntyneiden lähi- ja käyttäjädemokraattisten elinten suhde kunnan viralliseen päätöksentekoon ei kuitenkaan ole käytännössä aina hedelmällisen vuorovaikutuksellinen vaan yhä enemmän niiden välistä rajanmäärittelyä.

Kuvioon 5 on merkitty kaksi rajanmäärittelytilannetta (numerot 2 ja 3) lähidemokratian ja kunnan virallisen päätöksenteon rajalle. Kuntalaki velvoittaa kunnan virallista päätöksentekoa (valtuustoa) luomaan edellytyksiä kansalaisten suoralle osallistumiselle. Ensimmäinen näistä rajanmäärittelytilanteista kuvaa sitä osallisuushankkeen oletusta, että eri kunnissa osallisuushankkeen myötä kehitetyt lähi- ja käyttäjädemokraattiset elimet pitävät vuorostaan pystyssä nykyistä edustuksellisen demokratian järjestelmää, rakenteita ja puolueita äänestämällä ja nykyisten puolueiden ehdokkaaksi asettumalla. Näin ei kuitenkaan suoranaisesti käynyt syksyn 2000 kunnallisvaaleissa.

Osallisuushankkeessa on laskettu osallisuushankekuntien äänestysprosentteja kunnallisvaaleissa 2000 ja todettavissa oli, että osallisuushankekuntien äänestysaktiivisuudessa toteutui yleinen kehitys: äänestysaktiivisuus aleni edelleen vuoden 1996 vaaleista. Suurissa osallisuushankekunnissa jäätiin alle valtakunnallisen keskiarvon 55,8 %. Alustavan arvion mukaan tavoitetta lisätä kunta-asioiden kiinnostavuutta ja vaikuttamishalukkuutta vaaleissa ei äänestystuloksen perusteella saavutettu. (Osallisuushanke 2000.)

Osallisuushanke on itse arvioinut omaa onnistumistaan äänestysprosentilla ja sille tielle on nyt helppo lähteä muidenkin. Silvennoisen mukaan osallisuushankekunnissa kuntalaiset eivät äänestäneet vuoden 2000 kunnallisvaaleissa sen ahkerammin kuin muissa kunnissa asuvat. Silvennoinen pitää tässä suhteessa hankkeiden vaikuttavuutta toistaiseksi kyseenalaisena, mutta sanoo, että ehkä osallisuushankkeiden vaikutuksia äänestyskäyttäytymiseen on kuitenkin odo-

tettavissa pidemmällä aikavälillä. (Silvennoinen 2001: 55.) Osallisuushankkeen onnistumista ei voi mitata valtakunnallisesti yhdellä mittarilla, kuten äänestysprosentilla. Osallisuusprojekteissa pohditaan nuorten roolia ei vain puoluepoliittisessa demokratiassa vaan myös elinympäristössä, kuntayhteisössä ja heidän omassa elämässään.

Tavoitteena on toimiva nuori, eikä sen toiminnan tarvitse olla niin kauhean yhteiskunnallista (Jyväskylän maalaiskunnan arvo- ja tavoitekeskustelu 1).

Kuntiin rakennettujen nuorten osallisuusjärjestelmien yksi mahdollinen tehtävä on esimerkiksi ympäristökasvatuksellinen. Horellin, Kytän ja Kaajan mukaan ympäristökasvatus on kehkeytynyt luonnon- ja ympäristösuojelun kautta eettisyyttä ja osallistujien valtaistamista (empowerment) painottavaksi toiminnaksi. Ympäristökasvatuksen kokonaisvaltaisena tavoitteena voidaan pitää lasten ympäristökompetenssin lisäämistä. Siihen sisältyy kyky arvioida kriittisesti omaa kulttuuria sekä vaikuttaa siihen yhteistoiminnassa eri osapuolten kanssa. (Horelli, Kyttä & Kaaja 1998: 8–9.)

Toinen lähidemokratian ja kunnan virallisen päätöksenteon välinen rajankäynti on käynnissä tilanteissa, joissa lähidemokraattiset ryhmät haluavat omana itsenään mukaan nykyisen puoluepoliittisen vaikuttamisen kentälle. Helsingissä nuoret yrittivät tehdä omaa ehdokaslistaa kunnallisvaaleihin, mutta aika loppui kesken (Lamberg 2000). Seuraavassa kaksi muuta esimerkkiä siitä, kuinka lähidemokraattinen ryhmä asettui ehdolle omana listanaan ja millaisia rajankäyntejä se paikkakunnalla aiheutti.

Salmikangas tutkii aikuisten osallisuutta ja oman toiminnan kehittämistä Kajaanin Nakertaja-Hetteenmäen alueella. Alueen asukasyhdistyksen jäsenet perustivat vuoden 1992 kunnallisvaaleihin puoluepoliittisesti sitoutumattoman ryhmän. Yhteistyö kunnan päättäjien kanssa oli aluksi hankalaa, sillä perinteiset poliittiset puolueet kokivat ryhmän kilpailijakseen. Nyt kaudella 2001–2004 ryhmällä on valtuustossa 5 paikkaa. (Salmikangas 2001.)

Toinen esimerkki tulee Kangasalta, jossa nuorisovaltuusto teki syksyn 2000 kunnallisvaaleihin aluksi omaa listaa ja sitten liittoutui aikuisten sitoutumattomien kanssa ryhmäksi "Sateenkaari 2001". Seuraavassa käydään sähköpostikeskustelua siitä, saako nuorisovaltuusto astua mukaan kunnan viralliseen päätöksentekoon omana ryhmänään (puoluepoliittisesti sitoutumattomana) ja vielä niin, että nuorisotyöntekijä auttaa nuoria:

Kunnanvaltuutetun kysymys nuorisotyöntekijälle:

Viitaten puhelinkeskustelumme nuorisovaltuuston kunnallisvaalien ehdokasasettelusta ja sen toiminnan sopivuudesta nuorisovaltuuston toimenkuvaan tai ko. toiminnan sopivuudesta omaan toimenkuvaasi virkamiehenä, pyydän sinulta kirjallista selvitystä asiasta ja lupaamaasi kirjallista kannanottoa Kuntaliitosta. Kun asia on uusi ja ennakkotilannetta aiheesta ei ole käytettävissä, niin näin saamme asian oikeisiin uomiin.

Nuorisotyöntekijän kysymys Kuntaliiton johtavalle lakimiehelle:

...eli täällä on kyseenalaistettu työajankäyttöäni ja ollaan sitä mieltä, etten saisi käyttää työaikaani opastamalla nuoria kunnallisvaaleihin liittyvissä asioissa. Olen siis kunnan nuorisotyöntekijä ja pääosin entisistä ja nykyisistä nuorisovaltuuston jäsenistä koostu-

va ryhmä on lähdössä kunnallisvaaleihin omana ryhmänään teemana lasten, nuorten ja lapsiperheiden asiat. Nuorilla ei ole kunnallishallinnon tuntemusta muuta kuin nuorisovaltuuston kautta, joten olemme järjestämässä heille koulutusta, teemoina kunnallishallintoon perehdyttäminen, nykyisten valtuustoryhmien esittäytyminen (voivat saada uusia ehdokkaita) ja eduskuntatyöskentely. Omien ehdokkaittemme kanssa olemme suunnitelleet edellä mainittujen koulutusten lisäksi heidän ohjelmaansa, miettineet mainontaa ja käytännön asioita liittyen kunnallisvaaleihin. – Yksi ehdokkaista siirtyi jo Keskustan ehdokkaaksi, toinen harkitsee Kokoomusta. Osaa nuorista on houkuteltu useammastakin ryhmästä, jokainen tekee itse päätöksensä. Tavoitteena on saada nuoria mukaan kunnalliseen päätöksentekoon ja tutustuttaa heitä siihen. Tutustumisen kautta on helpompi mennä mukaan jo olemassa oleviin ryhmiin. On kuitenkin todennäköistä, että sitoutumaton ryhmä jää elämään näidenkin vaalien jälkeen ja toimii ikään kuin jatkeena nuorisovaltuustolle ja palvelee niitä nuoria, jotka eivät paikkaansa poliittiselta kartalta löydä. Kangasalan nuorisovaltuusto on maan ensimmäinen pysyväksi tarkoitettu nuorisovaltuusto ja muissa kunnissa seurataan mielenkiinnolla, tuleeko jatkossa hankkeita muuallekin. Kiinnostusta on ollut.

Kuntaliiton johtavan lakimiehen vastaus nuorisotyöntekijälle:

Olen keskustellut asiasta Kuntaliiton nuorisoasioista vastaavan kanssa ja hän totesi asiasta seuraavaa: ”Uusi nuorisotyölaki (235/1995) korostaa nuorten elinolojen parantamista ja nuorten kansalaistoiminnan edistämistä. Nuorten kasvu sekä kansalaisvalmiuksien edistäminen on eräs nuorisoviranomaisen keskeisimmistä tehtävistä. Nuorisotyölaki lähtee siitä, että kunnan toimialaan kuuluu nuorisotyö! Nuorisotyö on laissa määritelty työksi, ”jolla parannetaan nuorten elinoloja ja luodaan edellytyksiä nuorisotoiminnalle”. Nuorisotoiminta puolestaan on laissa määritelty yksiselitteiseksi seuraavasti: ”Nuorisotoiminnalla tarkoitetaan nuorten kansalaistoimintaa, joka edistää nuorten kasvua ja kansalaisvalmiuksia.” – Nuorten äänestysaktiivisuus on viime vaaleissa ollut varsin alhainen eli noin 60 % luokkaa. EU-vaaleissa taidettiin mennä jopa alle 30 %. Tässä tilanteessa on vaarana jopa se, että nuorten äänestysaktiivisuus tippuu alle 50 prosentin. Emme kai me tätä halua? Nuorisovaltuustot ja muut nuorten osallisuushankkeet pyrkivät nimenomaan kehittämään nuorten kansalaisaktiivisuutta. Toiminta on nuorisotyölain tavoitteiden suuntaista ja sopii hyvin nuorisotyön yhdeksi toimintamuodoksi.”

Eli Kuntaliiton nuorisoasioista vastaava oli sitä mieltä, että toimintasi on täysin sopusoinnussa nuorisotyölain kanssa. Itse olen samaa mieltä. Olennaista kai lienee, että toimit nuorisotoiminnan hengessä ja ”nuorisopuolueen” puolesta olematta minikään rekisteröidyn puolueen asialla etkä myöskään niitä vastaan. Toimittanet tämän vastauksen niille tahoille, jotka kunnassa sitä tarvitsevat. (A. Lanki, henkilökohtainen tiedonanto 5.4.2001.)

Kunnallisvaaleihin ehdolle asettuminen on vielä Suomessa alkutekijöissään, mutta sitäkin suurempi rajanylitys ovat nuorisovaltuustojen edustukset kuntien lautakunnissa. Yksi periaatteellinen ero, jolla voi erottaa nuorisovaltuuston muista nuorten vaikuttamisryhmistä, on nuorisovaltuuston edustajien osallistuminen lautakuntien kokouksiin läsnäolo- tai puheoikeuksilla. Joissakin nuorisovaltuustoissa nuorten edustajat käyvät kaikissa lautakunnissa, joissakin kunnissa ei käydä enää kaikissa lautakunnissa, varsinkaan sellaisissa, joissa vähemmän käsitellään ”nuorten asioita”. On sellaisia nuorisovaltuustoja, jotka haluaisivat käydä lautakunnissa, mutta eivät ole saaneet siihen valtuuston lupaa, ja on sellaisia nuorisovaltuustoja, jotka eivät halua mennä lautakuntiin. (Flöjt 2000a.) Tätä eroa voitaisiin kuvata nuorten vaikuttamisryhmän etäisyytenä kunnallispolitiikkaan.

Paunikallio pohtii tutkimuksessaan, onko vaikuttamisryhmien nuorten toiminta kunnissa organisaation jäsenenä vai organisaation ulkopuolella tapahtuvaa ja ovatko nuorten vaikuttamismuodot osa virallista päätöksentekokoneistoa vai

eivät. Paunikallion mukaan nuoret saavat lautakunnissa tuoda kantansa esille, mutta eivät saa osallistua äänestyksiin eli varsinaiseen päätöksentekoon¹⁶. Nuoret eivät ole siis täysivaltaisia jäseniä, mutta eivät täysin ulkopuolisiakaan. Nuorisovaltuuston virallisuus ja asema osana kuntaorganisaation sisällä riippuu myös esimerkiksi siitä, kuunnellaanko ja toteutetaanko esimerkiksi nuorisotoimessa nuorten vaikuttamisryhmien ääntä ja tahtoa. (Paunikallio 2000: 29–30.) Yhteenvevtona voisi todeta, että nuorisovaltuustot ovat rajatapauksia niin organisaation rajalla kuin virallisen päätöksentekokoneistonkin rajalla.

Nuorisovaltuustojen läsnä- ja puheoikeutta lautakuntien kokouksissa ei tietävästi vielä ole kirjoitettu kuntien johtosäntöihin. Kaikkea ei johtosäntöihin pidäkään kirjoittaa Kuntaliiton lakimies Harjulan mielestä: ”Useimmat suoran osallistumisen ja vaikuttamisen keinoista ovat kuitenkin sellaisia, jotka voidaan joustavammin toteuttaa ilman johtosäntöohjausta. Johtosäntömääräyksistä ei ole syytä tehdä itsetarkoitusta, jos asia on hoidettavissa ilman niitäkin.” Harjulan mukaan on harkittava tarkkaan, onko johtosäntö/hallintosäntö oikea paikka rakentaa vuorovaikutuskanavia. (Harjula 2001: 2.) Nuorisovaltuustojen aktiivinen osallistuminen kuntien lautakuntatyöskentelyyn tuo myös ongelmia. Nuorisovaltuustojen läsnäolo-oikeuden epäämistä lautakuntien kokouksessa voi perustella esimerkiksi Kuntalailla, jossa sanotaan lautakuntien kokousten olevan ei-julkisia. Tällä halutaan turvata lautakuntien jäsenten työrauha päätöksenteossa (K. Suomi, henkilökohtainen tiedonanto 4.4.2001). Joissakin osallisuushankekunnissa on pelätty myös vanhus- ja vammaisneuvostojen haluavan lautakuntapaikkoja, jos niitä annetaan nuorisovaltuustoille. Vastavetona ainakin yksi nuorisovaltuusto on perustellut lautakuntapaikkojaan sillä, että ilman lautakuntapaikkoja nuoret ovat 18-vuoden ikärajan takia suljettuja pois kunnan virallisesta päätöksenteosta. (I. Härmä, henkilökohtainen tiedonanto 5.11.2001)

Lähidemokratia (pieni demokratia) yrittää laajentua virallisen, puoluepoliittisen vaikuttamisen kentälle. On vaarana, että lähidemokratiaa tuetaan kunnan virallisen päätöksenteon (suuren demokratian) puolelta vain niin kauan, kun se pysyy sille ajatelluissa rajoissa. Nuorille luodun osallisuusympäristön rakenteiden ja toiminnan laadukkuutta voidaan mitata nuorten vaikutusmahdollisuuksien määränä ja virallisuutena kuntaorganisaation päätöksenteossa. En kuitenkaan käsittele työssäni enempää tätä suhdetta. Keskityn nuorten osallisuusympäristöjen laadukkuuden tarkasteluun nuorten itsetekemien projektien kautta. Myös kansalaisyhteiskunnanäkemys tiivistyy väitöskirjassa kuntayhteisön tasolle. Kuntayhteisö-termin käytöllä haluan korostaa kunnan toimijuutta nuorten kuntalaisuuden ja kansalaisuuden edistäjänä.

3.5 Nuorten vaikuttamisryhmät Suomessa

Suomen kuntiin vuoden 1996 jälkeen syntyneistä, nuorten osallistumiseen, vaikuttamiseen ja osallisuuteen liittyvistä organisoituneista, puoluepoliittisesti sitoutu-

¹⁶ Nuorisovaltuustot kokeilevat rajojaan koko ajan. Nuorisovaltuuston edustaja ei saanut jättää lautakunnan päätökseen eriävää mielipidettä. (J. Lilja, henkilökohtainen tiedonanto 14.11.2001.)

mattomista ryhmistä on alettu käyttää yhteistä nimitystä ”nuorten vaikuttamisryhmät”. Paunikallion mukaan näitä vaikuttamisryhmiä ovat eri tavoin kootut ja eri periaatteiden mukaan toimivat nuorisovaltuustot sekä muut kokoonpanot. Paunikallion mukaan nuorten tärkein motiivi vaikuttamisryhmätoiminnassa on halu vaikuttaa. Lähes puolet kyselyyn osallistuneista piti ryhmänsä vaikutusmahdollisuuksia sopivina ja puolet katsoo niiden olevan hieman liian pienet. Nuorten vaikuttamisryhmätoiminta on vaikuttanut positiivisesti nuorten käsityksiin omasta kotipaikkakunnastaan sekä kuntalaisten yleisistä vaikutusmahdollisuuksista. Nuorten näkemykset kunnallispolitiikasta sekä päättäjistä samoin kuin päättäjien käsitykset nuorista ja heidän kyvyistään hoitaa asioita ovat nuorten vaikuttamisryhmätoiminnan myötä tulleet paremmiksi. (Paunikallio 2000: 7, 8.)

Suomen kunnissa on tällä hetkellä 125 nuorisovaltuustoa ja muuta nuorten vaikuttamisryhmää. Nuorten vaikuttamisryhmien perustamista, muotoa tai esimerkiksi jäsenten ikää ei säädellä laissa. Jokaisessa kunnassa on nuorten vaikuttamisryhmien toimintamalli rakennettu paikallisesti, joten niiden toimintatavat ja -resurssit eroavat huomattavasti toisistaan. Erotan tutkimuksessani neljänlaisia nuorten vaikuttamisryhmiä:

- nuorisotalojen toiminnalliset, ympäristön kehittämisen Nuorten Ääni -ryhmät
- Norjan malli – vaikuttaminen kouluissa – luokkien ja oppilaskuntien hallituksen ryhmät
- nuorisovaltuustot
- muut nuorten vaikuttamisryhmät tai -järjestelmät

Nuorisotalojen toiminnallisiin ympäristön kehittämisen ryhmiin kuuluvat tässä tutkimuksessa Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni -ryhmät sekä Helsingin ”Alueellinen nuorisotyö osallistumisareenana” -kampanjan talotoimikuntaryhmät sekä Kempeleen Pikkuparlamentin ”nuorisotoimen edustajat” -ryhmä. Nuorten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen kouluissa, suomalaiset versiot Norjan Porsgrunnin mallista, ovat tässä tutkimuksessa Helsingin ”Koulu osallistumisareenana” sekä Kempeleen Pikkuparlamentti, joissa kummassakin lasten ja nuorten osallisuusympäristön toiminta perustuu koulujen luokkien ja oppilaskuntien hallituksen toiminnalle. Nuorisovaltuustot ja ryhmä ”muut vaikuttamisryhmät” eivät varsinaisesti kuulu tämän tutkimuksen empiirisiin tutkimuskohteisiin.

Nuorten vaikuttamisryhmiä on periaatteessa yksi kuntaa kohden, kuten aikuisten valtuustoakin. Nuorisovaltuustotyöskentely voi kuitenkin jakaantua erilaisiin lautakuntiin ja työryhmiin, Norjan mallissa koulujen luokat ja koulun oppilaskunnan hallitus muodostavat myös omat toimivat yksikkönsä suuren yleiskokouksen lisäksi ja Nuorten Äänessä toiminta perustuu pieniin asuinaluekohtaisiin Nuorten Ääni -ryhmiin.

Nuorten vaikuttamisryhmätoiminta tapahtuu useimmiten nuorten vapaa-ajalla, paitsi Norjan mallin mukaisessa työskentelyssä, jossa vaikuttamistoiminta on osa koulutyöskentelyä. Nuorisovaltuustoissa ryhmän jäsenet valitaan miltei aina vaaleilla, kun taas esimerkiksi Nuorten Ääni -ryhmiin on vapaa pääsy ja Norjan mallissa työskentelyyn osallistuvat kaikki luokkien oppilaat. Vaikuttamisryhmiin hyväksytään Suomessa paikkakunnasta riippuen 12–30-vuotiaita nuoria.

Ryhmän kokoontumiset voivat noudattaa kokoustekniikkaa tai olla hyvin vapaamuotoisia. Ryhmien toiminta voi jakaantua lyhyen tai pitkän aikavälin hankkeisiin, poliittisiin laajakantoisiin asioihin tai ”omaa kotiseutua toiminnallisesti kehittäviin eli romanttisiin asioihin”, kuten eurooppalaisessa nuorisovaltuustojen tapaamisessa eräs unkarilainen nuorisovaltuutettu kuvasi oman ryhmänsä toimintaa (Flöjt 2000a). Näkemykseni mukaan esimerkiksi nuorisovaltuusto ja nuorisotalo- tai koulupohjaiset järjestelmät täydentävät toisiaan ja mahtuisivat samaankin kuntaan.

Nuorten osallisuusympäristöjen ja niissä toimivien vaikuttamisryhmien perustaminen kuntaorganisaatioon on perusteltua, kun katsoo tilastoja nuorten osallistumisesta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen järjestöissä. Kuntien vaikuttamisryhmät ovat tulleet tarpeeseen. Nuorten vaikuttamisryhmillä on valtakunnallisia ”Nuoret huippupäätäjät” -tapaamisia, joissa osanottajamäärää on jouduttu jo rajoittamaan (Kajaanissa 2001 oli 355 nuorta 60 eri kunnasta). Vaikuttamisryhmillä on myös oma valtakunnallinen kattojärjestö: Nuoret Vaikuttajat ry., jonka perustamiskokous oli vuonna 1998 ja rekisteröinti tapahtui 2001. Suomalaisten vaikuttamisryhmien edustajat ovat osallistuneet pohjoismaisiin ja eurooppalaisiin nuorisovaltuustojen tapaamisiin, joita ovat organisoineet pohjoismaisten nuorten vaikuttajien verkosto, eurooppalainen Youth Planet -järjestö tai esimerkiksi Saksan Branderburgin osavaltion Eurooppa-talo.

3.6 Tutkimuskunnat

Tämän tutkimuksen pääkohteena on Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni, josta on kerätty materiaalia koko tutkimussuoran läpi: niin ei-osallisuustarinoita, arvo- ja tavoitekeskusteluita kuin nuorten omien projektien arviointiryhmäkeskustelujakin. Jottei tutkimusnäkökulmasta tulisi liian yksipuolinen, laajennettiin ei-osallisuustarinoissa sekä arvo- ja tavoitekeskusteluissa tarinapohjaa Hesän Nuorten Äänen¹⁷ ja Kempeleen Pikkuparlamentin tarinoilla ja keskusteluilla.

Nämä kolme nuorten osallisuusjärjestelmää valikoituivat tutkimusareenoiksi niiden yhteisen taustan takia: kaikki ovat kuuluneet sisäasiainministeriön osallisuushankkeeseen ja kaikki ovat saaneet tukea toimintaansa Norjan Porsgrunnin ideoista; Kempeleen Pikkuparlamentti ja Helsingin ”Koulu osallistumisareenana” noudattavat ”kirjaimellisesti” Porsgrunnin mallin mukaisia toimintatapoja, Jyväskylän maalaiskunnassa Porsgrunnin mallista otettiin lähinnä moraalista tukea.

Maalaiskunnan kulttuuri-nuorisosihteeri: Että se Norjan Porsgrunn mulle kolahti. Et mä muistan kun mä käänsin sitä ensimmäistä raporttia, niin musta se tuntu koko ajan

¹⁷ Käytän Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen ja opetusviraston yhteisestä toimintastrategiasta ”Hesän Nuorten Ääni” pääsääntöisesti niiden erillisprojektien nimityksiä: ”Koulu osallistumisareenana” ja ”Alueellinen nuorisotyö osallistumisareenana.” Tämä johtuu siitä, että Hesän Nuorten Ääni - nimeä käytetään koko järjestelmän yläkäsitteenä, kun taas Jyväskylän maalaiskunnassa Nuorten Ääni - nimitystä käytetään nimenomaan puhuttaessa nuorten toiminnallisista nuorisotalojen ryhmistä.

hirveen semmoselta omalta ja hyvältä jutulta, kun siellä oli niin jotenkin samantyyppisiä, esimerkiksi tää taloudellinen alamäki ja tää epäluottamus sekä kunnallisia virkamiehiä että erityisesti poliitikkoja kohtaan. Ajattelin, että jos ne on pystynyt tekemään joitakin asioita siellä paremmin sellasella jutulla, niin tottakai siitä on meillekin hyvin paljon apua. (Flöjt 1999: 28.)

Olen osallistunut kaikkien kolmen osallisuusjärjestelmän kehittämiseen: Jyväskylän maalaiskunnassa nuorten ryhmien ohjaajana, projektisihteerinä, kouluttajana ja tutkijana ja Kempeleessä ja Helsingissä kouluttajana ja tutkijana (liite 5).

Jyväskylän maalaiskunta on osa Jyvässeutua yhdessä Jyväskylän kaupungin, Laukaan ja Muuramen kanssa. Kunnan maantieteellinen rakenne on hajanainen; kunnan alueella on kolme selvästi toisistaan erillään olevaa taajamaa: Vaajakoski, Palokka ja Tikkakoski. Jyväskylän maalaiskunnan väkiluku oli 31.12.2000 yhteensä 32 472, joista alle 15-vuotiaita oli 21 %. Kunnan väkiluku on kasvanut 6,7 % vuosina 1995–2000. Valtaosa maalaiskunnan asukkaista asuu päätaajamien alueella. Aluetta leimaavina piirteinä on vesistöalueiden runsaus ja maaseutuomainen ympäristö. Jyväskylän maalaiskunta on eräänlainen maaseudun ja kaupungin välimuoto: kuntatyypittelyn mukaan Jyväskylän maalaiskunta luokitellaan kaupunkimaiseksi kunnaksi, suburbaaniksi alueeksi. (Lybeck 1997: 42, 97–104, Kuntakatsaus 2001, Länsi-Suomen katsaus 2000.)

Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni -osallisuusympäristö sijoittuu kunnan kulttuuri-nuorisotoimeen. Maalaiskunnassa on kuusi alueellista nuorisotilaa ja 10 kulttuuri-nuorisotyöntekijää. Yksi kulttuuri-nuorisohjaajista toimii puoli-päiväisenä Nuorten Ääni -projektisihteerinä. Keväällä 2001 työntekijöistä kolme osallistui Nuorten Ääni -ryhmien toimintaan ryhmien omina aikuisina. Nuorten Ääni -ryhmiä on 4 kpl vuonna 2001.

Kempeleen kunta sijaitsee 10 km Oulusta etelään. Kunnassa on perinteisesti ollut yksi kuntakeskus, mutta uusi moottoritie ja sen varteen rakennettu liikekeskus ovat viime vuosina hajottaneet keskustaa. Kunnan väkiluku oli 31.12.1999, joista alle 15-vuotiaita oli 27 %. Kempeleen kunta on Suomen eniten kasvanut kunta 1995–2000. Kunnan väkiluku kasvoi tuona ajankohtana 16,3 %. (Kuntakatsaus 2001, Pohjois-Suomen katsaus 2000, kunnan www-sivut 17.5.2001.) MTV 3:n Sunnuntairaportti valitsi Kempeleen Suomen lapsiystävällisimmäksi kunnaksi. Kunnan huolenpitoa lapsista mitattiin muun muassa päivähoitoon, lapsiperheiden asumiseen ja leikkitoimintaan liittyvällä kriteeristöllä. Kempeleen valintaa perusteltiin myös kunnan kehittämällä lasten ja nuorten Pikkuparlamentti-toiminnalla. (MTV 3:n Sunnuntairaportti 27.5.2001.)

Kempeleen kunnan Norjan malliin perustuvaan Pikkuparlamentti-toimintaan osallistuvat kaikki kunnan koulut: 4 ala-astetta (1 370 oppilasta), 1 yläaste (630 oppilasta) ja lukio (360 oppilasta). Opettajia näissä kouluissa on yhteensä noin 150. Pikkuparlamentti-toimintaan osallistuu myös nuorisotoimen kautta koordinoitu nuorten ryhmä "Nuorisotoimen edustajat". Pikkuparlamentin projektityöntekijänä toimii kunnan erityisnuoriso-ohjaaja oman toimensa ohella.

Helsingin kaupunki on Suomen pääkaupunki. Vuoden 2000 lopussa kaupungin väkiluku oli 555 474, joista 15 % oli alle 15-vuotiaita. Helsingin väkiluku on vuosina 1995–2000 kasvanut 5,8 %. (Kuntakatsaus 2001.) Helsingin Nuorten Äänen "Alueellinen nuorisotyö osallistumisareenana" -järjestelmä koskee erityisesti Helsingin nuorisoasiainkeskuksen toimintaa. Kaupungissa on 100 nuorisotilaa,

joista 60 on nuorisotaloja. Hesan Nuorten Ääni -tyyppistä toimintaa on ollut vuonna 2001 noin 12 nuorisotalolla noin 12 työntekijän toimesta. Koulujen Nuorten Ääni -prosesseissa on ollut mukana vuonna 2001 noin 10 Nuorisoasiainkeskuksen työntekijää. Ongelmana on, ettei alueellisen nuorisotyön Nuorten Ääni -toimintaa vielä ole pystytty tuotteistamaan ja kartoittamaan niin, että voitaisiin esittää tarkkoja toimintaa kuvaavia lukuja.

Hesan Nuorten Äänen Norjan malliin perustuva "Koulu vaikuttamisareena" toimii Helsingin Koillisen ja Itäisen alueen kouluissa. Helsingissä on 81 ala-astetta ja 27 yläastetta, joissa on oppilaita (11.5.2001) ala-asteella 33 386 ja yläasteella 15 045. Opettajia näissä kouluissa on noin 3 600. Vuonna 2001 Hesan Nuorten Äänen "Koulu osallistumisareena" -toiminnassa on mukana 29 koulua, vuonna 2002 noin 40 koulua ja vuonna 2005 kaikki koulut eli noin 40 000 oppilasta. Hesan Nuorten Äänessä projektityöntekijöitä on kolme: yksi opetusvirastossa ja kaksi nuorisoasiainkeskuksessa.

Seuraavissa kappaleissa esitellään näiden kolmen kunnan nuorten osallisuusympäristöä: menetelmiä, hallintoa sekä niiden tuloksia ja saavutuksia. Tulokset ja saavutukset eivät ole vain havaittavissa olevia konkreettisia rakenteita elinympäristössä – ne ovat myös toimintaa, prosesseja, ideoita ja oppimista. Näitä osallisuustoiminnan abstrakteja tuloksia tuon esille lainaamalla kyseisten kuntien aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitekeskusteluissa kertomia ajatuksia. Arvo- ja tavoitekeskusteluja tullaan käsittelemään lisää osassa "6. Osallisuuden arvo- ja tavoitepohja".

3.6.1 Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni – yhteissuunnittelusta osallisuusympäristöksi

Nuorilla on annettavaa suunnittelulle. Nuorten suunnitteluryhmien projektityöt ovat oikein ohjattuna ja vastaanotettuna kunnallisen ja valtiollisen liikunta- ja yhdyskuntasuunnittelun täydentäjiä, uusintajia ja parantajia. Suunnittelulla on annettavaa nuorten osallisuudelle. Suunnitteluorganisaatio voidaan nähdä mahdollisena nuorten osallisuusympäristönä. Seuraavissa kappaleissa käydään läpi suunnittelujärjestelmän kehitys kohti yhteissuunnittelua ja se, kuinka aikuisten yhteissuunnittelumetodista räätälöityi Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni -niminen nuorten osallisuusympäristö.

Schönin mukaan 1960-luvun puoliväliin asti keskitetty, asiantuntijoiden harjoittama suunnittelu perustui kahteen pääoletukseen: on olemassa riittävä yhteisymmärrys "yhteisestä hyvästä", joka määrittää suunnittelun päämäärät ja tavoitteet sekä riittävät tietosysteemit keskitetyn suunnittelun hoitoon. Koko suuri yleisö, suunnittelijat mukaan luettuna, tulivat kuitenkin vähitellen tietoisiksi tarkoituksettomista seurauksista, harmillisista sivuvaikutuksista ja ei-halutuista oheistuotteista, jotka syntyivät toimeenpantujen suunnitelmien seurauksena. Suunnitelma saattoi aiheuttaa suuremman ongelman kuin se, jonka ratkaisuksi se suunniteltiin. Suunnitteluongelmista muodostui monisäikeisiä dilemmoja, joissa eri arvot, tavoitteet ja ideologiat törmäsivät toisiinsa. Suunnittelijat huomasivat, etteivät heidän tekniikkansa ja mallinsa enää riittäneet kaiken analysointiin, diagnosointiin ja ennustamiseen. (Schön 1983: 206.)

Wilsonin (1996: 92) mukaan kattava suunnittelu pyrki ulottumaan elämän jokaiseen osa-alueeseen yrittäen ratkaista koko kirjon erilaisia urbaaneja

ongelmia. Campbellin ja Fainsteinin mukaan suunnittelun oikeutuksena kattavuuden ideaali onkin joutunut suuren kritiikin kohteeksi. Suunnitteluteorioiden standardikuvauksissa kattava suunnittelu selitetään pyrkimykseksi koordinoita monitahoista kehitystä ja säännöstellä aloitteiden täytäntöönpanoa tietyllä alueella. Kattavan suunnittelun ideologia kaatui kahdessa suhteessa: ensinnäkin se vaati niin korkeaa tiedon tasoa, analysointia ja organisatorista koordinaatiota, ettei se ollut kenenkään hallittavissa. Tämän suuntainen kritiikki toi pontta inkrementaalisen suunnitteluteorian kehittelyyn. Toiseksi, kattavan suunnittelun onnistuminen edellytti tiedossa olevaa ”yleistä etua”, mutta käytännön suunnitteluprosessissa pystyttiin antamaan ääntä vain yhdelle tai muutamalle taholle ja usein köyhien ja heikkojen tarpeet jäivät huomiotta. (Campbell & Fainstein 1996: 9.) Aikaisemmista suunnitteluteoreetikoista esimerkiksi Davidoff (1965) oli kiinnostunut suunnittelun mukana kulkevasta arvovastasta ja suunnittelun poliittisesta luonteesta. Hän pyrki luomaan suunnittelun muotoja (kuten Davidoffin ”advocative planning” [heikkojen ryhmien puolesta puhuva suunnittelu], jotka samaan aikaan edistäisivät demokratiaa laajemmässäkin kehyksessä. (Horelli 2002.)

1970-luvun loppuun mennessä erilaisten vähemmistöryhmien edustajat ja yhden asian liikkeet oppivat organisoimaan itsensä, astumaan julkiseen keskusteluun ja ottamaan poliittisia askelia saadakseen asiansa lailliseksi ja juridiseksi todellisuudeksi. Campbellin ja Fainsteinin mukaan usko yleiseen etuun on arvoperusta, jota suunnittelijat ovat perinteisesti hoitaneet hellästi: yhtäläinen turva ja tasapuolinen mahdollisuus; yleinen tila ja tunne kansalaisyhteisöstä ja sosiaalisesta vastuusta. Postmodernistit ovat kyseenalaistaneet ”yleisen edun äänen” ja näkevät sen sijaan heterogeenisen yhteisön, jolla on monia erilaisia ääniä ja mielenkiintoja. Viimeaikainen kiinnostus kommunikatiiviseen ja osallistuvaan suunnitteluun – suunnittelijat vuorovaikutuspersoonina enemmän kuin autonomisina systemaattisina ajattelijoina – heijastaa ”yleisen edun” uudelleenmäärittelyä suunnittelun keskiössä. (Campbell & Fainstein 1996: 10.) Osallistuva suunnittelu on Horellin mukaan ”sosiaalinen, eettinen ja poliittinen käytäntö, jossa yksilöt tai ryhmät, käyttäen apunaan erilaisia työkaluja, ottavat osaa vaihtelevalla intensiteetillä osittain päällekkäin meneviin suunnittelun ja päätöksenteon vaiheisiin, mikä taas voi tuottaa näkyviin tuloksia, jotka ovat yhtenevät osanottajien tarpeiden ja kiinnostuksen kanssa”. (Horelli 2002.)

Horellin mukaan Euroopassa toteutettiin useita osallistuvan suunnittelun kokeiluja asunto- ja kunnallistrakentamisessa 1960–70-luvuilla. Suomessa ensimmäiseksi osallistuvan suunnittelun projekteiksi lasketaan mm. Kukkoson (1984) pientalojen itsesuunnittelu -projekti, joka oli Horellin mukaan maan silloiseen sosiaalisuhteeseen tasoon ehkä vielä liian radikaali. Horelli viittaa Castellsiin (1996) ja toteaa, että edelleenkin osallistuvan suunnittelun nauttima status eri maissa riippuu hyvin paljon maan poliittisesta, taloudellisesta ja hallinnollisesta kulttuurista, vallalla olevasta suunnittelukulttuurista ja kansalaisten saavuttamasta valtautumisesta (empowerment) asteesta, jota tukevat vuorovaikutteinen informaation soveltaminen ja informaatioteknologia. Horelli viittaa Worsleyhin (1967) ja Euroopan komission raporttiin (1997) ja toteaa, että monet osallistuvan suunnittelun innovaatioista ovat syntyneet kehitysmaissa, joissa ei

ole hidasteena monimutkaista suunnittelusysteemiä täynnä sääntöjä. Itse asiassa, maailmanlaajuisesti tarkasteltuna on hyvin havaittavissa, ettei osallistuva suunnittelu ole onnistunut saavuttamaan paikkaa suunnittelun valtavirrassa, vaikka sillä on jo 40 vuoden historia. (Horelli 2002.)

Granlund tutki osallistuvaa suunnittelua suomalaisessa kaavoituksessa. Granlundin mukaan on vaikea kuvitella, että 1970-luvun alun kaavaprosessissa olisi jäänyt aikaa suunnittelijan ja asukkaan väliseen todelliseen vuorovaikutukseen, dialogiin:

“Suunnitteluprosessit on viety läpi suhteellisen suuren virkamies-, luottamusmies- ja konsulttikoneiston toimesta hyvin lyhyen ajanjakson 1,5–3 vuoden kuluessa. Tällainen aikataulu yhdistyneenä suunnittelukoneiston raskauteen ei salli rationaalisen suunnittelun peruslähtökohtien mukaisia takaisinkytkentöjä. Suunnitelmiin ei käytännössä pystytä tekemään suuria muutoksia. Myöskin on vaikea kuvitella, että 1970-luvun alun kaavaprosessissa olisi jäänyt aikaa suunnittelijan ja asukkaan väliseen todelliseen vuorovaikutukseen, dialogiin.” (Granlund 1981: 91.) Voidaan kysyä, onko tilanne tuosta muuttunut?

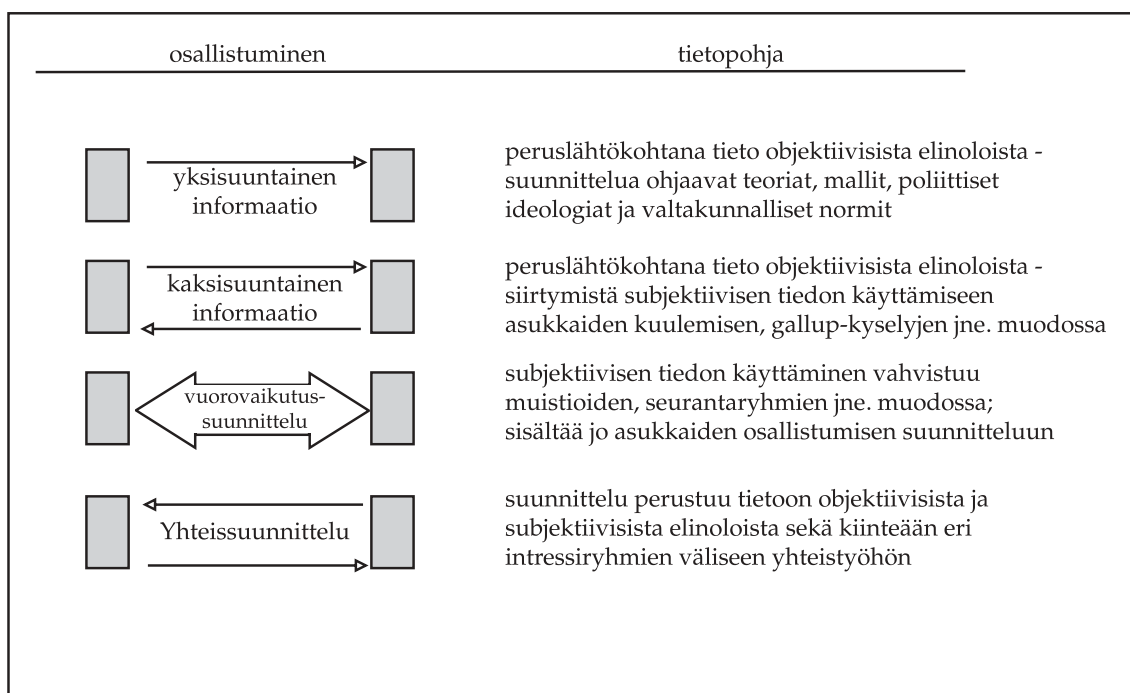
Granlund kysyi yllä, onko suunnittelijoilla aikaa dialogiin. Kysyisin lisäksi, onko suunnittelijoilla halua ja taitoa kohdata kuntalaiset dialogissa. Healeyn mukaan viimeisen vuosikymmenen ajan on keskustelu vaihtoehtoisista suunnittelun päämäärä- ja menetelmäkäsityksistä lisääntynyt. Yksi vaihtoehtoinen päämäärä on lisääntynyt tietoisuus paikallisen talouden kulttuurin, tietoisuuden, yhteisöllisyyden ja paikallisuuden haavoittuvuudesta suhteessa globaaliin kapitalismiin. Toinen vaihtoehtoinen päämäärä on ottanut prosessiluonteen: päämäärän tutkia yhteisön keskustelun kommunikatiivisia näkökulmia ja määritellä yhteisön kollektiiviset huolet. Kommunikatiivinen lähestymistapa tiedon tuottamiseen – tieto olosuhteista, syistä ja seurauksista, moraalisisista arvoista ja estetiikan maailmasta – perustuu käsitykseen, että tieto ei ole valmiiksi muotoiltuna, vaan se syntyy kommunikaatiossa, jos saamme osanottajat puhumaan elämänkokemuksensa varastoista ja jo aiemmin kulturaalisiksi ja moraalisisiksi tiedoksi yhdistyneistä tunteuksista. Emme siis voi määritellä etukäteen niitä tehtäviä, joihin suunnittelulla pitää puuttua, koska nämä asiat tulee erityisesti löytää, oppia ja ymmärtää yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa. Healeyn mukaan Habermasin (1987b) määritelmä ”järjelle” (reason) vie ajattelua eteenpäin. Habermasin mielestä meidän tulisi vaihtaa näkökulmaa yksilöllisestä subjekti–objekti-käsitetystä järjestä järjeksi, joka syntyy yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa. Kommunikatiivinen rationaalisuuskäsitys on saavutettavissa yksilöiden pyrkiessä keskinäiseen ymmärrykseen. Tällaista yhdessä muodostettua toiminnan järkeä vaaditaan tilanteessa, jossa ”asumme yhdessä mutta erilailla” jaetussa tilassa ja ajassa ja se ajaa meitä pohtimaan, kuinka toimimme yhteisissä huolissamme. (Healey 1996: 235–246.)

Suomen mukaan osallistuvan suunnittelun käyttöä esimerkiksi liikuntasuunnittelussa perustellaan havainnolla, että käytännön liikuntatoiminnassa mukana olleilla havaittiin olevan usein tietoa erilaisista suunnitteluratkaisuista. Osallistuvan suunnittelun metodeista tunnetuin esimerkki liikuntasuunnittelussa on yhteissuunnittelumetodi. Yhteissuunnittelusta alettiin puhua 1980-luvun alkupuolella Teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen aloittaman ”Sosiaalisten ja fyysisten edellytysten yh-

teensovittaminen asuinalueiden kehittämisessä (SOFY)“-kehittämisprojektin yhteydessä. (Suomi 1998: 12.)

Harjun ja Suomen mukaan yhteissuunnittelun käsitteessä yhdistyvät sosiaaliset näkökohdat sisältävä yhdyskuntasuunnittelu ja asukkaiden osallistuminen suunnitteluun. Yhteissuunnittelu perustuu yhdessä tuotettuun tietoon asuinalueen elinoloista ja tulevaisuudesta. Yhteissuunnittelu määritellään hallinnon, asukkaiden ja muiden asuinalueeseen vaikuttavien intressitahojen kiinteään yhteistyöhön sekä tietoon objektiivisista ja subjektiivisista elinoloista perustuvaksi suunnitteluksi, jonka tavoitteena on elinolojen kehittäminen ja johon sisältyy seurausvaikutusten analysointi elinolojen kannalta kokonaisuudessaan. (Harju 1988: 9; Suomi 1998: 30.) Seuraavassa Harjun luomassa kuviossa (kuvio 6) tarkastellaan, miten yhteissuunnittelu poikkeaa tavanomaisesta suunnittelukäytännöstä eli yksi- tai kaksisuuntaiseen informaatioon perustuvasta suunnittelusta ja vuorovaikutussuunnittelusta. Asukkaat osallistuvat tiedon tuottamiseen, suunnittelukriteereiden määrittelyyn ja suunnitteluun tasa-arvoisena suunnittelutahona. (Harju 1988: 13.)

Suomen mukaan yhteissuunnittelun SOFY-kokeiluissa vakiintui yhteissuunnittelun perusorganisaatioksi viranomaisten järjestämä yhteissuunnitteluryhmä, jonka muodostivat asukkaat, luottamushenkilöt ja viranomaiset. Yhteissuunnittelussa yksittäisen asukasedustajan tiedontuotto perustuu hänen henkilökohtaiseen näkökulmaansa, elämis- ja kokemusmaailmaansa sekä erilaisiin tiedontuottotapoihin ja -menetelmiin käyttäen tiedontuottoon koko perusyhteisön näkökulmasta. Asukastiedontuotto voi siis edustaa sekä henkilökohtaista että koko perusyhteisön asukkaiden arvoja ja tarpeita. (Suomi 1998: 59.) Esimerkiksi Jyväskylän maalaiskunnan yhteissuunnittelumetodilla toteutetussa liikuntasuunnitelmassa 1990-luvulla asukastiedontuotossa näkyi vahvasti urheiluseurojen ja muiden eri järjestöjen tuottama tieto.

KUVIO 6 Yhteissuunnittelun tietopohja ja osallistuminen (Harju 1988: 13)

Useiden tutkijoiden mukaan yhteissuunnitteluprosessien heikkouksia on muun muassa se, että yhteissuunnittelu ei pysty pureutumaan kaikkein ongelmallisimpien ihmisten elämään. Useimmiten tämä ns. passiiviväestö – vanhukset, sairaat ja lapset – ei saa asioitaan esille edes asukasryhmässä. Asukasryhmienkin työskentelyssä painottuivat aktiiviväestön harrastukset ja toiveet. Osallistuminen on lähes mahdotonta, ellei suunnitteluorganisaation edustaja ole asukkaiden tavoitettavissa virka-ajan ulkopuolella ja jalankulkuetäisyydellä asukkaan kodista. Suunnittelijalla täytyy olla aikaa perehtyä sellaiseenkin asukkaan ongelmiin, joka ei pysty ilmaisemaan asiaansa lyhyesti ja suunnittelijan odottamin termein. Lisäksi asukkaan kiinnostuksen kohteena olevat asiat ovat usein sellaisia konkreettisia lähiympäristön asioita, joihin suunnitelmassa ei edes suoranaisesti puututa. (Haukkasalo 1990: 125; Lahti 1994: 64; Paldanius 1997: 13, 65; Granlund 1981: 92, 99.)

Jyväskylän maalaiskunnan nuorten osallisuusympäristö ”Nuorten Ääni” syntyi vuonna 1996 yhteissuunnittelumenetelmällä tehdyn Jyväskylän maalaiskunnan liikuntasuunnitelman (Lanki & Suomi 1994; Suomi 1998) innoittamana. Nuorille haluttiin liikuntasuunnitelman kokemuksista innostuneena räätälöidä oma, sektorit ylittävä yhteissuunnittelumahdollisuus, joka paikkaisi samalla yhteissuunnittelun yleistä ongelmaa: heikkojen ryhmien kuulemista. Nuorten Äänessä kuullaan nimenomaan, mitä ”yksi heikko ryhmä” eli nuoret haluavat elinympäristölleen tehdä.

Kulttuuri-nuorisotoimen johtaja, ex-valtuutettu: Nuorten Äänen syntymisen taustalla on 1993–94 toteutettu Jyväskylän maalaiskunnan liikunta-, virkistys- ja vapaa-aikasuunnitelma, jonka teki liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Ideana oli saada asukkaiden näkemys siitä, kuinka liikuntapuolen palveluita voitaisiin kehittää. Ja sitten me mietittiin, että miten me nuorisopuolen osalta voitaisiin tehdä samanlainen suunnitelma ja todettiin tämä suuri ero, että tämä liikuntapalvelusuunnitelma on sektorisuunnitelma, ja nuorten osalta tämä suunnitelmatarve on näkökulmasuunnitelma. Että saadaan nuorten mielipiteitä erilaisista palveluista, eri sektoreista, eikä pelkästään kunnan palveluista. (Flöjt 1999: 27.)

Nuorten Ääni oli alun perin tarkoitettu nuorten yhteissuunnitteluprojektiksi. Nuorten Äänen tavoitteet vuoden 1996 projektisuunnitelmassa olivat nuorten ja nuorisjärjestöjen aktivoiminen, nuorten näkemysten ja mielipiteiden esilletuominen ja Jyväskylän maalaiskunnan järjestämän nuorisotoimen kehittäminen. Nuorten mielipiteitä elinympäristöstään, erilaisista palveluista (vrt. yhteissuunnittelun asukastiedontuotto) kerättiin kouluissa kyselyillä ja ainekirjoituksella. Nuorten alueellisia ryhmiä¹⁸ perustettiin nuorisotiloille tulkitsemaan kerätyn aineiston tuloksia ja kehittämään niissä esiin tulevia asioita kunnan antamalla 10 000 mk:lla (1 682 e). Ryhmät koottiin 13–20-vuotiaista nuorista nuorisotalon käyttäjistä, oppilaskunnan edustajista ja muista nuorista kolmelle suurimmalle Jyväskylän maalaiskunnan alueelliselle nuorisotilalle eli Palokkaan, Tikkakoskelle ja Vaajakoskelle. Kyselyn tai ainekirjoituksen tuloksia ei vielä ollut saatavilla. Ryhmissä oli kymmenkunta nuorta kussakin ryhmässä ja siinä ainekirjoituksen ja kyselyn tuloksia odotellessa heillä teetettiin nelikenttäanalyysi. Nuoret innostuivat ja päättivät kehittää ympäristöä itse.

¹⁸ Minun tehtävääni kuului opiskelijaharjoittelijana toimia ryhmien ohjaajana yhdessä alueellisen kulttuuri-nuorisotyöntekijän kanssa.

Nuorten Ääni -ryhmissä toimineet nuoret siis laajensivat heille ajateltua roolia tiedon antamisesta ja analysoimisesta itse kehittämistoimintaan. Perinteisesti on ajateltu, että välineellinen ja kommunikatiivinen rationaalisuus täydentävät yhteissuunnittelussa toisiaan. Esimerkiksi Viitalan mukaan suunnittelun ”lähtökulmassa” käydään kansalaiskeskustelua [arvokeskustelua] kehittämisen suunnasta. Viitalan mukaan on vaikea keksiä, miksi kansalaiskeskusteluun pitäisi vielä sekoittaa toteuttamisen teknisiä ratkaisuja, joten yhteisymmärryksen tavoittelu kansalaisryhmien kesken jää siinä varsinaiseksi tehtäväksi. Vastakkaisessa kulmassa toimialojen työntekijät viimeistelevät hankkeittensa toteuttamissuunnitelmia, jolloin yhteisymmärryksen tavoittelu on jo liian myöhäistä. Tärkeämpää on esimerkiksi varmistaa se, että rakennuksen lujuuslaskelmat pitävät kutinsa. (Viitala 1999: 208–209.) Jos halutaan, että nuoret tuntevat itsensä osallisiksi, heidän osallistuminensa arvokeskusteluun (projektin ideointivaihe) ei useinkaan riitä. Nuorten projekteissa nuoret haluavat päättää itse, millaisissa rooleissa he ovat suunnittelun ja toteuttamisen vaiheissa. Usein he haluaisivat olla mukana myös laskemassa lujuuslaskelmia. Jos ajatellaan esimerkiksi kunnan liikuntatoimen toimintaa, jonka sektorille nuorten toteuttamat projektityöt usein osuvat, olivat liikuntasuunnittelussa ja -rakentamisessa ennen tärkeitä asiakkaalle liikuntatoimen tuottamat lopputuotteet eli esimerkiksi grillikatos tai rantalentopallokenttä. Nyt osallisuuden idean myötä myös tuotteen tekeminen eli grillikatoksen tai rantalentopallokentän rakentaminen nähdään osallisuustilaisuutena ja oppimismahdollisuutena nuorille, ja jopa tärkeämpää kuin lopputulos on palvelun – osallisuuspalvelun – tuottaminen.

Viitalan mukaan yhteissuunnittelussa suunnittelijat ja asukkaat nähdään tasavertaisina osapuolina, jotka keskustelemalla jatkuvasti prosessin kuluessa oppivat toisiltaan. Ongelmana on tosin se, että tällainen menettely on mahdollinen vain sellaisissa tehtävissä, joissa osapuolia on vähän. Isoissa asioissa mukaan mahtuvat etupäässä isot osapuolet ja suuret asiantuntijat. Rivikansalaiselta osallistuminen edellyttää niin kovaa ponnistusta ja sellaisia valmiuksia, että voidaan kysyä, onko hän todella vain rivikansalainen. (Viitala 1999: 206.) Nuorten Äänessä nuoret toteuttavat nuorten ideoiden pohjalta heitä kiinnostavia projekteja. Projektia toteutettaessa nuoret kasvavat projektinsa mittasuhteisiin.

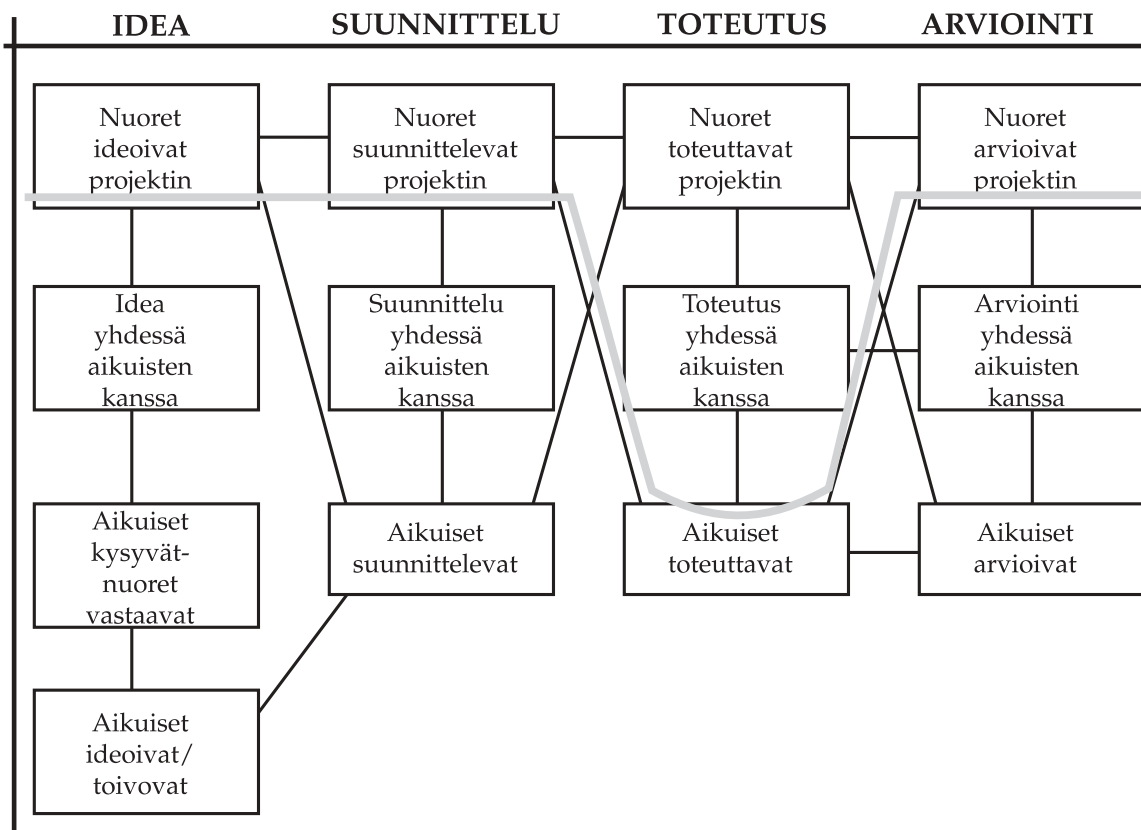
Kulttuuri-nuorisonohjaaja, Nuorten Ääni -projektsihteeri: Kun on sitä grillikatosryhmää tiukasti seurannut, niin tuntuu hurjalta se, että [nuoret ajatteli, että] eihän meidän grillikatos ole mitään kun niillä toisilla on talo [viittasivat toisen ryhmän onnistuneeseen nuorisoasunnot -projektiin]. Ja siinäkin kun mielti, että mikä on se lähtökohta sillä porukalla. Niistä oli vaan kivaa päästä tiloille ja että sillä porukalla saivat kokoontua. Ei niillä ihan oikeesti ollu semmosta kokonaiskäsitystä, että mitä ne tekee. Ja että niihin ihan oikeesti voidaan uskoa, että ne saa jotakin tehtyä. Ja nyt kun sitten ollaan päästy siihen, että on niinku jo puut kuorittu ja se on tulossa se niitten unelma, niin ne on nyt itekin ihan, että ihan oikeestiko me tää saatiin? Nyt ne rupee sitten uskomaan itteensä, että se on arvokas se niitten grillikatos. Että mun mielestä pitäs sitten jollain lailla niille nuorillekin viestittää, että se on tosi tärkeä se teidän oma juttu, vaikka se ois yks penkki sinne rantaan, mutta kun ne on sen itse saanut ja tehnyt sen asian eteen jotain, innostuneet. Että siinä olis semmonen, mitä pitäs mieltä, että miten se saatais niille sitten kerrottua, että kaikki on arvokasta kuitenkin. Ja siitäkin pitää vaan oppia, jos joku menee pieleen. Ne on joskus jotain laiturista esittänyt kunnalle kyselyn ja ensimmäisenä mullekin kerrottiin, että ei meidän kannata tehdä mitään, kun ei ne meihin usko kuitenkaan. Meidän on ihan turha ruveta hakemaan rahaa mihinkään, kun ei me saada mitään kuitenkaan. Ei me saatu silloinkaan. Että nyt on ihan kiva huomata, että ne on itekin

ihan innoissaan, että jee, me saatiinkin. Ja että me onnistutaankin tässä. (Jyväskylän maalaiskunnan arvo- ja tavoitekeskustelu 1)

Osallisuushankea aikana 1998–1999 olin Nuorten Äänen puolipäiväisenä projektisihteerinä koordinoimassa ryhmien yhteisiä tapahtumia, kuten leirejä ja päättäjä-tapaamisia. Maalaiskunnan osallisuushankekokonaisuudella oli kuntatasolla sekä ohjaus- ja seurantaryhmä että projektiryhmä. Nuorten Äänen nuorten edustaja osallistui ohjaus- ja seurantaryhmän työskentelyyn ja projektisihteeriksi sekä ohjaus- ja seurantaryhmään että projektiryhmään. Projektisihteeriksi osallistui myös osallisuushankkeen koulutustilaisuuksiin. Osallisuushanke julkaisi Nuorten Ääni -menetelmäoppaan (Flöjt 1999). Nuorten Äänen rahoitus on koko toiminnan ajan tullut kunnan kulttuuri-nuorisotoimelta, osallisuushankea puolelta henkilö-kuluista tuli sisäasiainministeriöstä.

Nuorten Ääni -ryhmät ovat aika-ajoin kokeneet osattomuuden tunnetta kuten rantalentopallokenttätarinassa (ks. myöhemmin ei-osallisuustarina 1). Näistä kokemuksista viisastuneena pyritään Nuorten Ääni -projekteissa määrittelemään etukäteen nuorten ja aikuisten työnjako projektin eri vaiheissa (kuviot 7). Nuoret toimivat usein omana ryhmänään oman aikuisen, useimmiten nuorisotyöntekijän avustuksella. Eri alojen asiantuntijoita, joita kutsutaan tässä tutkimuksessa aikuisiksi tukijoiksi, kutsutaan projektin eri vaiheissa tarpeen vaatiessa neuvonantajiksi ja yhteistyökumppaneiksi.

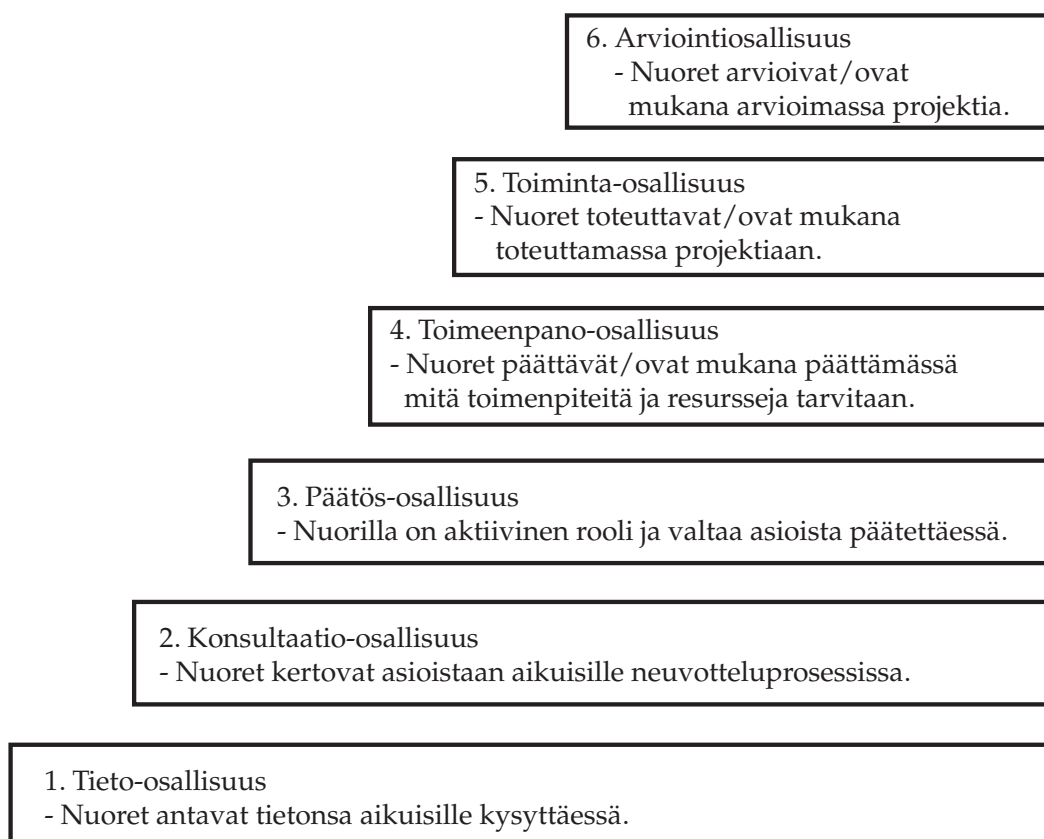
Salmikangas on valtakunnallisen osallisuushankkeen alkuvaiheessa jakanut kuntalaisten vaikuttamistavat syvyytensä perusteella neljään eri ryhmään: tieto-,

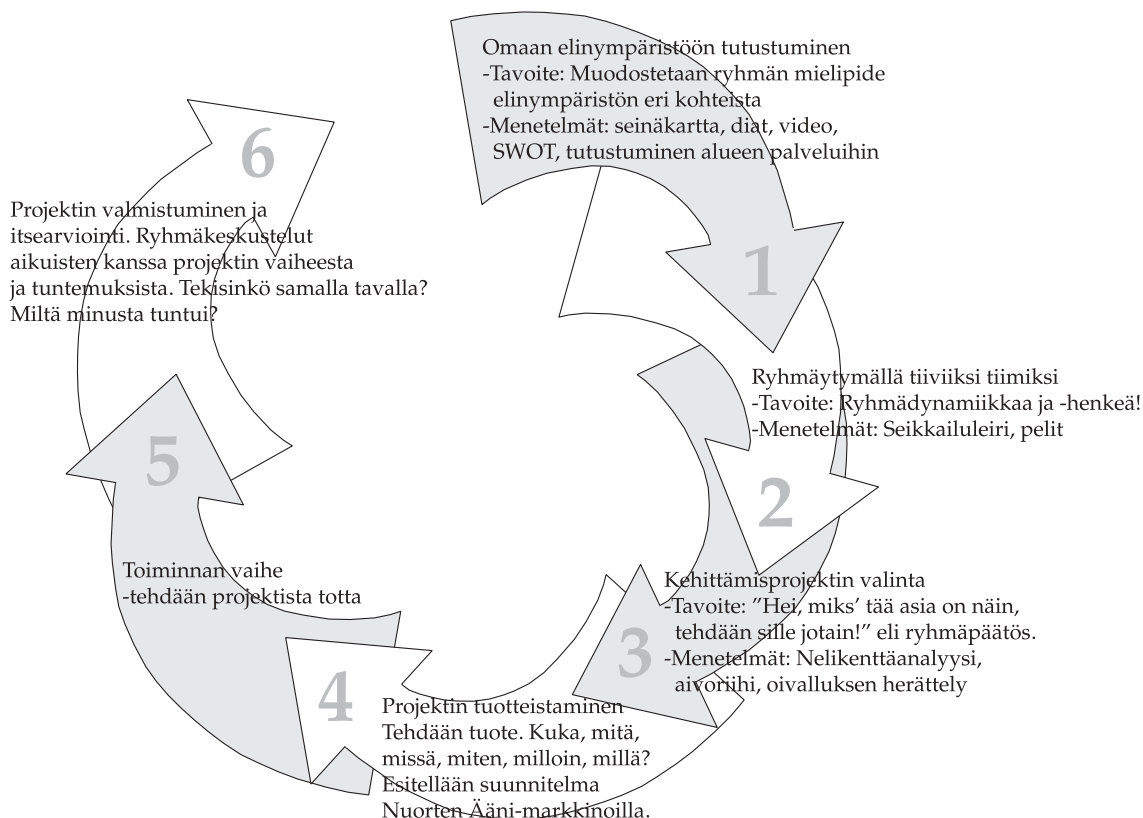
KUVIO 7 Nuorten Ääni -ryhmän ja aikuisten tukijoiden työnjako projektin eri vaiheissa

konsultaatio-, päätös- ja toimeenpano-osallisuuteen. Tieto-osallisuudella tarkoitetaan esimerkiksi ulkokohtaista tiedonsaantia, kuulemista, äänestämistä, valitusoikeutta, palvelusitoumusta tai kyselyyn vastaamista. Kuntalaisen konsultaatio-osallisuutena voidaan pitää yhteissuunnittelua, jossa päätösten valmisteluun liittyy vuorovaikutus kunnan ja kuntalaisen välillä. Päätösosallisuus on mm. käyttäjädemokratiaa, jossa kuntalaiset ovat mukana palvelujen tuottamista tai asuinalueen suunnittelua koskevissa päätöksissä. Toimeenpano-osallisena kuntalainen osallistuu päätöksen mukaisiin toimenpiteisiin yhdessä viranomaisten ja muiden kuntalaisten kanssa. Tällaista osallisuutta on esimerkiksi yhteissuunnittelumenettelyssä asuinalueen viherrakentaminen asukkaiden omin voimin. Salmikankaan mukaan alueelliset kehittämisasiirahat ovat lisänneet juuri toimeenpano-osallisuutta. (Salmikangas 1997: 3, Osallisuushankkeen asettamispäätös 11.2.1997.) ”Itsetekemisestä” on tullut Jyväskylän maalaiskunnassa toimivien Nuorten Ääni -ryhmien perusperiaate. Nuoret eivät halua olla vain ideoimassa tai suunnittelemassa kohdetta ja sen toimeenpanosuunnitelmaa. Nuoret haluavat usein olla itse mukana tekemässä projekteja valmiiksi asti ja osallistua omalta osaltaan projektin arviointiin. Tämän takia olen tarkentanut osallisuushankkeen portaikkoa vielä kahdella askelmalla, toimintaosallisuuden ja arviointiosallisuuden portailla (kuvio 8).

Kuviossa 9 seuraavalla sivulla on esitelty Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Äänen menetelmät. Ensimmäisessä vaiheessa ryhmä tutustuu elinympäristöön ja muodostaa sen kohteista ryhmän mielipidettä tekemällä esimerkiksi seinäkartan, diasarjan tai videon. Toisessa vaiheessa kehitetään ryhmähenkeä esi-

KUVIO 8 Nuoret toiminnan ja arvioinnin portailla

KUVIO 9 Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni – ryhmien menetelmät

merkiksi seikkailuleirin ja pelien avulla. Kolmannessa vaiheessa ryhmä valitsee elinympäristön kehittämiprojektinsa esimerkiksi aivoriihen ja nelikenttäanalyysin avulla. Neljännessä vaiheessa oma kehittämiprojekti tuotteistetaan suunnitelmiksi, joista näkyy työnjako aikuisten ja nuorten välillä, aikataulu, kustannusarvio yms. Projektin suunnitelma esitellään kaksi kertaa vuodessa järjestettävillä Nuorten Ääni -markkinoilla, joilla nuorten ryhmät päättävät 40 000 mk (6 727 e) jakamisesta kunnan eri Nuorten Ääni -ryhmien projekteihin. Viidennessä vaiheessa projekti toteutetaan. Kuudennessä vaiheessa nuorten ryhmä ja projektia eri vaiheissa tukeneet aikuiset kokoontuvat arvioimaan projektia.

Kulttuuri-nuorisotoimenjohtaja, ex-valtuutettu: Me ollaan keskitytty hirveesti tähän metodologian kehittämiseen, tää johtuu paljon siitä, että Anu on ollu tässä mukana, mutta mä ymmärtäsin, että niinku alussa todettiin, että Nuorten Ääni ei oo ongelma meillä eikä nuorisoporukat ongelma, vaan me [aikuiset] ollaan ongelma, koska me ei osata tehdä tätä hommaa. Siitähän se tullu tää metodin painotus tässä. Että siinä mielessä tämmönen arvokeskustelu tai laajemmat näkökulmat, niin niistä ei oo koskaan [puhuttu].

Kulttuuri-nuorisosihteri: Metodit ja arvot ei oo millään tavalla niinkun vastakkaisia. Ne on niin kuin sisäkkäin oleva asia. Ne metodit, millä sitä tehdään, niin siinä on hirveen vahvasti se arvomaailma, se ihmiskuva mukana. Tehdäänkö me sillä metodilla, että mä puhun ja te kuuntelette, mä sanelen ja te kuuntelette ja sitten kirjataan, että tää oli yhteinen päätös. Vai pyritäänkö me aina tekemään sen tyyppisillä menetelmillä, joissa ollaan mahdollisimman tasa-arvoisina. Kaikki voivat osallistua, kaikilla on sellainen tunne, minä olen voinut antaa oman panokseni. Se vaatii ihan oman tyyppisensä menetelmät. Sen takia nämä menetelmät ovat tärkeitä. Menetelmät, se perusfilosofia, ne arvot – ne on kaikki lomittain. (Maalaiskunnan arvo- ja tavoitekeskustelu 1.)

Menetelmämalli on periaatteellinen, tutkimusurani alkuvaiheessa syntynyt käsitys Nuorten Äänen toiminnoista (Flöjt 1999), mutta käytännössä kaikkia vaiheita ei välttämättä läheskään kaikissa projekteissa toteuteta, ja lisäksi vaiheet saattavat mennä osittain päällekkäin. Vuonna 2000–2001 eivät kunnan ryhmät ole esimerkiksi tehneet menetelmien kahta ensimmäistä vaihetta: elinympäristöön tutustumista ja ryhmäytymistä esimerkiksi leirin avulla. Osittain tämä johtui siitä, että Nuorten Äänellä ei ollut aina projektisihteeriä, osittain siitä, että ryhmissä oli paljon ”vanhoja ryhmäläisiä”, jotka aloittivat suoraan uutta projektia entisen valmistuttua. Oman näkemykseni mukaan perusteellisen ideointiprosessin väliin jääminen saattaa olla syynä myös siihen, että Nuorten Ääni -markkinoilla käsitelty Nuorten Ääni -ryhmien projektit ovat pienentymässä yhä enemmän pelkäämään nuorisotalon kehittämistä ja hankintoja koskeviksi projekteiksi. (Tutkijan havainnot Nuorten Ääni -markkinoista 1999 ja 2000.)

Jyväskylän maalaiskuntaan perustettiin kolme Nuorten Ääni -ryhmää vuonna 1996. Parhaimmillaan ryhmiä on ollut toiminnassa kahdeksan (vuonna 1999), tällä hetkellä (huhtikuussa 2001) ryhmistä neljä toimii aktiivisesti. Ryhmien määrän vähentyminen, ideoinnin ja visioinnin vähentyminen ja pienentyneet projektit ovat mielestäni merkki Nuorten Ääni -projektiväsymyksestä Jyväskylän maalaiskunnassa keväällä 2001. Toiminnan suurimmat esteet ovat olleet työntekijävaihdokset, nuorisotilojen kosteusongelmat, projektisihteerittömyys (vuosi 2000) ja sairaslomat – eivät niinkään nuoret tai nuorten innostuksen puute.

Nuorten Äänen tuloksia ovat lopputuotteet kuten muun muassa nuorisotasunnat, rantalentopallokentät, uudet linja-autovuorot, konsertit ja bändi-illat, mutta eivät vain ne. Tulokset ovat myös laadullisia, kuten arvo- ja tavoitekeskustelusta kesällä 1999 käy ilmi:

Asuntosihteerin, valtuutettu: Vielä tähän asiaan, mitä sä Anu kysyit, että mitä tuosta nyt pitäis lähtee selostamaan ihmisille. Kyllä minä lähtisin siitä, miten nämä nuoret on yksilöinä kasvaneet tässä yhteisössä ja yhteisvaikuttamisessa. On tapahtunut erittäin paljon muutoksia näissäkin ryhmissä, joissa minä olen käynyt. Ihan selkeesti asiat ovat paljon analyttisempia, paljon enemmän on selvää konkretiaa miten he haluavat toimia, miten tehdä, ja myös osaamista on kehittynyt, sillä tavallahan he kehittyvät tässä kansalaisyhteiskunnassa. Ja minusta se olis se ensimmäinen, jota pitäis esitellä. Sen jälkeen tietysti vaaditaan toiminnan tuloksia, no sitten kertoo nämä ja nämä on heidän aikaansaannoksiin, että tästä nämä on lähtenyt. (Maalaiskunnan arvo- ja tavoitekeskustelu 1.)

Kulttuuri-nuorisonohjaaja, Nuorten Ääni -projektisihteerin: Niin, että noissa ryhmissä on mun mielestä se, että vaikka ne oppii hirveen paljon tosi hyödyllisiä taitoja tai jotain sellaisia tietoja, miten kunnassa lähetään jotain asiaa viemään eteenpäin, mutta ne oppii hirveen paljon tätä elämisen taitoa ja ryhmässä toimimista. Mikä on älyttömän tärkeätä, että ei ollakaan enää kaikki samaa mieltä. Noi jyrää sillä samalla porukalla eteenpäin ja sitten ne tajuaa joskus, kun ei se porukka enää oookkaan siinä: ”Ai niin, mulla on tää oma elämä elettävänä, että itekin tehtävä päätöksiä ja ajateltava.” Että uskalletaan sanoa niitä omia mielipiteitä. Ja otetaan niitäkin kavereita huomioon, mitkä ei uskalla sanoa mitään. Että kysytään mitä mieltä sinä olet. (Maalaiskunnan arvo- ja tavoitekeskustelu 1.)

Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni -toiminnasta innostuneena Nuorten Ääni -järjestelmä on perustettu Helsinkiin 1998, Taipalsaarelle ja Jyväskylän kaupunkiin 2000. Maalaiskunnassa Nuorten Ääni -toimintatavan ovet halutaan pitää auki kehittymiselle:

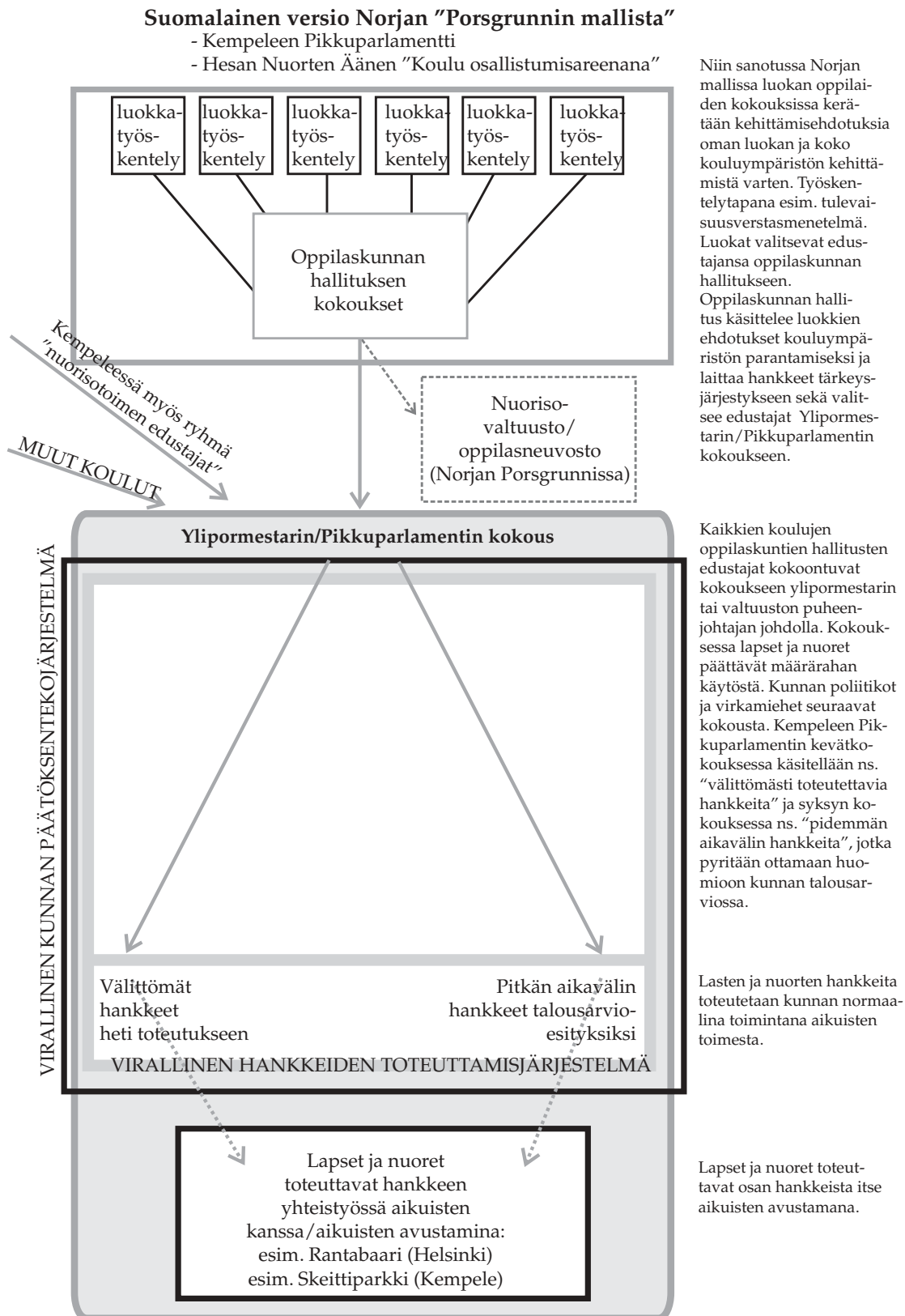
Kulttuuri-nuorisotoimenjohtaja, ex-valtuutettu: Ei tää oo itseisarvo, että meillä on tämänsä ryhmiä. Se voi olla välivaihe. Että tästä mennään johonkin muuhun tapaan tehdä. Että koska me ollaan kuitenkin niin uuden asian kanssa tekemisissä, että miten me lähestytään koulua, onko tällä kytkentöjä järjestötoiminnan kehittämiseen ja sitten tähän syrjäytyneiden nuorten ongelmakenttään. Siis laajennettas vähän sitä perspektiiviä ja vilkuiltas vähän eri suunnille myöskin. Koska niitten kanssa me myös [ollaan tekemisissä]...Tässä on aineksia, osallisuutta. (Maalaiskunnan arvo- ja tavoitekeskustelu 1.)

3.6.2 Helsinkiläinen ja kempeläläinen versio Norjan Porsgrunnin mallista

Norjan Porsgrunnin kaupunki on ollut esillä lasten ja nuorten osallisuuden kehittämistä koskevissa seminaareissa, julkaisuissa ja televisio-ohjelmissa vuodesta 1996, jolloin hankkeen keulakuva, nykyään koko Norjan lapsiasiamiehenä toimiva Kjell Lillestøl vieraili ensimmäistä kertaa Suomessa. Sittemmin Lillestøl on vierailut Suomessa konsultoimassa lasten ja nuorten osallisuudesta kiinnostuneita kuntia lähes kymmenen kertaa, uusin vierailu tapahtui kevään 2001 Osallisuushankeseminaarin yhteydessä. Norjan Porsgrunnissa (noin 35 000 asukasta) kaikki oppilaat ala-asteelta lähtien ovat koululuokissa mukana tekemässä aloitteita oman arkipäivänsä parantamiseksi lähiympäristössään. Kuviossa 10 on esitelty Porsgrunnin mallin suomalaisten sovellusten toimintatapa. Porsgrunnin mallissa koulujen oppilaskunnat käyvät läpi koulunsa eri luokkien toimittamat toimenpide-ehdotukset ympäristön kehittämiseksi. Oppilaskunta pyrkii siivilöimään listoista 5–10 tärkeintä ehdotusta yleislistaan tärkeysjärjestyksessä. Sen jälkeen erotellaan yleislistan välittömien hankkeiden luetteloksi ne konkreettiset hanke-ehdotukset, jotka voidaan toteuttaa nopeasti ja rajallisin kustannuksin. (Lillestøl 1998: 8, 44.)

Porsgrunnissa poliitikkojen periaatteellisena toivomuksena oli, että hallintokunnat tukisivat lasten itsensä tärkeinä pitämiä aloitteita – eivätkä ammatti-ihmisten tai muiden, jotka mielestään tietävät, mitä lapset tarvitsevat. Porsgrunnissa kunnanhallitus, joka kantoi poliittisen vastuun aiemmin hyväksytystä lapsi- ja nuorisosuunnitelmatyöstä, päätti vuoden 1992 talousarvion yhteydessä myöntää 100 000 Norjan kruunua (168 000 NOK vuonna 1999) lasten ja nuorten itsensä esittämiin välittömiin hankkeisiin. Ideana oli jonkinlaisen summan käyttäminen nopeasti toteutettavissa oleviin, yksittäisiin hankkeisiin. Lapset ja nuoret päättävät itse varojen jakamisesta kaupungintalokokouksessa, jossa kunnan poliittinen johto on läsnä. Lapsilta ja nuorilta tulleet ehdotukset pitkän aikavälin hankkeiksi pyritään ottamaan huomioon eri hallintokuntien talousarvioesityksissä. (Lillestøl 1998: 40.)

Porsgrunnin malli saatiin käyntiin kunnan lapsiasiamiehenä toimineen Kjell Lillestølin henkilökohtaisella työpanoksella – hän kiersi koulujen luokkia itse auttaen lapsia ja opettajia ideoiden keräämisessä ja oppilaskuntien kokoamisessa. Norjan Porsgrunnissa nuoret ovat laajentaneet toimintaansa koulun oppilaskuntatoiminnan ja kaupungintalokokousten ulkopuolelle perustamalla kunnan oppilaskuntien yhteisen nuorten oppilasneuvoston, josta voidaan Lillestølin mielestä käyttää myös nimitystä nuorisovaltuusto. Porsgrunnin nuorisovaltuusto on ottanut kantaa lasten ja nuorten asioihin niin omassa kunnassa kuin valtakunnankin tasolla mm. lainmuutoksiin, jotka olisivat heikentäneet oppilaiden asemaa koulujen johtokunnissa. Valtuustosta on noussut myös nuoria kunnallispoliitikkoja Porsgrunnin kunnanvaltuustoon ja -hallitukseen. Lillestølin mielestä myös Suomen nuorisovaltuusto-

KUVIO 10 Norjan Porsgrunnin mallin suomalaiset versiot

jen kannattaisi kytkeytyä tiiviimmin kouluista lähtevään demokratiaan, jolloin ne olisivat luonnollinen laajentuma koulujen oppilaskuntatoiminnalle. Lillestøl pahoittelei, etteivät Norjan mallia seuraavat kunnat Suomessa ole kiinnittäneet huomiota yhtä paljon oppilasneuvosto/nuorisovaltuuston perustamiseen kuin "kaupungintalokokousten" järjestämiseen. (K. Lillestøl, henkilökohtainen tiedonanto 1.3.2001.)

Porsgrunnin mallin teoriaosuudessa (Lillestøl 1998) ei ole määritelty tarkkaan nuorten roolia päätöksenteon (kaupungintalokokouksen) jälkeen. Tavatesani Lillestølin 2001 kysyin häneltä, millainen rooli lapsilla ja nuorilla pitäisi olla hänen näkemyksensä mukaan hankkeiden toteutuksessa. Lillestøl vastasi, että Porsgrunnin malli ei ole malli, vaan lapsilähtöinen ajattelutapa ja sen ajattelutavan pitää näkyä toiminnan kaikissa vaiheissa ideoinnista toteutukseen. Päädyimme yhdessä huomioon, että suomennettu kirja "Porsgrunnin malli" painottaa liikaa päätöksentekoprosessia ja unohtaa kertoa lasten ja nuorten roolin päätösten täytäntöönpanossa. Sama näkyy myös Suomessa Porsgrunnin mallia toteuttavissa kunnissa, joissa kuntaorganisaatio toteuttaa suuren osan lasten ja nuorten päättämistä hankkeista normaalina kunnantyönä aikuislähtöisesti. Suomalainen versio Norjan mallista on siis hahmotettu lapsilähtöisenä prosessina vain kokoukseen (pätöksentekoon) asti.

Seuraavaksi esitellään Norjan Porsgrunnin mallin suomalaiset sovellukset: Kempeleen Pikkuparlamentti ja Helsingin "Koulu osallistumisareenana", joiden toimintaperiaatteet näkyvät kuviossa 10.

3.6.2.1 Kempeleen Pikkuparlamentti

Kempeleellä kaikki omassa kunnassa koulua käyvät lapset ja nuoret osallistuvat luokissa, koulujen oppilaskunnissa, oppilaskunnan hallituksessa ja Pikkuparlamentti-kokouksissa vaikuttamistoimintaan. Kempeleen kunnanvaltuusto päätti osallisuushankkeessaan "Valtuuston tiimityöskentely ja kuntalaisten osallistuminen" edistää lasten ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia kouluissa ja kotikunnassa aloittamalla Pikkuparlamentti-toiminnan vuonna 1999. Pikkuparlamentin virallisiksi tavoitteiksi kirjattiin lasten ja nuorten mielipiteiden välittäminen kunnan suunnittelu- ja päätöksentekoprosessiin sekä lasten ja nuorten kiinnostuksen herättäminen ja osallistuminen yhteisten asioiden hoitamiseen.

Pikkuparlamentti-työskentely alkaa Norjan Porsgrunnin mallin mukaisesti koululuokista, joissa kerätään oppilaiden kehittämisehdotuksia oman luokan ja koko kouluympäristön kehittämistä varten (kuvio 10). Kempeleen kaikille neljälle alasteelle, yläasteelle ja lukioon on perustettu oppilaskunta. Oppilaskunnan hallitus käsittelee luokista tulleet kehittämisehdotukset, laittaa ne tärkeysjärjestykseen, jalkaa ne lyhyen- ja pitkän aikavälin hankkeisiin ja selvittää hanke-ehdotusten kustannukset yhdessä eri kunnan hallintokuntien kanssa. Kunnan nuorisotoimeen taas on perustettu "nuorisotoimen edustajat" -ryhmä nuorille, jotka haluavat osallistua vaikuttamistoimintaan koulutyön ulkopuolella. Oppilaskuntien ja nuorisotoimen edustajat kokoontuvat Pikkuparlamentin kokoukseen Kempeleen kunnantalolle kaksi kertaa vuodessa. Hyvissä ajoin ennen Pikkuparlamentin kokousta kokoontuvat ala-asteiden oppilaskuntien edustajat "alahuoneeseen" neuvotteluja varten, sa-

moin kun yläasteen, lukion ja nuorisotoimen edustajat ylähuoneeseen. Oppilaskunnat ja nuorisotoimen edustajat -ryhmä saavat kukin noin 1500 mk:n (252 e) porkkanarahan oman toimintansa kehittämiseen.

Entä millaisia ovat Pikkuparlamentin tulokset? Kevään Pikkuparlamenttikokouksessa lapset ja nuoret päättivät noin 30 000 mk (5 045 e) rahapotin jakamisesta. Keväällä 1999 rahoilla hankittiin jalkapallomaalit yhdelle ala-asteelle, välineitä urheilukeskukseen, kiipeilyteline yhdelle ala-asteelle, kunnostettiin uimarantaa, korjattiin skeittiramppi, ostettiin leikkipuistovälineitä, kunnostettiin yläasteen koripallokenttä ja hankittiin pihakalusteita yhdelle ala-asteelle.

Syksyllä kokouksen asioina ovat keväällä päätettyjen hankkeiden tulosten esittely sekä keskustelu pitkän aikavälin hankkeista aikuisten päättäjien kanssa. Lapsia ja nuoria huolestuttivat liikenneturvallisuusasiat (huonokuntoiset pyörätiet, suojatien puuttuminen) sekä nuorison päihde- ja huumausainekokeilut ja informaation vähäisyys edellisistä asioista. Nuorisotiloja toivotaan myöskin lisää.

Toukokuussa 2000 Pikkuparlamentin ohjausryhmä suoritti mielipidekyselyn oppilaskuntien jäsenille ja nuorisotoimen nuorten edustajille. Kyselyn mukaan 80 % lapsista ja nuorista oli valmis jatkamaan Pikkuparlamentissa ja 97 % oli sitä mieltä, että Pikkuparlamenttia tarvitaan. Vastaajista 69 % oli sitä mieltä, että Pikkuparlamentin kautta pystyy vaikuttamaan itselleen tärkeisiin asioihin ja 87 % oli sitä mieltä, että lasten ja nuorten esitykset otetaan vakavasti kunnan päättäjien taholta.

Kempeleen Pikkuparlamentin aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitekeskustelussa syksyllä 1999 pohdittiin, milloin Kempeleessä tunnetaan onnistumisen tunnetta.

Melkein kaikkien aikuisten vastaukset viittasivat Pikkuparlamentin kokoustoiminnan onnistumiseen: oppilaat kyselevät, milloin on kokous, antavat vinkkejä siitä, mitä asioita kannattaisi luokkien edustajien kokouksissa pohtia, luokkien edustajat tulevat innokkaasti kokoukseen, osallistuvat aktiivisesti, ottavat toisten mielipiteitä huomioon ja haluaisivat olla luokan edustajana uudestaan. Pikkuparlamentti oli toiminut vasta noin puoli vuotta, joten toiminta oli keskittynyt Pikkuparlamentin toimintamallien ja aikataulujen hiomiseen.

Luokanopettaja: Osallistuminen ja osallistumisen aktiivisuus on sitä onnistumisen tunnetta, mutta ehkä se siitä varmaan vielä kehittyy.

Opettaja: Kun sinä kysyit, että milloin vois olla niinku tyytyväinen, niin mä aattelin, että voishan se olla sillaikin, jos tämän sais sillä lailla toimimaan, että tämä ois semmonen prosessi, joka koko ajan menis eteenpäin. Että se ei oliskaan, että nyt on myönnetty semmonen summa, että keksitäänpä mitä tässä nyt tulis, vaan se olis itsestään selvä, että meiltä lähtee ehdotuksia ja pistetään rattaat pyörimään. Joku menee läpi ja joku ei.

Melkein kaikki opettajat ovat sitä mieltä, että onnistumisen tunne tulee myös siitä, että aikuinen jää toiminnassa taka-alalle ja pikku hiljaa häntä ei tarvita.

Erityisopettaja, valtuuston pj: Että se rupeaa toimimaan sillä tavalla näiden nuorten ja lasten ehdoilla, että siinä ei tarvi aikuista sitten sillä tavalla.

Luokanopettaja: Se on tavoite ainakin meidän oppilaskunnassa. Ihan alusta pitäen tein oppilaille selväksi, että minua ei välttämättä siellä tarvii. Tässä kun saadaan käyntiin, niin puheenjohtajat, sihteerit hoitelee, ketä siinä nyt muitakin on. Mutta se varmaan kestää aikansa ennen kuin siihen päästään.

Keskusteluun osallistunut nuori tutor puhuu nuorten onnistumisen tunteesta. Nuoren mielestä jo se, että ollaan päästy onnistumisiin, niin se vie asiaa eteenpäin.

Nuori tutor: Että sieltä kun pystyy sanomaan, jos sen saa jotenkin ulos sen onnistumisen tunteen ja sen, että tietää, että jotain pystyy tällaisella toiminnalla tekemään. Se voi olla pelkästään ihan semmonen pieni asia. (Kempeleen arvo- ja tavoitekeskustelu 2)

Vuosina 1999–2000 Pikkuparlamentilla oli puolipäiväinen projektityöntekijä ja Pikkuparlamentin rahat tulivat kunnan hallintotoimen budjetista. Vuoden 2001 alusta projektityöntekijänä toimii erityisnuorityöntekijä oman toimensa ohella ja rahoitus siirtyi nuorisotoimen alaisuuteen.

3.6.2.2 Hesän Nuorten Ääni

Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen ja opetusviraston nuorten osallisuus-hanke sisältöineen syntyi nuorisoasiainkeskuksessa oman toiminta-ajatuksen ja nuorisopoliittisen tehtävän pohdiskelun tuloksena. Nuorisolautakunta teki päätöksen käynnistää ”Hesän Nuorten Äänen” syksyllä 1998 vastauksenaan kahteen aloitteen perustaa nuorisovaltuusto Helsinkiin. ”Nuorisovaltuustojen sijaan kehitetään kaikkien 7–18-vuotiaiden lasten ja nuorten osallistumismallia. Tavoitteena on, että Hesän Nuorten Äänen osallistumisareenoissa toimii vuonna 2005 noin 40 000 lasta ja nuorta.” (Hesän Nuorten Ääni 2001: 8.)

Hesän Nuorten Ääni -kampanjassa perustellaan lasten ja nuorten oikeutta osallistua elinympäristönsä kehittämiseen sekä yhteiskunnallisesta, kansalaisoikeus- että pedagogisesta näkökulmasta. Yhteiskunnallisessa näkökulmassa ollaan huolestuneita siitä, että lapset ja nuoret eivät koe olevansa osa yhteiskuntaa, eivätkä yhteiskunnan eri instituutiot anna tällä hetkellä riittävästi eväitä yhteiskunnalliseen ajatteluun, osallistumiseen ja toimintaan. Kansalaisoikeusnäkökulma korostaa julkisen vallan ja aikuisten velvollisuutta kunnioittaa lapsia ja nuoria oikeussubjekteina. Pedagogisen näkökulman perusteluissa Hesän Nuorten Ääni korostaa osallistavan ja demokraattisen toimintakulttuurin tärkeyttä kasvatuksellisenä tekijänä; vaikuttamaan oppii saamalla vaikuttamisen kokemuksia ja se on taas mahdollista demokraattisessa toimintakulttuurissa. ”Hesän Nuorten Ääni on yksi vastaus siihen yhteiskunnalliseen haasteeseen, jossa lapsille ja nuorille annetaan sekä tiedollisia, taidollisia, että kokemuksellisia valmiuksia kasvaa aktiiviseksi kansalaiseksi ja osallistua omien asuin- ja elinympäristöjensä parantamiseen subjekteina ja toimijoina” (Hesän Nuorten Ääni 2001: 5). Kampanjan visiona on kehittää Helsinkiä lasten ja nuorten kaupunkina, jossa lapset ja nuoret kokevat tulevaisuutensa kuulluiksi ja voivansa vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin. Tavoitteena oli lisätä lasten ja nuorten osallisuutta kolmella keskeisellä areenalla: koulussa, joka tavoittaa koko ikäluokan, alueellisen nuorisotyön kautta sekä koko Helsingin kaupungin alueella.

Hesän Nuorten Äänen ”Koulu osallistumisareenana” noudattaa ns. Porsgrunnin mallia aivan kuten Kempeleen Pikkuparlamentinkin. Kuviossa 10 oli havainnollistettu Porsgrunnin mallin suomalaista toimintatapaa. Helsingin kaupungin opetusviraston kiinteistöyksikkö päätti vuonna 1999 myöntää 500 000 mk (84 093 e) kouluympäristön parantamiseen lasten ja nuorten ehdotusten pohjalta. Ensimmäisenä varsinaisena toimintavuonna ”Koulu osallistumisareenana” kosketti kymmenessä Helsingin koillisen alueen koulussa 3 500 oppilasta sekä 300 opettajaa ja nuorisotyöntekijää. Kaikkien näiden koulujen kaikissa luokissa tehtiin Tulevaisuusverssaat ideoiden keräämiseksi ja valittiin kouluun uusi oppilaskunta, joka lähetti

ehdotuksensa ja edustajansa Ylipormestarin kokoukseen 18.5.2000. Ylipormestarin kokouksessa lapset ja nuoret jakoivat rahat koulujen oppilaskuntien ehdotusten mukaisesti penkkeihin, kaappeihin, keinuihin, leikkivälineisiin, kahviloiden rakentamiseen, vessojen kunnostukseen, koripallotelineisiin, sokkeleihin yms. "Oppilaat ovat tehneet joitakin hankkeita itse, esimerkiksi maalanneet vessoja tai rakentaneet sokkelia. Lisäksi koulut ja palvelukeskus ovat tehneet enemmänkin, kuin mitä oppilaat ovat ehdottaneet." (Hesan Nuorten Ääni 2001: 11.) Hesan Nuorten Äänessä on panostettu oppilaskuntien toiminnan kehittämiseen mm. oppilaskuntakouluuksilla.

Hesan Nuorten Äänen perustajatiimiin kuulunut Vesikansa pohtii omassa tutkimuksessaan, kuinka kouluopetus voisi edistää osallistumista ja demokratiaa. Vesikansan mukaan yhtenä aktiivisen kansalaiskasvatuksen menetelmänä on pitkällä tähtäimellä muuttaa koulujen oppilaskunnat vaaleilla valituista komiteoista systeemiksi, joissa oppilaskunnat koostuvat luokkien edustajista ja jokainen luokka itsessään on demokraattisesti toimiva sosiaalinen yksikkö. Demokratiasta tulee näin jokaisen oppilaan ja myös jokaisen opettajan asia. (Vesikansa 2000.)

Hesan Nuorten Äänen "Alueellinen nuorisotyö osallistumisareenana" on tarkoitus toteutua noin 60 alueellisen nuorisotalon kautta. Nuorisotalojen omassa toiminnassa kiinnitetään huomiota talodemokratiaan eri toimintamuotojen sisällä arkisessa työssä ja kehittämällä käyttäjädemokratiaa erityisesti ns. talotoimikuntien, talokokouksien, osallistavien työtapojen ja apuohjaajajärjestelmän kautta. Lisäksi alueellisen nuorisotyön yhtenä tehtävänä on ns. Nuorten Ääni -prosessien edistäminen, jotka ovat alueen nuorten ideoimia ja yhdessä eri hallintokuntien kanssa toteutettuja hankkeita, mm. nuorisopuistoja, skeittipaikkoja ja esimerkiksi Kontulan ostoskeskuksen kehittämishanke. Osallisuutta alueellisen nuorisotyön kautta pyritään edistämään myös kestävän kehityksen ja tyttötyön hankkeilla. Alueellisen nuorisotyön osallisuushankkeet rahoitetaan alueiden normaalirahoituksesta tai yhteistyössä muiden hallintokuntien kanssa tapauskohtaisesti. Hesan Nuorten Äänen demokraattiset toimintamallit eivät ole levinneet nuorisotiloilla aivan odotusten mukaisesti ja vuonna 2001 toimintaa on yritetty edistää Talodemokratia-selvityksen ja ohjattujen Tulevaisuusverstaiden avulla (P. Anunti, henkilökohtainen tiedonanto 9.5.2001).

Helsingin nuorisotyöntekijöiden arvo- ja tavoitekeskustelussa syksyllä 1999 puhuttiin siitä, milloin nuorisotalojen Nuorten Ääni -toiminnassa tuntee onnistumisen tunteen:

Nuorisotyöntekijöiden mukaan onnistumisen tunne tulee siitä, että on päästy niihin tavoitteisiin mitä ryhmä on asettanut ja nuoret ovat oppineet jotain uutta, esimerkiksi "ihan pienetkin muutokset siinä nuoressa, kun huomaa, miten se on oivaltanut jotain siitä ryhmätoiminnasta." Onnistumisen tunnetta tuo myös se, että nuoret ottavat itse vastuuta, niinkin suurista projekteista niin kuin Kosovovaatekeräyksestä ja aikuiset pysyvät taka-alalla.

Nuoriso-ohjaajan sijainen: Ja sitten se, että se ei ole pelkästään, vaikka tehdään omia juttuja ja niitä mitä ryhmä haluaa, niin kuitenkin, että se ei pelkästään oo niinku sitä oman edun tavoittelua, vaan että justiin sellasta yhteistäkin hyvää...siihen kun on päästy, se on kyl kans...

Myös Helsingissä toiminta nuorisotilojen Nuorten Äänessä oli vasta niin alullaan, että useat onnistumisen kokemukset liittyivät siihen, että nuoret olivat kiinnostuneita kouluksista ja tulivat paikalle. Esille tuli myös toiminnan laajempi tavoite.

Nuoriso-ohjaaja: Jotenkin se ilmapiiri sitten, jos sen nyt tuommosellakin alueella sais siihen malliin, että nuoret otetaan tosissaan. Paikallislehti kysyisi – nuoret tulee sinne vapaaehtoisesti, haastattelee nuorten mielipiteitä jostakin asiasta, mikä koskee sitä aluetta. Ja sitten päätöksentekotasollekin, että sinnekin tulis nuoriso – ei mikään poliitikko vaan ihan kadun nuori nuorisotalolta. Nää ois tämmösiä utopioita, että tältä se saattais näyttää, kun Nuorten Ääni otetaan vakavasti, eikä se oo vaan pieni projektiraha, että kunnostetaan koulunovia tai silleen. Vaan että se olis ihan kunnon jutuissa. (Helsingin arvo- ja tavoitekeskustelu 3)

Kolmas osanen Hesan Nuorten Ääni -kampanjaa oli alunperin virtuaaliprojekti, johon kuului nuorten verkkovaikuttamisen väylä "Ide@list" Internetissä. Ideana oli, että virtuaaliasiamies kokoaa nuorten ehdottamille aloitteille taustoja ja perusteluja ja kokoaa nuorten ryhmän idean ympärille sitä työstämään. Ide@list-kanavasta luovuttiin parin vuoden kokeilun jälkeen vähäisen käytön takia. Virtuaalimaailmaa kehitetään nyt Nuorten Media -hankkeilla (internet, radio, tv, digitv ja lehdet).

Nyt kolmanneksi Hesan Nuorten Äänen koko Helsinkiä koskettavaksi työkentelymuodoksi ovat vakiintuneet alueelliset "Nuorten Avoimet Foorumit". Nuorten Avoimet Foorumit ovat päivän kestäviä työpajoja ja keskustelufoorumeita nuorille ja päättäjille. Avointen Foorumien keskusteluissa ovat nuorten aloitteesta viime vuosina voimakkaasti nousseet esille mm. skeittipaikat, nuorisopuistot, seksuaalikasvatus, koulukiusaaminen, huumeet ja eläintensuojelu. Syksyn 2000 Avointen Foorumien pääteamana oli valmisteilla oleva Helsingin kaupungin Lapsi- ja perhepoliittinen ohjelma.

4 OSALLISUUDEN MÄÄRITELMÄ JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

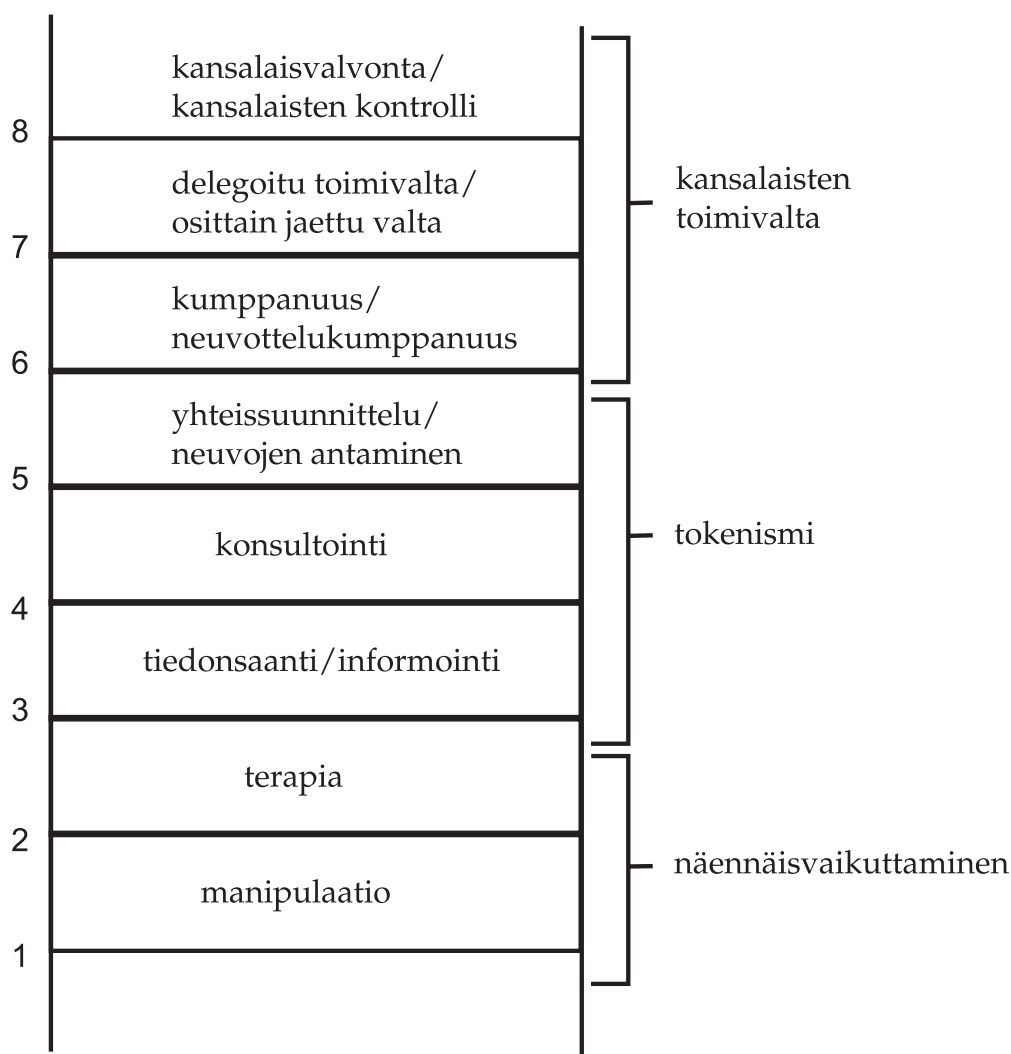
Nuorten ryhmä ideoi, suunnittelee, päättää, toteuttaa, arvioi, osallistuu ja tuntee ehkä itsensä osalliseksi kehittäessään elinympäristöä erilaisilla projekteilla. Tässä luvussa muodostetaan nuorten ryhmätoimintaan ja ryhmätoiminnan laatuun sopivaa osallisuuden määritelmää. Ensimmäisessä kappaleessa käydään läpi osallistumisen ja osallisuuden teorioita kirjallisuudesta. Toisessa kappaleessa kuunnellaan nuorten kertomia tarinoita tosielämästä, jotka intuitiivisesti voi luokitella ei-osallisuustarinoiksi. Nämä tarinat ovat pohjana uudelle osallisuuden kriteerille: tuntuuko toimijasta osalliselta?¹⁹ Neljännessä kappaleessa pohditaan, mistä aineksista osallisuuden tunnetta tukeva toimintaympäristö koostuu. Toimintaympäristöä pohditaan niin nuorten osallisuutta mahdollistavana kuin rajoittavanakin tekijänä.

4.1 Osallistumisen ja osallisuuden määritelmät kirjallisuuden pohjalta

Useimmat osallistumisen ja osallisuuden määritelmät voidaan nähdä Arnsteinin vuonna 1969 julkaiseman 8-luokkalaisen osallistumisasteikon sovelluksina (kuvio 11). Sainion mukaan Arnsteinin asteikolla pyrittiin määrittelemään kansalaisten ja julkisen organisaation välistä valtasuhdetta. Asteikko oli laadittu siten, että pienimmillä numeroilla merkityt osallistumisen tasot olivat oikeastaan ei-osallistumista. Kansalaisten valta suhteessa organisaatioon lisääntyy asteikkoa ylöspäin kuljettaessa. Ylempi osallistumisen muoto pitää sisällään alemmat. (Sainio 1994: 26; Arnstein 1969: 217.)

Sutelan mukaan Arnsteinin asteikko kuvaa kansalaisten osallistumisen eri asteita erityisesti suunnitteluun liittyvässä päätöksenteossa. Alhaisinta osallistumista edusti manipulaatio ja astetta korkeammalle sijoittui terapia. Näitä osallistumismuotoja Arnstein kutsui näennäisvaikuttamiseksi. Typologian kolmannella portaalla oli

¹⁹ Olen käsitellyt aihepiiriä aikaisemmin Nuorisotutkimusverkoston TUHTI 2000 -seminaarissa (Flöjt 2000b).

KUVIO 11 Osallistumisen asteikko (Arnstein 1969: 217; suomennokset Sutela 2000: 18, Sainio 1994: 26)

tiedonsaanti, neljännellä konsultaatio ja viidennellä portaalla yhteissuunnittelu. Näistä osallistumismuodoista käytettiin termiä tokenismi: kansalaisten mielipide oli neuvoo-antava eikä heillä ollut varsinaista päätöksentekovaltaa. Typologian kuudennelle portaalle sijoittuu kumppanuus, seitsemännelle delegoitu toimivalta ja ylimmälle portaalle kansalaisvalvonta. Nämä kolme vaikuttavinta osallistumismuotoa edustivat kansalaisten itsenäistä toimivaltaa päätöksenteossa. (Sutela 2000: 18.)

Barry lainaa Arnsteinin määritelmää: "Osallistuminen on vallan uusijakoa, joka mahdollistaa niiden kansalaisten (joista Arnstein käyttää nimitystä have-not), jotka nyt on eristetty poliittisista ja taloudellisista resursseista, tarkoituksellisen ja harkitun mukaanoton tulevaisuudessa..., jolloin he voivat saada aikaan merkittävän sosiaalisen reformin, joka saa heidät osallisiksi hyvinvoivan yhteiskunnan eduista" (Barry 1996: 6).

Sutela käyttää kansanäänestyksiä koskevassa oikeusvertailevassa tutkimuksessaan vertailumittarina lähes Arnsteinin asteikkoa vastaavaa kansanäänestystypologiaa. Sutelan kehittämä kansanäänestystypologia on kuusiporainen luokittelu, jonka ensimmäisellä portaalla kuntalaisten osallistumista kuntalaisten kansanäänestysten kautta voidaan luonnehtia fasadi- eli näennäis-

vaikuttamiseksi. Seuraavalla portaalla vaikuttaminen on lievää. Typologiassa osallistuminen ja vaikuttaminen lisääntyvät asteittain: keskivahvasta, vahvan ja erittäin vahvan vaikuttamisen kautta lopulta erittäin vahvaan vaikuttavaan osallistumiseen, jolloin kuntalaisten suora demokratia on yksittäisessä kansanäänestyksessä syrjäyttänyt edustuksellisen demokratian. (Sutela 2000: 18–19.)

Sharpin ja Connellyn mukaan Arnsteinin asteikkoa on empiirisesti vaikea soveltaa, koska käytännön projektia on vaikea määritellä spatiaalisilla termeillä sekä suhteessa osallistujiin ja asioihin. Arnsteinin mallissa oletetaan, että osallistumisessa on olemassa kaksi osapuolta: ”yhteisö” ja ”toinen osapuoli”. Kenen ajatellaan omaavan valtaa ja ketä ovat kansalaiset tai ”yleisö”, jotka hyötyvät vallan siirtymisestä? Ja vastaamatta on myös, mihin ja minkä tyyppiseen toimintaan nämä kansalaiset kulloinkin osallistuvat. Asteikossa ei myöskään pohdita osallistumisen eettisiä näkökulmia, esimerkiksi sitä, millaisiin arvoihin ja tavoitteisiin osallistuminen kulloinkin pohjautuu. Sharp ja Connelly ovatkin siirtyneet analysoimaan osallistumista muun muassa sen aiheuttaman ”vaaran” määränä, mitä kansalaisten osallistuminen kulloisessakin tilanteessa tuottaa olemassa oleville rakenteille. Tämä näkökulma on sittemmin johtanut heidät pohtimaan miten, ”politiikan tekijät” ovat poliittisessa kontekstissa auttaneet kansalaisen osallistumisen organisoitumisessa tai tukahduttaneet sen. (Sharp & Connelly 2000: 6–12, 2001.)

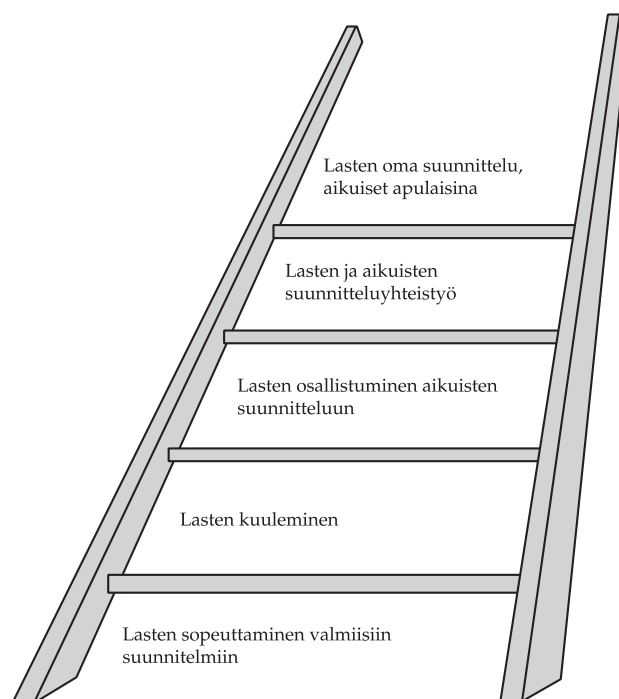
Arnsteinin asteikon anti voidaan pelkistää osallistumisen ja osallisuuden valtakysymykseksi: ”Kuinka paljon kansalaisella on valtaa suhteessa organisaatioon?”²⁰ Osallistumisen ja osallisuuden mittaaminen ei kuitenkaan ole näin yksinkertaista. Arnsteinin määrittelemä osallistumisen korkein aste eli itsenäinen toimivalta päätöksenteossa johtaa ajatukseen, että aikuisten on tehtävä itsensä täysin näkymättömiksi nuorten projekteissa. Se, että aikuiset eivät saisi osallistua nuorten projekteihin, koska silloin ei päästä todelliseen osallisuuteen, on harhänäkemys, joka pahimmallaan estää nuorten toimintaa tai saa aikaan ”epäonnistuneita” projekteja.

Asukkaiden oma-aloitteinen toiminta nähdään usein vastareaktion viralliselle päätöksenteolle. Entäs yhteistyö? Olisiko se mahdollista? Uusi kuntalakikinnan mahdollistaa esimerkiksi kunnan tuen asukkaiden vaihtoehtoiselle suunnittelulle. (Tutkimuspäiväkirja 24.4.2001.)

Horelli tutki lasten mukana oloa yhdyskuntasuunnittelussa ja käytti tutkimuksessaan Arnsteinin asteikosta sovellettua viisiportaista asteikkoa (kuvio 12). Ensimmäinen porras, lasten sopeutuminen valmiisiin suunnitelmiin, on hänen mielestään Suomessa vallitseva osattomuuden käytäntö. Toinen aste, lasten kuuleminen, merkitsee kaksisuuntaista informaation vaihtoa, mutta ilman lasten todellista päätöksentekoon vaikuttamista. Kolmas askel, lasten osallistuminen aikuisten suunnitteluun, on aikuisten ehdoilla tapahtuvaa suunnittelua, jossa lapsia käytetään eräänlaisena viiteryhmänä. (Horelli 1994: 39.)

Lasten ja aikuisten todellinen suunnitteluyhteistyö on Horellin mukaan sellaista, jossa kummatkin osapuolet tuovat tasavertaisesti näkemyksensä esiin, syn- teisiin pyrkien. Horellin esimerkkitapauksessa Kiteellä lasten osallistuminen ylsi Horellin arvion mukaan parhaimmillaan osallistumistikkaiden neljännelle

²⁰ Liitteeseen 6 on koottu tämän kappaleen osallistumisen ja osallisuuden arviointinäkökulmat.

KUVIO 12 Lasten suunnitteluun osallistumisen pienet tikkaat (Horelli 1994: 39)

askelmalle. Siinä ollaan hänen mukaansa siirrytty osallistumisesta osallisuuteen. (Horelli 1994: 39.)

Horellin, Kytän ja Kaajan mukaan ympäristökasvatuksen kokonaisvaltaisena tavoitteena voidaan pitää lasten ympäristökompetenssin lisäämistä. Siihen sisältyy kyky arvioida kriittisesti omaa kulttuuria sekä vaikuttaa siihen yhteistoiminnassa eri osapuolten kanssa. Osallistumisen tikapuuasteikolla arviointi on siinä mielessä tärkeää, että vain todelliset osallistumismahdollisuudet (kuten 2–3 ylimmäistä askelmaa) mahdollistavat minuuden rakentamisen ja ympäristökompetenssin kannalta tärkeät osallisuuden kokemukset. (Horelli, Kyttä & Kaaja 1998: 8–9.) Kytän mukaan, mitä korkeammalle kasvatustavoiteasteikolla mennään, sitä vaikeampaa on todeta hankkeen ja siinä annettun ympäristökasvatuksen vaikutuksia. Kytän mukaan hankkeiden aika on usein myös liian lyhyt, jotta mahdollisia käyttäytymisen ja valtaistumisen muuttumista ehdittäisiin nähdä. (Kyttä 1999: 33.)

Hart "Lasten ympäristöt" -tutkimusryhmästä New Yorkin yliopistosta käyttää samaa Arnsteinin tikapuumetaforaa kuvaamaan lasten aloitteellisuuden ja yhteistyön astetta heidän työskennellessään yhdessä aikuisten kanssa. Hartin mukaan yksinkertainen tikapuumetafora auttaa aikuisia pohtimaan, kuinka he voisivat tukea lasten osallisuutta niin, että lasten halujen ja taitojen ääriäidat saavutetaan. (Hart 1997: 40.) Tavoitteena ei ole, että lapset ja nuoret olisivat yksin päättäjinä ja toimijoina. Nuorten ja aikuisten välille tarvitaan vuorovaikutuksellinen kumppanuuden suhde. Nuoret tarvitsevat aikuisia motivoimaan:

Myöhemmin kerrottava lumilautahyppyriprojekti on esimerkki projektista, jossa nuoret olivat liian yksin. Lumilautahyppyri syntyi poikien omana työnä, mutta siitä ei heidän toivomallaan tavalla tullut kaikkien nuorten hyppyri, vaan se henkilöityi heidän omaksi hyppyriksi. Nuoret arvioivat jälkepäin, että aikuisia olisi tarvittu projek-

tissa motivoijiksi antamaan projektille positiivista energiaa. (Tutkijan ajatuksia lumilautahyppyriprojektista.)

Hartin mukaan ei ole tarpeellista, että lapset aina operoisivat iän, kulttuurin ja omien taitojensa mukaisilla tikkaiden ylimmillä askelmilla. Hänen mielestään on tärkeää muistaa valinnan mahdollisuus. Toiminnan tulisi olla suunniteltu niin, että jokainen lapsi voi halutessaan maksimoida osallistumisensa. Toisaalta Hart muistuttaa, etteivät lapset ehkä halua aina osallistua kaikkiin projekteihin maksimaalisesti kykyjensä rajoilla. Lapsi, joka kykenisi hyvin johtamaan projektia, voi olla tyytyväinen, kun kerrankin saa olla ohjattavana. Lapset haluavat työskennellä suunnitteluprojekteissaan rinnakkain aikuisten kanssa. Tämän pitäisi olla jokaisen yhteisön ja yhdyskunnan tavoitteena mieluummin, kuin pitää lasten äänet erillään. (Hart 1997: 42, 111.)

Barryn mukaan marginaaliin, eristykseen ja eduttomuuden tilaan joutuneet nuoret eivät voi, eivätkä halua saavuttaa muutosta yksinään, sillä päätöksenteossa ja neuvottelussa tarvitaan kumppaniaikuiden mukanaan tuomia asiantuntijuuden ja auktoriteetin sekä rahallisen, henkisen ja sosiaalisen tuen elementtejä. Ilman näitä saattavat nuorten muutosyritykset päätyä avuttomuuden tunteeseen, apatiaan ja pyrkimysten hylkäämiseen. Barryn mukaan osallistumisen analysoinnin valta-aspektit korostavatkin liikaa konfliktia yhteistyön kustannuksella ja siten kieltävät kumppanuusnäkökulman ongelmanratkaisuissa. Hänen mukaansa aikuisten pysyessä taustalla saattavat nuoret ehkä kokea tilapäistä osallistumisen tunnetta, mutta todennäköisesti he eivät koe itsenään voimaantuneeksi ja valtaantuneeksi (empowerment). Ilman hyvän tahdon, yhteistyön ja avoimuuden tuomaa luottamuksen ja kumppanuuden tunnetta voi nuorten ääni jäädä edelleen kuulematta. (Barry 1996: 7–11.)

Arnsteinin mittari kuvaa osallistumismuotoja vallankäytön kannalta. Siitosen mukaan Zimmermanin (1995) valtakäsite viittaa päätäntä- tai määräysvaltaan, kun sitä vastoin psykologinen "empowerment" on oman kontrollin tunnetta, oman ympäristönsä kriittistä tietoisuutta ja aktiivista kiinnittymistä siihen. Zimmerman tähdentää, että joissakin tapauksissa varsinainen vallan tai kontrollin saaminen ei ole välttämätöntä voimaantumisprosessissa, koska joissakin konteksteissa jotkut ihmiset eivät halua ottaa todellista kontrollia tai valtaa itselleen. Pikemminkin ihmiset haluavat saada mahdollisuuden perehtyä asioihin, olla taitavampia ja terveempiä sekä osallistua päätöksentekoon. (Siitonen 1999: 84–86.)

Abriouxin mukaan sosioekonomiset, poliittiset ja kulttuuriset tekijät määrittelevät kaikki osaltaan sitä, minkä asteinen osallistuminen on tietyssä kontekstissa mahdollista, minkä asteinen lasten osallistuminen on mahdollista ja millaisia menetelmiä voidaan käyttää. Osallisuuden asteita koskevat käsitteet ovat usein tulosta lasten osallistumisen kvantitatiivisesta tai kvalitatiivisesta mittaamisesta, kuten paljon käytetyt osallisuuden tikkaat. Abriouxin mukaan malli on kykenemätön ilmaisemaan lasten osallistumisen polkua useissa tilanteissa, erilaisissa konteksteissa. Tilanteissa, joissa yksilön oikeudet ovat rajatut, mikä tahansa aktiviteetti tai keskustelu, joka rohkaisee lapsia ilmaisemaan itseään, on käsitettävä askeleeksi kohti aitoa osallistumista. Osallistumisen tikkaiden perusteella tällaiset tilanteet saatetaan tulkita tilanteiksi, joissa on saavutettu minimaalisin lasten osallistumisen aste. (Abrioux 1998: 25–27.)

Sainion mukaan tärkeää on myös tutkia, minkä tyyppisiin päätöksiin kuntalaiset voivat vaikuttaa. Kunnalliset päätökset voidaan jakaa luokkiin, kuten pitkän aikavälin strategiset päätökset, lyhyemmän aikavälin taktiset päätökset, operatiiviset päätökset ja rutiinipäätökset. (Sainio 1994: 34.) Valtakunnallisen osallisuushankkeen väliarvioinnissa todetaan, että varsin monissa osallisuusprojekteissa osallisuusasiat ovat ruohonjuuritason toiminnan tai asukkaiden välittömän lähiympäristön asioita, mutta eivät välttämättä ”poliittisesti tärkeitä”. Poliittisesti merkitykselliset asiat käsittelevät suurta ihmisjoukkoa, ovat taloudellisesti merkittäviä, ovat lakisääteisiä tai ohjaavat kunnan tulevaisuutta huomattavasti. Viime kädessä poliittisesti merkityksellisiä asioita ovat ne, joita päättäjät ja media tiettyinä hetkenä tietyssä paikassa pitävät merkittävinä. (Vuorela & Veräväinen 1999: 33–34.)

Nuorten osallisuushankkeissa nuorten päätökset koskettavat nuorten tärkeinä pitämiä asioita. Nuorten osallisuustoiminnan yksi arvo ja tavoite on nuorten maailman kunnioittaminen:

Sivistystoimenjohtaja: Nuorten Ääni on nuoria varten. Nuorten pitäis pystyä elämään omaa elämäänsä, ja että ne asiat, joissa toimitaan, ne pitäis määritellä nuorten maailmassa. Että tämän toiminnan paras arvolähtökohta on se, että se arvostaa lasten ja nuorten maailmaa. Mitä se välttämättä tämmönen valtuustoajattelu ei arvosta, vaan se arvostaa ainoastaan sitä, että ne asiat ovat tärkeitä, jotka määritellään siellä lautakuntien listoilla ja valtuustojen listoilla ja muilla. Ja että tämmösen toiminnan kautta parhaimmillaan tulee tärkeäksi semmoset asiat, jotka eivät ole tärkeitä siellä listoilla. Eli se keinun paikan sijoittaminen tai jonkun muun. (Maalaiskunnan arvo- ja tavoitekeskustelu 1.)

Lasten ja nuorten maailmassa ei ole rutiinipäätöksiä ja hankkeet voitaisiinkin paremmin jakaa elinpiireittäin lähiympäristöä ja esimerkiksi koko kuntaa koskeviin hankkeisiin sekä akselilla välittömät–pitkän aikavälin hankkeet. Hartin mukaan haasteena lasten kanssa toimimisessa on, että tehdään toimintoja, jotka ovat saatavuttavissa. Lasten kanssa voi olla hyvä tehdä ensin pieniä projekteja lähellä lasten kotia, jotka valmistuvat muutamassa päivässä tai viikossa, ennen kuin siirrytään koko yhteisöä koskettaviin toimintoihin. (Hart 1997: 97.) Ajallinen aspekti välittömät hankkeet–pitkän aikavälin hankkeet tuli aikaisemmin esille Norjan Porsgrunnin mallissa, missä koulujen oppilaskunnat jakavat luokkien ehdottamat hankkeet välittömästi toteuttaviin hankkeisiin ja hanke-ehdotuksiin, jotka lähetetään jatkotyöstettäväksi kunnan eri hallintokunnille.

Sainion mukaan osallistumisen vaikuttavuuden kannalta on olennaista, mihin vaiheeseen päätöksentekoa kuntalaisten osallistuminen sijoittuu. Päätöksentekoprosessi pitää sisällään useita eri vaiheita. Päätöksenteon vaiheet voidaan jakotella seuraavalla tavalla: vireillepano, valmistelu, keskustelu, päätöksenteko, toimeenpano ja seuranta. (Sainio 1994.) Nuorten osallisuusprojekteissa nuorten pitäisi saada olla itse mukana päättämässä, missä vaiheessa ja miten kauan he osallistuvat. Osallisuusprojekteissa nuoret haluavat usein olla mukana ideoinnista toteutukseen ja arviointiin saakka.

Lumijärven mukaan kansalaisten suora vaikuttaminen edellyttää hallinnon avoimuutta. Kansalaisten vaikuttamisen astetta voidaan arvioida osallistumismahdollisuuksien ja -väylien määrällä, kansalaisten ja viranomaisten näkökulmien ja tavoitteiden yhtenevyydellä sekä sillä, miten kansalaisnäkökulma välittyy viran-

omaisen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Näiden lisäksi kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia päätöksentekoon voidaan Lumijärven mukaan kuvata kansalaisten vaikutuskokemuksista käsin, mikä hänen mukaansa antaa todennäköisesti luotettavimman kuvan vaikutuksesta kuin pelkät muodolliset hallinnon avoimuuden rakenteet ja järjestelyt. Kokemusten arviointi ei kuitenkaan ole ongelmatonta. Lumijärven mukaan vaikutuskokemusten arvioinnin ongelmana on se, että kansalaisten vaikutuskokemukset saattavat joissakin tapauksissa olla vailla tosiasiallista pohjaa. Vaikutuskokemukset saattavat perustua hetkelliseen vuorovaikutukseen, vähäisiin tai olemattomiin kontakteihin viranomaisen kanssa tai manipulatioon, jolloin vaikutusarvio jää absurdiksi. Lumijärven mukaan vaikutuskokemustutkimukseen tulisikin valikoida kansalaisryhmiä, joilla on omakohtaisia ja pitkäaikaisia kontakteja viranomaisten kanssa. (Lumijärvi 1987: 30–31.)

Itse pitäisin myös hetkellisiä vaikuttamisen kokemuksia tärkeinä, varsinkin, jos niistä jää pysyviä mielikuvia omista vaikuttamismahdollisuuksista. Tura määritteli konstruktivismin ja realismin rajoja käsittelevässä luennossaan sosiaalisen position paikaksi, jonka yksilö täyttää ja joka muovaa yksilön toiminnan mahdollisuuksia esimerkiksi sääntöjen, konventioiden, odotusten ja uskomusten avulla. Sosiaaliset positiot eivät Turan mukaan ole tilanteellisia konstruktioita vaan transtilanteisia – ne jatkavat olemistaan tilanteesta toiseen. Eli vaikka itse tilanne ei olisikaan enää päällä, voivat ominaisuuspositiot vielä olla. (Tura 2000.) Turan luento sai minut miettimään, millainen osallisuustilanteen pitäisi olla, jotta osallisuusominaisuudet syntyvät? Kuinka pitkä osallisuuskontakti tarvitaan, jotta ”osallisuuden tunne jää päälle” esimerkiksi nuoreen? Entä kuinka pitkäksi aikaa ”myönteistä” vaikutusta riittää? Kuinka lyhyt osallistuminen voi synnyttää osallisuutta? Riittääkö yksi kerta? Ja kuinka lyhyt?

Liitteeseen 6 on koottu edellä mainitut kirjallisuudesta löytyneet osallistumista ja osallistumisen vaikuttavuutta arvioivat näkökulmat. Liitteessä on myös arvioitu niiden soveltuvuutta nuorten osallisuuden laadun arviointiin.

4.2 Tuntuuko sinusta osalliselta? Ei-osallisuustarinat osallisuuden määrittäjinä

Tässä luvussa tutustutaan kuuteen nuorten kertomaan tarinaan kunnallisesta tosielämästä ja sovitellaan niitä edellisen kappaleen osallisuuden määritelmiin ja kysymyksiin. Kolme ensimmäistä tarinaa ovat vaikuttaneet osallisuuden määritelmääni jo tutkimusurani alusta lähtien ja niistä ensimmäinen on aiemmin julkaistu Nuorten Äänen menetelmäoppaassa (Flöjt 1999: 58–62). Ensimmäinen tarina kertoo kuinka Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni -ryhmä keskustelee jo valmistuneesta lentopallokenttäprojektistään. Toisessa tarinassa yksittäinen poika muistelee 10 vuotta aikaisemmin sattunutta mökkiepisodia. Kolmannessa tarinassa Nuorten Ääni -ryhmä kertoo, kuinka kävi aikoinaan laituriprojektissa. Ei-osallisuustarinat 4–6 kertovat nuorten osallisuusryhmän suhteesta aikuisten kuntaorganisaatioon ja havainnollistavat vuorovaikutuksellisen, osallisuutta tukevan toimintaympäristön tarpeellisuutta nuorten osallisuusprojekteissa. Tarinoiden taustatiedot ovat liitteessä 1.

Ei-osallisuustarina 1. "Kuinka rantalentopallokenttä tuli päivässä."

Tutkija: Kertokaa siitä rantalentopallokentästä. Miten se oikein tapahtui?

...

Tyttö: ...Vai oliko se silloin eka kerralla jo heti siellä?

Tyttö: Eiku. Mehän mentiin sinne vähän niinku sattumalta silloin...

...

Tyttö: Täällä vaan puhuttiin silloin, että Anja [entinen kulttuuri-nuorisosihteeri] oli kyläsoittanu johonkin paikkoihin ja sitten me suunniteltiin niitä, että joku tuo tolpat jostain. Siis niinku talkootyöthän siinä oli. Sitten mentiin sattumalta sinne, niin sehän oli siellä.

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Sitä paikkaa lähetettiin niinku varmistaa, että mihinkä...

Usea henkilö: Niin ...

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Nii se oli jo tehty. (naurahdus)

Tyttö:... että täällä on kenttä niinku ja sitte se Anja soitti sinne, että älkää nyt enempää tehkö sille kentälle, että nuoret maalaa tolpat. No mitä me tehtiin? Maalattiin tolpat, siinähan sitä olikin.

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Ei mitään niin.

Tyttö: ...vai leviteltiinkö me pikkasen hiekkaa?

...

Tyttö: Kumminkin niinku kaikki oli tehty, eikä me tietty mitään siitä.

...

Tutkija: Minkälainen fiilis teille jäi kentästä sitten kun te menitte kattoon?

Tyttö: Sehän oli niinku oikeestaan just niinku sen pitiki. Aika äimistyneitähän me oltiin, että ensin ei tapahdu mitään ja sitte eiku – ensin ei tapahtunut mitään, vaikka pitää vaikka mitä tapahtua ja sitte ku nimenomaan ei pyydetty, että ne ois, ett nimenomaan sanottiin, että me tehään se niinku ite. Ja sit se yhtäkkiä olikin siellä.

Tutkija: Miks te halusitte tehdä sen ite?

Tyttö: Koska se ois ollu kai niin helppo tehdä, tai sillai.

Tyttö: Eiks sekin ollu just jossain kesätöissä?

Tyttö: Niin.

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Tai sitte ois ollu ainaki helppo kokeilla ja aloittaa... (Tyttö: Niin justiin. Sillai.) sitä omaa toteuttamista.

Tutkija: Tota, kun joku sitten sanoi kunnantalolla, että eihän siinä ois ollukaan mitään järkeä, että nuoret kaivaa jotain lapiolla. Että aivan hölmö idea. Oottekste samaa mieltä, että se oli hölmö idea?

Tyttö: No ehkä se nyt kävi nopeemmin sitten niiltä ammattimiehiltä, mutta ei se nyt mun mielestä hölmökään idea ollut. Siihen ois jääny meiän käden jälki.

Tyttö: Ois ainakin voinu sanoa, että tuo on tehty itse käsin...

Tyttö: Niin, että toi on "nuorten tekemä".

Kulttuuri-nuorisotyöntekijä: (hiljaa) Onhan tuo kuitenkin nuorten ideoima.

Tyttö: Aikaansaannos...

Ei-osallisuustarina 2. "Tultiin koulusta kotia päin, niin koko mökki oli hävinnyt."

Matti: Joskus, mitä tästä nyt on melkein kymmenen vuotta takaperin, ei siitä nyt niin paljo oo, kuitenkin niin erääseenkin leikkipuistoon kunnan toimesta rakennettiin tämmönen sadesuoja, semmonen puurakennelma, missä oli katto ja penkkejä. Ei oikeestaan mitään seinää ja me sitten fiksuina ihmisinä saimme päähämme, että me siihen seinät rakennamme kokonaan ympäriinsä, ja haettiin sitten kaverin luota lautoja ja lyötiin seinät umpeen ja jätettiin yks väli siitä sitten kulkuaukoksi ja löydettiin sitten maaliakin siihen, semmosta oikein nätin vaaleensinistä, mitä lie, ja maalattiin se. Hetken aikaa oli se mökki siinä pystyssä ja kukaan ei siitä mitään sanonut ja sitten eräänä päivänä kunnan jotakin teknisen puolen, mitähän lie kunnossapitohenkilöitä tuli siihen paikalle ja kyselivät, että kuka tämän on tehnyt ja

näin pois päin. Ja sitten me kysyttiin, että jos pidetään koko puisto niinku puhtaana, silleen siivotaan kaikki roskat sieltä ja pois päin, että saadaanko me pitää se koppi siinä ja hehän sitten luvan siihen antoivat. Meni pari päivää ja tultiin koulusta kotia päin, niin koko mökki oli hävinnyt, ei ollu ku montut maassa, mistä oli sementtimöykkykin kaivettu ylös. Siinäpä se sitten. Mökin tarina.

Ei-osallisuustarina 3. "Lähetettiin tuonne kuntaan adressi."

Tutkija: Mitä hyvää on Nuorten Äänessä?

Tyttö: Me saahaan päättää Haapaniemen asioista vähän enemmän.

Tutkija: Kuin ennen? (Tyttö: Niin) Joo.

Poika: Oikeastaan niin.

Tutkija: Onks teillä vieläkin liian vähän valtaa?

Poika: Saahaan virallisesti kysyä, mutta saahaan virallisesti vastauskin.

Poika: Saahaan puhua virallisesti seinille.

Poika: Elikkä ei saaha vastauksia ollenkaan.

Poika: Saahaan puhua virallisesti seinille.

Poika: Ei vaan, nyt nykyään me sentään saahaan vastaus. Niinkun tässä aikaa se oli joskus vuonna miekka ja kypärä, kun me lähetettiin tonne kuntaan niin [laituri]adressi, että kerättiin niinku ympäri Haapaniemeä...se oli vissiin vuonna joskus -93, -92-93 vissiin, niin tuota ja sitten kirjoitettiin kirje mukaan, että jotta jos nyt vaikka mahdollisesti pistäs vastauksen hyvin äkkiä. Ikinä ei tullu vastauksia, mutta vuonna -98 kesällä sitten tuli laiturit. Ja sekin on ihan käteen tuo laiturit. Mutta nytten kun kuulutaan Nuorten Ääneen ja päästään vähän silleen niinku, vähän kyseleeseen tuolta kunnalta, niin saahaan vastauskin tai jotain tämmöstä. Jossain vaiheessa.

Näitä tosielämässä kuultuja esimerkkitarinoita voidaan intuition perusteella nimittää tarinoiksi ei-osallisuudesta, mutta millä perusteella? Yritin tapauskohtaisesti löytää tarinoista kuultavalle osattomuudelle perusteita aikaisemmin esitellyistä osallisuuden ja osattomuuden teorioista. Kaikille tarinoille löytyy liitteestä 6 kysymystä, jotka mittaavat tarinan osallisuutta jonkin yksittäisen dimension perusteella. Dimensio voi tarinan henkilöiden kannalta kuitenkin olla epärelevantti. Se, luokitellaanko osattomuuden syyksi se, että heillä itse asiassa on käytössään näin ja näin monta virallista vaikuttamiskanavaa, joita he eivät vain osanneet käyttää, tuskin lohduttaa tarinan henkilöitä. Yhdessä tarinassa tavoite eli rantalentopallokenttä tuli liian nopeasti ja ilman nuoria. Toisaalta maailma on täynnä tarinoita, joissa asiat tapahtuvat liian hitaasti ja nuoret ovat liiankin yksin projektiensa kanssa.

Kun yritin mahduttaa näitä tarinoita osallisuuden määritelmiin ja eri kysymysten dimensioihin, en saanut tarinoista otetta. Tai kun otteen sai, niin tuntui kuin olisi yrittänyt työntää yhtä suurta pyöreää möykkyä useiden pienten pyöreiden reikien läpi. Kun möykkyä muotoili eri aspektien mukaan, niin siihen tuli kuusi kulmaa. Ratkaisumallin ovi taas oli suorakulmion muotoinen. (Tutkijan päiväkirja 24.4.2000.)

Osallisuuden määrittelyn multidimensionaalisuuden on huomannut myös Wandersman, jonka mukaan osallistumista voidaan määritellä osallistumisympäristön luonteen (asukas-, työ-, vapaa-ajan- tai koulutusympäristö) ja osallistumiskontekstin laajuuden (kaupunginosa, kaupunki, alue, valtio) mukaan. Osallistuvan tahon organisaatorakenteella on myöskin Wandersmanin mukaan merkitystä. Samoin sillä, keitä osallistujat ovat ja millainen rooli heillä itsellään osallistuvassa yhteisössä on. Lyhyesti sanottuna osallistumista määrittelevät osallistumisen teh-

tävät ja päämäärät, konteksti ja mittasuhteet, osallistumisaste toiminnan suunnittelussa, sekä osallistujan tyyppi, osallistumisen tyyppi ja käytetty osallistumistekniikka. (Wandersman 1981: 31, 41–47.)

Osallistumisen vaikuttavuuden arviointi on Paldaniuksen (1992) mukaan vaikeaa ja usein yksiselitteinen vaikuttavuuden arviointi on täysin mahdotonta. Syynä tähän on se, että muutokset yhteiskuntapolitiikassa, esimerkiksi vallitsevassa mielialiteessä tai julkisen vallan päätöksissä, ovat useimmiten hyvin monen erilaisen tekijän tulos. Wandersmanin (1981: 48–50) mukaan vaikuttavuus on voimakkaasti sidoksissa siihen, millaisten tavoitteiden suhteen ja kuka vaikuttavuutta arvioi.

Viirkorven paljon lainatun osallisuuden määritelmän mukaan osallisuus perustuu mukana olevien toimijoiden tietämiseen, sitoutuvaan vastuunottoon ja vaikutusvaltaan. Viirkorven osallisuuden määritelmän mukaan toimijoiden tietäminen tarkoittaa yhteisen tietämyksen jakamista eli sitä, että toimijat saavat käyttöönsä tarpeelliset tiedot ja ymmärtävät niiden merkityksen, mutta lisäksi myös saavat omat näkökantansa toisille osapuolille tiedoksi ja ymmärrettäviksi. Toimijoiden sitoutuminen on kärjistäen ilmaistuna sitä, että käsite ”osallistuminen” tarkoittaa mukana oloa usein toisten määrittelemässä tilanteessa, ilman omakohtaista panosta asiaan. Osallisuus taas merkitsee omakohtaisesta sitoutumisesta nousevaa vaikuttamista asioiden kulkuun ja vastuunottamista seurauksista. Toimijoiden vaikutusvalta taas on kyvykkyyttä vaikuttaa tapahtumien kulkuun. (Viirkorpi 1993: 22–24.)

Osallisuuden määritelmät ovat kuitenkin unohtaneet mainita sen, että ihminen, joka osallistuu ja joka tarinan kertoo, voi kertoa itse, tuntuuko hänestä osalliselta. Narratiivisen lähestymistavan mukaan omasta elämästään kertomisen prosessi on perusta koko identiteetille. Holman ja Aaltosen mukaan Gergen ja Gergen (1988) tarjoavat termiä ”self-narrative” viittaamaan yksilön selontekoon itselleen relevanttien tapahtumien suhteista ajan kuluessa. Kehitellessään self-narratiivia yksilö yrittää löytää koherentit yhteydet eri tapahtumien välille. Se on luonnollinen elämäntarinan tuotos. (Holma & Aaltonen 1999a: 308.) Hännisen mukaan kerrottu tarina esittää ihmisen sekä subjektina että objektina, niin aloitteellisena toimijana kuin tapahtumien kohteena. Tarina kertoo paitsi, mitä ihminen teki, myös sen, miten hänen kävi. (Hänninen 1994: 176.) Aaltosen mukaan tarinalla viitataan ihmisten omaan käsitykseen suhteestaan maailmaan, siihen, kuka hän on ja mihin yhteisöön hän kuuluu. Kertojan sisäisestä tarinasta kiinnostuttaessa yritetään tehdä tulkintaa siitä, miten kertomus kuvaa kertojan minä-maailma-suhdetta. (Aaltonen 1998: 44, 49; vrt. Hänninen 1996.) Laitisen mukaan tarinoiden avulla ei ainoastaan luoda järjestystä ja merkitystä aiemmille elämäntapahtumille, vaan myös eletään tässä ja nyt. Niinpä ei toki ole yhdentekevää, millaisen tarinan päähenkilönä kertoja itsensä näkee. (Laitinen 1998: 40.) Näiden kolmen ei-osallisuustarinan kertojat olivat pettyneitä, koska heistä tuntui muun muassa, että asioita päätettiin muualla, heistä tuntui, että heidän adressiinsa ei reagoitu ja heistä tuntui, että muut tekivät heidän projektinsa. He eivät olleet tarinoissa päähenkilöitä.

Oman määritelmäni mukaan osallisuus on nimenomaan osallisuuden tunnetta, joka paljastuu nuorten tunteista, tiedoista, tarinoista ja paikallisista diskursseista. Millainen on osallisuuden tunne? Nuorten tarinoista (ei-osallisuustarinat 1–3) on pääteltävistä osallisuuden olevan sitä, että asiat tapahtuvat osallisen tun-

netasolla. Osallisuuden tunnetta kuvaavat mielestäni hyvin sanan "empowerment" suomalaiset käännökset voimaantuminen²¹ ja valtautuminen,²² jotka kuvaavat osallisuuden tunteessa yhdistyvää tunnetta ja kompetenssia. Nuori tuntee pätevyyttä ja pitää itse omaa rooliaan merkittävänä. Pätevyyden tunne ja oman roolin arvostaminen tuo hänelle kompetenssia tuoda ilmi hänen toiminnalle asettamiinsa intentioita ja odotuksia sekä arvioida niiden toteutumista osana yhteisöä. Siitosen mukaan Zimmerman (1995: 583) pitää voimaantumisprosessia prosessina, jossa ihmiset luovat tai saavat mahdollisuuden kontrolloida omaa kohtaloaan ja vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin. Ne muodostuvat sarjasta kokemuksia, joiden kautta yksilöt oppivat näkemään päämääriensä samankaltaisuuden ja mahdollisuutensa saavuttaa nämä päämäärät sekä pääsemään käsiksi resursseihin ja hallitsemaan niitä, ja joiden kautta ihmiset, organisaatiot ja yhteisöt pääsevät elämänsä herroiksi. (Siitonen 1999: 89.)

Hannulan mukaan ihminen on subjekti (agent) silloin kun hänellä on valtaa vaikuttaa omaan päivittäiseen elämäänsä omien ideoittensa, arvojensa, mielenkiintojensa ja pelkojensa mukaisesti. Joskus pelkkä yritys vaikuttaa riittävä subjektiivuuteen, jos vain yrityksen ja ihmisen arvojen välillä nähdään yhteys. Hannulan mukaan subjektiutta ei voida pitää itsestäänselvyytenä. Eri elämänsä vaiheissa subjekti voi itse asiassa hyvinkin helposti lakata olemasta subjekti. Voidaan sanoa, että subjektiivudella on yhden elämänkerran aikana monta kuolemaa ja heräämistä. Mikä sitten on riittävä vaikutus eli se kriteeri, jonka perusteella subjektiivuuden olemassaolo määritellään, se jää Hannulan mukaan subjektin itsensä arvioitavaksi ja päätettäväksi. Toisaalta myös muilla on asiaan sanottavansa, yksinkertaisesti siitä syystä, että arviot subjektiivuudesta eivät synny vakuumpaketissa, vaan vuorovaikutuksessa ympäristöönsä. Siksi arvioinnit ja relevanttisuus siitä, kuka on saavuttanut subjektiivuuden ja kuka ei, tulisi keskustella ja kyseenalaistaa. (Hannula 1997a: 17.)

Lehtisen mukaan lasten toimijuus (agency) on saanut keskeisen käsitteen aseman uudessa lapsuustutkimuksessa. Se on avainasemassa yhteiskuntatieteellisesti suuntautuneen tutkimuksen lapsuuden määrittelyssä. Lasten toimijuudes-

²¹ Siitonen tutki väitöskirjassaan luokanopettajaksi opiskelevien ammatillista kasvua. Tutkimuksen ydinkäsitteeksi nousi sisäinen voimantunne, jonka Siitonen tulkitsempowerment-käsitteen synonyymiksi. Siitonen tuli yhdessä Robinsonin kanssa siihen tulokseen, että suomennos voimaantuminen vastaa parhaiten empowerment-käsitteeseen keskeisesti sisältävää, ihmisestä itsestään lähtevää voimaantumisprosessin luonnetta. Siitosen mukaan suomalaiset tutkijat käyttävät empowerment-käsitteen suomennoksessaan perusteena valttai voimakäsitettä, joskin painopiste on nyt siirtymässä valtakysymyksistä voimaantumisen ongelmaan. Tähän on ollut vaikuttamassa erityisesti työssä uupumisen ja jaksamisen ongelmat, tarve oppivien organisaatioiden kehittämiseen, luovuuden ja riskinotto-kyvyn painottuminen sekä ongelmat hyvinvointiyhteiskuntien ylläpitämisessä. (Siitonen 1999: 83, 86; Siitonen & Robinson 1998: 176-177.)

²² Käsitteestä empowerment käytetään Suomessa myös käännöstä valtautuminen, jolloin se korostaa toimintaa mahdollistavia valtarakenteita yhteisössä, siinä missä voimaantuminen yksilöstä lähtevää sisäistä voimantunnetta. Antikainen kävi mielenkiintoisen keskustelun alun alkaen naistutkimuksessa käytetyn empowerment-käsitteen suomennoksesta naistutkijoiden kanssa, jolloin keskustelussa varmistui, että empowerment ei tee eroa kykenevyyden ja hallinnan välillä, ja se voi sisältää myös mukautumisen tai integraation merkityksen. Siten sillä on useita suomennoksia: toimintakykyistyminen, toimintakykyistäminen, voimistuminen, voimistaminen, vahvistuminen, vahvistaminen, täysivaltaistuminen, täysivaltaistaminen. Antikaisen mukaan kielentutkija suositteli valtautumisen ja valtauttamisen käsitettä. (Antikainen 1998: 201.) Valtautumistermiä käyttävät mm. myös Horelli, Kyttä & Kaaja (1998). Horelli listaa englanninkielisessä lasten suunnitteluprojekteja koskevassa artikkelissaan valtautumisen lasten projekteissa oppimien asioiden listaan, uusien sisältöjen ja uusien kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen rinnalle. Horellin mukaan lasten omakohtainen valtautuminen tapahtuu oman projektin toteuttamisessa ja arvioinnissa. (Horelli 1998: 193.)

sa on kyse niistä voimavaroista, joita lapsilla on hallussaan ja käytössään eri tilanteissa ja miten he niitä käyttävät. Keskeisiksi kysymyksiksi ovat nousseet, miten toimijuus rakentuu ja toteutuu, miten lapset toiminnallaan vaikuttavat omaan ja kanssatoimijoiden elämään sekä miten lasten toiminta itsessään muovaa lapsuusinstituutiota ja itse lapsuutta. (Lehtinen 2000: 8.) Lasten toimijuuden käsitteellä on tärkeä merkitys osallisuuden määrittelyssä. Lapsia voidaan huomioida esimerkiksi kunnallisessa päätöksenteossa pitämällä varta vasten huolta kunnanvaltuuston päätösten lapsinäkökulmista ja lapsiystävällisyydestä. Aikuisten toteuttamana päätösten lapsiystävällisyyden arviointi ei sinänsä lisää lasten itsensä toimijuutta. Osallisuutta määriteltäessä onkin pystyttävä erottamaan esimerkiksi lasten parhaan ajattelu ja lasten kuuleminen, mikä ei sellaisenaan synnytä lapsissa toimijuutta, lasten varsinaisesta toimijuudesta.

Osallisuustoiminnan järjestäminen voidaan nähdä nuorten subjektiusterapiana. Komulaisen mukaan tarinan narratiivinen käänne voi tapahtua myös niin sanotun tarinaintenteetin tasolla: siinä, millaiseksi ihmiseksi kertoja sanavalmuillaan itsensä kuvaa. Selvimmin tällaiset muutokset tarinassa ovat huomattavissa tarinoissa käytettyjen puhetapojen ja metaforien muutoksina, vaihteluina ja ristiriitaisuuksina. Narratiivinen käänne muuttaa tarinan päähenkilön kokemuksellisen, toiminnallisen tai sosiaalisen elämänulottuvuuden uudeltaisiksi. (Komulainen 1998: 61.) Hänninen ja Valkonen viittaavat Mattinglyyn (1991, 1994), jonka mukaan arjen tapahtumat ja puhutavat muovaavat ihmisen käsitystä itsestään esimerkiksi "toimijana" tai "potilaana", "uhrina" tai "sankarina", ja tarjoavat ihmiselle aineksia oman toimintansa ymmärtämiseen tai tulevaisuuden mahdollisuuksiensa hahmottamiseen (Hänninen & Valkonen 1998: 11). Holman ja Aaltonen mukaan terapian tarkoitus on auttaa potilaita "kirjoittamaan tarinansa uudelleen" erottamalla heidän elämänsä tarinoista, jotka köyhdyttävät ja alistavat heitä ja rohkaista heitä elämään vaihtoehtoisten tarinoiden mukaan (Holma & Aaltonen 1999a: 309). Holma viittaa White ja Epstoniin (1990), joiden mukaan ihmiset pääsevät käsiksi uuteen kapasiteettiin puuttua omaan elämäänsä ja suhteisiinsa muuttamalla vanhojen tarinoidensa esitystä. White ja Epston kutsuvat tätä ilmiötä määräysvallan palautumiseksi. Määräysvallan palautuminen synnyttää refleksiivisyyttä, tietoisuutta prosessista, jossa ihminen on samaan aikaan sekä esittäjä että oman esityksensä yleisöä. Jokaisen esityksensä myötä yksilö tekee valintoja siitä tarinoiden moninaisuudesta, joita läsnä oleva kulttuuri tarjoaa. Näissä tarinoiden esityksissä piilee yksilön toimijuus ja määräysvallan palautuminen. (Holma 1999: 18.)

Siitosen mukaan voimaantuminen on loppujen lopuksi ihmisestä itsestään lähtevä prosessi eikä voimaa voi antaa toiselle. Se on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, jota ei tuota tai aiheuta toinen ihminen. Siitosen mukaan voimaantuneen ihmisen ominaisuuksista on erittäin vaikea laatia sellaista määritelmää, jota voitaisiin käyttää perustana voimaantuneen ihmisen ominaisuuksien mittaamisessa tai arvioimisessa. Tämä johtuu siitä, että voimaantumisen ominaisuudet ilmenevät eri ihmisissä eri ominaisuuksina; käyttäytymisenä, taitoina, ja uskomuksina ja voimaantumisen ominaisuudet voivat myös vaihdella, myös voimakkuusasteeltaan, ympäristön ja ajankohdan mukaan. (Siitonen 1999: 93, 97.)

Ihmisten valtautumista koulutuksen tai merkittävien oppimiskokemusten avulla tutkinut Antikainen toteaa, että valtautuksen käsite on kovin yleinen ja on

pystyttävä hyvin tarkkaan määrittelemään, minkä suhteen valtautumista tarkastellaan. Antikaisen mukaan valtautumista on vaikea erottaa vaikkapa kehityksen, aikuistumisen tai kypsymisen tapahtumakuluista, jotka kuuluvat periaatteessa jokaisen elävän ja kokevan yksilön elämään. Kolmanneksi käytössä ei ole sellaista aineistoa, josta alistuksen rakenteita voisi tutkia. Antikainen valitsikin metodikseen induktiivisen, mahdollisimman selvien tai kiistattomien tapausten poimimisen, joista voi sanoa, että ainakin näissä tapauksissa kysymys on valtautumisesta kouluttautumisen tai oppimiskokemusten kertymisen avulla. (Antikainen 1996: 274.)

Omassa osallisuuden määrittelyssäni olen lähtenyt menetelmällisesti samoille linjoille Antikaisen kanssa. Siinä, missä Antikainen poimii kiistattomia esimerkkejä valtautumisesta, olen poiminut kiistattomia esimerkkejä ei-osallisuudesta – siitä, mitä osallisuus ei ainakaan ole. Huomasin, että osallisuus on osallisuuden tunnetta, jonka tunteen ja kompetenssin yhdistelmää kuvaavat käsitteen empowerment suomennokset voimaantuminen ja valtautuminen. Erotuksena osallisuuselämyksistä esimerkiksi kulttuurisessa toiminnassa on osallisuus nuorten vaikuttamisprojekteissa sitä, että nuorelle syntyy vaikuttamistoiminnassa ja sitä kuvaavassa tarinassa voimaantuneen/valtautuneen subjektin positio, mikä tarkoittaa sitä, että nuorella on pätevä subjektin rooli vaikuttamistoiminnan kaikissa vaiheissa ideoinnista toteutukseen ja arviointiin, ja että tämä nuoren saavuttama voimaantuneen/valtautuneen subjektin positio säilyy toiminnan/tarinan loppuun asti. Tämä nuorten vaikuttamisosallisuus voi toteutua niin kulttuurisen, elinympäristöllisen, liikunnallisen kuin esimerkiksi poliittisenkin nuorisotyön kontekstissa.

Antikainen kutsuu merkittäväksi oppimiskokemukseksi yksilön sellaista oppimiskokemusta, jolla on hänen elämänkulkuaan ohjaava ja/tai identiteettiään muuttava tai vahvistava vaikutus ja merkitys. Antikaisen mukaan nuorten valtautuminen sisältää muutoksen yksilön itsemäärittelyssä ja osallistumisen kautta tapahtuvan muutoksen ympäristössä. Tämä muutos voi olla Häyrysen (1984) termein luovaksi aikaansaannokseksi tunnistettava tuotos, kuten työn tai toiminnan tulos tai uusi merkitys. (Antikainen 1998: 200–201.) Nuorten osallisuudessa tuotoksia ja toiminnan tuloksia tärkeämpiä ovat nuorten vaikuttamisryhmien toiminnassa syntyneet osallisuuden kokemukset ja elämykset, jotka voidaan luokitella Antikaisen määrittelemiksi merkittäviksi oppimiskokemuksiksi. Se, muodostuuko nuorten osallisuusprojektista nuorelle positiivisesti merkittävä oppimiskokemus, riippuu paljolti siitä, miten kuntaorganisaatio nuorten projekteissa toimii. Tukeeko kunnan toiminta nuorten osallisuutta? Seuraavassa kappaleessa lähestytään osallisuutta tukevan kuntaympäristön ominaisuuksia nuorten kertomien uusien ei-osallisuustarinoiden avulla.

Siitosen (1999: 86) mukaan yksilön äänen kuuleminen on keskeisiä asioita voimaantumisprosessissa. Antikaisen mukaan valtautuminen tarkoittaa sosiaalisten rakenteiden muutosta, alistavien rakenteiden murtamista ja ennen kaikkea yksilön toimijuuden lisääntymistä. Valtautumisprosessi voi tarkoittaa henkilön maailmankuvan tai kulttuurisen ymmärryksen avartumista, henkilölle tarjolla olevien sosiaalisten identiteettien tai roolien alan laajenemista tai henkilön ”äänen” vahvistumista niin, että hän rohkenee osallistua keskusteluun ja mahdollisesti jopa murtaa vallitsevia keskustelun ja kanssakäymisen muotoja. (Antikainen 1996: 253–254.)

Hannulan mukaan meillä on valta kertoa omaa elämäämme, tulkita tapah-
tumia ja ajatuksia. Kertomalla pyrimme muokkaamaan omaa tarinaamme ja itse-
ymmärrystämme siten, että kertomusten osaset olisivat niin kuvailtu, että ne vas-
taavat mahdollisimman pitkälle meidän kulloinkin parhaaksi katsomiamme
arvoja, intressejä, toiveita ja myös pelkoja. Hannulan mukaan tarina-mallin lähtö-
kohta on se, että kun tutkimme henkilöiden keskeisille käsitteille antamia sisältö-
jä ja painotuksia, on mahdollista näiden perusteella hahmottaa, miten kukin hen-
kilö mieltää ja ymmärtää itsensä – eli minkälaista tarinaa hän kertoo itsestään,
ympäristöstään, roolistaan ja paikastaan siinä. (Hannula 1997b: 59, 212.) Tarinan-
kertominen toimii ilmaisukanavana omalle osallisuudentunteelle. Nuori purkaa
tarinassa auki vaikuttamistoiminnalleen asettamansa intentiot ja tavoitteet ide-
oinnista toteutukseen ja arviointiin ja samalla ilmaisee, miten nämä intentiot ja
tavoitteet toteutuivat. Tarinasta voi päätellä, kuinka tietoinen ja osallinen tarinan-
kertoja projektinsa eri vaiheissa oli.

Osallisuuden määritelmäni on siis:

Osallisuuden tunnetta kuvaavat hyvin sanan empowerment suomalaiset käännökset
voimaantuminen ja valtautuminen, jotka kuvaavat osallisuuden tunteessa yhdistyvää
tunnetta ja kompetenssia. Nuori tuntee pätevyyttä ja pitää itse omaa rooliaan merkittä-
vänä. Pätevyyden tunne ja oman roolin arvostaminen tuo hänelle kompetenssia tuoda
ilmi hänen toiminnalle asettamiaan intentioita ja odotuksia sekä arvioida niiden toteu-
tumista osana yhteisöä. Osallisuuden mittari on se, kuinka hyvin nuori pääsee osalli-
susprojektissa ja siitä kertovassa tarinassa sisälle voimaantuneen ja valtautuneen toi-
mijan positioon, kuinka hyvin kertoja kokee osallisuutta tarinan kaikissa vaiheissa ja
kuinka hyvin nuoren saavuttama osallisen positio säilyy projektin/tarinan loppuun
asti.

4.3 Osallisuutta mahdollistavan toimintaympäristön piirteitä

Niirasen mukaan osallistaminen voidaan ymmärtää lähinnä menettelytavoiksi ja
toimintamalleiksi, joilla annetaan mahdollisuus ja tilaa vaikuttavalle osallistumi-
selle. Se muodostaa osallistumisen kokemusten kanssa vastavuoroisen prosessin,
jonka myötä kuntalaiset voivat, kiinnostuksensa mukaisesti, osallistua eri rooleis-
saan: kuntalaisena, äänestäjänä, palvelun käyttäjänä tai asiakkaana. Osallistaminen
tarkoittaa siis kiinnostuksen herättämistä, viestintää, mahdollisuuksien ja osallistu-
miskanavien avaamista, tilan tekemistä, osallistumisen valmiuksien parantamista
sekä osallisuuden, kuulumisen ja yhteisöllisyyden kokemusten tukemista. (Niira-
nen 1997: 137–188.) Sotaraudan mukaan mahdollistamista voidaan tarkastella kä-
sitteen ”empowerment” näkökulmasta, jolloin tavoitteena on antaa ihmisille suu-
remmat valinnan mahdollisuudet, parempi kontrolli omasta ympäristöstään ja
kohtalostaan. Sotaraudan mukaan kunnan tehtävä on edistää itsekunnioitusta,
omatoimisuutta ja itseorganisoitumista, mutta ei niin, että kunta vetäytyy kaikesta
vastuusta. Mahdollistaminen merkitsee selvästi syvällisempää ja laadullisesti uu-
denlaista suhdetta hallinnon ja kuntalaisen välillä. (Sotarauda 1996: 76–77.)

Nuorten kertomat tarinat eivät kerro vain nuorten kertomista ei-osallisuus-
den tunteista, vaan välittävät tietoa toimintaympäristön suhtautumisesta nuoriin
ja nuoret poissulkevista toimintatavoista. Tarinoista välittyy nuorten ryhmän ja

ympäristön vuorovaikutuksellinen suhde. Toimintaympäristön vuorovaikutuksellisuutta on tutkittu paljon esimerkiksi asiantuntijuuden kehittymisen mahdollistajana. Esimerkiksi Karila näkee asiantuntijuuden ja sen kehittymisen kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä. Asiantuntijuus rakentuu, toteutuu ja kehittyy yksilön ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa. Karilan tutkimuksen huomio on siten suuntautunut ympäristöön, yksilöön sekä niihin tekijöihin, jotka välittävät yksilön ja ympäristön välistä vuorovaikutusta. (Karila 1997: 13.)

Nuorten käsitykset omasta osallisuudesta ja mahdollisuuksista toimijana eivät ole staattisia, vaan ne muuttuvat tilanteesta toiseen. Siitonen viittaa Fordiin (1992), jonka mukaan asetettuihin tai henkilön itsensä asettamiin päämääriin pyrkimiseen vaikuttavat ratkaisevasti henkilön henkilökohtaisten kykyuskomusten lisäksi uskomukset ympäröivien kontekstuaalisten tekijöiden ja olosuhteiden tarjoamista mahdollisuuksista. Fordin mukaan kontekstiuskomukset ovat arvioita siitä, onko ihmisellä toimintaa mahdollistava vastaanottavainen ympäristö, jota tarvitaan tukemaan tehokasta toimintaa. Jos ihminen aistii kontekstinsa epäluotettavaksi ja yhteistyöhaluttomaksi, käyttäytymisepisodin aikomukset tyrehtyvät. Tiivistetysti voisi sanoa, että kontekstiuskomusten käsite painottaa kontekstin mahdollistavaa ja myötämielistä merkitystä ihmisen päämäärän saavuttamisen prosessissa. (Siitonen 1999: 101, 113–114.)

Millaisia vapausasteita osallisuusympäristö antaa nuorille? Vapaasti soveltaen (Sotarauta 1996: 34–35; Ohmae 1983: 59) vapausaste voidaan määritellä siksi yksilön päätäntävalta- ja toimintatilaksi, joka jää toimintaympäristön rajoitteiden, mm. lainsäädännön, hallinnollisen käytännön, henkisten ja materiaalien rajoitteiden sisälle. Ulvinen on pohtinut eri auttamisorganisaatioiden avun ja nuoren kohtaamista, jolloin keskeisiä kysymyksiä ovat:

- Mitä nuorelta vaaditaan?
- Mitä hänelle luovutetaan?
- Mitä hän ottaa?

Ulvisen mukaan kyse voi olla koulusta, muusta auttamisinstituutiosta tai erillisistä syrjäytymisvaarassa oleville nuorille suunnatuista projekteista ja aina on taustalla tiettyjä normatiivisia oletuksia, jotka tulevat esille nuoreen kohdistuvina vaatimuksina. Toisaalta ympäristö tarjoaa nuorelle tiettyjä toimintamahdollisuuksia, hänelle luovutetaan tiettyjä vapauksia tai tarjotaan tietynlaista tukea, jotka nuori joko ottaa tai jättää ottamatta vastaan. (Ulvinen 1998: 74–75.)

Se, mitä nuorten tarinat paljastavat toimintaympäristöstä, kiteytyy kysymykseen: Millaisen roolin nuori olisi halunnut ja millaista roolia nuorelle on tarjottu? Osallisuuden toimintaympäristöä voidaan tarkastella mallitarinavertauksella. Hännisen ja Valkosen (1998: 5) mukaan mallitarinakäsitteellä tarkoitetaan tarinoita, joiden mukaan kulttuurissa tai yhteisössä yleisesti hahmotetaan jotakin tiettyä tilannetta ja jonka mukaan kunkin tähän tilanteeseen joutuvan oletetaan ajattelevan ja toimivan. Saarenheimon mukaan MacInture (1981: 199) on sanonut: ”Me elämme sosiaalisessa todellisuudessa, joka koostuu valmiista kulttuurisista mallitarinoista. Emme ole luoneet niitä itse, vaan pikemminkin yritämme sovittautua niihin.” (Saarenheimo 1997: 74.) Osallisuuskin voi olla vain valmis tarina, oletamme, että kun me aikuiset teemme näin, annamme rahaa ja kokoamme nuoret yh-

teen, nuoret toimivat noin ja noin, vastaavat odotuksiamme ja osaavat arvioida suoritustaan näin ja näin hyvin. Nuori yrittää sovittautua aikuisten luomiin raameihin.

Mitä nuorelle osallisuusprojekteissa luovutetaan? Nuoret kertovat ei-osallisuustarinoissa 4–6 osallisuusympäristöistä, joiden vuorovaikutustilanteet ovat vajaita ja ilmaan jää kysymys, ovatko aikuiset pohtineet, mitä osallisuus tarkoittaa ja ovatko he itse asiassa valmiita kohtaamaan nuoret ja nuorten tarinat ja tekemään asioita yhdessä nuorten kanssa? Vuorovaikutus alkaa kohtaamisesta, jossa luodaan vuorovaikutussuhdetta. Nuorten ja aikuisten osallisuustoiminnan arvojen ja tavoitteiden pohtiminen johdatteli nuoret keskustelijat kertomaan kaksi eri tarinaa suhteestaan ja kontakteistaan aikuisiin kunnan päättäjiin ja virkamiehiin (tarinat 4 ja 5). Ensimmäinen tarina on epäily siitä, ottavatko aikuiset nuoret ja nuorten projektit tosissaan. Muista tarinoista poiketen tämä tarina ei liity projektin toteuttamiseen, vaan nuoren epäilyyn oman toiminnan pätevyydestä ja arvostuksesta. Toinen tarina kertoo, kuinka nuoret kävivät kertomassa aikuisille valtuuston kokouksessa kouluruokailun kehittämistarpeesta ja kuinka aikuiset sitten vierailivat koululla. Aikanaan kerrottava kolmas osallisuusympäristöä hahmottava tarina (tarina 6) kertoo, kuinka nuorten ryhmän ja aikuisten tukijoiden odotukset ja toimintatavat eivät osuneet yksiin osallisuustoiminnan missään vaiheessa. Tarinoiden osanottajaprofiilit ovat liitteessä 1.

Ei-osallisuustarina 4. ”Ottaako ne aikuiset meidät tosissaan?”

Poika: Miten kun sä oot haastatellut noita aikuisia, niin ottaako ne sen tosissaan, tän meidän jutun? Ei se ainakaan tuolla aina näytä, ne jotkut, en nyt mainitse nimeä, jotka siellä leikkelee kynsiä ja sitten kun siltä kysytään jotakin, niin saattaa olla silloin asiallinen, mutta...

Tutkija: Ai siis siellä Pikkuparlamentin kokouksessa, niinkö?

Poika: Siellä yksi, mitkä ne istuu, kun me istutaan siinä ja sitten se puheenjohtaja siellä istuu ja sitten, mitkä ne on ne?

Tutkija: Onko teille tullut tunne, että opettajat ei ota vakavasti vai valtuutetut vai kummastakin?

Poika: En mä tiedä ketä ne siellä on, onko ne valtuutettuja, vai mitä ne on? Ne, jotka istuu siellä reunalla.

Poika: Ei kun ei ne valtuutettuja, kun ne on näitä...

Tyttö: Kunnan...

Tutkija: Kunnan näitä virkamiehiä?

Kaikki: Niin, just niitä.

Ensiksi on tärkeää opetella kuuntelemaan, miltä nuoresta tuntuu. Yllä olevan tarinan nuorista kertojista tuntuu, etteivät aikuiset ota tosissaan heidän juttuaan. Kun lapsesta tai nuoresta tuntuu joltakin, ei sitä tunnetta voi väittää vääräksi tai syyttää sitä, että nyt ei lapset ja nuoret ymmärtäneet oikein. Aikuisten tulee pysyä muuttamaan toimintaansa nuorten subjektiutta kunnioittavaksi, oli kyse sitten verbaalista tai nonverbaalista viestinnästä tai itse toiminnasta ja työskentelytavoista.

Erään kunnan puutarhuri kertoi, kuinka hän otti kaikkien oppilaiden pihasuunnitelmat huomioon omassa suunnitelmassaan, että hänen mielestään osallisuus oli onnistunutta. Ja samaan aikaan lapset olivat pettyneitä, kun heidän mielestään heidän ideoi-

taan ei ollut otettu huomioon ollenkaan. Itse asiassa kaikki ideat olivat suunnitelmassa, mutta kukaan lapsista ei kyennyt enää tunnistamaan omaa ideaansa kaikkien muiden joukosta. (Tutkimuspäiväkirja.)

Dahlbergin ym. mukaan oman tietämyksen voi laittaa toiseuden päälle kuin valmiin kartan, jolloin toiseudesta kuullaan vain se, mitä sieltä odotetaan kuultavaksi. Heidän mukaansa Baumanille (1993: 34) keskeisin postmodernin moraalin erityispiirre on toiseuden haaste; vastuu toiseudesta. Suhde toiseuteen dialogin kautta on tarpeellinen osa kohtaamista, kuten on kuuntelun taito – kuunnella toiseutta heidän omasta asemastaan ilman, että laittaa oman tietämyksen heidän päälleen. (Dahlberg ym. 1999: 38.) Toiseuden kunnioittaminen näkyy esimerkiksi siinä, kuinka totena aikuiset pitävät nuorten tarinoita.

Nuoret kertoivat, että asia meni näin ja näin ja että heistä tuntuu tältä. ”Väärin”, aikuiset sanoivat, ”tosiasiassahan asiat menivät näin ja näin, nuorethan ovat kyllä osallisia.” (Tutkimuspäiväkirja.)

Oppimisen – niin elämän kuin opetussisältöjenkin – viimekätisenä päämääränä on gadamerilainen kokeneeksi tuleminen. ”Olla kokenut” ei merkitse sitä, että mikään ei olisi enää vierasta, vaan että omaa entistä paremmat kyvyt omaksua lisää ja kokea uusia, horisonttia laajentavia kokemuksia. Kokeneisuus ei ole vierauden loppumista – absoluuttista tietoa – vaan yhä parempaa sensitiivisyyttä vieraudelle. (Huttunen 1999: 14.) Nuorten osallisuudessa esimerkiksi se, miten kunnan toimijat kokevat nuorten ajatusmaailman, ei ole vain sitä, että ”nyt se on opittu” vaan sitä, että opitaan toimimaan harmoniassa aina uudestaan ja uudestaan. Ollaan jatkuvasti avoimia niille viesteille, jotka tästä ”muusta” kulttuurista tulevat.

Huttusen mukaan Bahtin (1986, 1991) jakaa ihmisten väliset suhteet monologisiin ja dialogisiin suhteisiin. Dialogisessa suhteessa vieraita tietoisuuksia ei määritellä objekteiksi, jolloin niistä näkyy vain objekteiksi muutettu puoli, vaan niitä puhutellaan dialogisesti. Jos ajatellaan keskustelutilannetta, siellä keskustelijan objektivoiva asenne, monologisuus, ei johda varsinaiseen kokemiseen, horisontin laajenemiseen. Ennakkokäsitykset tai ennakkoluulot eivät autakaan hermeneuttiselle kehälle pääsyä, eikä varsinaista dialogia itsen ja toisen välillä tapahdu. Keskustelu on vain eri henkilöiden monologia, jossa keskustelun osanottajat eivät kunnolla kuuntele toisiaan, koska heillä ei tosiasiallisesti ole valmiutta muuttaa käsityksiään. Mitään uutta ei tule esiin eikä oppimista tapahdu, koska mitään kokemuksia synnyttävää dialogia ei ole tapahtunut. Gadamerin (1965) mukaan horisonttien sulautuminen tulee tapahtua niin, että se, mitä keskustelussa ilmaistaan, ei ole minun, vaan se on yhteistä. Tavoitteena on Huttusen termin kommunikatiivisen opettamisen ideaali, jonka lähtökohtana on ihmisarvoinen opetustilanne, jolloin opettaminen on kommunikatiivista toimintaa, jossa opiskelijat pyritään kohottamaan kommunikatiivisesti kompetenteiksi oppimisprosessin kanssasubjekteiksi. (Huttunen 1999: 14, 17, 37, 48–59.)

Tarinamenetelmissä nuorten tunteiden kuuntelu korostuu. Tarinassa kertoja kertoo itsensä subjektiksi tai objektiksi. Tarinasta kuulee tunteet. Lasten ja nuorten tunteiden kuuntelu ja arvostaminen on osa lapsen ja nuorten maailman arvostamista. Jos lapsen ja nuoren tarina omasta projektistaan on aikuisesta väärin, epätäydellinen tai harhaanjohtava tai loppuu kesken, voi se johtua siitä, että lapset ja nuo-

ret arvostavat erilaisia asioita verrattuna aikuiseen. Tarinan ”vääräisyys, epätäydellisyys, harhaanjohtavuus tai keskenloppuminen” on myös indikaattorina siitä, että nuorten ja aikuisten kohtaaminen ei ole dialogisessa suhteessa ja että osallisuusprojektin toteutus ei tue lasten ja nuorten osallisuutta kaikissa projektin vaiheissa. Nuorten alulle saamat kehittämistoimet muuttuvat kunnissa helposti aikuisten välisiksi vuorovaikutustilanteiksi, kuten seuraava esimerkki kertoo.

Ei-osallisuustarina 5. ”Mutta ei ne ole käynyt meille oppilaille mitään sanomassa.”

Tutkija: Oletteko te käyneet seuraamassa esimerkiksi Pikkuparlamentin puitteissa niin jotakin, esimerkiksi valtuuston kokousta?

Poika: On jotkut käynyt.

Tyttö: Mä oon käynyt. Se oli semmonen, niillä oli niinkun kokous siellä ja meidän piti mennä kokouksen puolivälissä sinne keskustelemaan kouluruokailun parantamisesta.

Tutkija: Että te olette olleet kuultavana siellä, no sehän on jo yksi kontakti. Onko teillä käynyt esimerkiksi teidän oppilaskunnassa kunnanvaltuutettuja esimerkiksi jotakin asiaa teiltä kysymässä tai ihan vaan keskustelemassa?

Tyttö: Ei, mutta meillä kävi silloin, kun käytiin puhumassa siitä ruokailuasiasta niin tuli vähän myöhemmin joku kunnasta katsomaan sitä meidän ruokailua ja on ne silleen käynyt rehtorin kanssa puhumassa, mutta ei ne ole käynyt meille oppilaille mitään sanomassa.

Poika: Ja oli gourmet-ruoat.

Tyttö: Niin oli!

Tyttö: Se oli just se päivä!

Tyttö: Se oli aivan törkeää, kun just kahdenlaista leipää ja salaattit ja hienot ruoat.

Tyttö: Kunnanjohtaja tulee, niin on hienot ruuat.

Poika: Se oli just emännän päivä. Niin, että onkohan jotenkin sattunut, jotenkin?

Tutkija: Mitä se emännän päivä tarkoittaa?

Poika: Saa tehdä emäntä mitä ruokaa haluaa itse. Se on sillon parasta ruokaa.

Kunnan nuorten osallisuushankekin voi olla vain valmis mallitarina, jossa tarjotaan näennäistä osallisuutta. Näennäistä osallisuutta aiheuttavat ne kunnallisen organisaation toimintatavat esimerkiksi hankkeen toteutusvaiheessa, jotka eivät saa aikaan nuorissa osallisuuden tunnetta. Ei-osallisuustarinat 4–5 sekä myöhemmin kerrottava uimarantaprojektin kehittämistarina kuvaavat tämän tyyppistä näennäisosallistumista.

Osallisuusprojektin vuorovaikutustilanteet tulisi luoda molemminpuolista vuorovaikutusta tukeviksi. Jos ainoa projektia koskeva vuorovaikutus nuorten ja kuntaorganisaation välillä tapahtuu valtuustosalissa Nuorten Äänen -markkinoilla, Pikkuparlamentin tai Ylipormestarin kokouksessa, voi vuorovaikutus muodostua edellä mainittujen esimerkkien (ei-osallisuustarinat 4–5) mukaisiksi, ei-osallisuutta tukevaksi vuorovaikutukseksi. Valtuustosalissa ja lautakunnan kokouksessa kontaktit nuorten ja aikuisten välillä eivät ole riittävän vuorovaikutuksellisia tutustumiseen ja luottamuksen herättämiseen. Nuoret tulkitsevat aikuisen osapuolen reagoiteja esitettyihin ideoihin esimerkiksi nonverbaaleista signaaleista, kuten kynsien leikkuusta.

Kuinka valtuutetut ja virkamiehet voisivat oppia nuorilta niin, että nuoretkin oppisivat aikuisilta? Oppia voi niissä tilanteissa, joissa nuori tai nuorten ryhmä asioi esimerkiksi projektinsa tiimoilta kuntaorganisaatiossa. Ne pitää ymmärtää merkittäviksi oppimismahdollisuuksiksi puolin ja toisin. Aikuiset voivat op-

pia nuorilta myös osallistumalla nuorten järjestämiin tilaisuuksiin. Eniten molemminpuolista oppimista tapahtuu kuitenkin silloin, kun aikuinen osallistuu nuorten osallisuusprojektin toteuttamiseen ja arviointiin ryhmän ”oman aikuisen” tai aikuisen tukijan roolissa.

Sivistystoimenjohtaja: Vaikka me ei voida röyhistellä sillä, minkälainen vuorovaikutus on nuorten ja päättäjien välillä, mutta että meillä on kuitenkin semmosta yritystä, jossa nuoret suoraan puhuvat päättäjien kanssa. Minusta semmonen yks aika arvokas asia. Se muuttaa sitä toimintakulttuuria, että minkälaisia ryhmiä päättäjät kuuntelee, tai minkälaisissa tilaisuuksissa päättäjät ovat läsnä. Siinähan toivois, että aikuisten päässä naksatais vähän enemmän vielä, siis sen arvostuksen kannalta, että minkälainen se on se ääni, joka nuorista lähtee, kun tämmösiä kohtaamisia on. Ne luovat historiaa. Ne luovat uudenlaista toimintakulttuuria kunnan sisällekin. Ja että ne näkyvät myös tietyllä tavalla. Kunnan imago on saanut uusia piirteitä, voi olla. Jos me olisimme tämän tutkimuksen ja joittenkin näiden toimenpiteiden kautta tunnettu kuntana, jossa kiinnitetään huomiota nuorison asioihin, niin nehän on aika kovia tuloksia. (Maalaiskunnan arvo- ja tavoitekeskustelu 1.)

Nuoret ja aikuiset ovat osallisuusprojekteissa saman tiimin tasa-arvoisia jäseniä. Nuorten osallisuusryhmiä aikuisine tukijoineen voitaisiin verrata Argyrisin ja Schönin mainitsemaan Amish-lahkon omaan vuorovaikutukselliseen rakennustiimiin, joka on vastuussa talojen, siilojen ja vajojen rakentamisesta. Yleensä heillä ei ole virallista suunnitelmaa eikä nimettyjä johtajia. He selvittävät tilannekohtaisen tehtäväsysteminsä keskustelun ja eleiden avulla tässä ja nyt, paikan ja materiaalien mukaan. (Argyris & Schön 1996: 10.) Voidaan puhua organisatorisesta uudelleenrakentumisesta diskursiivisen koordinaation avulla (Schienstock 1997: 107). Nyt paikkana onkin suomalainen taajamaympäristö, vuorovaikutustiiminä asuinalueen nuorista koottu nuorten ryhmä tukijoinaan projektista riippuen esimerkiksi nuorisotyöntekijä, opettaja, puutarhuri, valtuutettu, kadunrakennuspäällikkö, liikuntatoimenjohtaja, liikuntapaikkamestari, asuntosihteri, asukasyhdistyksen edustajia ja rakennusmestari.

Aikuiset tekevät päätöksiä nuorten projekteissa siinä missä nuoretkin. Tiimissä kaikki päättävät ja kaikki toimivat. Ongelma onkin aikuisten harrastamisessa piilopäätöksenteossa, jossa ei kopauteta nuijaa pöytään.

Aikuinen päättää – ei nuijaa kopauttamalla – vaan olemalla läsnä; tukena ja kannustajana, aikuinen päättää ”kutsumalla verkostonsa apuun”. Aikuinen on mahdollistaja. Ellei aikuinen innostu – asia jää... (Keskustelu Hesän Nuorten Ääni -avaustilaisuudessa, syksy 2000.)

Näennäistä osallisuutta on myös se, että vain aikuisten mielestä sopivat hankkeet otetaan toteutukseen. Aikuisten mielestä lasten ja nuorten keksimät ”hassut” ideat karsiutuvat pois ideointivaiheen jälkeen, kun asiat laitetaan tärkeysjärjestykseen. Luovaan ongelmanratkaisuun kuuluu se, että suuresta määrästä ideoita valitaan tärkeimmät toteutettavaksi. Aikuisten asettamassa osallisuudessa piilee kuitenkin vaara, että luotu osallisuuskonteksti on liian tiukka todelliselle lasten ja nuorten osallisuudelle. Vaarana on, että lasten ja nuorten ideat pääsevät toteutusputkeen vain, jos ne sopivat aikuisten määrittämään osallisuuden tiedostamattomaan mallitarinaan. Lasten ja nuorten ideat voivat tyrehtyä, koska ne ovat aikuisten mukaan liian kalliita, liian pieniä, osuvat loma-aikaan, vaatisivat henkilöstöjär-

jestelyjä, vaatisivat tilajärjestelyjä, sisältävät kiinteitä kuluja, vaativat liian monen alan asiantuntemusta ja sektorien välistä yhteystyötä, vaativat aikuisten ponnesta sitoutumista hankkeeseen tai liittyvät johonkin aikuisten vähemmän arvostamaan elämänalueeseen. Aikuisten viljelemät ”tappajafraasit” (termi ks. Kuitunen 1997) ilmentävät kunnan henkilökunnan vallitsevaa ajattelutapaa, jota voidaan kuvata Tauriaisen mukaan Strandellin (1995) käsitteellä hallinnan kulttuuri. Strandellin mukaan esimerkiksi päiväkodissa henkilökunta joutuu vastaamaan ryhmän toiminnan sujuvuudesta ja sovittamisesta koko päiväkodin toimintaan, joten tilojen käyttö, aikataulut ja säännöt nousevat etusijalle. (Tauriainen 2000: 195.) Seuraava esimerkki kuvaa sitä, kuinka nuorten projekti-innostus laskee, kun se kohtaa aikuisten asettamat rajat. Nuorten projektina oli nuorisokahvilan perustaminen.

Tyttö: Ei löytynyt sopivaa paikkaa, ei ollut...siitä ois ollut kaikille niin...ois pitänyt hommata kaikkia kioskin myyjiä ja kaikkia mahdollisia, siitä oli kai liian paljon vaivaa. Kyllä me ehkä, no aluksi niinkun ne, että mietitään, että mistä nyt ensimmäiseksi paikka. Me ruvettiin miettimään sitä paikkaa, mistä me saatais, mutta ei millään muka mitään, aina oli jossain joku vika tai jotakin muuta vastaavaa tai oli joku ongelma, joku – kuka sitä pitää, kuka sen maksaa ja tämmöstä tulee, niin sitten vaan kaikki alkoi vaan: ”jaa ei siitä varmasti...” Alkoi asennoitua vaan, että tästä ei tuu mitään, kun ei mitään löydy mistään ja sitten vaan ei enää siitä puhuttu. Ehkä on kuitenkin nuoret silleen vähän katkeria vieläkin, ettei mitään silleen tullut, että ois olla kiva kuitenkin.

Tyttö: Kyllä siitä keskenään puhutaan varmaan vieläkin silleen välillä, mutta ei oo siitä eteenpäin oikeastaan silleen sen jälkeen enää sitten vietykään, että se jäi siihen. (Nuorten arvokeskustelu 4)

Hallinnan kulttuurin vallitessa on vaikea saada aikaan suuria ja monimutkaisia nuorten projekteja. Ongelma vain korostuu, kun nuorten osallisuusprojektiä sovitaan yhtä aikaa useiden kunnallisten sektoreiden toimintaan. Bardyn ym. mukaan Bohm ja Peat (1992) kuvaavat osuvasti, mitä pitkälle eriytynyt työnjako on aiheuttanut. Heidän mukaansa pitkälle eriytynyt työnjako on johtanut syvälle ulottuvaan lokeroitumiseen, jopa pirstaloituneeseen tieteseen, politiikkaan ja arkeen. Tämä voi johtaa luovuuden kuihtumiseen ja siten avuttomuuteen ratkaista ongelmia. (Bardy, Aaltonen, Leppo & Sandelin 1994: 15.)

Mitä nuori ottaa? Yhteiskunnan päätöksentekoon osallistuminen tai elinympäristön kehittäminen ei ole nuorelle perustarve. Hänninen ja Valkonen viittaavat Bruneriin (1987) ja Howardiin (1991) ja toteavat, että luodessaan omaa tarinaansa ihminen käyttää hyväkseen kulttuurin tarinavarannosta – kirjallisuudesta, tiedotusvälineistä, tuttavien keskusteluista jne. – ammentuvia malleja. Mallitarinat voivat auttaa ihmistä ymmärtämään omaa elämäänsä ja ne voivat avata tilanteeseen uusia näkökulmia, mutta ne voivat myös olla kahlitsevia ja rajoittavia. Mallit eivät kuitenkaan ole vain odottamassa löytäjänsä, vaan ne tarjoutuvat tai niitä tarjotaan tiettyssä tilanteessa olevalle ihmiselle. Mallitarinan käsitteellä tarkoitetaan tässä tarinoita, joiden mukaan kulttuurissa tai yhteisössä yleisesti hahmotetaan jotakin tiettyä tilannetta, ja jonka mukaan kunkin tähän tilanteeseen joutuvan oletetaan ajattelevan ja toimivan. Ihminen voi kokea, että hänen on tiettyssä tilanteessa sopivaa ja normaalia ajatella, tuntea ja toimia – tai ainakin kertoa ajattelevansa, tuntevansa ja toimivansa – mallitarinan mukaisella tavalla. (Hänninen & Valkonen 1998: 5; Hänninen 1994: 174.) Osallistumisen ja osallisuuden oikeus ei ole nuoren perustarve,

eikä niitä ehkä pidetä edes kovin tärkeänä nuorten keskuudessa, koska siihen ei ole totuttu. Kulttuuriset mallitarinat kun eivät puhu vielä kovin kovaa osallistumisen ja osallisuuden puolesta.

Koska osallistuminen esimerkiksi elinympäristön kehittämiseen on oikeus eikä velvollisuus, on toiminta vapaaehtoista toisin kuin esimerkiksi koulunkäynti. Nuoret eivät useinkaan aloita osallistumistaan itse yhtäkkiä, koska heillä ei ole tietoa, tarpeita, haluja ja motivaatiota. Ne pitää luoda. Nuorten osallisuusympäristössä pyritään muodostamaan nuorten ryhmä ehkä ympäristöönsä hyvin eri tavoilla suhtautuvista nuorista. Taustoilla, koulumenestyksellä ja aikaisemmalla kiinnostuksella elinympäristöön ei sinänsä ole merkitystä siihen, pysyykö nuori mukana osallisuustoiminnassa, jota hän toiminnan edetessä yhä enemmän itse määrittelee ja ohjaa. Tavoitteena on muodostaa ryhmä, joka toimisi yhteisen tavoitteen eteen eli elinympäristön parantamiseen ainakin yhden projektin verran. Tärkeämpää kuin nuorien taustatekijät tai aikaisempi aktiivinen suhtautuminen elinympäristöön on uskon valaminen nuorten omiin toimintamahdollisuuksiin. Hannulan mukaan yksilön kyky vaikuttaa omaan tarinaansa riippuu ensinnäkin siitä, miten paljon tilaa ja mahdollisuuksia yhteisöllisessä raamissa hänelle siihen annetaan. Tämä tarkoittaa kääntäen, että yhteisön tehtävä on luoda raami, jossa yksilö kykenee hahmottamaan ja uudelleen kuvailemaan itseään mahdollisimman omavaltaisesti, ja itseään tyydyttävästi. Yksilön on ennen kaikkea ymmärrettävä, että hän kykenee kirjoittamaan omaa elämäänsä. (Hannula 1997b: 62.) Kuuntelemme vielä yhden ei-osallisuustarinan.

Ei-osallisuustarina 6. "Niin, mutta kun meidän ideoita ei hyväksytty."

Eivät nuoretkaan ensi kuulemalta miellä tehtäväkseen ja vielä vähemmän oikeudekseen ruveta elinympäristöään kehittämään, eivät he odota, halua tai tunne välttämättä sellaista oikeutta tarvitsevänsä. Silti, entä jos heille sitä tarjotaan? Lokakuussa 1998 etsin erään nuorisotilojen käyttäjistä uutta Nuorten Ääni -ryhmää. Ensimmäiset kommentit Nuorten Ääni -ryhmästä olivat: "En mä tiijä.", "En kai." tai olankohautus. Kymmenessä minuutissa vastaukset alkoivat pidentyä:

- Ai saaks niillä rahoilla ostaa koko porukalle kaljaa?
- Mitä mää itse siitä hyödyn?

Kun istuin biljardipöydän ääressä puoli tuntia ja usein eri sanakäntein kerroin etsiväni Nuorten Ääni -ryhmään kymmentä nimenomaan "tämän asuinalueen nuorta", vastaukset alkoivat muuttua kiinnostuksen suuntaan:

- Siis ihan vaan meidän alueelta?
- Miksi kunta antaisi meidän ryhmälle rahaa?
- Voisko se projekti olla vaikka punttisali?
- Mää tuun, jos joku muukin ilmoittautuu.
- Voits sää kertoo, mihin tässä sitoutuu. Onks tää joku puolue vai?

Loppujen lopuksi nimilistassa oli 16 nimeä (melkein kaikki poikia). Se, kuinka moni heistä innostuu tulemaan paikalle ja nousemaan osallisuuden portaita ylöspäin, nähdään tulevaisuudessa. (Flöjt 1999: 22.)

Tutkija kutsui saman ryhmän nuorisotiloille juomaan päättäjäiskahveja ja arvioimaan omaa Nuorten Ääni -uraansa tammikuussa 2000. Ryhmä kokoontui Nuorten Ääni -ryhmänä lokakuusta 1998 huhtikuun loppuun 1999 eli noin puoli vuotta.

Tutkija: Se mun piti vielä kysyä siitä leirihommasta sillan, että meitä harmitti hirveesti, kun te ette lähtenyt sinne leirille.

Poika: Sehän oli joskus tärkeeseen aikaan oikein.

Poika: Niin oli, Ronkilla oli bileet.

Tutkija: Elikkä teillä on vaan kerta kaikkiaan bileet just tärkeempiä kuin joku tämmönen leiri.

Poika: Jos oot kaksi viikkoa juomatta... ei kun siis, aivan väärin – kaks kuukautta oot ilman viinaa ja tämmöstä niin kuin juhlintaa ja muutenkin tämmöstä ylevää meininkiä, mitkä kuuluu nuoreen, alle 20-vuotiaaseen meininkiin, niin sillon, jos tuleekin tieto viikon sisällä, että onkin, että pääsee tommosteen pippaloihin, ja et sinne paljon porukkaa, niin kyllähän ne ehkä niinkun ohittaa tämmösen...

...

Poika: Me ollaan varmaan ainoa ryhmä niinkun Keski-Suomessa varmaan, missä on niinkun meidän ikäsiä? Meidän ikästä porukkaa?

Tutkija: Te ootte just meille se vanhin ryhmä, ja mä en tiedä, menikö se sen takia just pieleen tää koko homma?

Poika: Siinä pitäis olla jotakin meininkiä, mistä mekin niinkun innostuttais enemmän sitten.

Poika: Se pitää olla kova meininkiä.

Poika: Naisia.

Poika: Se pitää olla enemmän meidän ikästä porukkaa.

Tutkija: Te itsehän te tuotte ne ideat, mitä tehdään siinä ryhmässä, sen takia me luotettiin siihen, että toimii.

Poika: Niin, mutta kun meidän ideoita ei hyväksytty.

Tutkija: Niin, sitä mä tietenkä nyt suren, että jos se tilanne on ollut se, että teidän ideoita ei oo hyväksytty.

Poika: Ei siinä oikein päässyt päämäärään oikein millään, jotain sanot, niin heti, että ”ei voi, ei oo resursseja... eikä mitään”.

Tutkija: Ei se missään nimessä resursseista kiinni oo, jos on ryhmien ideoista nuorisotasunnotkin saatu rakennettua, niin ei niihinkään oo Nuorten Ääni -rahat yksin riittänyt.

Poika: Ja sinne toiseen paikkaan se seitsemän ja puolen tonnin grillikatos, jonka vois rakentaa satasella.

Aikaisemmin haastattelussa oli käynyt ilmi, että poikien omat ehdotukset omiksi Nuorten Ääni -projekteiksi olivat tietokoneita nuorisotiloille, punttisali ja uusi biljardipöytä. Poikien suuri henkilökohtainen unelma eli Nuorten Äänen nuorisovaihtoprojekti meni solmuun huhtikuussa 2000, kun partneriryhmä Englannissa perui vaihdon. Ja sitä ennen Saksa. Pojilta loppui kärsivällisyys, kun vaihtoa alettiin suunnata Kreikkaan ja he irtisanoutuivat koko Nuorten Äänestä. (Ryhmäkeskustelu 12.1.2000.)

Yllä oleva tarina ei anna kovinkaan onnistunutta kuvaa kyseisestä osallisuusjärjestelmästä. Karkeasti Ulvisen kysymyksillä jäsenettynä tarina kertoo, että nuorilta vaadittiin yhdenmukaista käytöstä ja esimerkiksi kilttiä osallistumista leireille. Nuorille luovutettiin liian tiukka osallisuuskonteksti myös siinä mielessä, että nuorten ideoita pidettiin liian suurina ja monimutkaisina toteutettaviksi aikuisten mielestä. Nuorten ryhmä yritti ottaa subjektiivista tuottamalla ideoita, mutta niitä ei hyväksytty. Aikuisten yhteistyökyky ryhmän kanssa heikkeni huomattavasti poikien jättäytyttyä pois leiriltä. Senkin jälkeen nuorten ryhmä vielä halusi osallistua Nuorten Ääni -ryhmien nuorisovaihtoon, mutta ei itse kestänyt projektin viivästymistä.

Nuorten Ääni -ryhmien kertoma tarina on heidän näkemyksensä. Nuorten kohtaaminen tasa-arvoisina toimijoina lähtee siitä, että nuoria kuunnellaan. Nuorten kertoma tarina on yksi kuvaus tapahtuneesta. Aikuisten tarina olisi ihan erilainen. Nuorten ryhmän, aikuisten ja yleensä osallisuustoiminnan kehittymisen kannalta tärkeää olisi päästä yksittäisistä tarinoiden kuunteluista vuorovaikutukselliseen dialogiseen suhteeseen eri toimijoiden välille. Tällaista vuorovaikutuk-

sellista osallisuusprojektin laadun arviointia tarinankertomisella ja tarinaviivalla kehitetään luvussa 7. Sitä ennen perehdytään laatuun ja laadun pohjalla oleviin eri toimijoiden arvoihin ja tavoitteisiin luvuissa 5 ja 6.

4.4 Tutkimuksen rajaus toimiviin kunnallisiin ryhmiin

Väitöskirjan tutkimuskunniksi on valittu kolme kuntaa, jotka ovat oma-aloitteisesti perustaneet jollakin tasolla kunnan hallintokuntien sektorit ylittävän nuorten osallisuusympäristön. Väitöskirjan pääpainopiste on jo olemassa olevien järjestelmien tutkimisessa ja kehittämisessä ja niinpä ”syntymättömien osallisuusympäristöjen” problematiikan pohdinnassa ei mennä kovin syvälle. Kysyä kuitenkin voidaan, että vaikka tarpeet lasten ja nuorten osallisuudelle on tiedostettu niin lakiteksteissä kuin lapsipoliittisissa ohjelmissakin, miksei organisoitua lasten ja nuorten osallisuustoimintaa esiinny kaikissa Suomen kunnissa? Kuntalain ja Perustuslain tekstit ovat osallisuuteen kannustavia, mutta eivät saa aikaan nuorten osallisuusympäristöjen syntymistä. Vaikka osallisuus onkin laissa, eivät esimerkiksi nuorisotyöntekijät motivoidu osallisuustoiminnan organisointiin, elleivät tunne osallisuuden edistämistä omaksi henkilökohtaiseksi tavoitteekseen.

Nuorten osallisuusympäristön rakentaminen on vaativa prosessi. Nuorten osallisuuden tunnetta edistävään vuorovaikutukseen, dialogiin ja nuorten maailmaa kunnioittavaan nuorten kohtaamiseen pääseminen on jo vaativaa. Osallisuustoiminnassa aikuisesta tulee osallisuusprosessin tukija, jolla on hyvin ”vuorovaikutteinen²³ ammatti”. Käytännön tasolla oman roolin ymmärtäminen ja työn organisointi muiden työtehtävien ohessa vaatii ponnisteluja. Hesän Nuorten Äänessä nuorisoasiankeskuksen henkilöstön roolin pohdintaa nuorten osallisuusprojekteissa käynnistettiin kysymyksillä: Miten paljon työntekijöillä on aikaa irrotettavissa hankkeen tukemiseen? Mikä on aktivoivan aikuisen rooli nuorisoprojekteissa? Miten vastata ryhmäprosessin haasteisiin esimerkiksi klikkiytymiseen ja projektiväsähdykseen? Miten nuorisotalolta voidaan irrottaa muuta kuin henkilöstöresurssia hankkeen tukemiseen (puhelin, tilat, nuorisotalon budjettirahat)? Miten alueellisen nuorisotyön hyvät alueelliset verkostot saadaan mukaan tukemaan hanketta? (Hesän Nuorten Ääni 2000)

Vuosia sitten yritin moneen otteeseen saada Nuorten Ääni -toimintaa käyntiin eräässä kunnassa kouluttamalla ja tapaamalla useaan otteeseen kunnan sivistyslautakuntaa, vapaa-aikatoimenjohtajaa, nuorisotyöntekijöitä, kunnan johtoryhmää, perusturvajohtajaa, teknistä johtajaa sekä Nuorten Ääntä varten perustettua aikuisten tukijoiden verkostoa, johon kuului edustajia päiväkodista, liikuntatoumesta, tekniseltä puolelta, eri koulujen opettajia sekä esimerkiksi 4H-neuvojia ja nuoria kerhonjohtajia. Ensimmäisen kerran jo periaatteessa talousarvioon pääs-

²³ Vuorovaikutteisuus kuuluu mielestäni osaksi ammattitaidon inhimillisiä kvalifikaatioita. Ihanainen on Opetushallinnon hankkeessa ”Emotionaalisen-moraalisen ammattitaidon arviointihanke” kehittänyt näyttökokeita emotionaalisen-moraalisen ammattitaidon (tunnetietoisuus, tunneosaaminen, tunnevastuullisuus ja moraalinen harkinta) mm. lastenohjaajille, maatilatalouden perustutkinnon suorittaneille, autoalan perustutkintoon, koulunkäyntiavustajille, merkanteille ja nc-koneistajille. (Ihanainen 1999: 8.)

syt Nuorten Ääni -toimintatapa kaatui sivistystoimen säästöihin. Toisella kerralla periaatteessa jo toimintasuunnitelmaankin kirjattu Nuorten Ääni kaatui sopivan "oto-projektityöntekijän" puutteeseen, kun kunta kärsi jo ennestään työntekijäresurssipulasta nuorisotoimessa yhden työntekijän jatkuvien sairaslomien takia eikä työntekijää haluttu etsiä laajemmalta sektorilta. Nuorten osallisuuden toimintaympäristö tarvitsee tuekseen nuorten osallisuuteen sitoutuneita aikuisia tukijoita. Toimintaympäristö voi olla rajoittavana tekijänä niin nuorilla kuin aikuisillakin. Se oli tarina syntymättömistä Nuorten Ääni -osallisuusympäristöstä.

Kuntatasolta voidaan mennä ryhmätason syntymättömiin ryhmiin ja projekteihin. Jyväskylän maalaiskunnassa yritin soveltaa Nuorten Ääntä erään asuinalueen "Nuoret työelämään" -kurssin nuorten kanssa. Parin kokoontumisen jälkeen yksi kurssilainen tiivistä tilanteen: "Luuletko, että meitä mitenkään kiinnostaa uimarannat sun muut tällä asuinalueella. Meitä kiinnostaa tällä hetkellä vaan tämä oma tilanne, että miten sais töitä." Lämsän mukaan hänen oululaista syrjäytymistä koskevassa tutkimuksessaan oli huono-osaisuuden ja äänestämättömyyden välillä ainakin viitteellinen yhteys. Lämsä viittaa Jäsaareen ja Martikaiseen (1991: 171) todeten, että yksilö, joka ei hallitse edes omaa elämäänsä, tuskin uskoo demokraattisen vaikuttamisen mahdollisuuksiinkaan. (Lämsä 1998b: 69–71.) Näin voi olla myös lähidemokraattisessa toiminnassa (ks. myös Barry 1996: 10).

Toisessa tapauksessa syntyi ryhmä, mutta se lopetti toimintansa. Ryhmän tarina "Mutta kun meidän ideoita ei kuunneltu" kerrottiin edellä. Yksilötasolla monet nuoret ovat vuosien aikana lopettaneet toimintansa ryhmissä eikä kattava tutkimusta lopettamisen syistä ole tehty. Yksi nuori kertoi esimerkiksi minulle, ettei häntä jaksaneet enää kiinnostaa alueen keskustan nuorisotilan ympäristön kehittämisprojektit, koska hän niin harvoin siellä käy, ja toisaalta, olisi ollut jo aika siirtyä hankkeissa eteenpäin. Tämä tutkimus keskittyy kolmeen kuntaan syntyneiden osallisuusympäristöjen, syntyneiden ryhmien syntyneisiin hankkeisiin. Tämä rajaa ulkopuolelle huomattavan määrän kiinnostavia osatto-muuden tarinoita ja kaikki ne nuorten ryhmät, jotka eivät toimi kunnallisen elinympäristön kehittämisen kehyksessä.

III OSA

OSALLISUUDEN ARVOT, TAVOITTEET JA LAATU

5 OSALLISUUSYMPÄRISTÖN LAADUKKUUDEN TEOREETTINEN KEHYS

Edellisessä osassa päädyttiin määrittelemään osallisuutta nuorten kokemana tunteena. Osallisuuden määritelmän jälkeen meillä on jo selvillä yksi osallisuuden laadun mittari. Osallisuutta ei ole, ellei yksilö ole saavuttanut voimaantuneen ja valtautuneen subjektin positiota. Osallisuusympäristön laatua voidaan osallisuuden tunteen lisäksi tarkastella osallisuusprosessien ja -projektin lopputuloksen laadukkuutena. Dahlbergin ym. mukaan aikuisten maailmasta tuttuun laadunarvioinnin käsitteistöön kuuluvat toiminnan puite- ja rakennetekijät, prosessi ja tulos (Dahlberg ym. 1999: 97). Puitetekijät ovat osallisuustoiminnassa se kunnallinen toimintaympäristö ja vuorovaikutus, johon nuorten osallisuustoiminta kiinnittyy. Osallisuusympäristö on laadukas silloin, kun sen vuorovaikutus tukee nuorten voimaantumista ja valtautumista sekä osallisuusprosessien ja -projektin lopputuloksen laadukkuutta. Prosessin ja lopputuloksen laadukkuuden käyttäminen osallisuusympäristön laatuindikaattoreina on luontaista, nuorten tekemien omien elinympäristön kehittämisprojektien projektimaisuuden takia. Osallisuusprosessit ovat nuorten ryhmän ja osallisuusympäristön kontaktipinta ja projektin lopputulos on kuin työnäyte. Osallisuusprosessi on immateriaalista tunneperäistä vuorovaikutustoimintaa. Nuorten osallisuusprojektin lopputulos on usein jokin konkreettista, jokin rakennelma tai esimerkiksi tapahtuma. Tässä tutkimuksessa kuntien osallisuusympäristöjen laadukkuutta tarkastellaan siis:

1. yksilöiden kokemana osallisuudentunteena,
2. osallisuusprosessin laadukkuutena ja
3. osallisuusprojektin lopputuloksen laadukkuutena.

Tutkimuskysymyksestä ”Mitä on laatu tarkoittaa nuorten osallisuustoiminnan kontekstissa?” generoitui seuraavia tarkentavia kysymyksiä:

- Mitä laatu yleensäkin ottaen on?
- Milloin osallisuusprosessi ja sen lopputulos on onnistunut?
- Kuka arvioi, milloin on onnistuttu?
- Millaisia tavoitteita nuorten osallisuudelle eri tahoilta asetetaan?

- Millaisiin arvoihin nämä tavoitteet perustuvat?
- Milloin voidaan puhua laadukkaasta osallisuudesta?

Virtasen (2001: 145) mukaan arvioinnin, toiminnantarkastuksen, valvonnan ja laadunarvioinnin väliset erot ovat veteen piirrettyjä viivoja. Roinisen mukaan arviointitutkimus, tai akateemisemmin ilmaistuna evaluointitutkimus, on soveltavaa tutkimusta, joka pyrkii arvioimansa toiminnan, ohjelman tai yksittäisen hankkeen arvottamiseen ja kehittämiseen sekä tuottamaan tietoa päätöksenteon pohjaksi. Yksittäisiä arviointiselvityksiä on tehty varsinkin USA:ssa jo 1900-luvun alusta, mutta tutkimuksellinen arviointitoiminta sai kunnan alkusysäyksen vasta 1960-luvun yhteiskunnallisten uudistusliikkeiden kritiikissä. Esimerkiksi naisten tasa-arvoliike vaati äänekkäästi harjoitettavan politiikan analyyttistä arviointia naisnäkökulmasta ja 1970- ja 1980-luvuilla voimistunut ympäristöliike vaikutti vahvasti siihen, että ihmistoiminnan vaikutuksia luonnonympäristöön alettiin arvioimaan. Ympäristövaikutusten arviointi (YVA) laajeni luonnonympäristöön kohdistuvien vaikutusten arvioinnista myös sosiaalisten vaikutusten arviointiin (SVA) ja sai lainsäädännöllisen aseman. Julkisen sektorin New Public Management -ajattelu levisi USA:sta Eurooppaan varsinaisesti 1980- ja 1990-luvuilla. USA:ssa NMP-ajattelua on leimannut lähinnä tulosohjauksen ”kovat arvot”, Euroopassa NPM-ajattelua on levitetty hiukan pehmeämmin arvoihin mm. julkisen sektorin tuottamien palveluiden ja kehittämisohjelmien laatuksittein. (Roininen 2000: 10) Lähestyn nuorten osallisuuden laadun arviointia seuraavissa kappaleissa julkisen sektorin laatuajattelun kautta.

5.1 Irtiotto laatuajattelusta

Kunnallishallinnon muutoksissa on esiintynyt erilaisia kehittämisen aaltoja kuten rationalisointiajattelu, tavoitejohtaminen, tulosjohtaminen ja nyt laatujohtaminen. Kehittämisoitteet ovat myötäilleet eri aikojen yhteiskunnallista ajattelua ja vaateita. Rationalisointiajattelu ajoittui hallintokulttuurin aikaan, tavoitejohtaminen taloudellisen kasvun aikaan, tulosjohtaminen laajentuneen talouden ja toiminnan tuloksia korostavaan ajatteluun sekä laatuajattelu palvelunäkemyksestä painottaviin näkemyksiin ja supistuvien voimavarojen suuntaamiseen. 1980-luvun lopulla käsitykset laajasta valtiosta ja keskitetystä valtiollisten asioiden hoidosta alkoivat melko nopeasti murentua. Tiukka valtiojohtoisuus oli tullut tiensä päähän. Tämän osoittavat useimmat hallintouudistukset ja kunnallisen itsehallinnon vahvistaminen. Hallintoa on sen jälkeen hajautettu, päätösvaltaa siirretty alaspäin ja sääntelyä purettu. Aivan uuden vahvuuden kunnallinen itsehallinto sai 1990-luvun vapaakuntakokeilussa ja vuonna 1995 voimaan tulleella kuntalailla. Pääosa julkisista hyvinvointipalveluista tuotetaan kunnallisen itsehallinnon kautta. Valtio, joka toimii osarahoittajana, ei puutu palvelujen toteuttamiseen tapaan vaan kiinnittää huomiota palvelujen laatuun. Julkisen sektorin laatuksitteiksi ovat muun muassa ”Tilaaja-tuottaja-malli”, palvelusetelimalli, ”Parempaa julkista palvelua” -kampanja ja palvelujulistus (1988) sekä viranomaisten yhteispalvelu -kokeilu. Suomen Kuntaliiton vuonna 1993 käynnistämä ”Kunnat ja Laatu” -projekti

laajeni vuonna 1995 koko julkista sektoria koskevaksi ”Julkisten palvelujen kansallinen laatustrategia” -hankkeeksi, joka on ollut toistaiseksi kattavin laatuajattelun edistämishanke Suomessa. (Julkisten palvelujen laatustrategia 1998; Laadukkaat palvelut 1998a: 25; Laadukkaat palvelut 1998b: 7, 18; Laatuajattelu taloushallinnossa 1995: 4, 31; Lumijärvi & Jylhäsaari 1999: 119–125.)

Nuorisotyön laadusta on puhuttu suhteellisen vähän. Cederlöfin mukaan nuorisotyön merkitystä on perusteltu mm. taloudellisesti sekä sivistys- ja hyvinvointipoliittisesti, mutta jäsenytyneet kysymykset nuorisotyön vaikuttavuudesta ja sen arvioinnista, työn laadun määrittelystä ja kehittämisestä – puhumattakaan vastauksista niihin – ovat nuorisoalalla vasta alullaan. (Cederlöf 1999: 82.)

Lumijärvi ja Jylhäsaari ovat tarkastelleet julkisen sektorin laatuajattelua kahdeksassa OECD-maassa. Heidän mukaansa laatuajattelua on tuotu esille julkisorganisaatioissa erillisten hankkeiden avulla: palvelusitoumuksilla, lautupalkinnoilla ja standardeilla, joista viimeainitut saatetaan yhdistää myös tulostavoitteeseen ja tulostavoitteisiin. Laatujohtamisen tyypillistä kohdekenttää ovat olleet palveluissaan ja tehtävissään selvärajaiset ”massatuotantoyksiköt”, kuten tullilaitokset, patenti- ja rekisterikeskukset, sairaalat, verovirastot, työvoimatoimistot, asevoimien materiaalitoiminnot ja liikennesektorin yksiköt. Laatujohtamismalli kehitettiin aikanaan tavaratuotannon ympäristössä ja mitä kauempana esikuvaorganisaatioiden tuotantojärjestelmistä ollaan, sen varauksellisempaa ja myös vaikeampaa on mallin simulointi. Julkisella sektorilla tavoitteena ei voi olla alkuperäisten laatujohtamissovellusten mukaisesti markkinaosuuksien säilyttäminen tai lisääminen. Toisaalta toimintojen julkinen kontrolli, tuloksellisuuden täsmällinen mittaaminen, hallinnon läpinäkyvyys, asiakasvaikuttavuuden lisääminen sekä sisäisten markkinoiden korostaminen aikaansaavat julkisorganisaatioille markkinoiden kaltaisen ympäristön, joka synnyttää riittävän dynamiikan laadun jatkuvaan kehittämiseen. (Lumijärvi & Jylhäsaari 1999: 169–184.)

Kirjallisuudessa ei olla yksimielisiä laatuajattelumien ja -standardien hyödyistä. Dahlbergin ym. mukaan laatuajattelumien mielletään luonteeltaan teknisiksi ja hallinnollisiksi asioiksi. Niillä edistetään standardisoitumista, ennustettavuutta ja kontrollia. Ne tavoittelevat menetelmiä, joilla voidaan pienentää maailma objektiivisiksi totuusväittämiksi, jotka ovat riippumattomia arvoväittämistä ja tarpeesta käyttää harkintaa. Tällaisina laatuajattelumien väittävät Dahlbergin ym. mukaan sitä eettistä näkökulmaa, johon Rorty (1980) viittaa ”valinnan taakkana”, vastuuntuntona tehdä harkintaa. Vastuuntuntoisessa harkinnassa valintaa ei yksinkertaisteta hallinnollisen rationaalisuuden kysymyksiksi, joissa arvovalinnat systemaattisesti käännetään teknisiksi kysymyksiksi. Tekniset ja hallinnolliset laatuajattelumien eivät kysy arvoista eivätkä myönnä moninaisten ja eriävien näkökulmien ja merkitysten sekä epävarmuuden mahdollisuutta, joka avaisi demokraattisen osallistumisen, dialogin ja eteenpäin kyselemisen. Tekniset ja hallinnolliset laatuajattelumien ilmaisevat mieltymystä puhtaalle ja järjestelmälliselle maailmalle välttämättä epäjärjestystä ja monimutkaisuutta. Näissä yhteyksissä voidaan käyttää termejä sosiaalinen insinööri ja rationaalinen suunnittelu. (Dahlberg ym. 1999.)

Tunnetuinta laatuajattelumien järjestelmää eli ISO 9000 -standardeja pyritään soveltamaan myös joissakin oppilaitoksissa. Saralan ja Saralan mukaan standardien käytön etu on siinä, että parhaimmillaan niiden soveltaminen johtaa prosessien yksityiskohtaiseen analysointiin ja kehittämiseen. Teollisen tuotannon esikuva

näkyvät standardeissa edelleenkin ja ongelmana voi olla, että niiden avulla on helpompi keskittyä organisaation tukiprosessien kehittämiseen (ruokahuolto jne.) kuin pureutua näkymättömien oppimisprosessien kehittämiseen. (Sarala & Sarala 1996: 113.) Nikkanen viittaa Taanilaan (1993: 2), jonka mukaan koulutuksen laadulla tarkoitetaan turhan usein ulkoisten puitteiden laatua – sitä kuinka mukavia huoneet ovat tai kuinka moderneja opetusvälineitä on saatavilla. Mutta se ei riitä Taanilan mukaan takaamaan, että koulutus itse vastaa koulutustarpeita ja tuottaa tuloksia. Nikkasen mukaan Taanilan näkemys saa tukea Barnettilta (1992: 45–46), jonka mielestä on huomattavasti helpompi käsitellä teknisiä tai metodologisia aiheita, kuin kysymyksiä esimerkiksi niistä perusarvoista, jotka tulevat esiin erilaisissa laatuun liittyvissä lähestymistavoissa. (Nikkanen 1996: 62.)

Syrjäläisen mukaan Suomen kouluissa käytetyssä ”Oppi ja Laatu” -hankkeen lanseeraamassa markkinasuuntautuneessa laatuajattelussa on ongelmia. Laatukäsikirjan merkitystä koulun toiminnan kehittämisen välineenä ei ymmärretty, onhan kouluilla omat opetussuunnitelmansa, työsuunnitelmansa ja kehittämissuunnitelmansa. Laatuajattelun laadun varmistaminen laatukäsikirjoineen, yhdistettiin ulkoiseen arviointiin, mittaamiseen, koulujen vertailuun ja mahdolliseen resurssien jakoon. Syrjäläisen mukaan on käsittämätöntä, että juuri kun arvioinnin merkitys ja arvioinnin koko suunnattoman laaja kenttä on havahduttanut opettajakuntaa, opettajille tarjotaan avuksi käsittämätöntä ja kouluun täysin sopimatonta arvioinnin terminologiaa ja ideologiaa. (Syrjäläinen 1997: 7, 109.) Uusikylän mukaan tuntuu oudolta, että kaupasta ja teollisuudesta lainattu laatuterminologia ja -liturgia on Suomessa saanut puolivirallisen koulutuspoliittisen siunauksen. Oppilaasta puhutaan ”asiakkaina” ja ”tehokkuus ja taloudellisuus” on otettu ikään kuin pedagogisiksi termeiksi, mitä ne eivät tietenkään ole. Uusikylän mukaan opetuksen yleis- ja etäistavoitteet, kuten ”kypsäksi aikuispersoonallisuudeksi kasvaminen” asettaa laadun uuteen valoon. Ihmisen persoonallisuuden kasvu ja kehitys kun eivät ole redusoitavissa tarkasti mitattaviksi laatu-dimensioiksi. (Uusikylä 1999: 24–25.)

Dahlbergin ym. mukaan modernille aikakaudelle on ollut keskeistä näkemys maailmasta tiedettävissä ja järjestyksessä olevana ja ihmisistä autonomisina, vakaina ja keskeisinä subjekteina. Kuten on olemassa todellinen maailma, joka odottaa paljastamistaan, niin on olemassa luontainen ja etukäteen määritelty humaninen luonto, joka esiintyy riippumattomana kontekstista ja sosiaalisista suhteistaan – niin on olemassa myös tieto, joka on arvovapaata, universaalina, tarjoten paikkansapitävän selonteon meistä ja maailmasta. Niinpä myös laadunmäärittelyn prosessiin, analyysiin ja perusteisiin on kiinnitetty suhteellisen vähän huomiota, koska laadunmäärittelyä on pidetty objektiivisen ja kiistattoman laatu-tiedon määrittämisenä. Laadunmäärittelyä on siksi pidetty luonnostaan eksklusiivisena prosessina, jonka suorittaa tietty ryhmä. Tällä ryhmällä on valta ja oikeutus määritellä, mikä ymmärretään oikeana ja vääränä, jolloin laadunmäärittely ei ole dialogi tai neuvoteltu prosessi kaikkien kiinnostuneiden tahojen kesken. Varhaiskasvatuksen kentällä kyseenalaistettiin 1990-luvulla laadun käsite universaalina ja tiedettävissä olevana itsenäisenä kokonaisuutena, joka odottaa valmiina asiantuntijoita löytämään ja mittaamaan itsensä. Tärkeämpänä nähdään laadunmäärittelyprosessin tunnistaminen, laadun arvopohja ja laadun kontekstuaalisuus sekä paikallisesti että ajallisesti. Dahlberg ym. päätyivät varhaiskasvatuksen laatua pohtiessaan miettimään koko varhaiskas-

vatuksen roolia yhteiskunnassa. He kuvaavat tätä laadun taakse menevää pohdintaa termein ”meaning making.” (Dahlberg ym. 1999: 6, 20, 94) Organisaation olemassaoloa ja sen roolin pohtimista voi mielestäni nimittää myös reflektoinniksi, jolloin se vastaa Poskiparran (1997: 29) käsitystä Zeichner ja Listonin (1987) reflektiokäsityksestä, joka laajentaa Schönin (1983) termiä ”reflection-in-action” toiminnan aikaisesta reflektoinnista toiminnan alkuperän, tarkoituksen ja seuraamusten huolelliseksi ja jatkuvaksi arvioinniksi.

Opettaja: Sain tästä keskustelusta sen verran hyötyä, että hoksasin paremmin Pikkuparlamentin toiminnan idean muiden keskustelijoiden ajatusten kautta. Olen itse ollut mukana vasta syksystä lähtien oppilaskunnan ohjaajana ja Pikkuparlamentti muiden juttujen ohella on hieman hämärästi hahmottunut minulle. Keskustelun konkreeteista hyödyistä olen huomannut ainakin sen, että sekä minulle että keskustelussa mukana olleelle oppilasjäsenelle Pikkuparlamentti on jäsentynyt jatkuvaksi prosessiksi, ei vain joukoksi hankkeita. (Kempeleen arvokeskustelu 2.)

Dalen mukaan yleensä ottaen laatujärjestelmän tarkoitus on pystyttää tarkistuspisteille raamit. Näin varmistetaan, että joka kerta, kun prosessi toteutetaan, käytetään samaa informaatiota, menetelmiä, taitoja ja kontroleja yhdenmukaisella tavalla (Dale 1994: 334), mutta sehän ei ole tarkoituksena nuorten osallisuusprojekteissa.

Väitöskirjan otsikko oli alun perin ”Nuori osallistujana elinpiirin suunnittelussa – nuorten ryhmätoiminnan laatuksiteerijärjestelmän kehittäminen”. Miksi halusin aikoinaan itse ISO-järjestelmää nuorten osallisuuteen? Koska ISO-järjestelmä saa toiminnan kuulostamaan hienolta, vaativalta ja tieteelliseltä. ISO-järjestelmä tuo statusta. Ja miksi en halua sitä enää? (Tutkijan päiväkirja 1.11.2000.)

Kenttätöön avartamana syntyi irtiotto laatujärjestelmistä ja laatustandardeista. Nuorten osallisuus on paikka ja tilaisuus yhteiselle oppimiselle. Nuorten osallisuutta ei voi nähdä pelkästään tuotteena vaan myös vuorovaikutuksellisenä prosessina. Ne tuotteet ja prosessit, joita nuoret kehittämissuunnitelmissaan tuottavat tai joihin he osallistuvat, eivät ole sarjatyötä vaan ainutlaatuisia tuotoksia ja itse kehittämissuunnitelmissa on yksi tuotteista. Laatu tulisikin rakentaa yhdessä nuorten kanssa heidän paikallisiin tarpeisiinsa tapauskohtaisesti ja paikallisia verkostoja luoden. Tästä eteenpäin noudatan laatuajattelussa tiukkaa rajausta ja käsittelen vain dialogipohjaisia laatuksiteerijärjestelmiä, jotka tähtäävät mikrotason yksikön laadun paikalliseen kehittämiseen inklusiivisista lähtökohdista. Tämä periaate rajaa pois niin ISO 9000 -laatuksiteerijärjestelmät, laatuksiteerijärjestelmät ja ylhäältä alaspäin toimivat palvelusitoumuksetkin.

5.2 Asiakkaasta osalliseksi

Osallisuusajattelu tuo kuntiin siirtymän tasa-arvoisesta, julkisen edun palvelutuotannosta räätälöityjen osallisuuspalveluiden tuottamiseen, joissa erilaisten pienien osallisuusryhmien voimaantuminen/valtautuminen mahdollistuu. Perinteisestihän kunnallista palvelua on kehitettävä enemmän julkisen edun eli

kokonaishyödyn kuin asiakasmarkkinoiden näkökulmasta. Postmodernissa sosiaalipolitiikassa hyvinvoinnin jakelussa täytyy kuitenkin Thompsonin ja Hoggettin mukaan löytää tarkka tasapaino keskittämisen ja hajauttamisen, asiantuntijavallan ja ryhmien voimaantumisen/valtautumisen välillä (Thompson & Hoggett 1996: 21, 40).

Lumijärvi ja Jylhäsaari viittaavat Swissiin (1992: 358) ja toteavat, että julkisen sektorin palvelun tuottajat kantavat tuottamistaan palveluista laajemman vastuun kuin pelkän asiakasvastuun. Tässä ero yritykseen on ilmeinen. Yrityksen tavoitteena on ensisijaisesti tehdä asiakas tyytyväiseksi. Julkisella puolella valvontatehtävät, moraaliset velvollisuudet ja demokratian vaatima vastuullisuus perustelevat sitä, miksi on omaksuttava laajempi, yhteiskunnallinen vastuu. Palvelun ”kulutusarvoihin” kuuluu julkisissa palveluissa tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, demokratiaa ja kumppanuutta. On jopa katsottu, että markkina-asiakas-käsitteen käyttö julkisella sektorilla itse asiassa heikentää kansalaisten vaikuttajasemaa. Tällä tarkoitetaan Coxin (1995: 93) mukaan sitä, että demokratiassa kansalaisella on suuremmat oikeudet kuin yrityksessä asiakkaalla. (Lumijärvi & Jylhäsaari 1999: 188–200.)

Nykyisessä kuntien laatukeskustelussa korostuu edelleen kuntalaisen asiakkuus. Minä puhun tässä työssä osallisuuspalvelusta, osallisuuden tunteesta ja yhdessä oppimisesta. Kuntalaisella asiakkaan roolissa on erilaiset palvelua koskevat toiveet ja odotukset kuin osallistujan tai osallisen roolissa. Nykyisistä kuntien laatutyökaluista osallisuutta lähimpänä on palvelusitoumus. Koko valtakunnallinen osallisuushanke voidaankin nähdä palvelusitoumusajattelun uudenaikaisena muotona (vrt. Laadukkaat palvelut 1998b: 19).

Nummelan ja Rynnäsen mukaan palvelusitoumus (Iso-Britanniassa ”Citizen’s Charter”) lupaa kansalaiselle ainoastaan sen, että häntä kohdellaan valtion taholta asianmukaisesti. Tällaiset asiakirjat eivät ole mitään kansalaisoikeuksia, jotka olisi ankkuroitu lakeihin. Ne eivät myöskään merkitse sitä, että kansalainen tiettyssä tapauksessa pääsisi oikeuksiinsa (esim. sosiaalihuoltoa koskevassa hakemusasiassaan), vaan pelkästään sitä, että hänen asiansa käsitellään asianmukaisesti, ystävällisesti ja nopeasti. (Nummela & Rynnänen 1996: 34.) Palvelusitoumusten antamista ei ole Suomessa muutenkaan koettu täysin ongelmattomaksi. Kuntalehdessä v uonna 1998 olleen artikkelin mukaan esimerkiksi Hämeenlinnassa päivähoidon palvelusitoumusten tasoa jouduttiin laskemaan kaupungin talousvaikeuksien takia, jolloin esimerkiksi luvattua päivähoidopaikkaa ei löytynyt kaikille sovituissa ajassa eikä siitä luvattuja korvauksiakaan kyetty maksamaan. Tuolloinen hallintoministeri Backman piti palvelusitoumusta sellaisenaan vain ylhäältä annettuna lupauksena, jossa ei ole palautemahdollisuutta lukuun ottamatta neuvottelumekanismia kuntalaisten kanssa. Hän oli saanut palautetta kansalaisilta, jotka ovat kokeneet tullessaan huijatuiksi, kun lupauksen tasoa on alennettu. He olivat nähneet annetun lupauksen pysyvänä, vaikka palveluja pitää Backmanin mukaan voida muuttaa kulloistenkin voimavarojen mukaan. Backmanin mukaan palvelusitoumuksia toimivampi malli löytyy osallisuushankkeen käyttäjädemokratiamalleista, joissa kuntalaiset otetaan mukaan suunnittelemaan palvelutuotantoa. (Kuntalehti 1998.)

Nummelan ja Rynnäsen mukaan pohjoismainen hyvinvointivaltio on alkanut pitää hyvinvoinnin ja sosiaaliturvan ylläpitämistä itseisarvona ja unohta-

nut moraalisen tehtävänsä kansakunnan kasvattajana. Tätä itsearvoisuutta kuvastaa valtion elämän kiertyminen varojen keräämisen ja niiden uudelleen jakamisen ympärille, jakeluvaltion muodostuminen. (Nummela & Ryyänen 1996: 22.) Dahlberg ym. kysyvät, mikä on varhaiskasvatuksen instituutioiden rooli ja mitä ja keitä varten nämä instituutiot ovat olemassa? Miten niiden suhde demokratiaan ja hyvinvointivaltioon ymmärretään? Näihin vastauksiin ja valintoihin liittyy paljon arvoja ja viittauksia siitä asemasta ja niistä rooleista, joita annamme lapsille ja nuorille. Heidän mukaansa termi ”varhaiskasvatuksen palvelut” korostaa palveluorganisaatiota ja palvelun tarjoajien ja käyttäjien, antajien ja ottajien kieltä. Käyttämällä termiä ”varhaiskasvatuksen instituutio” he haluavat luoda mielikuvan julkisesta foorumista, ”plazasta” tai areenasta, jolla on kulttuurista ja symbolista merkitystä, ja joka sijaitsee keskellä kansalaisyhteiskuntaa sitä muodostaen. (Dahlberg ym. 1999: 11, 85.)

Mikä on esimerkiksi kuntien nuoriso- ja liikuntatoimen rooli nuorten osallisuuden tunteen edistäjänä kuntayhteisössä? Jos kuntien nuoriso- ja liikuntatoimien yhdeksi perustehtäväksi nähdään nuorten osallisuuden edistäminen, niin toiminnan laatukriteerit eli tavoitteet, tulokset ja mittarit muodostuvat hyvin erilaisiksi, kuin mitä ne olisivat tilanteessa, jossa kuntien nuoriso- ja liikuntatoimet tuottaisivat pelkästään lopputuotteita nuorten käyttöön. Jos ajatellaan esimerkiksi kunnan liikuntatoimen toimintaa, jonka sektorille nuorten toteuttamat projektiyöt usein osuvat, olivat liikuntasuunnittelussa ja -rakentamisessa ennen tärkeitä asiakkaalle liikuntatoimen tuottamat lopputuotteet, esimerkiksi grillikatot tai rantalentopallokenttä. Nyt osallisuuden idean myötä myös tuotteen tekeminen eli grillikatoksen tai rantalentopallokentän suunnittelu ja rakentaminen nähdään osallisuustilaisuutena ja oppimismahdollisuutena nuorille, ja jopa tärkeämpää kuin lopputulos on palvelun – osallisuuspalvelun – tuottaminen.

Osallisuuspalvelun tuottaminen ja vastaanottaminen on vuorovaikutuksellinen palvelutapahtuma. Saralan ja Saralan mukaan palvelu ei ole samalla tavalla konkreettinen kuin esimerkiksi pesukone, vaan se on enemmän elämyksiin ja mielikuviin muodostuva tuote, jossa asiakkaan subjektiivisten tulkintojen merkitys kasvaa (Sarala & Sarala 1996: 110). Vartiainen mukaan palveluorganisaation yksi tunnettu kriteeri on palveluorganisaation tuotoksen aineettomuus – palvelu on abstrakti tapahtuma, jota ei voida tuotteenomaisesti varastoida tai säilyttää tulevaisuutta varten. Palvelutilanteessa asiakkaat eivät saa itselleen mitään konkreettista, käsin kosketeltavaa tuotetta, vaan tietyn tapahtumasarjan tai elämyksen. (Vartiainen 1994: 61–62.)

Lumijärven tarkastelussa palvelun laadulla tarkoitetaan palveluun ja sen tuottamiseen liittyvien ominaisuuksien sopivuutta asiakkaan tarpeisiin. Laatu ymmärretään primaarisesti kokemuksellisenä, subjektiivisena ja kognitiivis-emotionaalisenä reaktiona. Palvelun laadussa voi toki olla myös teknisiä elementtejä, joiden oikeellisuus tai virheellisyys on objektiivisesti mitattavissa. Kuitenkin kokonaisuutena hyvä laatu merkitsee enemmän. Lumijärvi viittaa Anderssoniin (1988) ja toteaa, että laatuun sisältyy aina myös arvoja ja eettistä arvostamista. (Lumijärvi 1996: 9.)

Yksi osallisuuspalvelun laatukriteeri on aikaisemmassa luvussa esiin tullut osallisuuden tunne, jota kuvaavat sanat voimaantuminen ja valtautuminen. Nuorten osallisuudentunne on koko osallisuuspalvelutoiminnan tavoite.

5.3 Neuvotteleva laadun arviointi

Tauriainen on kehittänyt menetelmiä, joilla päiväkodin 4–6-vuotiaat lapset, osalla kielellisiä häiriöitä ja kielenkehityksen viivästymää, pystyivät osallistumaan päivähoiton laadunarviointiin (Tauriainen 2000). Samaan aikaan Suomessa käydään keskustelua koulutuksen arvioinnista ja opetuksen laadusta perusopetuksessa. Näissä arvioinneissa, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, lapset ja nuoret eivät ole arvioinnin subjekteja itse arvioinnissa saati arviointikriteerien määrittämisessä.

Opetushallituksen julkaisemassa ”Paikallinen arviointi – osa valtakunnallista koulutuksen kehittämistä” -kirjassa (Korkeakoski ym. 2000) ei paljoa puhuta oppilaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämistä kouluissa. Arvioinnissa tähdätään ennen kaikkea koulujen kehittämiseen opettajien työympäristönä. Opettajat analysoivat koulun toimintojen nykytilan, määrittävät ja priorisoivat koulun vahvuudet ja kehittämisalueet, määrittelevät kehittämistoimenpiteet ja sijoittavat ne koulun työsuunnitelmaan. Oppilaan osallistuminen arviointiin tapahtuu lähinnä oppilaan omaa oppimista koskevana lomakeitsearviointina kunkin oppiaineen ja kurssin lopussa. Tosin päivänvastainenkin esimerkki löytyy. Alhon mukaan hänen koulussaan oppilaat osallistuivat oppitunneilla arviointityöhön arvioimalla omaa oppiainettaan sekä osallistuivat kahteen arviointiteemapäivään, joissa pohdittiin muun muassa kouluviihtyvyyttä, tapakasvatusta, kodin ja koulun yhteistyötä. Näihin teemapäiviin osallistuivat paitsi koulun henkilökunta ja oppilaat, myös vanhemmat, koulun lähistön asukkaat ja muut koulun sidosryhmät. (Alho 2000: 105.) Korkeakoski pohtii arviointien pinnallisuutta: ”Raportissa esiteltävissä koulujen arvioinnin hyvissä käytännöissä vähemmälle jää mm. sen pohdiskelu ja tarkastelu, kuinka arviointi sinänsä saattaa johtaa tavoitteiden syvällisempään pohdiskeluun ja toimintatapojen analyysiin ja suuriin kehittämistavoitteisiin” (Korkeakoski 2000: 150). Miten arviointi kouluissa ja nuorisotiloilla saataisiin johtamaan jopa paradigman vaihdokseen, kuten kävi päiväkotien laatua pohtineiden Dahlbergin ym. (1999) tapauksessa, jossa laadun pohtiminen johti koko päiväkodin näkemiseen uudessa valossa, osana kansalaisyhteiskuntaa?

Vastaus kysymykseen ”Milloin osallisuusprosessi on onnistunut?” riippuu siitä, mitä kukin on odottanut. Tauriainen (2000) mukaan kunkin arvioijan oma arvopohja ja tavoitteenasettelu määrittävät, mitä henkilö odottaa ja mitä intentioita hänellä toiminnan suhteen on. Nikkasen mukaan laadun käsite on vahvasti subjektiivinen ja arvopohjainen (Nikkanen 1996: 62). Eri osapuolilla on heidän omat odotuksensa, jotka perustuvat heidän omiin näkemyksiinsä laadusta. Kuka ja ketkä otetaan mukaan osallisuustoiminnan laadunarviointiin? Osallisuustoiminnan luonteesta nousee laadun määritelmille ja määrittelyprosesseille omia vaatimuksia. Osallisuustoiminnan sisäänrakennettuna tavoitteena oleva osallisuuden positio ei synny, elleivät henkilöt itse ole mukana toiminnassa. Lisäksi ainoastaan henkilö itse voi tietää, onko osallisuustoiminnan tavoite – se, tuntuuko hänestä osalliselta – toteutunut.

Ei siis liene yllättävää, että tässä tutkimuksessa osallisuustoiminnassa jo toivottavasti syntynyttä nuoren saavuttamaa voimaantuneen/valtautuneen subjektin positiota tuetaan myös projektin arvioinnissa. Tässä tutkimuksessa projektin

onnistuneisuuden arvioiminen tehdään itsearviointityökaluilla dialogissa, jossa ideaalitulanteessa sekä nuorten että projektiin osallistuneiden aikuisten tukijoiden näkökulmat otetaan vakavasti.

Lumijärven ja Jylhäsaaren mukaan suuri osa julkisista organisaatioista on niin sanottuja professionaalisia organisaatioita (koulut, sairaalat, oikeusistuimet), joissa asiantuntijuuden merkitys laadun määrittäjänä korostuu. Heidän mukaansa asiantuntijahenkilökunnalla on tärkeä rooli laadun määrittäjänä jo siitä syystä, että asiakkaiden tietopuoliset mahdollisuudet arvioida huippuammattilaisten työn laatua ovat usein puutteelliset. (Lumijärvi & Jylhäsaari 1999: 190–191.) Lumijärven mukaan ainoastaan asiakkaat pystyvät palveluprosessin kohteena luotettavasti osoittamaan ne tekijät ja vaiheet, jotka ovat tärkeitä asiakkaan kokemusmaailmassa. Heille palvelu ei edusta tiettyjä ammatillisia standardeja, vaan heille palvelutilanne on useinkin ainutlaatuinen ja subjektiivinen kokemus, jonka he suhteuttavat omaan elämäntilanteeseensa. Lumijärvi viittaa Bouckaertiin (1992: 8) ja toteaa, että subjektiivinen laatu viittaa kokemukselliseen laatuarvioon. Samalla, kun on korostettu asiakkaan näkökulman esille ottamisen välttämättömyyttä, on todettu yhteisarviointien tärkeys. (Lumijärvi 1994: 16, 73.)

Tauriainen viittaa Penceen ja Mossiin (1994: 172–174), jotka puhuvat eksklusiivisen ja inklusiivisen laadunmäärittelyn paradigmoista. Eksklusiivisessa laadunmäärittelyssä rajoitettu ja vaikutusvaltainen asianosaisten ryhmä määrittelee laadun. Perustana on staattinen tiedonkäsitys eli usko yhden oikean tiedon olemassaoloon. Tauriainen mukaan laadunmäärittely ja -arviointi inklusiivisesti, kaikkia avaintahoja eli hallintoa, henkilökuntaa, vanhempia ja lapsia kuullen, edellyttää uutta ajattelutapaa ja uusien toimintamallien kehittämistä. Käsitykset laadusta nähdään muuttuvina ja kontekstisidonnaisina mm. ajasta, paikasta sekä määrittelijän kokemustaustasta ja tavoitteista riippuen. Samalla siirrytään yksilötason kokemuksista enemmänkin ryhmätason kokemuksiin: osapuolilla tarkoitetaan erilaisia asianosaisten tai asianomistajien ryhmiä. (Tauriainen 2000: 21.)

Vartiainen mukaan monitahoarvioinnissa tunnistetaan ensin organisaation kanssa vuorovaikutuksessa olevat avainryhmät, jotka tekevät organisaatiosta laatuarvionsa omien kokemustensa perusteella. Organisaatio voi tarvittaessa priorisoida eri avainryhmien antamat laatuarviot suhteessa esimerkiksi siihen valtaan, jota tietyllä avainryhmällä on suhteessa organisaatioon. Vartiainen kutsuu neuvottelevaksi monitahoarvioinniksi arviointia, jonka tärkeimpänä piirteenä pidetään eri avainryhmien välisiä neuvotteluja, jotka koskevat muun muassa käyttöön aiottuja arviointikriteerejä. (Vartiainen 1994: 48, 99–100, 118.) Monitahoarviointi ei ole hyvä termi kuvaamaan nuorten ryhmän ja aikuisten tukijoiden yhteistä osallisuusprojektien laadunarviointia, koska nuorten osallisuusympäristössä eri avainryhmät muodostavat itse organisaationsa, eikä organisaatio ole jossain arvioiden ulkopuolella kuten Vartiainen mallissa. Kyseessä on siis itsearviointi, ei monitahoarviointi. Lisäksi omassa tutkimuksessani eri ryhmien laadunäkökulmia pidetään tasavertaisina.

Rajavaaran mukaan arviointimenetelmien osallistavuus ja laadullisen tiedonmuodostuksen merkitys on kasvanut arviointitutkimuksessa. Rajavaara viittaa Pattoniin (1987: 109) ja toteaa, että myös arviointiin liittyvien prosessien hyödyntämisestä on alettu pitää mahdollisena; ennen hyödyntämisellä tarkoitettiin vain tutkijan saamien lopullisten tutkimustulosten käyttöä. Rajavaaran mukaan mo-

nologisesta tutkimustulosten välittämisestä on alettu siirtyä dialogiseen malliin, jossa tutkimustulokset tuotetaan ja välitetään läheisessä vuorovaikutuksessa tutkijoiden ja arvioitavan toiminnan asianosaisten kesken. (Rajavaara 1999: 34, 47.)

Tauriainen mukaan Vuorela (1990) käyttää nimitystä ”osallistuva arviointi” neuvottelu- ja oppimisprosessista, jossa haetaan tietoa kunkin tahon intressien mukaisesti ja niitä käytetään toiminnan kehittämistä käytäviin neuvotteluihin (Tauriainen 2000: 26). Oma laadunarviointikäsitelmäni on neuvotteleva, osallistava laadunarviointi, jossa voimaantuneilla/valtautuneilla subjekteilla säilyy omistava suhde omaan projektiinsä. Laadunarviointiprosessi on luonteeltaan neuvottelua eri osapuolten kesken. Omaan kokemukseen perustuvassa laadunarvioinnissa ei lueta muiden kirjoittamaa laatukäsikirjaa, vaan tutkiskellaan jokaiselle itselle ja omalle ryhmälle toiminnan aikana vuorovaikutuksessa syntyneitä tunteita, kokemuksia ja muistijälkiä.

6 OSALLISUUDEN ARVO- JA TAVOITEPOHJA

6.1 Aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitekeskustelut

Kuntien osallisuushankkeet versovat eri hallinnonaloilta tai kunnallispoliitikkojen tai nuorten ideoimina erilaisin motiivein ja tavoittein. Havahduin siihen, että en yksin voi priorisoida joitakin tavoitteita osallisuuden laatumittareiksi ennemmin kuin joitakin toisia. Inklusiiviseen laadunmäärittelyyn kuuluu, että avainryhmät määrittelevät laadun. Laatu perustuu toiminnalle asetettuihin arvoihin ja tavoitteisiin. Esimerkiksi nuorisotyöntekijät, kuntien nuorisotoimen johtajat, opettajat, koulutoimen johtajat ja kunnallispoliitikot ovat niitä henkilöitä, jotka antavat omalla toiminnallaan tukea, tilaisuuksia ja resursseja nuorten osallisuudelle. He määrittelevät usein myös ne periaatteet, joilla nuorten osallisuutta edistetään eri kunnissa. Tämä johtaa tutkimusspiraalin uusiin kysymyksiin: Mitkä ovat osallisuushankekunnan organisoiman nuorten osallisuustoiminnan arvot ja tavoitteet?

Osallisuustoiminnan takaa ei löydy lakitekstejä, joissa arvot ja tavoitteet olisivat valmiiksi määriteltynä. Pencen & Mossin mukaan on olemassa kollektiivisia ja yksilöllisiä arvoja. Lisäksi on myös olemassa tiettyjä yhteiskunnallisia perusarvoja, joita ei voi kyseenalaistaa ja jotka toimivat lähtökohtana muulle työkentelylle. Nämä arvot heijastavat kansakunnan yhteisiä intressejä ja sosiaalista yhtenäisyyttä. Esimerkiksi pyrkimys tasa-arvoon ja Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien julistuksen ilmaisemat arvostukset ovat tällaisia. (Pence & Moss 1994: 173–174.) Heronin (1989: 44) mukaan tietyt yleiset yhteiskunnan perusarvot ja -periaatteet eivät ole yksinkertaisesti neuvoteltavissa.

Halusin selvittää nuorten osallisuuden yksilöllisiä ja kollektiivisia arvoja. Aloitteistani pidettiin nuorten osallisuusprojektien aikuisille tukijoille arvo- ja tavoitekeskustelut kaikissa kolmessa tutkimuskunnassa. Keskusteluissa pyrin kartoittamaan nuorten osallisuuden ns. ”hyvän palvelun ominaisuuksia”- arvoja, tavoitteita ja periaatteita – laadunarvioinnin pohjaksi. Olin suunnitellut arvo- ja tavoitekeskustelut aluksi vain pääasiassa aikuisille. Jyväskylän maalaiskunnassa keskusteluun osallistui yksi nuori ryhmäohjaaja ja Kempeleessä yksi nuori, joka oli osallistunut myös aiemmin yhtenä nuorten edustajana aikuisten ohjausryh-

män koulutukseen. Näistä kahdesta nuoresta käytetään yhteistä nimitystä ”nuori tutor”. Kolme aikuisten ryhmäkeskustelua kulkevat nimellä ”Arvo- ja tavoitekeskustelut” ja niiden kokoonpano ja kysymykset löytyvät liitteestä 2.

Arvo- ja tavoitekeskustelu 1 ²⁴

Kulttuuri-nuorisosihteerin mukaan Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni on yksi keino, jossa nuoret voivat mukana olollaan, tekemäisillään ja omilla puheillaan määrittää, että he pystyvät tekemään hyvin eri asioita, he ovat yksilöitä, heistä löytyy napakoita yksilöitä eikä heidän tarvitse aina vaan puolustella tekemisiään ja olemisiään. Hänen mukaansa Nuorten Ääni -toiminnalla saadaan nuorten niskoilta pois negatiivista leimaa ”painolastia, turhan aikaista”. Ja aikuiset huomasivat, että nuoret pystyvät tekemään samoja asioita kuin aikuiset, jopa paremmin. Tämän arvon voisi tiivistää siten, että Nuorten Ääni on nuorten positiivisen toiminnan foorumi.

Sivistystoimenjohtajan mukaan Nuorten Äänen johtoajatus on se, että halutaan luoda toimintamahdollisuuksia nuorille, nuorten ehdoilla. Hänen mukaansa nuorten määrittellessä itse asioita, joiden puolesta toimivat, he saavat tiettyntyyppiä kehittymismahdollisuuksia siirtyä vaikuttamaan aikuisten rinnalle. Hänen mielestään Nuorten Ääni on keino kehittää nuoria kiinnostumaan yhteiskunnallisista asioista ja omasta ympäristöstään sekä siinä toimimisesta. Kulttuuri-nuorisotoimen johtaja heittää ilmaan toiveen siitä, että nuoret innostuisivat myös kunnallispolitiikasta. Aiemmin keskustelussa nähtiin Nuorten Ääni paljon laajempaan ympäristön kehittämisenä, kuin pelkkänä osallistumisena kunnallispolitiikkaan.

Kulttuuri-nuorisosihteerin sanoo, että hän ajattelee yksilökeskeisemmin. Hänen mielestään olisi tärkeää, että ihmisellä on keinoja ratkaista elämässään erilaisia asioita ja olla elämänsä herra. – Ja että ei sen ihmisen toiminnan ja ratkaisujen tarvitse olla niin yhteiskunnallista, kunhan on rohkeutta ja pystyy huomaamaan ja punnitsemaan eri vaihtoehtoja ja on tyytyväinen ratkaisuihinsa. – Että päästäisiin siitä tunteesta, että en mä yksin voi tälle asialle mitään, eikä mulla ole ketään. Hänen mielestään Nuorten Äänessä opetetaan, että aikuiset tulevat kysymään ja ovat valmiita siihen vuoropuheluun – vastakaikuun. Tiivistäisin tuon yksilökeskeisemmän arvon ajatukseksi, että nuori saa taitoja, jotka auttavat häntä tulemaan oman elämänsä herraksi.

Sivistystoimenjohtajan mukaan on tärkeätä etsiä sellaista toimintatapaa, jossa aikuisten ja nuorten maailmat kohtaavat tasa-arvoisella tasolla. Nuoret tasa-arvoistuvat aikuisten kanssa, kun nuoria kuullaan asiantuntijoina, jolloin he perustelevat tavoitteitaan ja asioitaan. Näin nuoret ovat kumppanina ja tasa-arvoisessa toimijan asemassa. Hänen mielestään meidän kulttuurissa on se vika, ettei lasten ja nuorten maailmaa pidetä riittävän arvokkaana ja riittävästi esillä. ”Kumpu me oppisimme sen, että kuuntelemalla nuoria me arvostamme sitä maailmaa ja sitä hetkeä ja sitä elämää, jota he elävät. Mun mielestä tämän toiminnan paras arvolähtökohta on se, että se arvostaa lasten ja nuorten maailmaa, mitä välttämättä tällainen valtuustoajattelu ei arvosta; se arvostaa ainoastaan sitä, että ne asiat ovat tärkeitä, jotka määritellään siellä listoilla.” Hänen mukaansa nuoret oppivat Nuorten Äänessä määrittelemään itselleen tärkeitä asioita, saavat siihen vastakaikua ja heistä tulee vahvoja.

²⁴ Arvo- ja tavoitekeskustelut 1–3 ovat ryhmäkeskusteluaineistoa, jotka on muutettu thick description -tarinamuotoon.

Sivistystoimenjohtajan puheessa yhdistyy nuorten kiinnostuminen yhteiskunnasta ja ympäristöstä ja oman elämän herruus, joiden ansiosta jokainen pystyy määrittämään itselleen tärkeät asiat. Uutena arvona esiin tulee nuorten ja aikuisten maailmojen tasa-arvoisuus ja nuorten maailman kunnioitus sekä toiminnan arvo nuoren elämänuran kannalta.

Kulttuuri-nuorisotoimenjohtajan, ex-valtuutetun mukaan kunnallisdemokratia on aikuisten demokratiaa aikuisten ehdoilla ja siinä on ikärajakin 18 vuotta. "Nuoret tykkää siitä, että tehdään asioita, eikä asioita suunnitella liian pitkälle. Minusta olisi suorastaan vahingollista, jos nuoret joutuisivat menemään noihin lautakuntiin sillä samalla logiikalla, mitä aikuiset käyttää. Tekeminen on tärkeä lähtökohta." Hänen mielestään aikuiset voisivat oppia Nuorten Äänestä, miten toteuttaa elävämmiin kunnallispolitiikkaa. Huomaan, että itsetekeminen ja "elävämpi kunnallispolitiikka" nousevat arvoiksi.

Asuntosihteri, valtuutettu oli aikaisemmin keskustelussa samaa mieltä sivistystoimenjohtajan kanssa siitä, että Nuorten Äänen tärkein arvo olisi nuorten kiinnostuminen yhteiskunnallisista asioista ja omasta ympäristöstään ja siinä toimimisesta. Nyt hän jatkaa: "Toinen asia, mikä tässä tärkein on koko ajan, ettei tehtäisi sillä tavalla, että nuoret tekee vain omassa maailmassaan jotakin, vaan he pyrkisivät koko ajan olemaan mukana tässä kunnallisessa demokratiassa, kaikki ihmisinä iästä huolimatta. Ja sitten, jos Nuorten Ääntäkin katsoo ja tätä toimintatapaa, niin totta kai yksilönä siellä ollaan aina mukana, mutta sitten jos halutaan vaikuttaa, niin aina tarvitaan samalla tavalla ajattelevia ihmisiä, eli haettiin näitä kumppaneita näissä asioissa." Asuntosihterin, valtuutetun mielestä nuorten ei tulisi tehdä vain omassa maailmassaan jotakin, vaan heidän pitäisi pyrkiä olemaan mukana kunnallisessa demokratiassa ihmisinä, iästään huolimatta. Arvoksi kiteytettynä tämä voisi olla "nuori mukana kunnallisessa demokratiassa." Puhuja viittaa "yksilökeskeisempään ajattelutapaan" sanomalla, että nuoret ovat mukana yksilöinä ryhmässä, mutta kun yksilö ei saa aikaan asioita yksin, tarvitaan ryhmä ja kumppaneita. Aikaisemmassa keskustelussa asuntosihteri, valtuutettu puhuu Vaajakosken Nuorten Ääni -ryhmän nuorisotasuntoprojektista, jossa nuoret etsivät aikuisia kumppaneita, löysivät ne ja asunnot toteutuivat. Arvoksi kiteytettyinä tämä asia olisi "yksilönä kollektiivisessa toiminnassa." Kumppaneiden haku "aikuisten maailmasta" on myös sitä, etteivät nuoret tee vain itseksensä omassa maailmassaan, vaan tulevat osaksi kunnallista demokratiaa ja toimintaa.

Keskustelussa mukana ollut nuori tutor lähettää minulle tarkistamiensa nauhoitusten mukana palautteen: "Näiden arvomietteiden kohdalla mun onkin vähän vaikea sanoa juuta tai jaata, kun mä en oikein pysty arvioimaan tätä Nuorten Äänen kasvatuksellista puolta ym., kuten nämä keskusteluryhmän aikuiset, koska olen kuitenkin ehkä siihen liian konkreetti nuori! Tarkoitan, että mulle Nuorten Ääni on ollut lähes aina vaikutuskanava, ei niinkään yhteiskunnallinen kasvatustapa."

Nuorten Äänen arvo- ja tavoitepohjaa aikuisten mielestä on (arvoista ei erottunut tärkeintä, eivätkä arvot ole tärkeysjärjestyksessä):

- nuorten positiivisen toiminnan foorumi
- nuorten kiinnostuminen yhteiskunnallisista asioista ja omasta ympäristöstään sekä siinä toimimisesta

- toiminta auttaa nuorta tulemaan oman elämänsä herraksi, jolloin nuori esimerkiksi näkee, että elämässä on erilaisia vaihtoehtoja
- nuorten ja aikuisten maailmojen tasa-arvoisuus ja nuorten maailman kunnioitus
- itsetekeminen
- kunnallispolitiikan elävöittäminen
- nuorten mukana olo kunnallisessa demokratiassa
- yksilönä kollektiivisessa toiminnassa
- omalla tavallaan toimiva ihminen

Keskusteluun osallistunut nuori tutor pitää tärkeimpänä arvona Nuorten Ääntä vaikutuskanavana, ei niinkään yhteiskunnallisena kasvatusmetodina.

Arvo- ja tavoitekeskustelu 2

Kempeleessä erityisopettaja, valtuuston pj kertoo, että Pikkuparlamentin syitä ja oikeutuksia on hyvin monia. Hänen mielestään yksi lähtökohta oli vaalien alhainen äänestysaktiivisuus. Erityisopettaja, valtuuston pj: ”Ajateltiin, että äänestysinnostusta saataisiin nostetuksi, jos se kasvattaminen ja kehittäminen aloitetaan sieltä nuorista. Nuoret tottuisivat näkemään sen, että kun on yhteisistä asioista päättämässä ja valmistelemassa ja saisi sitä kautta äänensä kuuluviin, niin se voisi antaa potkua myös aikuisena lähteä äänestämään. Koska meidän yhteiskunnan malli on nyt tämä, että yhteiset asiat hoidetaan tällä systeemillä ja koska Kempeleessä on niin paljon nuoria, niin se on käyttämätön voimavara. Nuorilta löytyy asioita, jotka vaikuttavat sekä heidän omiin olosuhteisiinsa, että myös kaikkien kempeleläisten viihtymiseen.”²⁵

Seuraavissa puheenvuoroissa todetaan, ettei nuorilla ole kovin hyvää luotamusta päätöksentekijöihin ja on hyvä, että tässä toiminnassa kunnan päätöksentekojärjestelmä tulee tutuksi ihan kantapään kautta. Erityisopettaja, valtuuston pj kertoo: ”Usein ajatellaan, että se ja sekin istuu siellä, eikä saa mitään aikaan.” Hän korostaa: ”Jo kasvatusvaiheessa pitää ottaa huomioon se, että enemmistö päättää ja että vaikka kuinka yksin olisi oikeassa, mutta on vähemmistössä, niin ei saa tuloksia aikaan. Tuloksia saa yhteistoiminnalla ja yhteistyöllä.” Yksi Pikkuparlamentin tavoitteista on siis, että osallistumalla yhteisten asioiden valmisteluun ja päättämiseen nuoret saavat äänensä kuuluviin. Se taas saattaa innostaa lapsia ja nuoria äänestämään myös tulevaisuudessa, jolloin taas demokratia toimisi paremmin. Tärkeänä pidetään myös, että Pikkuparlamentissa lasten ja nuorten ymmärrys kuntaa ja yleensä kunnan toimintaa kohtaan kasvaa.

Luokanopettajan mielestä ”innokkuutta löytyy ja jos ei mitään muuta, niin ainakin jos opitaan esiintymistäitoa ja asioiden esilletuomista, niin se on paljon”. Hänen mielestään lasten ja nuorten on hyvä oppia kestämään sellainenkin tilanne, ettei oma idea mene läpi. ”Musta oli kyllä hyvin hyvä koulutustilanne tämä kevään parlamenttikokous, kun Kirkonkylän koulu ei saanutkaan omia ehdotuksiaan läpi. Kuitenkin sitten kun vietiin tulokset koululle, ei siellä nuristu eikä haukuttu, että miten te nyt noin huonosti toimitte.”

²⁵ Kempeleen Pikkuparlamentti perustettiin valtuuston toimesta heidän tiimityöskentelyssä syntyneen idean pohjalta. Tämä näkyy Kempeleen Pikkuparlamentin arvoissa ja tavoitteissa vahvana toiveena saada nuori ymmärtämään kunnallista päätöksentekoa ja kiinnostumaan siitä. Jyväskylän maalaiskunnassa ja Helsingissä Nuorten Äänen perustamisen takana ovat kunnan nuorisotoimen virkamiehet.

Seuraavaksi keskustelussa käy ilmi, että Pikkuparlamentti perustettiin kunnanvaltuuston toimesta. Erityisluokanopettaja: ”Tämähän lähti tavallaan kunnan puolelta tai luottamusihmisten...tuli kouluille ja meitä [opettajia] ruvettiin houkuttelemaan tähän mukaan. Kyllä kunnassa nähdään laajasti ympäristöön ja haluttiin ojentaa käsi ja laajentaa sitä päätöksentekoa tavallaan jollakin tasolla sinne. Jos se ei ois sieltä lähtenyt, niin tuskin sitä ikinä ois tullut tänne tämmöstä parlamenttia.” Aikaisemmin eräs luokanopettaja oli sanonut: ”Aluksi tosiaan tuntu niin, että alasteen oppilaat päättämään, niin tuntu vähän oudolta ja esimerkiksi meidän koulussa meni aika monta viikkoa, ennen kuin tähän asiaan innostuttiin. Nyt voi jo sanoa, että innokkuuden lisäksi löytyy myös taitoa.” Erityisopettaja, valtuuston pj: ”Pikkuparlamentti on meillä siksi, että se oli yhteinen tahto. On hyvin tärkeää, että on nämä kolme varteenotettavaa tahoja tässä: koulu on keskeinen ja sitten luottamushenkilöt ja johtavat virkamiehet, jotka tavallaan on siellä toisessa päässä. Jos niistä joku puuttuu, ei homma mene eteenpäin. Kaikilla pitää olla yhteinen tahto, ja kun tahdotaan jotain, se saadaan aikaiseksi.” Pikkuparlamentti perustettiin siis valtuuston päätöksellä. Opettajien mukaan kunnan luottamusihmiset ojensivat käden ja ottivat lapset ja nuoret päätöksentekoon, laajensivat päätöksentekoa. Tätä voidaan opettajien mukaan pitää arvona jo sinällään. Toisaalta käy ilmi, että kaikki koulut eivät innostuneet asiasta heti. Opettajia houkuteltiin mukaan ja pikku hiljaa saatiin innostumaan. Nyt on huomattu, että lapsilla ja nuorilla on innokkuutta, mutta myös taitoa.

Keskustelussa tulee ilmi lisää perusteluja sille, miksi Kempeleessä on Pikkuparlamentti. Luokanopettajan mielestä voitaisiin ajatella, että hankkeet pysyvät paremmin kunnossa. Erityisluokanopettaja kertoo, kuinka heidän koululla oppilaat olivat pohtineet rakenteiden säilymistä ja miettineet, miten pitäisi tiedottaa, että ne säilyisivät. Opettajat kertovat oppilaiden hämmästelleen, ”miten voi olla käsittämättömän kalliita jotkut pienet rakennelmat”. Siihen erityisopettaja, valtuuston pj toteaa: ”Niin, sitä kautta ehkä oppii ymmärtämään myös sen, että kun tätäkään asiaa ei oo hoidettu, niin miksi sitä ei ole hoidettu. Niin, että nämä yhteisetkin rahavarat ovat kuin oma kukkaro, siellä on pohja ja sieltä et voi yhtään sen enempää panna menemään, kuin mitä siellä sitä rahaa on. Se on tavallaan niin kuin omien rahojen käyttöä ja niistä päättämistä ja rahojen on riitettävä.” Luokanopettaja yhtyy edellisiin sanomalla, että ne tavarat, jotka on yhdessä hankittuja eivät ole vaan tulleet jostakin. On sovittu, että niistä pidetään yhdessä huolta, huomataan se yhteisvastuu kaikissa niissä välineissä ja tiloissa. Tulkitsen edellä mainitun tavoitteiksi ”lasten ja nuorten yhteisvastuullisuuden ja kustannustietoisuuden kehittyminen”.

Luokanopettajan mukaan Pikkuparlamentissa on tärkeää itse työprosessi: ”Niin ja sitten tätä asioiden tärkeysjärjestykseen laittamista, sitäkinhän siinä harjoitellaan ja opitaan. Ideointivaihe – sehän on todellinen rönkyilyvaihe – tulee aivan hassuja ideoita, joku uima-allas meidän koululle, mutta sitten, kun niitä työstetään ja keskustellaan, niin voi olla, että tarvitaankin se jalkapallo.” Yhdeksi arvoksi tulee siis itse työprosessi.

Tutkija luettelee esiin tulleet perustelut ja toteaa, että näistä lauseistahan saa selville jo sitä arvopohjaa, mille Pikkuparlamentti on rakennettu. Tutkija kysyy, että jos keskustelijat laittaisivat perusteluja tärkeysjärjestykseen, mikä on se tärkein syy ja tärkein tavoite, miksi Kempeleessä on Pikkuparlamentti. Luokanopettaja tiivis-

tää olennaisen: ”Mulla nyt ensimmäisenä ainakin tulee mieleen se, että saadaan lapset ja nuoret tietoiseksi siitä, kuinka yhteiskunta toimii.” Erityisopettaja, valtuuston pj jatkaa: ”Kyllä, innostumaan yhteisistä asioista ja kantamaan tavallaan yhteisistäkin asioista vastuuta, koska niistäkin täytyy vastuuta kantaa ja se on silloin omasta ajasta pois.” Ensiksi puhunut luokanopettaja toteaa, että nuoret ovat niin tottuneet siihen, että vanhemmat, kunta, ja seurakunta järjestävät ja nyt he saisivat tietoa siitä, mistä se kaikki oikein tulee. Muut keskustelijat yhtyvät siihen, että lause ”saadaan lapset ja nuoret tietoiseksi siitä, kuinka yhteiskunta toimii” kuvaa hyvin Kempeleen Pikkuparlamenttia. Erityisopettaja, valtuuston pj toteaa vielä, että Pikkuparlamentti on luottamushenkilöille erittäin hyvää kasvatusta siinä mielessä, että opitaan arvostamaan sitä voimavaraa, mikä lapsilla ja nuorilla on; se on myös oppimista siihen, että sieltä nuorilta löytyy kehittämiskelpoisia asioita. Hänen mukaansa luottamushenkilöt ovat sisäänpäinkäänntyneitä, ”se viisaus tulee vain sieltä” ja silloin on tärkeää, että viisaus tulisikin jostain ulkopuolelta. Luokanopettaja toteaa, että päätöksenteossa olisi puolin ja toisin annettavaa, niin keski-ikäisillä kuin vanhoilla, nuorilla ja lapsilla.

Keskusteluun osallistunut nuori tutor sanoo myöhemmin keskustelussa: ”Mutta mä luulen, että tälleen meidän oppilaiden kannalta niin siinä vaiheessa varmaan tuntuu, että nyt on onnistuttu oikeesti, kun ihan oikeesti konkreettisesti rupee näkymään ne tulokset, että esimerkiksi meille sinne lukiolle hankitaan noita urheiluvälineitä tai vastaavia. Tämmösisistä pienistä asioista se lähtee, ja sitten kun saadaan joku tämmönen pitemmän aikavälin hanke ensimmäisen kerran tehtyä, niin se varmaan on mahtava se kokemus, että tosiaan tuntee, että jotain on saatu aikaseksi. Että ei täällä turhaan istuta.” Arvoksi kiteytettynä: ”Pystyä vaikuttamaan niin, että tulokset näkyvät ja tulee tunne siitä, että saadaan asioita tapahtumaan.” Tärkeää on nähdä oman toiminnan tulokset.

Kempeleen Pikkuparlamentin arvot ovat aikuisten mielestä:

Tärkein arvo on saada lapset ja nuoret tietoiseksi siitä, kuinka yhteiskunta toimii.

Muita arvoja, jotka eivät ole tärkeysjärjestyksessä:

- saada lapset ja nuoret innostumaan yhteisistä asioista ja kantamaan niistä vastuuta
- luottamusihmisten kasvaminen ja oppiminen siihen, että nuoret ovat voimavara
- saada parannusta demokratian toimivuuteen mm. äänestysaktiivisuuden parantumisena
- lapset ja nuoret saavat esiintymisvarmuutta
- lapset ja nuoret oppivat, ettei aina saa mitä haluaa
- luottamusihmiset halusivat laajentaa päätöksentekoa
- lapsista ja nuorista tulee yhteisvastuullisempia ja kustannustietoisia
- arvona itse nuorten työskentelyprosessi: kuinka ideoista työstetään se tärkein

Keskusteluun osallistunut nuori tutor sanoi myöhemmin keskustelussa, että hänen mielestään Pikkuparlamentin tärkein arvo on pystyä vaikuttamaan niin, että näkee oman toiminnan tulokset, jolloin on tullut tunne siitä, että saadaan asioita tapahtumaan.

Arvo- ja tavoitekeskustelu 3

Hesan Nuorten Ääni on keskustelijoiden mukaan lisäämässä nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa omaan oloonsa. Nuorten Ääni -tyyppistä toimintaa on ollut ennenkin esimerkiksi nuorisotalojen talotoimikunnissa, mutta silloin se on ollut enemmänkin toiminnan järjestelyä, kuten esimerkiksi järjestyssääntöjen tekemistä nuo-

risotilalle. "Aikaisemmin oli vaikea motivoida nuoriakin, kun ei ollut oikeastaan mitään asioita, korkeintaan, ostetaanko 2–3 pingismailaa vai ei. Nyt kun raha on jaettu alueellisesti, niin se on ihan eri juttu. Nuorten Äänen myötä saadaan talo tuntumaan omalta." Hesari Nuorten Äänen perustelut lähtevät liikkeelle useissa puheenvuoroissa nuorten vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisestä. Arvona nähdään siis Nuorten Ääni nuorten vaikuttamiskanavana.

"Meille ei tehty nuorisovaltuustoa vaan Nuorten Ääni." Helsinkiin ei perustettu nuorisovaltuustoa vaan Nuorten Ääni, nämä kaksi nähdään siis toisensa syrjäyttävinä vaihtoehtoina. Nuorten Ääntä ennen oli jo nuorisotaloilla talotoimikuntia. Keskustelu voidaan tulkita niin, että Nuorten Ääni on kehittyneempi muoto talotoimikuntatoiminnasta. Tärkeänä pidettiin myös, että Nuorten Äänen myötä koulutkin saadaan mukaan ideoiden julkittamiseen.

Keskustelijoiden mukaan nuoret ajattelevat, että "kukaan ei välitä mitä tapahtuu, kukaan ei äänestä". Olisi hyvä, jos Nuorten Äänessä "sais aktivoitua nuoria siihen, että kun he ehdottavat jotain, niin sillä on tulosta; ja myöhemmin, kun he saavat äänestä, niin silläkin on vaikutusta". Nuorten Ääni on osaksi kansalaisvaikuttamisen oppimista. Osanottajien mukaan Hesari Nuorten Ääni on hyvä tapa oppia kansalaisvaikuttamista. Lisäksi tällä tavoin nuoret oppivat nuorilta. Huomaan, että keskustelussa kansalaisvaikuttamista ja äänestämistä tuodaan lähemmäksi nuoria vaikuttamisen tunteen kautta, ei siis tiedolla, vaan tunteella.

Mikä arvoista nostetaan tärkeimmäksi? Ensimmäinen nuorisohjaaja sanoo: "Mulla se on ainakin se lähidemokratia, pois passiivisuudesta, tulee se päätösvalta siihen lähelle ja se päätösvalta näkyy. Nythän se päätöksenteko on hyvin paljon piilossa tuolla niitten ammattipoliitikkojen huostassa ja se on vieraannuttanut kyllä nuoret politiikasta täysin." Uutena arvona tuli esiin "Nuorten Ääni lähidemokratiana".

Nuorisohjaajan sijaisen mielestä tärkeintä on yhdessä tekeminen ja kestävä kehitys. Nuorisotalon johtajan mielestä tärkeintä on se, että nuoret vaikuttavat itse siihen tarjontaan, mitä yleensäkin voi tehdä ja esimerkiksi kestävä kehitys on arvona Nuorten Äänessä vain, jos nuoret niin haluavat. Hän painottaa, että Nuorten Ääni ei saa olla kanava syöttää aikuisten ideoita nuorille. Jos kestävä kehityksen idea lähtee nuorista, niin silloin se on hänen mielestään ok. Nuorisohjaajan sijainen perustelee nostavansa kestävä kehityksen esille, koska se on maailmanlaajuinen asia.

Toisen nuorisohjaajan mielestä Nuorten Ääni tuo nuorille vaikutusmahdollisuuden ja yleensäkin lisää toimintamahdollisuuksia nuorisotiloille: "Hyvä juttu, sillä joku, joka haluaa sanoa jotain, voi sanoa sen ja sitä voi toteuttaa, jos muut ovat samaa mieltä. Näin päästään pois siitä, että ne vaan tulee sinne ja pojat pelaavat biljardia. Joku tekee sitä totta kai, mutta kun ne ei kaikki tee sitä." Keskustelijoiden mielestä Nuorten Ääni on nuorten vaikutusmahdollisuus, mutta myös uusi harrastus ja yksi uusi toimintamahdollisuus lisää nuorisotilalle, siinä missä muutkin harrastusmahdollisuudet ja välineet, joita nuorisotiloilla on. "Yksi uusi toimintamahdollisuus" voidaan tulkita kahdella tavalla: nuorille uusi harrastusmahdollisuus ja samalla se on nuorisotoimen palvelujen kehittämistä.

Kolmannen nuorisohjaajan mielestä tärkeintä on nuorten oman aktiivisuuden lisääminen. Se taas johtaa jo aikaisemmin mainittuun ryhmässä tekemiseen ja positiivisten kokemusten kartoittamiseen – voi oikeasti vaikuttaa asioihin lähiympäristössä. Jotkut asiat voivat hänen mielestään olla suurempiakin kokonaisuuksia, kuten esim. kestävä kehitys, joka on maailmanlaajuinen juttu, mutta joka kuitenkin

kin toimisi tässä tapauksessa mikrotasolla. Nuorten Äänessä tulee hyvä mieli siitä, että tekee jotain, on hyväksytty ja saa onnistumisen kokemuksia. Uutena arvona esiin tuli nuorten oman aktiivisuuden lisääntyminen ja positiivisten vaikuttamiskokemusten kertyminen.

Hesan Nuorten Äänen arvot ovat aikuisten mielestä (arvoista ei erottunut tärkeintä, eivätkä arvot ole tärkeysjärjestyksessä):

- nuorten vaikuttamiskanava
- kansalaisvaikuttamisen ja äänestämisen oppiminen vaikuttamisen tunteen kautta
- nuorten oppiminen nuorilta
- lähidemokratia ja -demokraattisuus
- yhdessä tekeminen
- kanava toteuttaa kestävästä kehitystä
- yksi toimintamahdollisuus lisää nuorisotilalle
- nuorten oman aktiivisuuden lisääminen
- positiivisten vaikuttamiskokemusten kertyminen

Puolta vuotta myöhemmin järjestetyssä palautekeskustelussa kerron tulkintojani arvo- ja tavoitekeskustelusta. Mukana on kaksi aiemmin arvo- ja tavoitekeskusteluun osallistunutta. He tulevat nuorisotalolta, jossa talotoimikunta on toiminut kaksi vuotta eli Hesan Nuorten Äänen alusta lähtien. Talolle on nyt perustettu uusi ryhmä, joka ei tunnu pystyvän samaan kuin ensimmäinen ryhmä. Työntekijät aikovat perustaa yhden ryhmän sijasta teemaryhmiä, kuten diskoryhmä ja puistoryhmä. Tavoitteena on päästää osalliseksi ”enemmän nuoria, mutta työntekijälle se on vaativampaa”. Keskustelijoiden mielestä Hesan Nuorten Ääni poistaa jäykkyyttä kunnallisessa järjestelmässä – esimerkiksi Gloriassa nuoret ovat olleet yhdessä päättäjiensä kanssa ja byrokraattisuus karisee, kun nuori soittaa puhelimella suoraan päättäjälle. Kysyin, häiritseekö yhteisen Nuorten Ääni -rahapotin puuttuminen Nuorten Ääni -työtä nuorisotaloilla. Keskustelijoiden mukaan ei häiritse, asia on pikemminkin päinvastoin: korvamerkityt rahat kuten ”tyttötyöraha yms.” pakottaa väkiväkällä perustamaan sitä varten tyttötyötä. Nuorten Ääneen rahaa voi aina hakea eri lähteistä. Keskusteluun osallistuneet esittävät myös näkökannan, jonka mukaan Nuorten Ääni -toiminta luo eriarvoisuutta: ”On nuoria, jotka eivät kuulu ryhmään. Yhtäkin nuorta pitäisi kuunnella.” Keskustelijoiden mukaan talotoimikunta-nimeke pitäisi hävittää, sillä ”vaikuttaa pitäisi voida mihin asiaan vaan”.

6.2 Aikuisten arvo- ja tavoitekeskustelujen yhteenveto ja tutkimusasetelman muutos

Kaikkien kolmen tutkimuksessa mukana olevan nuorten osallisuusympäristön juuret ovat norjalaisessa Porsgrunnin mallissa. Silti kunnissa päädyttiin hyvinkin erilaisiin malleihin. Kaikkien kolmen tutkimuskunnan aikuisten tukijoiden kertomista nuorten osallisuustoiminnan arvoista ja tavoitteista löytyy kuitenkin yksi yhteinen aspekti, joka liittyy siihen, että nuori kiinnostuisi, innostuisi ja oppisi toimimisesta ja vaikuttamisesta yhteiskunnassa, ympäristössä tai kansalaisvaikuttamisessa. Esimerkiksi Kempeleessä korostetaan sitä, että saadaan lapset ja nuoret tietoisiksi sii-

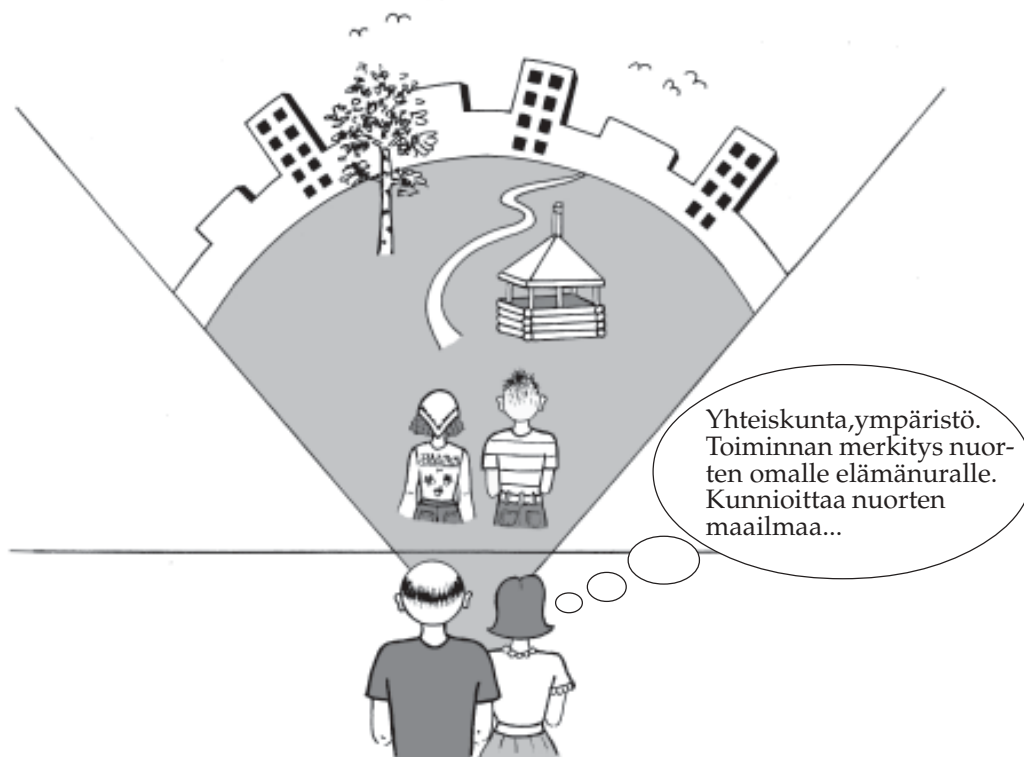
tä, kuinka yhteiskunta toimii. Lapsien ja nuoren toivotaan Pikkuparlamentin myötä innostuvan yhteisistä asioista ja vastuunottamisesta niistä esimerkiksi kunnallisessa päätöksenteossa. Aikuisten arvojen yhteenveto näkyy kuviossa 13.

Aikuiset tukijat Jyväskylän maalaiskunnassa toteavat, ettei nuorten omassa elämässään ja ympäristössään toimimisen tarvitse olla niin yhteiskunnallista, mutta toisaalta toivotaan kiinnostumista myös siitä. Arvo- ja tavoitekeskustelussa aikuiset tukijat puhuivat myös toimivan ihmisen filosofiasta:

”Toimiva ihminen on onnellinen. Niin, omalla tavallaan toimiva!”
(Jyväskylän maalaiskunnan arvo- ja tavoitekeskustelu 1).

Maalaiskunnan keskustelussa todetaan, että koska nuorten ääni ei kuulu demokraattisen päätöksenteon kautta, sen kuuluvuutta parannettiin kehittämällä kanavaksi Nuorten Ääni, joka toimii suhteellisen itsenäisesti nuorten omassa maailmassa. Keskustelussa asuntosihteeri, valtuutettu toivoo, että nuoret olisivat mukana kunnallisessa demokratiassa muiden joukossa, eikä irrallaan omana järjestelmänään, kuten nyt Nuorten Ääni vähän on.

Maalaiskunnan aikuisten tukijoiden keskustelussa mainitaan osallisuustoiminnan merkityksestä nuorten omalle elämänuralle. Osallisuustoiminnassa nuori oppii, että on vaihtoehtoja, ja oppii tekemään valintoja niin, että pystyy olemaan valintoihinsa tyytyväinen. Aikuisten tukijoiden mukaan osallisuustoiminnassa toimitaan ryhmässä, mutta toivottavasti opitaan myös muodostamaan ja ilmaisemaan omia mielipiteitä. Yhdessä toimiessa opitaan toimimaan myös vastoinkäymisissä ja

KUVIO 13 Aikuiset tukijat painottivat arvo- ja tavoitekeskusteluissa nuorten suhdetta ympäristöön ja yhteiskuntaan sekä esimerkiksi osallisuustoiminnan merkitystä nuorten omalle elämänuralle yksilönä ja kansalaisena

opitaan luottamaan siihen, että on olemassa aikuisia, jotka ovat valmiita vastakäynteihin. Maalaiskunnan keskustelussa tuli myös esille, että osallisuudessa nuoret oppivat ilmaisemaan itseään ja toimimaan sellaisten asioiden puolesta, mikä ovat heille tärkeitä. Aikuisten tukijoiden mukaan nuorten tärkeänä kokemat asiat eroavat usein niistä asioista, jotka on nostettu tärkeiksi valtuuston listoilla tai mediassa.

Helsingissä puhutaan nuorten vaikuttamiskanavasta, kansalaisvaikuttamisen oppimisesta ja lähidemokratiasta. Kansalaisvaikuttamisella ymmärretään nuorten toimimista omalla lähialueella alueellisesti jaettujen rahojen turvin. Nuoret saavat positiivisia vaikuttamiskokemuksia vaikuttamisesta lähiympäristössä. Nuorten toiminnan yhteydestä kunnallisdemokratiaan ei suoraan puhuta, mutta todetaan kyllä, että positiiviset vaikuttamiskokemukset saattavat innostaa myöhemmin äänestämään. Helsingiläisten keskustelussa osallisuus nähdään ikään kuin Antikaisen termein ilmaistuna ”merkittävänä oppimiskokemuksena” kansalaisvaikuttamisen tiellä. Antikainen kutsuu merkittäväksi oppimiskokemukseksi yksilön sellaista oppimiskokemusta, jolla on hänen elämänsä ohjaava ja/tai identiteettiä muuttava tai vahvistava vaikutus ja merkitys. (Antikainen 1998: 200–201.)

Hesan Nuorten Äänen nuorisotyöntekijöiden puheessa mainitaan myös yhdessä tekeminen. Koulumaailmassa projekteja tekevien nuorten keskustelussa käy myöhemmin ilmi, että opettajat ja nuoret ajattelevat yhdessä tekemisestä nuorten mielestä eri tavoin. Nuorten mielestä aikuisille yhdessä tekeminen tarkoittaa ryhmän saattamista helpommin hallittavaksi, kun taas nuorelle yhdessä tekeminen on sitä, että saa tehdä jotain yhdessä kavereiden kanssa tai tutustua uusiin nuoriin.

Kempeleessä korostetaan, että nimenomaan luottamusihmiset ojensivat käntensä ja ottivat lapset ja nuoret mukaan päätöksentekoon halutessaan laajentaa päätöksentekoa. Arvona nähdään myös, että luottamusihmiset kasvavat ja oppivat siihen, että nuoret ovat voimavara. Jyväskylän maalaiskunnassa kulttuurinuorisotoimenjohtaja, ex-valtuutettu kyselee kovasti sen perään, eikö aikuisten kunnallisdemokratia voisi oppia nuorilta ja esimerkiksi myös asukas-yhdistyksiltä, kuinka tehdä kunnallispolitiikkaa elävämmin.

Sain tutkijana eri kunnista erilaisia arvoja ja ne kaikki kuuluvat osallisuuden laatupohjaan. Lisäksi kaikki yksittäiset kunnat voivat saada toisten kuntien toiminnasta jotain uutta omaansa. Kempeleen ja Helsingin arvo- ja tavoitekeskustelut käytiin toiminnan aloitusvaiheessa, kun taas Jyväskylän maalaiskunnassa toimintaa oli takana yli kolme vuotta. Se, että toimintaa on takana toisilla pitempi ja toisilla lyhyempi aika, ei poista kokonaan sitä tosiasiaa, että eri kuntien arvopohjasta voi oppia.

Jyväskylän maalaiskunnassa keskusteluun osallistuivat kaikki Nuorten Ääni-hankkeen perustajat. Kempeleessä keskustelijat olivat opettajia, jotka valtuusto tavallaan oli velvoittanut mukaan lasten ja nuorten osallisuustoimintaan. Tehtävä voidaan kokea ylimääräiseksi tehtäväksi ja esimerkiksi ohjausryhmän kokouksissa osanottajat puhuivat keskenään jaksamisesta ja esimerkiksi siitä, miten vähän aikaa oppilaskuntien ohjaaville opettajille oli aikaa oppilaskuntien toiminnan ohjaamiseen (0,5–1 viikkotuntia). Helsingissä keskustelijat olivat eri nuorisotalojen työntekijöitä, jotka eivät itse olleet Hesan Nuorten Äänen ideoinnissa ja perustamisessa mukana, vaan joita nyt yritettiin motivoida talotoimikunnan, talodemokratian ja Nuorten Ääni -prosessien käyttöönottoon omalla nuorisotalolla. Keskustelun osan-

ottajat koolle kutsunut projektisihteeri, joka oli osallistunut myös järjestelmän perustamiseen, oli sairaana nauhoituksen aikana, eikä voinut osallistua keskusteluun.

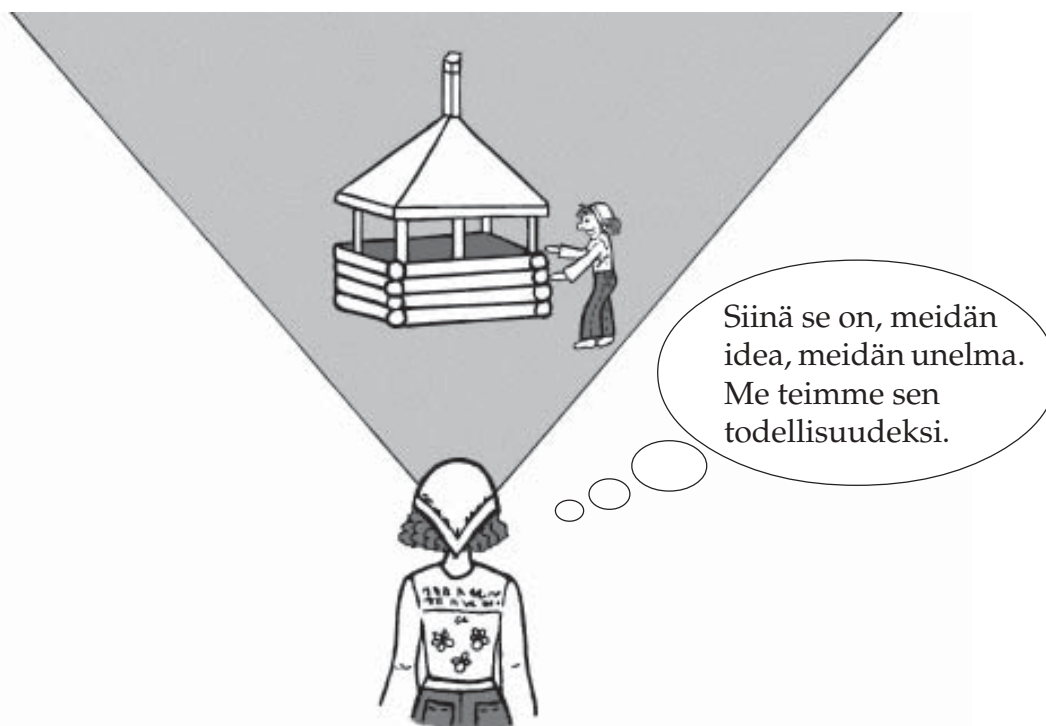
Etsin osallisuustyöntekijöiden arvo- ja tavoitekeskusteluista suuntaa laatu-kriteereille. Oletin tiettyjen keskeisten arvojen löytyvän samanlaisina kaikkien kolmen kunnan arvo- ja tavoitekeskustelumateriaalista ja tukevan omaa käytännön työn myötä sisälle kasvanutta esioletusta nuorten kasvua ja kehitystä tukevista arvoista. Kolmen kunnan triangulaatio oli tehty varmistamaan, ettei arvopohja muodostu yksin tutkijan esioletusten mukaisesti.

Tutkijalla oli nuorten kasvu- ja kehityssilmäläsit esioletuksena:

Olin niin kiinnostunut nuoren kasvusta ja kehittymisestä, että näin ja kuulin sen keskustelussa arvona sielläkin missä sitä ei ollut, kuten tulkinnessani: ”Napakat yksilöt alkaa erottua siitä nuorisomassasta elikkä voisiko tässä nähdä sellaisen yksilön kehittymisen? [vaikka puhuja tarkoitti, että Nuorten Ääni tuo nuorille positiivisen toiminnan areenan].” Tämä tutkijan ongelma olisi ehkä poistunut, jos perusteellista analyysiä olisi mahdollista tehdä kesken ryhmäkeskustelun. Tai en tiedä, olisinko ollut niin tiedostuneessa tilassa, että olisin saanut lasini vaihdettua. Ratkaisu tähän ongelmaan olisi ollut, että joku osanottajista olisi tehnyt keskustelun aikana yhteenvedon mainituista arvoista, en minä. (Tutkimuspäiväkirja.)

Vihdoinkin tajusin, että nuorten ja aikuisten arvot eroavat ehkä toisistaan (kuvio 14). Tajusin sen, kun nuori tutor kirjoitti minulle:

Näiden arvomietteiden kohdalla mun onkin vähän vaikea sanoa juuta tai jaata, kun mä en oikein pysty arvioimaan tätä Nuorten Äänen kasvatuksellista puolta ym., kuten nämä keskusteluryhmän aikuiset, koska olen kuitenkin ehkä siihen liian konkreetti nuori! Tarkoitan, että mulle Nuorten Ääni on ollut lähes aina vaikutuskanava, ei niinkään

KUVIO 14 Aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitekeskusteluihin osallistuneet kaksi nuorta tutoria arvostivat osallisuustoiminnassa vaikuttamista ja oman projektin valmistumista

yhteiskunnallinen kasvatusmetodi. (Nuoren tutorin kirjallinen kommentti maalaiskunnan aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitekeskustelusta.)

Aikaisemmin kuviossa 13 näkyi, kuinka aikuiset näkevät nuorten osallisuuden instrumenttina, välineenä, jolla nuori ihminen saa kontaktin yhteiskuntaan ja ympäristöön – ”yhteiskunnallinen kasvatusmetodi”, kuten nuori tutor kommentoi aikuisten arvoja ja tavoitteita. Aikuiset tukijat näkivät nuorten osallisuustoiminnan myös paikkana oppia taitoja, jotka ovat tärkeitä nuoren omalla elämänuralla. Nuorelle tutorille (kuvio 14) oman vaikutuksen kokeminen ja konkreettisten tulosten aikaansaaminen on tärkeää. On tärkeää voida sanoa: ”Me teimme oman ideamme/toiveemme todeksi itse.”

Myöhemmin huomasin, etteivät aikuiset eri kunnissa puhu samoista arvoista ja lopulta olin valmis myöntämään, etteivät arvot ole samoja aikuisilla samassa kunnassakaan. Aikuiset painottivat useita eri arvoja yhtä aikaa ja toisaalta heidän arvonsa erosivat huomattavasti toisistaan. Arvot ja tavoitteet olivatkin erilaisia niin kuntien välillä, yhden kunnan sisällä työntekijöitten välillä ja vielä suuremmin työntekijöitten ja nuorten tutorien välillä. Pluralistisuus, erilaiset äänet kertomassa erilaisia arvoja ja epäyhteneviä tavoitteita olivat minulle ja nuorten kasvu- ja kehitysarvon ympärille rakennetulle tutkimusasetelmalleni ensin shokki. Sitten huomasin, että viitekehystäni ja tutkimusasetelmaani rekonstruoimalla oli mahdollista tehdä tilaa eri äänille ja saada ne tasapuolisesti sisällytetyksi samaan kuvaan.

Koko laatukäsite muuttui. En pyrkinyt enää saamaan saturaatiota tiettyjen arvokeskustelussa esiintyvien arvojen ja laatuäkökohtien taakse, vaan pyrin todistamaan laadun moninaisuutta ja paikallisuutta. Kuten käytännössä huomasin, moniäänisellä arvokeskustelulla on tärkeä rooli vältettäessä ”teollisen tutkimusprosessin vaaroja, jossa tutkimus ja toiminta, teoria ja käytäntö on erotettu toisistaan ” (Kemmis 1988: 44). Dahlberg ym. viittaavat Bergerin ja Luckmanin (1966) konstruktivismi-käsitykseen, jonka mukaan maailma ja meidän tietomme siitä ovat sosiaalisesti konstruoituja ja kaikki ihmiset ovat tämän prosessin aktiivisia osanottajia. Voidaankin puhua enemmän merkityksen muodostamisesta kuin totuuden löytämisestä. Latherin (1991) mukaan tiedon tosiasiat ovat ”meidän luomiamme tekstuaalisia ja sosiaalisia konstruktioita yrittäessämme ymmärtää tilanteitamme”. (Dahlberg ym. 1999: 23.)

Päämäärien laajuus ja näkökulmien moninaisuus voidaan ajatella myös rikkaudeksi. Arvojen pluralistisuutta eli sitä, että ihmisillä on erilaisia arvoja ja että tutkija huomaa arvojen erilaisuuden, auttaa se tosiseikka, että nuorten osallisuuden arvoja ei ole määritelty laissa, asetuksissa eikä asiantuntijoiden kirjoittamissa käsikirjoissa. Kaikki toimijatahot voivat osallistua arvojen määrittelyyn puhtaalta pöydältä. Arvojen erilaisuuden kunnioitus on myös aikakaudelle ominaista. Dahlbergin ym. mukaan 1960-luvulla alkanut postmodernin projekti huomaa ja toivottaa tervetulleeksi epävarmuuden, monimutkaisuuden, eriävyyden, ei-lineaarisuuden, subjektiivisuuden, moninaiset näkökulmat sekä ajalliset ja tilalliset erityispiirteet. Siinä, missä moderni tarjoaa edistystä tieteellisen tiedon asiantuntijamaisella käytöllä, postmoderni tarjoaa mahdollisuuksia arvostaa sosiaalista ja yksilöllistä erilaisuutta luovan sopeutumisen lähteenä. (Dahlberg ym. 1999: 22.)

Muutin tutkimusasetelmaa siten, että nuorille järjestettiin omat arvo- ja tavoitekeskustelut. Edelliset kolme arvo- ja tavoitekeskustelua oli tarkoitettu aikuisille. Kaksi nuorta tutoria olivat ainoat nuorten edustajat kolmessa ensimmäisessä keskustelussa, koska en osannut odottaa nuorilla olevan erilaisia arvoja ja tavoitteita kuin heidän kanssaan työskentelevillä aikuisilla, niin absurdilta kuin se nyt kuulostaakin.

Opin, että osallisuusprojektin laadukkuus riippuu myös katsojan näkökulmasta. Laadukkaan osallisuusympäristön tarkastelunäkökulmat voidaan jakaa seuraavasti:

1. yksilöiden kokema osallisuudentunne,
2. laadukas osallisuusprosessi a) nuorten ja b) aikuisten tukijoiden mielestä sekä
3. laadukas osallisuusprojektin lopputulos a) nuorten ja b) aikuisten tukijoiden mielestä.

6.3 Nuorten arvo- ja tavoitekeskustelut 1–4

Nuorten arvo- ja tavoitekeskustelut raportoidaan kokonaisnäkemysten hahmottamiseksi tarinana teemoittain, ei paikkakuntakohtaisesti. Jokainen nuorten mielipide voidaan kuitenkin palauttaa oman keskustelunsa kontekstiin lähdemerkinnän avulla. Nuorten keskustelumateriaali koostuu neljästä nuorten osallisuusryhmän ryhmäkeskustelusta. Ensimmäisessä nuorten arvokeskustelussa Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Äänen grillikatoksen tehnyt ryhmä pohtii Nuorten Äänen arvoja ja tavoitteita noin vuosi grillikatoksen valmistumisesta. Kaikki grillikatosta rakentamassa olleet nuoret eivät enää olleet ryhmässä. Toisessa keskustelussa Nuorten Äänessä mukana ollut nuori pohti omaa projektiaan (lumilautahyppyri) sekä Nuorten Äänen arvoja ja tavoitteita. Tämä keskustelu typistyi kolmen hengen ryhmäkeskustelusta haastatteluksi, kun muut osanottajat eivät tulleet paikalle. Näistä nuorista ja heidän projekteistaan kerrotaan lisää itsearviointiosuudessa.

Kolmannessa keskustelussa Helsingin Pukinmäen yläasteen Rantabaari-ryhmä pohtii Hesän Nuorten Äänen arvoja ja tavoitteita. Nuoret ovat osallistuneet edellisenä keväänä koulun Tulevaisuusverstas-työskentelyyn ja oppilaskunnan hallitus on valinnut heidät viemään eteenpäin koulun Rantabaari-projektia, joka sai rahoituksen (75 000 mk, 12 614 e) kevään 2000 Ylipormestarin kokouksesta. Kysyin, miten paljon nuoret aikovat olla mukana itse rakentamisessa. ”Kyllä me – siihenhän, mehän osallistutaan siihen. Kyllä aika moni nuori haluaa osallistua seinän hajottamiseen. Me taidetaan ruveta ottamaan siitä maksua. (Muut nauravat.) Siis ihan oikeesti, ihan oikeesti, kyllä moni nuori haluaa hajottaa seinän.” Tyttö jatkaa: ”Luultavasti löytyy niitäkin ihmisiä, jotka haluaa sitten pistää pystyyn sen Rantabaarin, auttaa siinä sisustamisessa ja muussa.” Rantabaari rakennetaan keväällä 2001. (Nuorten arvokeskustelu 3.)

Neljännessä keskustelussa Kempeleen yläasteen ja lukion oppilaskuntien hallitusten edustajat pohtivat Kempeleen Pikkuparlamentin arvoja ja tavoitteita. Oppilaskuntien Pikkuparlamentti-projekteina nuoret mainitsevat mm. skeittiparkin,

jonka nuorisotoimen parlamenttiedustajat ajoivat yläasteen ja lukion oppilaskuntien tuella läpi kevään 2000 Pikkuparlamentti-kokouksessa. Skeittaavat nuoret rakensivat rampin itse kunnalta saadulla 5 000 mk:lla (840 e). Lukiolaisten aloitteesta Kempeleen keskustaani saatiin penkkejä ja Kalliolammelle pomppulautaa (13 000 mk, 2 186 e), johon pääsee tikapuita pitkin. Kempeleessä kaikki ala-asteiden, yläasteen ja lukion oppilaskunnat ja nuorisotoimen edustajat saavat kunnalta välittömästi käytettävissä olevaa ”porkkanarahaa” omaan toimintaansa. Yläasteella vanhat tietokoneet siirrettiin käytävälle ja liitettiin verkoksi porkkanarahalla ja lukiossa tilattiin neljä aikakauslehteä kaikkien luettaviksi. (Nuorten arvokeskustelu 4.) Nuorten ryhmien arvo- ja tavoitekeskustelujen profiilit löytyvät liitteestä 3.

6.3.1 Osallisuuden arvot nuorten mielestä²⁶

Käytän nuorten arvo- ja tavoitekeskusteluissa piirustuksia keskustelun herättäjänä. Näytän piirustusta, missä nuori katsoo omaa projektiaan ja ajattelee jotakin. Kysyn nuorilta, mitkä ovat nuorten osallisuuden toiminnan arvot ja tavoitteet nuoren itsensä mielestä?

Grillikatosnuorten mielestä Nuorten Ääni on tärkeä siksi, että he saavat vaikuttaa ja päättää enemmän omista asioistaan. ”Meidät otetaan huomioon, meitä kuunnellaan” ja lisäksi Nuorten Ääni tuo tekemistä muuten niin ”kuivaan paikkaan”. (Nuorten arvokeskustelu 1)

Lumilautahyppyriin tekijä pitää Nuorten Äänen tärkeimpänä arvona yhteishenkeä ja tasa-arvoa: ”Ihmiset voisivat ajatella enemmän toisiaan ja sitä kautta voidaan toivoa parempia yhteiskuntia.” Hän nostaa arvoksi myös yhteisen edun. ”Että se ois yhteiseksi eduksi semmoinen, aika jalo aate oikeastaan, että tehdään jotain, että kaikki vois hyötyä.” Hänen mielestään oli hyvä saada hyppypaikka yleiselle paikalle ja että ei hän sitä itselleen rakentanut, hän voi hyppiä kotonakin. Tärkeätä olisi, että hyppyri olisi hyödyllinen ja käyttökelpoinen, eikä sitä olisi rakennettu turhaan. Hänen mielestään Nuorten Äänessä on tärkeää, että tullaan puhumaan asiaa: ”No, periaatteessa ainakin semmoinen, ettei tarvii tulla puhumaan skeidaa sinne kokoukseen ja jos ei ole mitään asiaa, niin mitä järkeä koontua, kysyn vaan. Kannattaa olla asiallinen silleen, se on nyt mun näkökulma.” Kunnan koko Nuorten Ääni -järjestelmä saa pojalta kiitosta: ”Hyvä juttu, tosi hyvä juttu kehittää tämmönen juttu, kun ei nuorilla oo minkäänlaista vaikutusmahdollisuutta minkään kautta, niin tää on just semmoinen, että millä on yhteyksiä kuntaan, niillä on niinkun tosissaan mahdollisuus vaikuttaa. Siis tää on niinkun just semmoinen, mitä nuoret kaipaa. Ja jos niinkun aattelee poliitikkoja, niin poliitikoilla ois pitänyt olla pienenä tämmönen mahdollisuus, että ne tajuais näistä asioista jotakin. Joskus tuntuu, että ne ei välttämättä tajua siellä mitään.” Hänen mielestään Nuorten Äänellä on rooli opettaa eettisiä asioita, jotka eivät hänen mukaansa enää tunnu olevan kaikille selviä, kuten esimerkiksi, että ei saa varastaa ja reilun pelin sääntöjä. Hänen mukaansa esimerkiksi eduskunnassa tarvitaan eettisesti oikeamielisiä ihmisiä. (Nuorten arvokeskustelu 2.)

Rantabaarinuorten mielestä Hesari Nuorten Äänen arvot ja tavoitteet ovat ”yhdessä tekemistä”, ”osallistumista”, ”kiva tehdä yhdessä”, ”pääsee vaikutta-

²⁶ Nuorten ryhmien arvo- ja tavoitekeskustelut 1–4 ovat ryhmäkeskusteluaineistoa, jotka on muutettu thick description -tarinamuotoon.

maan siihen ja siihen”, ”saadaan joku paikka, jossa voi huilata kaikki välkät, ei tarvii mennä pihalle”. Lisäksi mainitaan, että tärkeätä ovat vapaat tunnit, mutta myös, että se oli vitsi. Sanon: ”Osa näistä tavoitteista on jo sitten myös arvoja, eli tavallaan, mikä on arvokasta, niin tämmönen yhdessä tekeminen, osallistuminen ja vaikuttaminen voi olla arvokasta.” Nuorten mielestä: ”Hankkeen onnistuminen on aika arvokasta, se kohentaa itsetuntoa itse kullakin, niin hiljasella porukalla kuin myös niillä, jotka on äänessä.” (Nuorten arvokeskustelu 3.)

Kempeleläiset nuoret liikkuvat arvoissa ja tavoitteissaan uudistusten, vaikuttamisen ja aikaansaamisen parissa. Nuorten mielestä on tärkeää, ettei kaikkia rahoja käytetä vanhuksiin, että jotain jäisi nuorillekin, ja etteivät ne aina olisi aikuisia, jotka päättävät. Tyttö sanoo olevan tärkeää, että nuoretkin saavat sanoa: ”Kun ei aikuiset kuitenkaan voi tietää, mitä nuoret haluaa, vaikka ne yrittää kovasti ajatella (muut nauravat).” Poika kertoo itse oppineensa esimerkiksi, miten käyttäytyä kokouksessa. (Nuorten arvokeskustelu 4.)

Kerroin, kuinka minulla oli sellainen ennakkokäsitys nuorten arvoista, että nuorelle olisi tärkeintä projektin valmiiksi tuleminen ja oman tuloksen näkyminen. ”Siinä se on, meidän idea, meidän unelma – me teimme sen todellisuudeksi.”²⁷ Kysyin, ovatko nuoret samaa mieltä.

Kempeleessä haastatteleman nuoret ovat olleet mukana päätöksenteossa, eivät niinkään toteuttamassa hankkeita. Silti hankkeiden tulokset tuntuvat oma-kohtaisilta:

Poika: Kyllä se minun mielestä oli kiva, että mä kävin katsomassa sitä [skeitti]parkkia, että oli ollut mukana siinä, sinne oli tullut rahaa ja ne oli saanut tehtyä sen. Vaikken itse konkreettisesti sitä hakannutkaan vasaralla...

Tutkija: Minkälainen osuus teillä oli siellä kalliomontun pomppulautahommissa, olitteko te mukana itse siinä kunnostustyössä?

Tyttö: Ei.

Poika: Ei, siis siinä on ammattilainen tehnyt sen... ne portaat ja...

Tutkija: Olisitteko te halunneet olla jossain näissä hankkeissa enemmän mukana vai onko teistä ihan hyvä tälleen?

Poika: En mä tiedä oikeastaan.

Poika: Sillai ne, jotka tietää asiasta enemmän, vaikka se skeittiparkki niin, niin ne kaikki, jotka – ne skeittaritan sen teki – ne tietää, mitä siellä pittää olla, ei sitä kukaan muu oikeastaan osakaan tehdä. (Nuorten arvokeskustelu 4.)

Myöhemmin keskustelussa tyttö ottaa asian uudelleen esille ja sanoo, että olisi ollut myös kiva seurata projektin valmistumista:

Tyttö: Musta ois ollut ihan mielenkiintoista olla seuraamassa sitä kalliomontun ponkkulautaa, mä en ole kyllä käynyt siellä katsomassa, minkälainen se on, se ois ollut aika siistiä.

Tyttö: Eikös se joku kunnan ihminen aikonut käydä heti hyppäämässä siellä, kun se valmistuu?

Tyttö: On se käynytkin.

Tyttö: Että se otti sen asian ihan tosissaan. (Nuorten arvokeskustelu 4.)

²⁷

Tutkijan ennakkokäsitys nuorten arvoista ja tavoitteista osallisuustoiminnassa muodostui aikuisten tukijoiden ryhmäkeskusteluun osallistuneiden kahden nuoren tutorin esittämistä nuorten osallisuuden arvoista ja tavoitteista.

Kyselen, mistä nuoret kuulevat, että projekti on valmistunut, jos kerran aikuiset toteuttavat niitä oman aikataulunsa mukaan, eivätkä nuoret tiedä tarkkaan, milloin.

Poika: Kuullaan seuraavassa Pikkuparlamentin kokouksessa.

Tyttö: Tai opettaja, joka hoitaa oppilaskunnan hallituksen juttuja, niin se kävi sanomassa tai toi kirjeen, missä oli, että toteutunut.

Poika: Ja me saadaan sitten jotkut pöytäkirjat jossakin välissä, että onko ne toteutunut.

Tyttö: Mää muuten silloin, kun ne penkit laitettiin, pyöräilin kouluun ja katoin, että ”penkkejä?”, että onkohan nämä niitä penkkejä, joita me ollaan tänne hommattu. Kyllä mä sitten osasin päätellä ja sitten kysyin ja kuulin, että ne oli. (Nuorten arvokeskustelu 4.)

Rantabaariryhmän poika tiivistää ihmisten tarpeen saada jotain näkyvää aikaiseksi: ”Siis tässä ihmiskunnallahan on ollut koko elämänsä ajan niin, että kukaan ei halua jäädä tuntemattomaksi, erakkokin useimmiten on pelkkää itselleen valehtelua. Siis moni ihminenhän on jäänyt [muistiin historian lehdille] mitä pienimmistä asioista ja ne muistetaan. Ei kukaan halua jäädä sitten lopulta tuntemattomaksi. Jokainen haluaa elää – no ainakin minä haluan, että joku tietää, että oli yhteen aikaan kaveri nimeltä Marko, hän oli loistoheppu, kaikkien kaveri.” (Nuorten arvokeskustelu 3.)

Nuorten arvot neljän arvo- ja tavoitekeskustelun perusteella ovat (arvoista ei erottunut tärkeintä, eivätkä arvot ole tärkeysjärjestyksessä):

- vaikuttaa ja päättää enemmän omista asioistaan
- nuoret otetaan huomioon ja nuoria kuunnellaan, ei kaikkea vanhuksille
- tasa-arvoa päätöksentekoon: ”ei aina niin, että aikuiset päättää”
- jotain tekemistä
- yhdessä tekeminen, yhteishenki
- tasa-arvo, yhteinen etu, opettaa eettisiä asioita
- rakennetaan tai tehdään jotain hyödyllistä ja käyttökelpoista
- puhutaan asiaa
- hankkeen onnistuminen, aikaansaaminen, joka samalla nostaa nuorten itsetuntoa
- saada aikaan uudistuksia
- nuoret tietää, mitä nuoret haluaa
- oppia kokouskäyttäytymistä
- tehdä jotain sellaista, että minut muistetaan

6.3.2 Mitä nuoret ajattelevat aikuisten arvoista?

Näytin nuorille piirustusta, missä aikuinen katsoo nuorta ja nuoren projektia ja ajattelee jotakin. Kysyn, mitä nuoret ajattelevat, mitkä ovat toimintaan osallistuvien aikuisten arvot ja tavoitteet nuorten osallisuustoiminnassa.

Grillikatosnuorten mielestä aikuiset tukijat pitävät Nuorten Ääntä tarpeellisenä, jotta ”nuoret pysyy poissa pahanteosta” ja ”että meillä on jotain tekemistä”. Tyttö kannustaa muitakin vastaamaan kysymykseen: ”Sanokaa nyt jotain!”, johon tulee vastaukseksi: ”Ei mulla oo, kun pää on ihan tyhjä, ajateltu jo liikaa!” ja ”Kun ei tule mieleen mitään nyt suoraan sanoen. Kyllä mä nyt heti sanon, jos jotain tulee.” (Nuorten arvokeskustelu 1)

Lumilautapojan mielestä aikuisten arvoihin kuuluu se, että Nuorten Ääni on nuorten takia, että nuorilla ois jotain. Nuorten Ääni on myös ovi, josta astua

maailmaan, ja vaikka ovi olisikin jo ennestään, niin aukaista sitä lisää. Nuorten Äänessä aikuiset voivat pojan mielestä opettaa sen oman, minkä osaavat, toiselle ja saada työnsä seuraajia. Hän toteaa: ”Nuoria kannustetaan nykyään vähän, paitsi kunnan työntekijät kannustaa hyvin, mutta se onkin heidän työtään, esimerkiksi koulun rehtori.” Poika alkaa pohtia, mitä aikuiset ajattelevat ja mitä he saisivat ajatella, jos kerran ovat kunnalla töissä:

Poika: Aikuiset ajattelee, että hieno juttu, vihdoinkin nää nassikat tekee jotain! Tietysti, mähän pyrin olemaan hirveen positiivinen ihminen, jos mä olisin hirveen pessimistinen...

Tutkija: No, mitä jos sää oot sitten pessimisti, mitä sä sitten ajattelisit, että aikuinen sanoo?

Poika: Että hiivatin nulikat, mitä ne taas touhuua tuolla – haittaa tästä vaan on.

Tutkija: Voitko sää kuvitella, että joku sanois noin?

Poika: Kyllä, on sellasia ihmisiä, jotka varmasti ajattelee tuolla tavalla, mutta ne aikuiset ihmiset, jotka ovat kunnassa töissä, niin ei ajattele tuolla tavalla.

Tutkija: Elikkä tuota nimenomaan – onko sun mielestä, joka on kunnassa töissä, voiko se ajatella tälleen?

Poika: Kummin päin vaan, mutta ne ihmiset, jotka on ollut tässä projektissa mukana, tässä lumilautahyppyrissä, niin ne on ollut vaan oikeastaan kaksi aikuista, enkä mä usko, että ne aattelee sillä tavalla, koska ne on semmosessa asemassa, että niitten – ne ei saa ajatella sillä tavalla. Se kuuluu jo niitten toimenkuvaan. (Nuorten arvokeskustelu 2.)

Rantabaarinuorten mielestä aikuisille on tärkeää saada oppilaat itse tekemään ja puhaltamaan yhteen hiileen, mikä ei aina ole luokissa niin itsestään selvää, sillä nuorten mielestä heidänkin yläasteella on sellaisia luokkia, missä ei kaikki oikein pysty olemaan toistensa kanssa. Aikuisten ajatuksista ei nuorten mielestä ota oikein selvää. Yksi arvio on, että aikuiset ovat Nuorten Ääni -projekteissa tarkkailemassa, ettei kaikki menisi ”läskiksi”, mikä sinänsä on nuortenkin mielestä tarpeellista, sillä: ”Jos ois nää viime vuoden nuoret päästetty yksin hengaamaan, niin tästä ei ois tullut yhtään mitään.” Nuorten mukaan olisi ollut vaarana, että ilman aikuisia olisi rahoilla tarjottu Coca-Colaa luottamusoppilaille loppuelämäksi koulun kustannuksella tai hankittu patsas valkoisesta marmorista. Nuorille tulee myös mieleen, että aikuiset voitelevat tulevia äänestäjiä. Kun kyselen, voitelevatko ne aikuiset tulevia äänestäjiä vai tulevia kunnallispolitiikkoja, eräs nuori ilmoittaa: ”Ne haluaa kasvattaa meistä suomalaisia ihmisiä, jotka ylpeänä kasvatavat Suomea.” (Nuorten arvokeskustelu 3.)

Kempeleläiset nuoret keskustelevat oletetuista aikuisten arvoista ja tavoitteista näin:

Tyttö: Ehkä ne luottaa silleen nuoriin, että jos ne nuoret osais parantaa tätä maailmaa - maailmaa, siis tätä kuntaa, kun meissähan se tulevaisuus kuitenkin silleen on, että niistä se meille sitten ois helpompaa sitten jatkossa.

Tyttö: Kai ne nyt aikuisetkin haluaa nuorten parasta.

Poika: Ei sitä tiedä. (Naurahdeltua.)

Tyttö: Eihän me tiedetä aikuisten mielipiteitä.

Tutkija: Tuokin on hyvä kommentti, että ei välttämättä niinkun ole... että te ette ole ainakaan puhuneet aikuisten kanssa näistä tavoitteista, että mitä tällä ajetaan takaa.

Tyttö: Ei.

Tutkija: Ootteko koskaan puhuneet, että miksi on Pikkuparlamentti?

Poika: On kai sitä jotakin...

Tyttö: Itse kai me ollaan päätelty se silleen (naurua)....no ei kai sitä koskaan kukaan ole

sanonut, että: "Nyt me mennään Pikkuparlamenttiin, koska...", ei varmaan silleen sanottu selvästi.

Poika: Eikä me nyt silleen sen opettajan kanssa sillai tämmöstä puhuta, yleensä siltä kysytään jotakin semmosia (Tyttö: neuvoja) neuvoja johonkin, jota ei itse tajua, miten se tehdään, mutta ei sillai...se tulee vaan ja sanoo, että ois silloin ja silloin sitä ja sitä pitäis tehdä.

Tyttö: Tulee semmonen käsky ja sitten me vaan...

Poika: Mutta ei varmaan mitään syvällisempiä...

Tyttö: Niin kun meidänkin opettaja anto just sen idean, että pitäis kysellä muilta oppilailta ja tehdä niitä kyselyitä tunneilla, niin, että kyllä se silleen aina neuvoo ja auttaa, että nyt pitäis saada selville muiden mielipiteitä. (Nuorten arvokeskustelu 4)

Seuraavana kerron ryhmille, että kuuntelemieni aikuisten keskusteluiden mukaan aikuinen näkee nuorten osallisuustoiminnassa nuorten yhteyden yhteiskuntaan ja ympäristöön, sen kuinka nuori saa rohkeutta ja toiminnan merkityksen nuoren omalle elämänuralle ja kuinka aikuinen oppii kunnioittamaan nuorten maailmaa. Kysynkin nuorilta, uskovatko he aikuisten ajattelevan näin, sen kokemuksen perusteella, mitä he ovat olleet yhteistyössä aikuisten kanssa.

Grillikatossuoret eivät osaa tarkemmin analysoida: "Ei, aivan sama", "Mä uskon", "Juu." Kukaan heistä ei halua perustella. (Nuorten arvokeskustelu 1.)

Aikuisten arvoon "kunnioittaa nuoren maailmaa" lumilautapoika kommentoi: "Hyvä idea, ettei aikuiset rupea muuttamaan nuorten maailmaa omien unelmiensa mukaiseksi." Nuoren mukaan aikuinen elää usein omien lapsiensa kautta, kaivaten lapsuuttaan. Kaipuu lapsuuteen on vahvempi kuin eettinen omatunto, joka sanoo, että anna lapsen elää omaa elämäänsä. Nuoren mukaan kaikilla aikuisilla kun ei ole sitä eettistä omaatuntoa. (Nuorten arvokeskustelu 2.)

Aikuisten arvoihin ei Rantabaariryhmällä ollut mitään lisättävää. Kysyn nuorilta, ovatko he koskaan miettineet aikuisten arvoissa näkyviä juttuja, sitä mitä merkitystä Nuorten Äänellä on esimerkiksi nuoren oman elämänuran kannalta. Nuori vastaa: "No se projekti tavallaan, niin sehän pakottaa haasteisiin. Tai jos sille jotain ongelmia tulee niin, jos se on ihan uusi alue, mitä ei osaa tehdä ..." (Nuorten arvokeskustelu 3.)

Kerron kempeleläisille nuorille ensin samat aikuisten arvot kuin muillekin nuorten ryhmille: "Aikuiselle on tärkeää, että nuorten suhde ympäristöön ja yhteiskuntaan kehittyy, ja se rohkeus ja ne taidot, joita nuori saa tällaisesta toiminnasta omalle elämänuralleen, ja se, että nuorten maailmaa kunnioitetaan sellaisenaan." Lisäksi kerron Kempeleen erityispiirteestä verrattuna muihin kuntiin: "Ja sitten mitä täällä Kempeleen Pikkuparlamentissa aikuiset erityisesti painottaa niin on, että se nuori oppisi kunnallista päätöksentekoa. Ja että tulevaisuudessa nuorista tulisi äänestäjiä, kun he Pikkuparlamentissa oppivat omaa vaikuttamista." Kysyn mitä mieltä nuoret ovat:

Poika: On kai se niin..

Tyttö: Musta tuntuu, meillä on ollut vaan pääasiana, että saada silleen, että jotakin tapahtuu jonkun asian hyväksi, että se on varmaan mun mielestä se pääasia. En mä ainakaan oo aatellut silleen, että täällä ne nyt istuu ne kunnanvaltuusto, että minkälais-tahan niillä on täällä – siistiä. En mä oo silleen aatellut.

Tutkija: Että jos aikuiset panostaa siihen kunnallisen päätöksenteon oppimiseen ja te taas panostatte siihen, että saisitte jotain näkyvää aikaiseksi, niin onko siinä mitään ristiriitaa? Ootteko te huomanneet, että teidän toiminnot ei mene sitten yksiin?

Tyttö: Mutta jos kunnassa jotkut tyypit ajattelee, että niinkun meidän tarkoitus olla siellä on se, että me ymmärretään niitä, ja meillä on semmonen käsitys, että meidän pitäis yrittää parantaa tätä – niin on kai se silleen vähän ristiriitaista.

Tyttö: Mennee ne siinä ristiin.

Tyttö: On ne eri tavoitteet kummallakin, aikuisella ja sitten nuorella.

Tutkija: Mutta toisaalta: ei se oo tähän mennessä teidän toimintaa haitannut.

Tyttö: Mä en kyllä oo yhtään huomannut. (Nuorten arvokeskustelu 4.)

Mikä on toiminnan tarkoitus? Nuoret ovat itse päätelleet, mikä on toiminnan tarkoitus. Luennoidessani nuorisoalan opiskelijoille nuorten ja aikuisten erilaisista arvoista yksi opiskelija kysyi: ”Miksi nuoren muka pitäisi tietää aikuisten arvot ja tavoitteet?” Palataan keskusteluun kempeläisten nuorten kanssa. Toistan heille, että toimintahan on ollut onnistunutta tähänkin asti, mutta kysyn heidän mielipidettään siitä, voisiko toiminta kehittyä, jos kumpikin osapuoli tietäisi toisen tavoitteista, vai olisiko se ihan hyödytöntä?

Poika: En mä tiedä, ei sillä niin väliä, jos me saadaan ne asiat tehtyä niin.

Tyttö: Jos jokainen pääsee siihen päämääräänsä, mihin tavoittelee.

Tyttö: Ja kaikki on tyytyväisiä.

Tyttö: On se silleen kiva tietää kuitenkin, että miten ne päättää noista asioista sielläkin, että ei nyt niin ihan pihalla oo, että asiat vaan päätetään, eikä tiedä, miten niihin tuloksiin tullaan.²⁸ Että silleen ihan kiva tietää. Ja kyllä sitä taas äänestääkin, kun se on kuitenkin semmonen oma vaikutusmahdollisuus, se äänestäminenkin. En mä ainakaan jättäis äänestämättä, jos mulla ois sellanen mahdollisuus.

...

Tyttö: Tai silleen tää Pikkuparlamentti-homma ois hyvä, en mä ainakaan itse kauheasti tiedä, että tämä ois toiminut silleen, että sais käydä enemmän siellä kunnan luona ja katsoa niiden hommaa siellä ja olla niiden kanssa enempi yhteistyössä. Silloin tietäis enemmän ja ajettas nuorten asiaa. Ois meillä vähän niinkun semmonen oma mitä mekin...että vois enempi hommata yhdessä, että tietäis siitä asiasta enempi, tulis toimivampi.

Tyttö: Ja sitten muutenkin, en minä ole ikinä ajatellut sitä ennen, että mitä ne siellä päättää, päättääkö ne muka tavallisten ihmisten asioista. Vai päättääkö ne jostain suuremmista, tai semmosista, että niitä ei niinkun näy missään. Mutta nyten on kuitenkin huomannut, että ne saa kuitenkin jotain aikaseksikin, että jotakin näkyvää on tullut. (Nuorten arvokeskustelu 4.)

Näytän piirustusta, jossa nuori ja aikuinen katsovat projektia samassa kuviossa, mutta vähän eri suunnalta, ja ajattelevat kumpikin jotain. Kysyn nuorilta, muuttisivatko nuorten ja aikuisten arvot ja tavoitteet, jos he tietäisivät toistensa ajatuksista. Grillikatosnuoret ovat sitä mieltä, että aikuinen ei nuoren läsnäollessa sano: ”Ovatpahan pois pahanteosta.” (Nuorten arvokeskustelu 1.)

Lumilautapojan mukaan se, muuttuvatko ajatukset, riippuu ajatuksista, positiiviset ajatukset pitäisi tiedostaa. Hänen mielestään ihmisellä on kaksi mahdollisuutta tiedostaa ajatuksiaan: omalla ajattelulla tiedostaminen tai keskustelulla, joka on tilaisuus, jossa asiat tulevat ilmi. (Nuorten arvokeskustelu 2.)

Rantabaarinuorten mielestä nuorten ja aikuisten ajatukset eivät muutu, vaikka he tietäisivätkin toistensa ajatuksista: ”Ei se taitais paljoo muuttua, siinä vaan

²⁸ Keskustelussa viitataan edelleen kempeläisten aikuisten tukijoiden esittämään arvoon ja tavoitteeseen ”nuori oppisi kunnallista päätöksentekoa”. Nuoret pyrkivät aktiivisesti hahmottamaan, miten tavoitteeseen päästäisiin. Nuorten repliikeistä kuultaa halu integroitua vaikuttamistoiminnassa tiiviimmin yhteen kunnan virallisen päätöksentekojärjestelmän kanssa.

hämmentys molemmat osapuolet, mutta ei se muuttus oikeestaan.” Kysyn nuorilta: ”Olisiko hyvä keskustella aikuisten kanssa siitä, mitä nuoret odottavat Hesan Nuorten Äänessä, esimerkiksi siitä, että nuorille projektin valmistuminen on tärkeää?” Kysyn, luulevatko nuoret, että aikuiset tietävät sen? Nuoret vastaavat: ”Kyllä he tietävät sen, niillä on mikrofoneja ympäri koulua” (naurahtelua). (Nuorten arvokeskustelu 3.)

Kun totean Rantabaarinuorille nyt näyttävän siltä, että yhdessä tekemisen arvo löytyy heidän mielestään kummaltakin osapuolelta, niin nuorilta kuin aikuisilta, nuori sanoo: ”Mutta kysymys on nyt ajattelutavasta, ne ajattelee eri lailla kun oppilaat. Opettajalle tässä on kysymys siitä, että lähennetään oppilaat, niistä tulee yksi vakaa ryhmä. Oppilaalle kysymyksessä on pelkkä ystävyys- ja avunantosopimus.” Muut nuoret ovat samaa mieltä ensimmäisen kanssa siitä, että opettajille yhdessä tekeminen tarkoittaa sitä, että lähennetään nuoria toisiinsa ja käsitellään heitä yhtenä ryhmänä. Eli aikuiselle yhdessä tekeminen olisi valtaan ja hallintaan liittyvää ja nuorelle ryhmähenkeen ja solidaarisuuteen. Nuori jatkaa: ”Koulussa yhdessä on helpompi tehdä [asioita], mutta tunnilla ei saa puhua kaverin kanssa ja välitunnilla sitten on liian paljon ihmisiä kuulemassa ympärillä.” Toisten mielestä: ”Yhdessä tekeminen on, että pystyy toimimaan erilaisten ihmisten kanssa, ettei aina vaan samojen kavereitten kanssa, että tulisi uusia ystäviä ja ...” ja ”Saada olla ystäviensä kanssa, tehdä jotain helpompaa.” (Nuorten arvokeskustelu 3.)

Kempeleläisen nuoren mielestä voi olla, että aikuiset joutuvat muuttamaan omaa kantaansa, koska nuorten mielestä välillä on aika turhaa, mitä aikuiset ajaa. Hänen mielestään aikuiset ehkä turvautuu enemmän kaikkeen semmoseen, mitä on ennen tehty. Nuoret haluaa ehkä enemmän uudistuksia ja semmosta. Kysyn, säilyvätkö nuorten ajatukset sitten sellaisenaan vai joutuuko nuorikin muuttamaan jotain.

Poika: No, ei kai me aikuisten takia mittään mielipiteitä muuteta (naurahduksia).

Tyttö: No en mä tiedä, no kyllä kai ne aikuiset toisaalta saattaa...en mä tiedä muuttaako ne sitä silleen täydellisesti, mutta kyllä ne saattaa ruveta miettimään...että ainakin laittaa meidät miettimään, että onko se ihan järkevää tai viisasta, että kun niillä on kuitenkin kokemusta niistä asioista. (Nuorten arvokeskustelu 4.)

Lumilautapojan mielestä aikuiset ajattelevat liikaa tulevaisuutta: ”Kun ajatellaan liikaa tulevaisuutta, tästä hetkestä tulee liian monimutkainen. Ei mun mielestä ole mitään järkeä ajatella liian pitkälle, sillä sellainen ajattelu ei kuulu meille, se kuuluu Jumalalle.” Pojan mielestä: ”Pitää olla vaikeuksia, muuten ei kasva ja kehity ja uppoutuu käsitykseen, että elämä ei anna haasteita, jolloin kyllästyy elämään, tulee tyhmäksi ihmiseksi, joka ajaa omaa etuaan. Elämä on tehty eletäväksi, elämä pitää elää tässä ja nyt, tulevaisuudessa tai tuolla jossain edellisen valinnan antamien mahdollisuuksien mukaan.” Lopuksi nuori toteaa, että pitäähän sitä tulevaisuuttakin ajatella, mutta pitää keskittyä tähän hetkeen eikä ottaa stressiä tulevaisuudesta, kun sä et voi tietää, milloin sä kuolet. Pojan mukaan pitää enemmänkin miettiä sitä, kuinka omat teot vaikuttavat muiden tekoihin. (Nuorten arvokeskustelu 2.)

Aikuiset ajattelevat tulevaisuutta muutenkin kuin yksilön kehittymisen kannalta. Aikuinen kantaa huolta osallisuusjärjestelmän jatkuvuudesta ja tule-

vista ikäluokista. Hesan Nuorten Äänen projektisuunnittelija kertoo lopuksi Rantabaariryhmälle, että koko koulu tekee taas seuraavana keväänä uuden Tulvaisuusverstaan. Nuoret hämmästyvät: ”Mitä ne tekee siinä? Ei meillä enää mahdu mitään!” Nuoret keksivät, että projektiksi valikoituu varmasti jotain Rantabaariin liittyvää: ”Pienennetty Rantabaari tai pienoismalli tai patsas. Patsas minusta!” (Nuorten arvokeskustelu 3.) Nuoret tuntuivat näkevän osallistumisen kertaluonteisena.

6.4 Eriävät arvot, moninaiset tavoitteet – kohti neuvoteltua laatua ja itsearviointia

Näkökulma, että vain konkreettiset lopputulokset kiinnostaisivat nuoria, oli liian pelkistetty. Omien ideoiden toteuttaminen näkyviksi projekteiksi on toki tärkeää, sen myöntävät kaikki haastattelemani nuorten ryhmät. Mutta he sanovat arvoikseen muun muassa myös yhteisen hyvän, yhdessä tekemisen, nuorten tasa-arvon aikuisten kanssa, toiminnan haasteellisuuden ja uusien asioiden oppimisen. Osallisuustoiminta on nuorten mielestä arvokasta myös pelkkänä toimintana, tilanteessa, jossa asuinalueella ei ole mitään tekemistä.

Taulukkoihin 2–3 olen ryhmitellyt teemoittain osallisuustoimintaan osallistuneiden nuorten ja aikuisten kertomat osallisuustoiminnan arvot ja tavoitteet.

On aika palata kysymykseen: Mitä laatu onkaan nuorten osallisuudessa? Jokainen arvo- ja tavoitekeskusteluun osallistunut synnytti omia laatukriteerejään, jolloin osallisuustoiminnan laadukkuudesta syntyy monenlaisia käsityksiä. Nuorten kannalta aiemmin esitetty kuvio 14, jossa nuorten osallisuus nähtiin nuorten kannalta vain oman idean todeksi saattamisena, oli liian yksipuolinen. Nuorten arvo- ja tavoitekeskusteluissa kertyneet nuorten ryhmien mainitsevat arvot ja tavoitteet ovat ryhmiteltävissä neljään kategoriaan: nuorten osallisuuden arvo itse toimintana, osallisuustoiminnan merkitys nuoren omalle elämänuralle, osallisuustoiminnan demokratianäkökulma ja nuorten osallisuustoiminta kanavana toteuttaa yhteishenkeä, tasa-arvoa, yhteistä etua, eettisiä asioista ja saada aikaan hyödyllisiä ja käyttökelpoisia asioita. Aikuisten tukijoiden arvoista löytyi edellisten lisäksi kategoria ”osallisuustoiminta nuorten yhteiskunta- ja ympäristösuhteen kehittäjänä”.

Osallisuusprojekti voi olla prosessina laadukas eri kriteerein yksittäisten a) nuorten mielestä ja b) aikuisten tukijoiden mielestä, samoin osallisuusprojektin lopputulos voi olla laadukas eri tavoin a) nuorten mielestä ja b) aikuisten tukijoiden mielestä. Kun nyt olen tässä tutkimuksessani saanut selville moninaisen arvopohjan, mitä tehdä kaikilla arvoilla? Vartiaisen mukaan päämäärä-orientoituneen tuloksellisuusarvioinnin on pohdittava, minkä tahon asettamat päämäärät priorisoidaan arviointikriteerejä muodostettaessa (Vartiainen 1994: 94). Periaate, että avainryhmien mielipiteet priorisoidaan, on monitahoarvioinnin yksi johtoajatuksista. Omassa työssäni, opittuani pluralistisuuden, en lähde priorisoimaan minkään avainryhmän arvoja ja tavoitteita muita paremmiksi, osallisuuden määritelmästä kumpuavaa voimaantumisen ja valtautumisen tunnetta lukuun ottamatta. Kaikki edellä esitetyt arvot ja tavoitteet asettavat vaatimuksia osallisuusympäristölle. Jos aikuiset nimeävät tavoitteekseen esimerkik-

TAULUKKO 2 Aikuisten tukijoiden kertomat nuorten osallisuustoiminnan arvot ja tavoitteet teemoittain ryhmiteltynä

Osallisuustoiminta nuorten yhteiskunta- ja ympäristösuhteen kehittäjänä:

- nuoret tulisivat tietoisiksi, kiinnostuisivat ja kantaisivat vastuusta yhteisistä ja yhteiskunnallisista asioista ja omasta ympäristöstään ja siinä toimimisesta

Nuorten osallisuustoiminnan arvo itse toimintana:

- nuorten positiivisen toiminnan foorumi
- nuori yksilönä on mukana kollektiivisessa toiminnassa
- yksi toimintamahdollisuus lisää nuorisotilalle
- arvona myös itse nuorten työskentelyprosessi sinänsä: kuinka ideoista työstetään se tärkein
- itsetekeminen

Osallisuustoiminnan merkitys nuoren omalle elämänuralle:

- toiminta auttaa nuorta tulemaan oman elämänsä herraksi, jolloin nuori esimerkiksi näkee, että elämässä on erilaisia vaihtoehtoja
- nuoresta tulee toimiva ihminen, eikä toiminnan tarvitse olla ”niin yhteiskunnallista”
- nuorten oman aktiivisuuden lisääminen
- nuoret saavat esiintymisvarmuutta
- nuoret oppivat, ettei aina saa, mitä haluaa
- nuorista tulee yhteisvastuullisempia ja kustannustietoisia
- positiivisten vaikuttamiskokemusten kertyminen

Osallisuustoiminnan demokratianäkökulma:

- nuorten vaikuttamiskanava
- kunnallispolitiikan elävöittäminen
- nuoret ovat mukana kunnallisessa demokratiassa
- luottamusihmiset kasvavat ja oppivat siihen, että nuoret ovat voimavara
- saadaan parannusta demokratian toimivuuteen mm. äänestysaktiivisuuden parantumisena
- luottamusihmiset halusivat laajentaa päätöksentekoa
- nuorten osallisuus on lähidemokratiaa
- kansalaisvaikuttamisen ja äänestämisen oppiminen vaikuttamisen tunteen kautta

Nuorten osallisuustoiminta kanavana toteuttaa seuraavia arvoja:

- nuorten ja aikuisten maailmojen tasa-arvoisuus ja nuorten maailman kunnioitus
- nuoret oppivat nuorilta – vertaisoppiminen
- yhdessä tekeminen
- kanava toteuttaa kestävästä kehitystä

si sen, että nuoret omaa projektiaan tehdessään tutustuisivat samalla kunnan toimintaan, kyseisen tavoitteen täyttymistä voidaan pohtia osallisuusprojektien arvioinnissa yhtenä laatukriteerinä.

Kuinka osanottajat itse saataisiin tietoiseksi erilaisten arvojen, tavoitteiden, intentioiden ja odotusten kokoelmasta, jotta he voisivat rakentaa yhteistä ymmärrystä ja kummankin osapuolen kannalta laadukkaita prosesseja ja lopputuloksia? Monita-
hoarvioinnissa tutkija kokoaa tuloksellisuus- tai laatu-tiedon eri lähteistä, jolloin eri osapuolet eivät välttämättä neuvottele keskenään. Inklusivisessa ja eksklusivisessa arvioinnissa ei tavoitteena ole muuttaa kaikkien laadunmäärittelyyn osallistuvien tietopohjaa toistensa tiedoilla, kuten nuorten osallisuuden arvioinnissa on.

Mitä on sellainen suunnittelu, jossa kummankin osapuolen ajatukset muuttuvat?
 Mitä on sellainen laadunarviointi, jossa kummankin osapuolen ajatukset muuttuvat?
 (Tutkimuspäiväkirja.)

Mikä on nimeltään arviointi, jossa kummankin osapuolen ajatukset muuttuvat? Etsin laatukäsitettä, joka kuvaisi hyvin näkemystä hakemastani osallisuuden laadun määrittelyprosessista, jossa niin nuoret kuin aikuiset neuvottelevat laatukäsityksistä demokraattisesti, jolloin Huttusta (1999) lainatakseni kummankin osapuolen horisontit laajentuvat. Senge kuvaa konsensuksen rakentamista yksilöiden välille "kohdistetaan alas" -konsensukseksi, jos siinä etsitään erilaisista yksilöllisistä näkökulmista yhteinen nimittäjä ja "avataan ylös" -konsensukseksi, jos etsitään yhteistä kuvaa, joka on suurempi kuin yksikään yksittäisen ihmisen näkökulma. "Avataan ylös" -konsensuksessa ajatellaan, että meillä kaikilla on tapamme nähdä todellisuus. Jokaisen näkökulma on osa suurempaa todellisuutta. Jos minä voin "katsoa läpi" sinun näkökulmasi ja sinä minun, me näemme jotain sellaista, mitä muuten emme voisi nähdä yksin. (Senge 1993: 248.) Tavoitteena on, että eri ryhmien käsityksistä muotoutuisi yksi ylöspäin avautuva horisontti: neuvoteltu laatu.

Jos kaikki edellä mainitut arvot ja tavoitteet aiotaan osallisuusprojekteissa täyttää, tulee osallisuustoiminnasta hyvin haasteellista, jopa mahdotonta. Käytännössä osallisuuden laadun kehittämässä on lähdettävä siitä, että yksittäisissä projekteissa toimintaa ohjaavat kunkin tilanteen ja osanottajajoukon määräävät arvot ja tavoitteet, joiden mukaan esimerkiksi kunkin projektin vaiheen toteuttamistavat ja -menetelmät tulisi valita. Osallisuusprojektien alkutilanteessa toiminnan arvot ja tavoitteet eivät ole selvillä, varsinkaan ensimmäistä kertaa elinympäristön kehittämiseen osallistuville nuorille. Osallisuustoiminnan laatukriteerejä ei voida etukäteen sopia, vaan ne muotoutuvat toiminnan aikana nuorten ja aikuisten neuvotteluissa. Lahtonen viittaa Nascholdiin (1993), joka puhuu prosessorientoituneesta toiminnan kehittämistä, jossa mahdollisimman monen projektiin osallistuneen työorganisaatioiden, sukupolvien ja sukupuolten rajat ylittävä keskustelu on olennaisempaa kuin kehittämisen tavoitteet (Lahtonen 1999: 205). Reunamo käyttää käsitettä "muotoutuva vuorovaikutus", jossa todellisuus ei ole valmis, vaan kehkeytyy esiin ihmisten vuorovaikutuksessa joka hetki. Koska ei tiedetä varmasti, miten asiat pitäisi tehdä "oikein", lisääntyy "tunnustelevan hapuilun" ja kontaktin tarve. Vuorovaikutuksessa oleville syntyy kuva siitä, että todellisuudesta löytyy aina uusia mahdollisuuksia toimia ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan uudistamiseen. (Reunamo 1998: 10, 21, 37–52.) Esimerkiksi Tauriaisen päiväkodin laatua koskevassa tutkimuksessa ei suuntauduttu käyttäjien toiminnalle etukäteen asettamien tavoitteiden saavuttamisen arviointiin, vaan toiminnan aikana syntyneiden laatukäsitysten selvittämiseen sekä vuorovaikutuksen arviointiin (Tauriainen 2000: 87, 101).

Oma laadunarviointikäsitteeni on neuvotteleva osallistava laadunarviointi, jossa toimijoilla säilyy arviointitilanteessakin omistava suhde omaan projektiinsa. Laadunarviointiprosessi on luonteeltaan neuvottelua eri osapuolten kesken. Omaan kokemukseen perustuvassa laadunarvioinnissa tutkiskellaan jokaiselle itselle ja omalle ryhmälle toiminnan aikana vuorovaikutuksessa syntyneitä tunteita, kokemuksia ja muistijälkiä. Tutkimuksessa pyritään luomaan nuorten ja aikuisten laatukäsityksistä dialogissa yhteinen tarina – yksi laatuhorisontti, jota

TAULUKKO 3 Nuorten osallisuusryhmien kertomat osallisuustoiminnan arvot ja tavoitteet teemoittain ryhmiteltynä

Nuorten osallisuustoiminnan arvo itse toimintana:

- jotain tekemistä
- yhdessä tekeminen
- puhutaan asiaa

Osallisuustoiminnan merkitys nuoren omalle elämänuralle:

- hankkeen onnistuminen eli ”jonkin aikaansaaminen” nostaa nuorten itsetuntoa
- tehdä jotain sellaista, että minut muistetaan
- vaikuttaa ja päättää enemmän omista asioistaan niin, että näkee oman toiminnan tulokset, jolloin on tullut tunne siitä, että saa asioita tapahtumaan

Osallisuustoiminnan demokratianäkökulma:

- vaikuttamiskanava
- saada aikaan uudistuksia
- nuoret tietävät, mitä nuoret haluavat
- nuoret otetaan huomioon ja nuoria kuunnellaan
- ei kaikkea vanhuksille
- tasa-arvoa päätöksentekoon: ”ei aina niin, että aikuiset päättää”
- oppia kokouskäyttäytymistä

Nuorten osallisuustoiminta kanavana toteuttaa seuraavia arvoja:

- yhteishengen kehittyminen yhdessä toimiessa
- tasa-arvo, yhteinen etu
- opettaa eettisiä asioita
- rakennetaan tai tehdään jotain hyödyllistä ja käyttökelpoista

kuvaa käsite ”neuvoteltu laatu.”²⁹ Nuorten osallisuuden neuvoteltu laatu neuvotellaan aina projektikohtaisesti. Heikkisen ja Jyrkämän mukaan toimintatutkimuksen tuloksena ei yleensä voida pitää jotain tiettyä, uutta toimintakäytäntöä, jota toteutettaisiin sitten toimintatutkimusprojektin päättymisen jälkeen hamaan tulevaisuuteen saakka. Parempi käytäntö on aina tilapäinen, kunnes kehitetään vielä parempi tapa toimia. Toimintatutkimuksen myönteisenä tuloksena voisi siten pitää uudella tavalla organisoituvaa, reflektiivisesti etenevää prosessia, toiminnan ja tavoitteiden jatkuvaa pohdintaa ja kehittämistä. Kuten monet toimintatutkijat ovat havainneet, kehittämisen ”sykleillä” ei ole päätepistettä. (Heikkinen & Jyrkämä 1999: 45.)

Inklusiivisessa arvioinnissa, monitahoarvioinnissa ja esimerkiksi kunnissa käytetyissä ympäristövaikutusten ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa, arviointitiedon kerää yleensä yksittäinen henkilö tai ryhmä. Eri ryhmien mielipiteistä muodostetaan synteesi – kompromissi, joka parhaiten täyttäisi kaikkien ryhmien vaatimukset. Näin suoritettuna arviointiin osallistuneille ihmisille ei arviointi-

²⁹ Neuvotellun laadun käsitteestä: Tietotekniikan alalla, erityisesti tietoliikenteessä käytetään käsitettä ”neuvoteltu palvelun laatu” (negotiated quality of service), jossa laatuneuvotteiluilla tarkoitetaan palvelun laadun neuvotteluja tietokoneiden välillä. Vapan mukaan palvelua pyytävä kone on ohjelmoitu vaatimaan tietoliikenneverkon palveluja tietyllä laadulla esimerkiksi nopeuden, viiveen ja virheiden määrän mukaan. Palvelun pyytäjäksi ohjelmoitu tietokone saa muilta verkon koneilta palvelun laatutakuun. Jos takuuta ei saada, esimerkiksi ruuhkan takia, on palvelua pyytävä kone voitu ohjelmoida esimerkiksi lähettämään tai vastaanottamaan materiaalia ”pelkistettynä” tai käyttämään muita yhteyksiä, vaikka ne maksaisivat enemmän. (M. Vapa, henkilökohtainen tiedonanto 20.1.2001.)

prosessi ole neuvottelu- ja oppimisprosessi, jota sen pitäisi olla nuorten osallisuuden kehyksessä. Nuorten osallisuusprosessien arvioinneissa on tavoitteena, yhteisten laatu näkemysten lisäksi, oppia tiedostamaan ja hyväksymään erilaisten ja eri ikäisten ihmisten ja eri ammattiryhmien erilaiset arvot ja tavoitteet ja oppia kohtaamaan toiseutta. Osallisuusympäristön laadukkuuden mittari on se, että osallisuustoiminnan voimaantuneet/valtautuneet subjektit arvioivat toiminnan – prosessit ja lopputuloksen – positiiviseksi, onnistuneeksi tai laadukkaaksi omien arvojensa ja tavoitteittensa mukaisesti.

IV OSA

**VUOROVAIKUTTEINEN LAADUN
ITSEARVIOINTIMENETELMÄ**

7 NUORTEN OSALLISUUSPROJEKTtien LAADUNARVIOINTI

Tässä osassa pyritään vastamaan kysymykseen: ”Millainen laadunarviointimenetelmä tukisi eri osapuolien osallisuutta, oppimista ja osallisuustoiminnan laatua kuntien organisoiman nuorten osallisuustoiminnan kontekstissa?” Osallisuuden arvopohjan moninaisuus johti siihen, että yhtä oikeaa laadun aspektia ja sitä mittaavaa mittaria ei ole mahdollista rakentaa nuorten osallisuusympäristön laadukkuutta mittaamaan. Osallisuusprojektin laadukkuus riippuu myös katsojan näkökulmasta. Laadukas osallisuusympäristö ilmenee osallisuusprojekteissa seuraavasti:

1. yksilöiden projektissa saavuttama osallisuudentunne ja osallisen positio
2. laadukas osallisuusprosessi a) nuorten ja b) aikuisten tukijoiden mielestä
3. laadukas osallisuusprojektin lopputulos a) nuorten ja b) aikuisten tukijoiden mielestä.

Tässä osassa käsitellään laadun arviointia yksittäisissä liikuntarakentamiseen liittyvissä nuorten osallisuusprojekteissa ja kehitetään tarinankerronta- ja tarinaviivamenetelmää arviointityökaluiksi vuorovaikutteiseen itsearviointiin. Moninainen arvopohja johti tarpeeseen kehittää vuorovaikutteinen dialogiin perustuva osallisuuden laadunarviointimenetelmä, jossa projekti käytäisiin läpi työvaihe työvaiheelta ja omia tekemisiä ja tuntemuksia reflektoiden ja toisten tuntemuksista oppien. Nuorten ja aikuisten oman toiminnan reflektointi, laadukkuuden (onnistuneisuuden) arviointi ja sitä kautta toiminnan kehittäminen tapahtuu itsearviointikeskusteluissa, jotka voidaan nähdä myös laadun määrittämisen ja arvioinnin neuvotteluina eli laatuneuvotteluina.

Olen valinnut tutkimukseni arviointikeskusteluihin kolme esimerkkiä nuorten omista elinympäristöä kehittävästä liikuntarakentamisprojekteista. Ryhmät rakensivat grillikatoksen, lumilautahyppyyn ja halusivat perusparantaa uimarannan. Projektin valmistuttua sen ideointiin, suunnitteluun ja / tai toteutukseen osallistuneet nuoret ja aikuiset kokoontuivat arvioimaan kehittämisprojektia sekä prosessina että lopputuloksen perusteella. Olen tutkimuksessani ensin kokeillut pidempää neljän arviointikeskustelun kaavaa grillikatosprojektin arvioinnissa, jos-

sa nimenomaan hain tutkimuksellista tietoa mm. arviointityökalun kehittämistä sekä nuorten ja aikuisten tuntemuksista ja keskinäisistä suhteista. Itsearviointikeskustelujen profiilit ovat liitteessä 4.

Kuntien käytännön toimintaa varten kokeilin myös yhden keskustelun mitausta arviointia, jota kokeilin lumilautahyppyriprojektin arvioinnissa. Uimaran-
taprojektia ei päästy arvioimaan suunnitellulla tavalla, koska se alkoi muistuttaa enemmän ei-osallisuustarinaa kuin nuorten omaa projektia.

7.1 Itsearviointi ja itsearviointityökalut

Roinisen mukaan arvoinnit jaetaan sisäisiin ja ulkopuolisiin arviointeihin. Ulkopuoliset arvoinnit voidaan jakaa täysin ulkopuolisten toteuttamiin ja ulkopuolisten koordinoimiin arviointeihin. Ulkopuolisiin arviointeihin käytetään mm. seuranta-arviointeja, vertailuarviointeja, rinnakkaisarviointeja ja monitahoarviointeja. Ulkopuolisen arvoinnin suorittaa aina ulkopuolinen, mahdollisimman vähän arvoinnin kohteisiin kiinnittynyt henkilö tai arviointiryhmä. Sisäiset arvoinnit voidaan jakaa kahteen tyyppiin: puhtaisiin itsearviointeihin ja konsultoituihin itsearviointeihin. Konsultoivassa itsearvioinnissa, mitä tämän tutkimuksen arviointiosuus edustaa, ulkopuolinen arvioitsija luo arviointikriteeristöt yhdessä arvoinnin kohteina olevien ryhmien kanssa ja osallistuu tiiviisti arviointiprosessiin. (Roininen 2000: 12.) Omassa tutkimuksessani itsearvioinnin konsultin rooliini kuului myös koko arviointi-idean esittely nuorten osallisuuskunnille, arviointityökalun kehittäminen sekä edellä mainittu arviointikriteeristön luominen yhdessä nuorten ryhmän kanssa.

Ihmisten ja organisaatioiden oppimista tutkineiden mukaan oppimista edistävä toimintojen reflektio jää usein tekemättä itse oppimistapahtuman yhteydessä ajanpuutteen takia. Opettajat luottavat reflektoinnin tapahtuvan oppilaisaan myöhemmin, vapaa-aikana ja automaattisesti, eikä opitun reflektoinnille varata aikaa virallisessa ohjelmassa. Laineen mukaan koulujen institutionaaliset aika-tila-järjestelyt ja rutiinit tuottavat helposti yksilöiden välistä erillisyyttä. Tämä antaa aiheutta miettiä koulun sosiaalisia käytäntöjä lähtien siitä, miten paljon koulun eri jäsenillä on yhteistä aikaa ja paikkoja keskustella kohtaamisistaan ja kokemuksistaan sekä tätä kautta luoda intensiivisiä oppimiskokemuksia tutkimalla sosiaalista kontekstia ja elettyjä tilanteita. (Laine 1997: 144.) Healeyn mukaan: "On tuskan takana eri aiheissa poukkoilevissa keskusteluissa säilyttää tilaa kritiikille. Tämä vaatii kriittisen vuorovaikutteisen refleksin kehittymisen. Dynaamisesta, jatkuvasti käynnissä olevasta eri asioiden yhteyksien virrasta johtuen ihmiset eivät voi pysähtyä pohtimaan joka hetki. Tämä tarkoittaa, että "huoahdustauoista" ja "asioiden järjestyksen pohdimistauoista" pitäisi tulla normaali osa käytännön suunnittelutyön ponnistuksissa." (Healey 1996: 251.) Myös nuorten osallisuusprojekteissakin reflektointi on unohtunut. Tuntuu, ettei milloinkaan pysähdytä pohtimaan, mitä tehdään. Ohjelmaan merkitty virallinen arviointikeskustelu olisi ainakin yksi paikka pysähtyä ja pohtia.

Itsearviointinnissa käytetään kahta työvälinettä, jotka olen muokannut sopimaan itsearviointiryhmäkeskusteluihin. Menetelmät ovat tarinankerronta- ja tarinaviivamenetelmä. Tarinankertominen ja tarinaviiva-viivat ovat keskusteluaineistoa – peilejä. Kuula viittaa Eldeniin ja Chisholmiin (1993), joiden mukaan todellisuutta kuvaavia peilejä täytyy paikoin tarkentaa ja laajentaa, jotta niistä näkyisi myös jotain uutta. Muutosprosessit tai pelkkä muutoksen yrittäminen saattavat tuoda esille asenteita, valtarakenteita ja muuta sellaista, jotka eivät sellaisenaan ilmenisi esimerkiksi haastatteluilla ja osallistuvalla havainnoinnilla. (Kuula 1997: 276.) Itsearviointikeskustelussa todellisuuden peilit asetetaan tutkittavien henkilöiden käyttöön niin, että he näkevät tilanteen laajempaan kuin ennen. Tutkijan tehtävä on antaa tulkintaohjeita ja kysymyksiä. Peilien laajentaminen tapahtuu laajentamalla omaa perspektiiviä osallisuuden arvomaailmasta ja laadusta oman vertaisryhmän ja sektorin ulkopuolelle, jolloin esimerkiksi aikuiset huomaavat, mitä nuoret odottavat, ja nuoret, mitä aikuiset odottavat. Yksi näkökulman laajennus on myös pohtia, tukevatko käytetyt osallisuusmenetelmät ja toimintatavat osallisuudelle asetettujen arvojen ja tavoitteiden toteutumista.

Demokraattinen ja horisontteja laajentava nuorten ja aikuisten arviointikeskustelu kehittää yksittäisten henkilöiden oman toiminnan reflektointiherkkyttä. Ojasen sanoin: ”Opettajia täytyy voimistaa ottamaan ammatilliseen käyttöönsä tilanteiden tutkimisen ja itsenäisen kyselyn metodi. Työtään pohdiskeleva opettaja miettii ratkaisujensa perusteita ja seuraamuksia ja pyrkii syvällisemmin ymmärtämään omaa itseään ja kasvattajan toimintaansa.” (Ojanen 1993: 6.) Niin nuorten kanssa työskentelevät aikuiset kuin myös nuoret itse voivat esimerkiksi oppia tutkimaan ja kyselemään erilaisia näkökulmia jo itse toiminnan aikana: ”Kuinkahan toiset ajattelee tästä asiasta? Hei, mitä sinä ajattelet tästä? Voisiko tämän asian tehdä toisella tavalla? Ai niin, tällä toiminnallahan oli muitakin tavoitteita kuin vain tämä konkreettinen tekeminen...”

Fettermanin mukaan voimaannuttava/valtauttava arviointimetodi (”empowerment evaluation”) on suunniteltu auttamaan ihmisiä auttamaan itseään ja kehittämään toimintaansa käyttämällä itsearviointia ja reflektiota. Fettermanin mukaan: ”Voimaannuttava arviointi voi olla vapauttavaa. Monet esimerkit kertovat, kuinka se auttamalla ihmisiä ottamaan vastuu omasta elämästään – ja auttamalla löytämään hyödyllisiä tapoja arvioida itseään – vapauttaa heidät perinteisistä odotuksista ja rooleista. Voimaannuttavan arvioinnin avulla osanottajat voivat löytää uusia mahdollisuuksia, nähdä olemassa olevat resurssit uudessa valossa ja määritellä uudestaan heidän identiteettinsä ja tulevaisuuden roolinsa.” (Fetterman 1996: 16.)

Edellä on puhuttu oman toiminnan reflektoinnista suhteessa toisiin toimijoihin ja osallisuudelle asetettuihin arvoihin ja tavoitteisiin. Käytännössä yhteinen itsearviointi koskee myös prosessin ja projektin lopputuloksen teknisiä ominaisuuksia. Miten ja millä aikataululla jotain on esimerkiksi rakennettu? Yhteiseen arviointiin osallistuminen vaatii aikuisilta ammattilaisilta rohkeutta alistaa oma työ yhteiseen laadunarviointiin:

Puran aikuisten grillikatosarviointinauhaa: miltä mahtaa teknisen puolen ihmisistä tuntua kun ”maallikot” tekevät korjausehdotuksia esim. huuvan eli savuhormin rakentamiseen? (Tutkimuspäiväkirja 7.1.2000).

7.1.1 Tarinankerrontamenetelmä

Omien projektien arviointi alkaa tarinankerronnalla, jossa koko projektin kulku palautetaan mieliin. Miten projekti alkoi? Mitä sitten tapahtui? Millaisia vaiheita projektissa oli? Vaiheet kirjoitetaan pahvilapuille kronologiseen järjestykseen. Tarinan vaiheet ovat narratiivisia tihentymiä eli niitä kohtia, joissa tapahtui jotain ”merkittävää”. Näitä narratiivisia tihentymiä voidaan kutsua episodeiksi. Episodin käsite viittaa siihen aikaväliin, joka alkaa tavoitteen asettamisesta ja päättyy tavoitteen saavuttamiseen. Auran mukaan Jaques (1982) on sanonut, että itse asiassa ihmisen elämä koostuu eripituisista, peräkkäisistä ja lomittaisista episodeista: esimerkiksi kirjan lukemisesta, opintojakson suorittamisesta, ammattiin valmistumisesta ja lukuisista muista episodeista. Kuhunkin episodiin sisältyy muistikuvia jo eletystä tai suoritetusta, kokemuksia nykyisyydestä ja odotuksia tulevast. Kunkin episodin alkua hallitsevat odotukset ja sen päättymistä mielikuvat. (Aura 1989: 165.)

Hännisen mukaan jokaisen osanottajan kertomus on yksilönsä: kertomusten tapahtumat eivät välttämättä liity toisiinsa kausaalisesti, vaan inhimillisten merkitysten logiikkaa seuraten. Tarinoissa subjektit toimivat suhteessa ympäristönsä tapahtumiin ja toistensa tekemisiin, tulkiten ja arvottaen tapahtumia omista pyrkimyksistään käsin. (Hänninen 1994: 169.) Kalliolan (1996: 69) mukaan kertomuksen juoni syntyy kertomukseen valittujen tosiseikkojen välille rakennettua yhteyksistä.

Hännisen mukaan tarina esittää ihmisen sekä subjektina että objektina, niin aloitteellisena toimijana kuin tapahtumien kohteena. Tarina kertoo paitsi, mitä ihminen teki, myös sen, miten hänen kävi. Hännisen mukaan mitään tarinaa ei vakuuttavimmankaan aineiston nojalla voi osoittaa ainoaksi oikeaksi kuvaukseksi tapahtuman kulusta. Tarina valikoi esiin nostamansa tosiseikat ja tulkitsee niiden välisiä yhteyksiä tavalla, jolle ei ole empiirisiä kriteereitä. Samoin kuin tietystä alueesta voi laatia monenlaisia karttoja, mutta ei millaisia tahansa, voi tietyistä tapahtumista kertoa monenlaisia tarinoita, mutta ei millaisia tahansa. (Hänninen 1994: 173–176.) Gergenin mukaan ihmiset kykenevät selittämään ja tulkitsemaan elämänsä kielellisten ja sosiaalisten sääntöjen raameissa. Nämä tulkinnat riippuvat tietystä tilanteesta ja hetkestä. Niinpä ihmisten kertomia aineistoja ei tulekaan nähdä totuudenjyvinä tietyn ihmisen elämästä vaan kerrontahetkeen ja kertojan perspektiiviin sopivana sen hetken luomuksena. (Gergen 1988: 102.)

Ensimmäisillä tarinankertomiskerroilla grillikatosprojektista ei kerrota kaikkea, vain kaikkein relevantein ja kertojan kannalta merkityksellisin aines. Gergenin mukaan ollakseen ymmärrettävä tarinan on sopeuduttava niihin sääntöihin, jotka määrittävät sen, millaisista aineksista järkevänä pidetty kertomus koostuu. Perusta hyvälle tarinalle läntisessä kulttuurissa on arvetetun päämäärän tai tavoitteen esiintuominen, jota kohti toiminta tarinassa liikkuu. Koherentti narratiivinen jatkumo saavutetaan valitsemalla ja järjestämällä tapahtumia asetetun tavoitteen valossa. Tapahtumia, jotka eivät vaikuta toiminnan kulkuun kohti päämäärää, ei normaalisti sisällytetä hyvin tehtyyn kertomukseen. (Gergen 1988: 97.) Kun osanottajat alkavat kertoa omaa projektiaan tarinana, kuten esimerkiksi tarinaa siitä, kuinka grillikatosta rakennettiin, tarina on usein aluksi liian lyhyt ja koherentti todelliseen arviointiin. Täydellistä onnistumista kuvaava kapea ja joh-

donmukainen tarina ei anna mitään arvioitavaa ja todellisia oppimismahdollisuuksia. Pikkuhiljaa, kerrottaessa tarinaa uudelleen ja uudelleen kertojien moniäänisyys ja erilaiset kokemusmaailmat, sekä ”kättilön”³⁰ roolissa toimivan tutkijan tarkentavat kysymykset kasvattavat tarinan riittävän vaiheikkaaksi ja yksityiskohtaiseksi. Tarina alkaa paljastaa yksityiskohtia kriittisistä hetkistä, niin ilon ja onnen kuin epätoivonkin hetkistä, jotka olivat aluksi piilossa kerrotun, ulkonaisesti koherentin tarinan pinnan alla.

Nuorten tarinassa on aukkoja, koska jotkut grillikatoksen valmistumiseen liittyvät asiat tapahtuivat heidän ulottumattomissaan. Kannustan aikuisia kertomaan omaa tarinaansa.

Arvioinnissa arvioidaan parhaillaan, mitä positiivista ja mitä negatiivista grillikatossprojektin eri vaiheissa oli, vaihe vaiheelta. Tässä arvioinnissa kutakin vaihetta kuvaa tavallisesti yksi positiivinen ja yksi negatiivinen ranskalainen viiva. Nuoret määrittelevät, aikuiset auttavat, muistuttavat ja tuovat aikuisen näkökannan, usein systeemisen näkökannan mukaan arviointiin. Aikuisten mukana pöydässä istuu koko kunta: kuntatalous, kuntaorganisaatio, hierarkia, kunnan aikataulut, politiikka, perinteet... (Tutkijan huomioita grillikatossarvioinnista 2.)

Nuorten ja aikuisten tarinat ovat erilaisia. Tolkki-Nikkosen mukaan jokaisen kerrottua tarinansa keskitytään muistelutyössä esiin tulleisiin ristiriitoihin; jatkuvuuden sijasta katkoksiin. Jokaisesta muistelusta etsitään ryhmässä aukkokohtia, vastakkaisuuksia, kliseitä, kulttuurisia itsestäänselvyyksiä. Ryhmäkeskustelujen tarkoitus on etsiä uusia yhteyksiä ja rohkaista osanottajia muistamaan tarkemmin ja kirjoittamaan ja kertomaan tarina vielä uudestaan. (Tolkki-Nikkonen 1994: 117.)

7.1.2 Story line -tarinaviiva

Tarinankertomisesta siirrytään story line -arviointiin, josta käytän tutkimuksessa nimitystä tarinaviiva. Gergenin ja Beijaardin, van Drielin ja Loopin mukaan tutkijan on eri viitekehuksesta tulevana vaikea tulkita ja arvioida kerrotun kokemuksen tai tapahtuman merkitystä kertojan elämänuralle. Tarinaviivamenetelmällä on kirjallisuudessa kutsuttu metodia, jossa ihminen piirtää omia tunteuksiaan tietyllä aikavälillä kuvaavaa viivaa ja näin vastaa hänelle esitettyyn tutkimuskysymykseen. Gergenin mukaan vastaukseksi saatujen tarinaviiva-viivojen kolme prototyyppiä – stabiili, progressiivinen ja regressiivinen – ovat samalla tarinoiden alkeellisia muotoja, joista monimutkaisemmat variaatiot muodostuvat. Vaikka piirrettyä viivaa ei ole tarkoitettu matemaattiseksi instrumentiksi, niin viivojen avulla paljastuu ihmisen elämän kukkulat ja laaksot ja niiden merkitys niiden kokijalle. Paitsi viivan suunta myös viivan jyrkkyys sisältää tietoa tietystä kokemuksesta tai tapahtumasta. Yksinkertaisesti sanottuna graafinen tarinaviiva saa huomion kohdentumaan tarinan kriittisiin käännekohtiin. (Gergen 1988: 100, 111; Beijaard, van Driel & Loop 1999: 48–49.)

Gergen on käyttänyt tarinaviivaa ilmaisemaan ihmisen elämän vaiheita ja suhteita muihin ihmisiin. Tutkiessaan yliopiston opiskelijoiden elämänkaarta, Gergen halusi löytää ne trendit, jotka määrittivät nuorten aikuisten tapaa ker-

³⁰ ks. kättilön määritelmä kohdasta 2.2.3 (s. 34)

toa elämänsä tarinaa. Ensimmäisessä osassa opiskelijat nimesivät onnellisimman ja onnettomimman vaiheen elämässään, toisessa vaiheessa he piirsivät ”yleisen hyvinvoinnin” -viivansa syntymästä 20-vuotiaaksi asti. Kolmannessa vaiheessa opiskelijoita pyydettiin piirtämään suhteita läheisiin ihmisiin kuvaavia viivoja. Gergenin mukaan populaarikulttuuri luo odotusarvoja: miltä elämä näyttää ja tuntuu sen ja sen ikävuoden ja sen ja sen tapahtuman jälkeen. Hänen mukaansa nuorten arviot omasta elämästään heijastelivat näitä kulttuurisesti annettuja odoituksia: idyllinen lapsuus, kuohuisa nuoruus ja yliopiston onnellinen aika. (Gergen 1988: 102–109.) Beijaard ym. (1999) arvioivat ja kehittävät tarinaviivametodia opettajien praktista tietoa käsittelevässä tutkimuksessa. Alasuutarin mukaan elämänviivamenetelmää on käytetty Suomessa yleisesti 1970-luvun alusta alkaen monenlaisessa sosiaali- ja terapiatyössä, niin yksilö- kuin ryhmätasollakin, mm. lyhyenä kuvauksena itsestä, tutustumisharjoituksena ja elämäntarinan graafisena kuvauksena (Alasuutari 1986: 12, 16, 146). Myös Pihlaja on käyttänyt viivaa analyysimenetelmänä. Kehittävän työntutkimuksen piiriin kuuluvassa tutkimuksessaan Pihlaja jakoi seitsemässä ryhmäkeskustelussa äänittämänsä materiaalin sekvensseihin asiasisältöjensä tai argumenttien muutosten perusteella. Tutkimuskysymystään eli innovaation etenemistä keskustelussa ideasta kokeiluun ja toiminnan vakiinnuttamiseen, hän kuvasi sekvenssikohtaisilla nousevilla, laskevilla tai tasaisesti etenevillä viivajanoilla. (Pihlaja 1999: 768–774.)

Beijaardin ym. mukaan tarinaviivatutkimuksessa tulee noudattaa tiettyjä universaaleja olosuhteita. Ensiksikin tutkimussubjekteille tulee esitellä ja selittää ne tarkkaan määritellyt aspektit, joista tietoa halutaan. Sitten tutkimussubjekteja pyydetään arvioimaan tämän hetkinen tilanteensa suhteessa tutkittavaan aspektiin. Kolmanneksi Beijaardin ym. mukaan arviointi sujuu parhaiten, jos arvioinnin suunta on nykyhetkestä menneisyyteen päin. Ja neljänneksi tutkimussubjekteja tulee pyytää viivan piirtämisen jälkeen vielä selventämään viivan korkeimmat ja matalimmat pisteet joko suullisesti tai kirjallisesti. Beijaard ym. arvioivat tutkimuksessaan tarinaviivamenetelmää muuttamalla hiukan tutkimusasetelmia kolmessa eri kokeessa. Ensimmäiseksi tutkimukseen osallistuneille opettajille annettiin 14 erilaista praktisen tiedon aspektia, joiden kehittymistä tuli tarkastella oman uran eri vaiheissa. Seuraavaksi tutkittiin vain yhtä asiaa: sitä, kuinka motivoinut opettaja oli missäkin uran vaiheessa. Viimeisenä keskityttiin opettajan huomioihin oppilaskeskeisestä oppimisesta kolmen eri määreen avulla. (Beijaard ym. 1999: 51–60.)

Omassa tutkimuksessani halusin lisätä tarinaviivamenetelmään myös Boudin määrittelemiä itsearviointin (”self-assessment”) periaatteita. Boudin mukaan opiskelijoille on tärkeää pystyä arvioimaan omaa työtään ja oppimistaan realistisesti ja tehokkaasti. Itsearviointi edistää oppimisen jatkumista, kehittää oman kehittymisen seuraamista ilman jatkuvaa viittausta opettajiin sekä auttaa opiskelijaa ottamaan täyden vastuun omista toimistaan ja arvioistaan. Itsearviointinissa opiskelijat otetaan mukaan sekä määrittelemään kriteerejä ja standardeja, joita heidän pitäisi työllään saavuttaa, että arvioimaan, millä asteella he ovat saavuttaneet nämä kriteerit ja standardit. Kaikissa tapauksissa on arviointikriteerit pystyttävä operationalisoimaan termeiksi, jotka ovat tuttuja kaikille arviointiin osallistuville. Itsearviointinissa opiskelijat eivät vain arvostele omaa työtään, vaan ovat mukana myös prosessissa, jossa määritellään, mikä on hyvä lopputulos missä tahansa tilanteessa.

Heidän täytyy pohtia, mitkä ovat yleensä ottaen hyvän työn tunnusmerkkejä, olipa tämä työ sitten essee tai käytännön raportti, ja omaksua nämä tunnusmerkit myös omaan työhönsä. Itsearviointi eroaa käsitteistä "self-marking" tai "self-testing", joissa oppilas arvioi itseään auktoriteettien antamilla kriteereillä. (Boud 1986: 5–8, 17.)

Boudin itsearviointi-ideologian mukaan tutkimussubjektien pitäisi siis itse päästä mukaan myös tutkimuskysymysten määrittelyyn ja tätä halusin soveltaa myös omassa tutkimuksessani. Miten määritellä kriteerit eli tässä tapauksessa tarinaviiva-arvioinnissa käytetyt teemat? Boud suosittelee kahta tapaa: joko yksilöllisesti paperityönä, jolloin strukturoituun taulukkoon kirjoitetaan kriteerit ja pisteytetään ne yksilöllisesti tai strukturoituna ryhmätyönä. Viimemainitussa metodina käytetään "nominal group -tekniikkaa", jossa yksilö toimii vain ryhmän ehdoilla ja jäsenten vuorovaikutusta on säädelty. Ryhmä kerää arviointikriteerit seinätaululle, selvittää ja yhdistelee niitä ja lopuksi luokittelee ne. Tässä vaiheessa ryhmä päättää sopivat kriteerit ja hylkää sopimattomat. (Boud 1986: 21.) Nuorten grillikatosryhmä toimi kokeiluryhmänä. Kriteerien kerääminen toteutettiin vapaan keskustelun avulla. Seuraava esimerkki kuvaa sitä, ettei arvioinnin aloittaminen arviointikriteerien pohtimisesta asti ole alussa helppoa, ei ainakaan 14–16-vuotiaiden kanssa. Etukäteen ajattelin, että ryhmä löytää helposti vähintään 10 aihealuetta ja valitsee sitten niistä relevanteimmat itse arviointiin. Lopuksi nuoret ja minä olimme tyytyväisiä, kun löysimme yhden arviointialueen. Esimerkissä kuvataan arviointikriteerien etsimistä ja sitä, kuinka löydettyä kriteeriä sovellettiin grillikatosarvioinnissa.

Esimerkki: Nuoret määrittämässä arviointikriteerejä

Nuorten ryhmän ideoima, suunnittelema ja rakentama grillikatos on valmis. Tässä nuorten ja heidän oman aikuisen eli kulttuuri-nuorisonohjaajan kanssa käydyssä arviointikeskustelussa käytän ensimmäistä kertaa tarinaviiva-arviointimenetelmää. Ensimmäiseksi halusin nuorten kanssa määritellä, mitä asioita he haluavat arvioida.

Tutkija: "Hei, meidän pitäis miettiä, mitkä asiat on semmosia tässä Nuorten Äänessä, tässä grillikatosasiassa, että te haluaisitte arvioida, miten se asia on edennyt?" Kysymys jää selostusten, röyhtäisyjen ja seurusteluongelmien varjoon. Uudistan kysymyksen. Pojan vastaus: "Tuo on helvetin hyvä kysymys, mutta kun mä en osaa vastata", saa minut muuttamaan kysymystä vielä kerran. Ainakin yksi nuori subjekti yrittää osallistua. Yritän yksinkertaistaa kysymystä: "Niin miettikääpä, mikä teitä motivoi tässä Nuorten Äänessä, että te jaksatte ilta toisen jälkeen tulla tekemään jotain grillikatosta?"

Tyttö: Siis täh?

Poika: Siis jaksettiin.

Tutkija: Ja siis edelleenkin jaksotte tulla tänne ja varmaan muitakin projekteja...?

Poika: No kun ei mitään muuta tekemistä kun täällä on, voi tehdä kaikkee.

Poika: Pelata biljardia ja ...

Poika: Rannassakaan jaksaa istua kylmässä, kun siellä ei oo polttopuita (naurua).

Kysymys ymmärrettiin aluksi väärin. Nuori vastasi, kerhotiloille on kiva tulla tekemään kaikkea ja vaikka pelaamaan biljardia, eli "jaksatte tulla tänne" ymmärrettiin kerhotilaksi, vaikka tarkoitin tänne Nuorten Ääneen. Polttopuiden kautta päästään kiinni asiaan, johon nuoret eivät ole tyytyväisiä. Luulin, etteivät he ole tyytyväisiä siihen, että grillikatoksessa ei ole polttopuita, valmiita polttopuitahan heidän itsensä olisi pitänyt hakea rakennusmestarin kertomasta paikasta. Mutta tyytymättömyys juontaakin edelleen savusta. Savuongelma tuli esille ensimmäistä kertaa jo kolme viikkoa sitten, kun

grillikatoksen vaiheita muisteltiin ensimmäisessä keskustelussa nuorten kanssa. Siksi luulin, että ongelma olisi jo ratkaistu. ”Niin sieltä vois hakee niitä puita, mutta kun ei jaksa. Sitten kun on puita ja on liekit, niin siellä ei voi olla.” Ongelma seuraa ongelmaa. ”Ensin on tunnin metässä hakemassa puita ja sitten ei saa syttyä sitä.” Ja sitten: ”Kaikki on siinä ulkona kattoo, kun savu on siellä mökissä, tulee silleen ulos.” Josta johtuu, että: ”Niin, kun ensin rakennetaan mökki ja sitten siellä ei oo kukaan.”

Savuongelmaan löytyy ratkaisuksi kulttuuri-nuorisonohjaajan lupaus soittaa rakennusmestarille ja nuoret välittävät toiveen saada sinne ”semmonen imuri kattoon, että varmaan lähtee savut”. Nuoret eivät ehdota tekevänsä huuvalle mitään itse, se on jo edellisissä keskusteluissa paljastunut aikuisten, lähinnä rakennusmestarin asiaksi. Polttopuiden hakemisesta ei vielääkään päätetä tai sovita mitään, vaikka siinä nuorten pitäisi olla subjekteja. Ainakin aikuisten mielestä.

Yritän löytää sanan, joka kuvaisi, miksi grillikatoksesta tuli sellainen, ettei siellä voi olla. ”Keksikääpä sille sana sille asialle, mikä ei nyt toimi tossa hommassa, kun te ette voi olla sisällä?” Saan vastaukseksi ”huuva”. Tarkensin kysymystä ja nuori sanoo, että mahdollisesti ammattitaito. Nuoret ehdottavat myös viinaa syyppääksi, jolla nuoret viittasivat apuna olleisiin työllistettyihin. Itsestään nuoret ovat varmoja, että he ovat hoitaneet osuutensa parhaalla mahdollisella tavalla: ”Me oltiin parhaita, mutta ne, ketkä autto niin...” Nuoret haluavat erotella subjektit selvästi; työmiehet erikseen ja nuoret erikseen, sillä:

Poika: No, erikseen tietysti, kun ei me olla mitään työmiehiä...

Poika: Mörrihän on ilmeisesti käynyt jonkun rakennusalan, mutta minä olen graafisella alalla...

On aika päästä asiaan, jos asiaan aiotaan vielä päästä. Olin tosiaan kuvitellut, että meillä on kymmenen arvioitavaa seikkaa, joista me sitten valitaan jotkut arvioitaviksi. Aika kuluu ja kuluu ja paljon ammattitaitoa ja yhteistyötä edemmäksi ei päästy. Ammattitaito syntyi siitä, kun huuva ei vedä ja yhteistyö siitä, kun nuoret mainitsivat työmiehistä ja viinaongelmista. Kumpikin kuitenkin liikaa minun keksimiä, minun mielestä. Rupeamme arvioimaan ammattitaitoa tällä NYT-hetkellä.

Poika: Siis ammattitaito missä mielessä?

Kulttuuri-nuorisonohjaaja: Grillikatosta...

Tutkija: Niin sanopa muuten se! Meidän pitää määritellä tätä ammattitaitoo, hyvä!

Poika: Huuuh. (Raskas helpotuksen huokaus.)

Tutkija: Sanopa missä mielessä?

Poika: Mitä tällä pitää tehdä?

Tutkija: Sanopa missä mielessä, teidän pitää ite sanoo nyt, missä mielessä te nyt haluatte sitä ammattitaitoo määritellä.

Poika: Niin siis, se on vähän hankala, että ...siis kun myö rakennettiin se kehikko, me oltiin puuseppiä, kun me rakennettiin sitä kattoo, me oltiin rakentajia elikkä... Miten me se arvioidaan?

Poika: Aiii...

Tutkija: Vai voisko sitä arv... muita osioita tai sitten niin... (joku pyytää puheenvuoroa napsuttamalla) Niin?

Poika: Periaatteessa niin sitä, että kuinka hyvin osais tehdä sen. (Hiljaisuus)

Poikien pohdiskelu tuo toivoa koko arviointiin. Poika määrittelee arviointiperusteen: ”Kuinka hyvin osais tehdä sen saman nyt?” Nuoret muuttuivat subjekteiksi, he määrittelivät, miten arviointi tästä etenee. Muita nuoria ei subjektin vaihto haittaa, he kuuntelevat poikien määritelmiä samalla lailla kuin tutkijankin, tarkoitan, että viimeistä sanaa ei odoteta ”aikuiselta”.

Poika: Ammattitaito on yhtä kuin...

Tyttö: On yhtä kuin, siis mitä?

Poika: Osaisitko tehdä yhtään paremmin vai tekisitkö sen enemmän käteen? Tajusitsä?

Tyttö: Siis kun mä en osais tehdä sitä ollenkaan.

Poika: Etkö sää ollut tekemässä sitä? Olit... no niin.

Tutkija: Mutta kato, tässä saa jokainen laittaa oman numeron, joku voi laittaa vitosen, jos on oppinut paljon, joku laittaa ykkösen, kun on oppinut vähemmän ...

Seuraavaksi menevät kaikki arviointiasiat solmuun. Gergenin (1988) mukaan tarinaviivan piirtämisessä kannattaa edetä tästä hetkestä aina taaksepäin. Aikuisten kanssa tehty arviointi on grillikatosvaiheissa NYT-hetken edellä, ja yritämme sovittaa äsken keksittyä sapluunaa aikuisten kanssa tehdyn arvioinnin arviointiin eli ” Kuinka hyvin osais tehdä sen saman nyt?”

Poika: Ai kuinka hyvin osaa tehdä arviointia?

Poika: Niinku, että miten se arviointi meni vai?

Poika: Miten mökin arviointi ammattitaidollisesti. Tee- tee...miten saadaan tämä järkevästi... ootappas... Hetkinen, mä ehkä taidan ymmärtää mitä se tarkoittaa! ...En mä kyllä tajakaan.

Kaikki nauravat. Arvioinnin subjekteista ei kukaan pysty ratkaisemaan ongelmaa. Koska emme osanneet ”arvioida, osaisimmeko arvioida nyt paremmin”, koin, että oli parasta liikkua kohti konkreettisempia asioita ja menimme kerralla grillikatos-projektin alkuun kohtaan ”Idea”. Kokeilemme taas samaa sapluunaa.

Tutkija: Mutta voidaanko me sanoa tämän idean kohalla, että kuinka hyvin osaisit?

Poika: Eli miten hyvin me nyt osattais ideoita, ideoitaisko me se nyt samanlailla kuin silloin?

Poika: Aikasemmin, niin!

Vähän myöhemmin säikähdän, että arviointia tehdään taas eri lailla. Osa nuorista sähähtää, että eikö just sovittu, että jokainen arvioi omalla tavalla. Tarkennan, että numerot saa olla erilaisia, mutta arviointiperusteet, niiden pitäisi olla samanlaiset. Saan selkokielisen selvityksen nuori-subjektilta:

Poika: Niin no... hmph... eikö se nyt oo? ...Tehäänkö me nyt... ideoidaanko me samalla ...kyllä, äänestetäänkö samaa asiaa... kyllä, Nuorten Ääni -markkinat miinusta, koska vois pyytää vähemmän rahaa... meetingiä...se oli ihan se hyvä meetinki...oli elikkä vitonen, mutta rakennusvirasto...myö ei olis tarvittu lupaa... elikkä miinus siitä ja piirustukset... oli helvetin hyvät, siitä vois antaa vitosen, mutta koska niitä meidän piirustuksia ei käytetty, niin voi antaa vähän miinusta. Nuoren mielestä arviointi kulkee edelleen linjassa. (Grillikatosarviointi 3.)

Analyysivaiheessa kirjoitettua: ”Nyt yhden yön nukuttuani katson eilisiä tekstejä, niin tuo arviointihan syntyy yhteisenä keskusteluna – se mitä ja miten arvioidaan. Nuoret määrittelevät miten arvioidaan, vaikka itselle jäi ko. tilaisuudesta tunne, että vain minä vedän joukkoja. Materiaalissa näkyy kuitenkin, että nuoret äänessä, itse asiassa.” (Tutkimuspäiväkirja 3.2.2000.)

Nuorten määrittelemä tarinaviiva-arviointikriteeri oli siis: ”Tekisinkö (tässä tietys- sä vaiheessa) samalla tavalla (jos voisin tehdä sen uudestaan)?” Arviointilomake ja siihen piirretty nuorten ryhmän vastauksien keskiarvo grillikatosprojektin vaiheis- ta on kuviossa 15.

Kuviossa 15 on nuorten grillikatosprojektin tarinaviiva ryhmän keskiarvona. Tarina- viivan alimmista kohdista ensimmäinen on ”rakennusvirastossa vierailu”. Ryhmä koki, että vierailu siellä oli ajanhukkaa. Arvioinnin yhteydessä kävi ilmi, että grillikatospro- jektin aikuisten tukijoiden mukaan vierailu rakennusvirastossa oli tarpeellinen, koska lupaa tarvittiin. Aikuisista tukijoista asukasyhdistyksen sihteeri pohtii tarinaviiva-ar- viointilomakkeessaan rakennusvirastossa käymisen laajempia arvopohjia.

Asukasyhdistyksen sihteeri: Minä kirjasin tänne korkeisiin pisteisiin, että ”lupien ha- keminen”. Tämä siksi, että nuoret oppisivat itse asioimaan kunnan ja valtion organi- saatioissa. Ja ymmärtävät samalla, että tämä on kokonaan oma maailmansa tää systeemi. (Aikuisten tukijoiden grillikatosarviointi 4.)

OMAN PROJEKTIN ARVIOINTI

Arvioijan nimi

Ryhmän nimi

Arvioitavan projektin nimi

Arviointipäivämäärä

Ominaisuus mitä arvioidaan

Haapaniemen Nuorten Ääni -ryhmä 1999

Grillikatos

14.10.1999

Tekisinkö samalla tavalla?

Tässä esimerkissä käytetään Haapaniemen nuorten antamien vastausten keskiarvoja.

ARVOSTELUASTEIKKO -> PROJEKTIN VAIHEET	Tekisin toisin		Neutraali			Tekisin samalla tavalla		
	-2	-1	0	1	2	3	4	5
1 Idea								
2 Äänestys								
3 NA-markkinat								
4 Meeting								
5 Rakennusvirastossa vierailu								
6 Piirustukset								
7 Paloasemalla vierailu								
8 Puiden hankinta								
9 Puiden kuorinta								
10 Siirto rantaan								
11 Kehikko								
12 Sponsor								
13 Katto								
14 Huuva								
15 Kalusteet								
16 Kaivonrengas								
17 Loppurahat								
18 NA-markkinat								
19 Arviointi (nuoret)								
20 Arviointi (yhteinen)								
21 Arviointi (nuoret)								
22 Jatkotoimenpiteet								
23 Miten hyvin osaisit rakentaa uudestaan?								

Nuorten lomakkeiden korkeimmat pisteet: Puut saatiin ilmaiseksi. Sponsor, koska ei tarvinnut maksaa tavaroista mitään.

Kuorinta sujui 2:ssa päivässä ja se oli yllätys. Loppurahat hyvät, koska voidaan ostaa sohvat.

Nuorten lomakkeiden matalimmat pisteet: Huuva, koska se ei vedä savua. Huuvat, koska se ei toimi niin kuin pitäisi.

Rakennusvirasto (ei olisi tarvinnut käydä)

KUVIO 15 Tekisinkö samalla tavalla uudestaan? Nuorten ryhmän tarinaviiva-arviot grillikatosprojektin vaiheista

Myös aikaisempien aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitekeskustelujen näkökulmasta vierailu rakennusvirastossa voisi olla samalla oppimista jotain yhteiskunnasta ja omasta kunnasta. Tämä aspekti jäi grillikatosprojektissa kuitenkin käytännössä toteutumatta. Grillikatosprojektissa nuoria projektissa paljon tukenut

liikuntapaikkamestari oli ennalta soittanut rakennusvirastoon, että nuoret ovat tulossa ja kertonut nuorten asiasta. Hän oli tehnyt niin, koska ei luottanut nuorten saavan asianmukaista kohtelua, ellei rakennusvirastossa etukäteen tiedetä, millaisesta projektista tässä on kysymys. Nuoret kertoivat omassa osallisuustarinassaan, että he tunsivat käyneensä turhaan rakennusvirastossa, koska sieltä oli sanottu, ettei heidän olisi tarvinnut tulla. Etukäteen informointi oli siis hoidettu itse asiankin. Osallisuuden arvo- ja tavoitepohjaan vedoten nuorten projekteihin liittyvät virastoissa vierailut pitää tulevaisuudessa osata nähdä ”yhteiskunnasta ja kunnasta oppiminen” -tilaisuuksina. Menetelmällisesti tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että aikuinen tukija lähtee itse nuorten oppaaksi kunnantalolle. Lisäksi virastossa aikaa varattaisiin perusteellisemmalle nuorten ryhmän ja kuntaorganisaation vuorovaikutukselle, kuin mitä esimerkiksi grillikatostoprojektissa tapahtui.

Toinen matala kohta grillikatosprojektissa oli nuorten mielestä ”huuvan eli savuhormin rakentaminen”. Tässä ongelma oli erilainen. Oli aikuisten ammattimiesten asia huolehtia huuvasta. Nuorilla ei ollut asiassa minkäänlaista roolia. Huuva ei toiminut ja aikuiset eivät olleet korjanneet asiaa, vaikka se tuli ensimmäistä kertaa ilmi jo ensimmäisessä arviointikeskustelussa kolme viikkoa aiemmin. Nuorten ja aikuisten piirtämien tarinaviivojen vertailu on hyvää pohjaa yhteiselle dialogille.

Ensimmäinen tarinaviivassa käytetty tutkimuskysymys ”Tekisitkö samalla tavalla (projektin kussakin vaiheessa)?” tuli siis nuorilta ja sitä käytettiin grillikatoksen tarinaviiva-arvioinnissa nuorten kanssa. Siitosen mukaan Fordin (1992: 83) kysymykset ”Mitä sinä haluat?”, ”Mitä sinä yrität tehdä?” ja ”Miksi teit sen?” vaativat vastauksia, jotka on kehystetty päämäärän sisällön käsitteisiin. Tässä on nähtävissä Siitosen mukaan yhteys Fullanin (1994b: 31–35) kysymykseen: ”Mihin minä toiminnallani pyrin?” (Siitonen 1999: 113.) ”Tekisitkö samalla tavalla?” -kysymys johdattaa helposti projektin arvioijat heijastamaan toimintojaan kussakin projektin vaiheessa projektin lopputuotetta vasten (esimerkiksi miltä lopputuote näyttää, onko se sitä mitä toivottiin, kuinka nopeasti se rakennettiin, kuinka paljon aikaa ja rahaa siihen käytettiin ja muita teknisiä tietoja).

Kun testasin tarinaviivamenetelmää grillikatosaikeisten kanssa, käytin muistinvaraisesti vahingossa ”väärää” kysymystä.³¹ Käytin kysymystä ”Miltä sinusta tuntui (projektin kussakin vaiheessa)?”

³¹ Tavoitteena oli vertailla nuorten ja aikuisten story line -aineistoja grillikatosprojektin vaiheista. Vertailuasetelmaa varten kuuntelin nuorten arviointikeskustelun nauhalta ja tein muistiinpanoja, mutta en systemaattisesti analysoinut sitä ennen aikuisten arviointikeskustelua. Analysoimatta jättäminen oli tietoinen ratkaisu; käsitykseni mukaan aineistolähtöisessä laadullisessa tutkimuksessa materiaalin analysointi tulisi aloittaa vasta kun koko materiaali on nauhoitettu, näin tulkitsin grounded theoryn perusoppaan (Glaser & Strauss 1967) ohjeet siitä, että tietojen keruu tulisi tapahtua mahdollisimman avoimena ilman aikaisemmista tutkimuksista nousevia oletuksia, onhan grounded theory suunniteltu nimenomaan aineistosta nousevien ilmiöiden ja sosiaalisten prosessien pohjalta induktiivisen teorian tuottamiseen. Nuorten arviointikeskustelun juoni ei kuitenkaan ollut auennut minulle pikaisessa pinta-analyysissä, koska tulkitsin väärin, että nuorten käyttämä arviointikysymys olisi tiivistettävissä muotoon: ”Mikä oli hyvää ja mikä oli huonoa kussakin vaiheessa?” ja yksinkertaisesti käännettävissä kysymykseksi: ”Miltä sinusta tuntui projektin kussakin vaiheessa?” Myöhemmin, kun analysoin nuorten arviointikeskustelua perusteellisemmin, huomasin, että tulkintani nuorten käyttämästä tutkimuskysymyksestä oli vajaa. Nuorten itseasiassa käyttämä kysymys: ”Tekisitkö nyt samalla tavalla?” voidaan viivojen korkeimpia ja matalampia kohtia määriteltessä eritellä kysymykseksi: ”Mitä hyvää vaiheessa oli?” tai ”Mitä huonoa vaiheessa oli?”, mutta sitä ei voi kääntää kysymykseksi: ”Miltä sinusta tuntui kussakin vaiheessa?”

Aikuiset arvioivat keskustelussaan, että nuorista [grillikatoksen mallia koskenut] äänestystilanne on täytynyt tuntua pahalta, koska yksimielisyyttä ei saavutettu ennen kuin suurin osa porukasta suuttui ja häipyi. Nuoret arvioivat äänestystilanteen kuitenkin onnistuneeksi. Nuorille tilanteesta poislähteminen oli keino ratkaista ristiriita. Osanottajat palasivat projektin ääreen seuraavassa tapaamisessa.

Puiden siirrossa ero näkyy vielä konkreettisemmin. Aikuisten mielestä nuorten puiden siirto epäonnistui, jäihän se kokonaan puolitiehen. Aikuisten mielestä nuorten pitäisi tuntea syyllisyyttä siitä, että homma jäi kesken. Nuorten tarinaviiva-arvioinnissa annettujen numeroiden perusteella puiden siirto on onnistunut nuorten mielestä hyvin. Päätelinkin, että nuoret arvioivat grillikatoksen yksittäisiä rakennusvaiheita projektin lopputuloksen eli valmiin grillikatoksen valossa. Nuorten käyttämä kysymys tarkoitti itse asiassa kysymystä: ”Oletko tyytyväinen silloiseen äänestykseen/puiden siirtoon nyt nähtävän lopputuloksen valossa?” Aikuisten kanssa käytetty kysymys ”Miltä sinusta tuntui kussakin vaiheessa?” taas johdatteli aikuiset käsittelemään kaikkia grillikatoksen vaiheita omina yksittäisinä tapahtuminaan. (Tutkimuspäiväkirja 3.2.2000.)

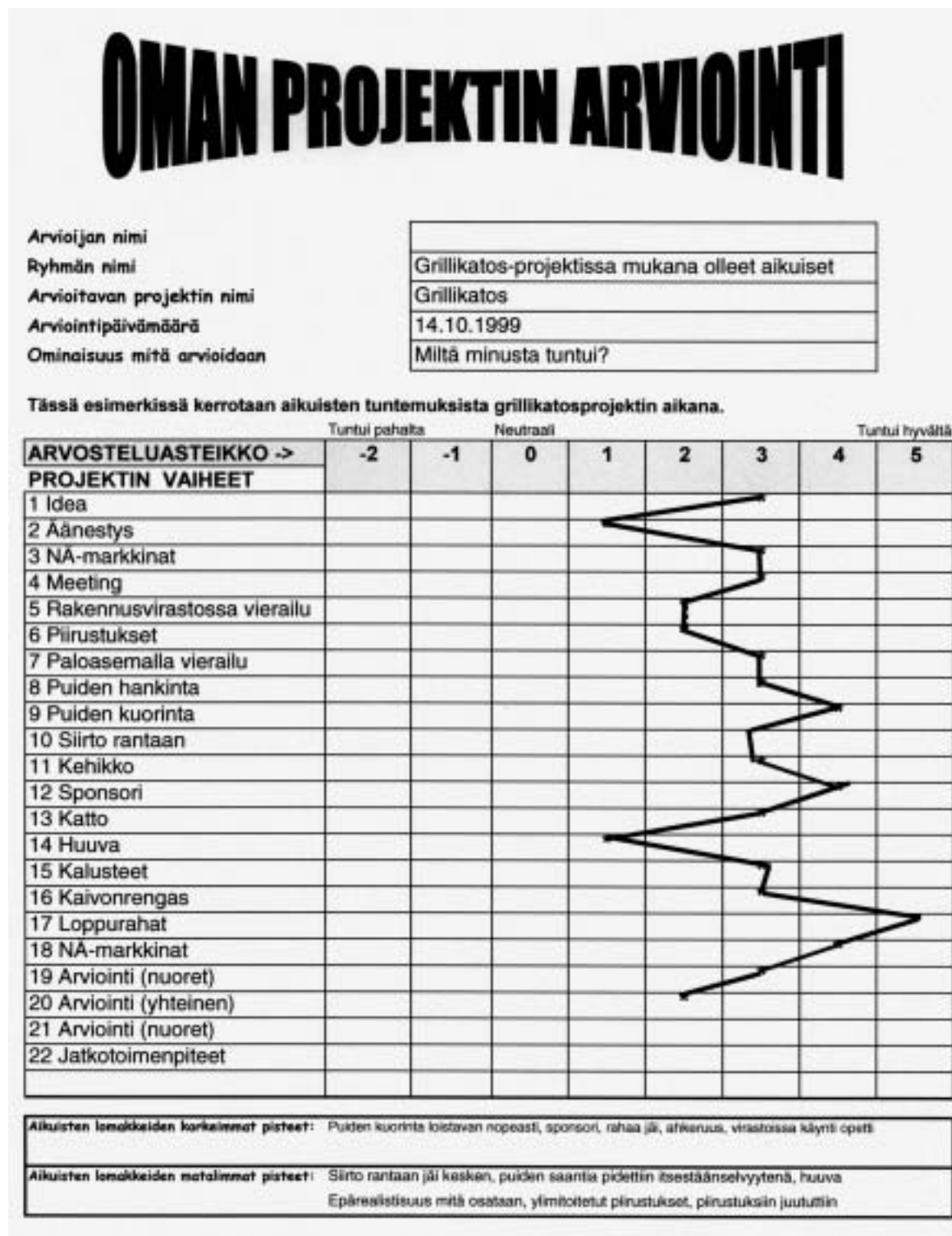
Kysymys ”Miltä sinusta tuntui?” johtaa pohtimaan projektin eri vaiheita itsenäisinä tilanteina ja elämyksinä, sekä johtaa ihmisen muistelemaan positiivisia ja negatiivisia tunteita eri tilanteissa, situaatioissa. Maffesolin (1995) mukaan suunnitelmallisen ja rationaalisen onnellisuushakuisuuden sijasta monet keskittyvätkin yksittäisiin hetkiin ja niiden tuomiin elämyksiin. Huotelinin mukaan sosiologiassa situationaalisuudella tarkoitetaan sosiaalista ja fyysistä paikkaa, jossa ihminen elää ja toimii tiettyinä aikana; situaatio on kunkin ihmisen olemassaolon konteksti. Huotelinin mukaan Lofland (1976: 26–29) on tarkentanut situaation käsitettä elämäntilanteen konkreettisten rakennetekijöiden osalta erittelemällä siitä erilaisia ulottuvuuksia: konkreettisia tilanteita, jotka vaihtelevat muun muassa ihmisten määrän, esineiden ja laitteiden sekä tilan ja ajan suhteen. (Huotelin 1992: 33.)

Seuraavaan kuvioon (kuvio 16) olen piirtänyt aikuisten tukijoiden arvioiden keskiarvot grillikatoprojektista arviointikysymyksellä: Miltä sinusta tuntui?

Kysymys, miltä ihmisestä tuntui jossakin tietyssä tilanteessa, on myös hyvin henkilökohtainen kysymys. Kuunteleminen, miltä toisesta ihmisestä tuntuu, on tämän toisen ihmisen kohtaamista ihmisenä. Ihanaisen mukaan Aikuiskoulutuksen ”Tunteiden tiedostamisen kehityshanke” toi esille sen, että vuorovaikutuksellinen tietoisuus ja emotionaalinen osaaminen kuuluvat nykyajan työntekotaitoihin. On alettu puhua emotionaalisesta ammattitaidosta. Emotionaalis-moraalisella ammattitaidolla tarkoitetaan ihmisen työssään toteuttamaa tunnetietoisuutta, tunneosaamista, tunnevastuullisuutta ja moraalista harkintaa.³² Niitä voidaan kutsua ammattitaidon inhimillisiksi kvalifikaatioiksi erotettuna tuotannollisista, normatiivisista ja innovatiivisista kvalifikaatioista. Viimeksi mainitut perustuvat työn asettamiin vaatimuksiin, kun taas inhimilliset kvalifikaatiot perustuvat ihmiseen itsearvona. (Ihanainen 1995: 45, 1999: 7.)

32

Ihanaisen mukaan tunnetietoisuus merkitsee yksilön omien, toisten ihmisten, ryhmätunteiden sekä yhteisöllisten ja yhteiskunnallis-kulttuuristen tunteitten tiedostamista ja toisistaan erottamista. Tunneosaaminen merkitsee tahtoa tunteitten tiedostamiseen, kykyä asettaa toisten asemaan, kykyä havaita tunteita ihmisten käyttäytymisessä, tunteitten ilmaisukykyä sekä kykyä käyttää tietoisesti tunteita kanssakäymisessä. Tunnevastuullisuus tarkoittaa, että ihminen ymmärtää, miten yksilön omat, toisten ihmisten ja yhteisölliset tunteet vaikuttavat kanssakäymiseen, ja että hän kykenee sen perusteella ottamaan vastuun niiden aikaansaamista teoista ja ratkaisuista. Moraalinen harkinta merkitsee, että yksilön toiminta ja ratkaisut perustuvat hänen omien arvoperusteidensa ymmärtämiseen ja tämän ymmärryksen tietoiseen käyttämiseen työskentely- ja päätöksentekotilanteissa. (Ihanainen 1999: 7.)

KUVIO 16 Miltä sinusta tuntui? Aikuisten tukijoiden arviot grillikatosprojektin vaiheista

Kysyin lumilautahyppyriprojektin arvioitsijoilta, pitävätkö he kysymyksiä "Te-kisinkö samalla tavalla?" ja "Miltä minusta tuntui?" samaa asiaa vai eri asiaa kysyvinä.

Rehtori: Ei tarte mitään muuta kuin sitä kuvata, mikä siitä tulee. Ihan erilaisethan ne on.

Poika: Molemmat hirveen tärkeitä kysymyksiä, en mä osaa tehdä sitä eroa.

Rehtori: Mä olen samaa mieltä, erilaiset asiat.

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Mä oon tehnyt [tarinaviiva-arviointia] Puuppolan ryhmän kanssa ja musta tuntuu, että sen ryhmän kanssa ja se mikä oli se projekti siinä arvioitava, niin saattaa olla, että hyödyllisempi kysymys olis ollut meille tämä ensimmäinen: ”Tekisitkö nyt samalla tavalla?” kuin tämä: ”Miltä minusta tuntuu?”

Rehtori: Se on organisatorisempi kysymys se ...

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Niin. Että tarpeeton ei ole toinenkaan. Mutta jos ajatellaan, että tätä [arviointia] tehtäis sen takia, että sitten opittais jotenkin katsomaan näitä kaikkia tekemisiä, hankkeita, jotenkin samantyyppisinä, tämmösinä vaiheina ja opittais jotakin siitä. Opittas, että jossakin vaiheessa täytyy jotkut asiat aina tehdä ja ennen kuin voidaan mennä seuraavaan vaiheeseen, että miten täytyis toimia, että se jotenkin menis se homma paremmin putkeen. Siinä mielessä musta se ensimmäinen kysymys ois ...

(Lumilautahyppyrin arviointi 1.)

Gergenin mukaan tutkimuskysymykseen vastaukseksi saatujen tarinaviiva-viivojen kolme prototyyppiä – stabiili, progressiivinen ja regressiivinen – ovat samalla tarinoiden alkeellisia muotoja, joista monimutkaisemmat variaatiot muodostuvat. Tarinan tapahtumat kerrotaan arvottaen niitä suhteessa kerrottavana olevan toiminnan päämäärään tai tavoitteeseen. Esimerkiksi, jos joku onnistuu lähestymään arvottamaansa päämäärää ajan kuluessa, tarinasta tulee positiivisempi. Jos taas joku joutuu käymään läpi negatiivisesti arvotettuja askeleita huonoa loppua kohti, tarina liikkuu negatiiviseen suuntaan. (Gergen 1988: 97, 100.) Tässä tutkimuksessa arviointiyksikkö on yksi projekti, joka jaettiin vaiheisiin. Yhden projektin tapahtumat, kuten esimerkiksi grillikatoksen rakentamisprojektissa sattuneet tapahtumat, voidaan ainakin periaatteessa arvottaa kahdella eri tavalla. Kysyttäessä ”Mitä tekisit toisin?” vastaukset voidaan helpommin arvottaa suhteessa projektin lopputuotteeseen eli valmiiseen grillikatokseen. Kysyttäessä ”Miltä sinusta tuntui (kussakin projektin vaiheessa?)” vastaukseksi on odotettavissa enemmän tilannekohtaisia omien henkilökohtaisten arvojen, tavoitteiden, intentioiden ja odotusten toteutumisen arviointeja.

Tarinaviiva-arviointimenetelmän viivojen kukkulat ja laaksot ovat nuorten ja aikuisten yhteistoiminnan kriittisiä hetkiä, sekä positiivisia että negatiivisia. Käytännön projekteissa kukkulat ja laaksot ovat tilanteita, joissa osapuolet toimivat toistensa odotusten vastaisesti, tiedostetusti tai tiedostamattaan. Eri toimijoiden väliset diskoordinaatiotilanteet näkyvät samasta tilanteesta kerrotujen tarinoiden eroavaisuuksina, jopa siinä määrin, että osanottajaryhmät saattavat syytellä toisiaan muistamattomuudesta, väärinymmärtämisestä tai valehtelusta. Näiden kriittisten hetkien, niin projekteissa kuin projekteja koskevissa tarinoissa, tunnistamiseksi etsin tarinoista Engeströmin määrittelemien diskursianalyysikäsitteiden erilaisia poikkeamia vuorovaikutuksessa: puhujien välisiä katkoksia, häiriöitä (diskoordinaatio) ja innovaatioita (ekspansio). Diskoordinaatiossa puhujat käyttävät eri ääniä: puhutaan joko yksinkertaisesti toisten ohi, toinen vaientaa toisen tai molemmat esittävät perusteltuja [jonkinasteisesti vastakkaisia] näkökulmia, jolloin syntyy konflikteja. Positiivisena konfliktin seurauksena saattaa keskustelussa syntyä ekspansio, jolloin on kyse uusien näkökulmien tuottamisesta dialogissa. Tällöin keskustelijat pyrkivät yhteisesti syventämään keskustelun kohdetta esimerkiksi kysymysten ja ehdotusten avulla. (Engeström 1994.)

7.2 Grillikatosprojektin itsearviointikeskustelut ja laatu

Grillikatosprojektin arviointia on sivuttu jo aikaisemmissa arviointimenetelmien kehittämistä raportoivissa kappaleissa. Grillikatosprojektin arviointi koostui neljästä tapaamisesta, joiden osanottajaprofiilit ovat liitteessä 4. Ensimmäisellä kerralla nuorten ryhmä ja ryhmän oma aikuinen kertovat ensimmäisen version grillikatostarinsta ja kokoavat nelikenttäanalyysin ”grillikatoksen ja rakentamisprojektin nykyhetken hyvät ja huonot puolet”, sekä ”grillikatoksen ja rakentamisprojektin tulevaisuuden uhat ja mahdollisuudet”. Nelikenttäanalyysin teko on tälle ryhmälle tuttua edellisen kevään aikuisten ja nuorten yhteisestä asuinalueen kehittämisillasta, jossa nuorten ja aikuisten ajatukset koottiin nelikentän avulla.

Nelikenttäanalyysin nykyhetken hyviin puoliin nuoret kirjaavat grillikatoksen hyviä ominaisuuksia: ”Melkein valmis, paljon istumatilaa, pöytä ja hyvin rakennettu.” Huonoihin puoliin kirjataan grillikatoksen huono puoli: ”Huuva (hormi) on liian korkeella, savu ei välttämättä mene huuvasta ulos.” Lisäksi huonoissa puolissa paljastuu toimintakatkos grillikatoksen rakentaneiden nuorten ja alueella asuvien aikuisten välillä: ”Kytätään liikaa.”

Menneisyyden ja nykyisyyden jälkeen siirrytään nelikenttäanalyysissä tulevaisuuden kenttiin. Nuoret pohtivat grillikatoksen ja grillikatosprojektin tulevaisuuden mahdollisuuksia ja uhkia. Mahdollisuuksiksi kirjattiin: ”Pitää talvitapahatumia”, ”Talvella hiihtäjät voi levähtää (grillata) siinä”. Nuorten mielestä uhkia ovat: ”Homma kaatuu kyttääjään”, ”Mökki palaa tuhkana ilmaan”, ”Rikotaan tai tehdään tuhotöitä!” ja ”Rinteestä tulee pulkkamiehiä ja tulee törmäys”.

Nuorten kirjaamat uhkat käännettiin heti mahdollisuuksiksi miettimällä keinoja kehittää ja parantaa tilannetta. Alkuperäisenä ideana oli, että keskustelussa ehdittäisiin vielä paneutua koko Nuorten Ääni -toimintatavan arviointiin ja kehittämiseen. Keskustelussa, joka kesti jo sellaisenaan yli 1,5 tuntia, ei ehditty pitemmälle kuin konkreettiseen grillikatokseen, lukuun ottamatta arviointikeskustelun viimeistä kysymystä, joka on raportoitu aikaisemmin. (ks. ei-osallisuustarina 3: ”Lähetettiin tuonne kuntaan adressi”, s. 89.)

Toisessa arviointikeskustelussa grillikatoksen rakentamiseen osallistuivat nuorten lisäksi projektin aikuiset tukijat. Olin analysoinut nuorten kertomaa grillikatostarinaa sen verran, että olin koonnut sieltä grillikatoksen vaiheet ja laittanut niistä kunkin omalle pahvilleen. Vaiheen nimen lisäksi pahvissa saattoi olla nuorten hajanaisia kommentteja kyseessä olevasta vaiheesta. Kun ensimmäisessä keskustelussa kysyttiin vain grillikatoksen tarinaa, päällimmäisiä hyviä ja huonoja puolia, niin toisessa keskustelussa kysyttiin projektin hyviä ja huonoja puolia vaihe vaiheelta.

Nuorten ensimmäisellä kerralla kertoma tarina laajenee, saa erilaisia sävyjä ja käännteitä, koska tarinana kerrottu tarina on aina valikoiva. Elämästä nostetaan tarinan osaksi vain siihen sopivia tapahtumia ja episodeja. Toisessa grillikatoskeskustelussa siirrytään tarinankertomisesta enemmän toiminnan arvioinnin suuntaan ja otetaan esille yksityiskohtia projektin vaihe vaiheelta, vaikka yksityiskohdat eivät lopputuloksen kannalta olisikaan näkyviä ja tärkeitä. Kun nuoret grillikatostarinaa kertoessaan mainitsivat saaneensa rahaa grillikatokseen kunnantalon Nuorten Ääni -markkinoilta, asiassa oli vain positiivista latausta ja huumoria: ”Ja

sitten me keksittiin, että tehdään semmonen katos. Me lähdettiin hakemaan sitä rahaa. Sieltä kunnantalolta. Sieltä markkinoilta. Ja me saatiin sitä. Silakkamarkkinoilta.” Nyt toisessa keskustelussa, kun asiaa mietitään yksityiskohtaisemmin ja kysyttiin, liittyykö vaiheeseen jotain positiivista ja negatiivista, niin paljastuu, että Nuorten Ääni -markkinoista on myös negatiivisia muistoja: ”Meidän ryhmä unohdettiin.” Tämä tarkoitti Nuorten Ääni -markkinoiden aikuisen puheenjohtajan unohdusta esitellä ja puhutella ryhmää, samalla kun hän esitteli ja puhutteli muita ryhmiä.

Alkuperäisten suunnitelmien mukaan kolmannen arviointikeskustelun tarkoituksena oli keskustella nuorten kanssa pelkästään niistä ongelmista, mitä yhteistyössä aikuisten kanssa oli ilmennyt, niin itse rakentamisessa kuin edellisessä arvioinnissakin. Tutkimusasetelma muuttui, kun koin, että nuorten ja aikuisten yhteistyö oli aikaisempien keskustelujen perusteella ollut niin hedelmällistä ja yhteisymmärryksen sävyttämää, ettei suurta tarvetta erilliselle kritiikkiareenalle ollut. Lisäksi löysin seminaarimatalla uuden työkalun arvioinnin kehittämiseen, jota halusin kokeilla nuorten kanssa. Uusi työkalu oli nimeltään tarinaviiva ja kokemuksia siitä on jo esitelty kohdassa 7.1.2.

Neljänteen grillikatosarviointiin kutsuin vain aikuisia tukijoita arvioimaan grillikatosprojektin vaiheita aikuisina ja edustamiensa tahojen edustajina. Kuten aiemmin on kerrottu, käytin aikuisten kanssa tarinaviiva-arvioinnissa kysymystä: ”Miltä minusta tuntui (projektin kussakin vaiheessa)?” Lisäksi aikuisia pyydettiin merkitsemään, miltä nuorista oli heidän mielestään täytynyt tuntua kussakin grillikatosprojektin vaiheessa. Aikuiset käyttivät samaa tarinaviivaarviointilomaketta kuin nuoret edellisessä keskustelussa. Nuorten grillikatos-tarina mahtui ongelmitta arviointilomakkeen 22 eri vaiheeseen. Aikuisten tarina ei mahdukaan.

Asukasyhdistys/sihtööri: Mä just mietin ite tässä kuinka, mää tän merkkeen tänne [Nuorten Ääni -markkinat -kohtaan], koska siinä oli todella hyvää ja todella huonoa.

Kun pyydän tarkennusta, käy selville, että yhden vaiheen alle mahtuu kolme eri tapaamista, joista ensimmäiseen nuoret eivät tulleet ollenkaan, toisessa tapaamisessa nuoret saatiin aktivoitua ja syntyi hankesuunnitelma, jota sitten onnistuneesti esiteltiin kolmannessa tapaamisessa, joka oli itse Nuorten Ääni -markkinat -tilaisuus.

Tutkija: Eli oikeastaan sun kannaltahan tästä sitten ehkä puuttuu yks vaihe: elikkä se kun se oli se eka tapaaminen. Eli se selittää tän sun ristiriidan. Että tota sä voit ihan hyvin kirjottaa sinne sen huomion, että tästä ehkä puuttuu yks vaihe. Me lisättiin näitä vaiheita silloin, kun me oltiin edellisen kerran arvioimassa, mutta vieläkin meillä voi kato puuttua niitä tästä välistä.

Lomakkeeseen sai siis lisätä yhden vaiheen: tapaaminen ennen Nuorten Ääni -markkinoita. Vähän myöhemmin syntyy keskustelua siitä, miten yhteen vaiheeseen liittyvät erilaiset tunteet tulisi merkitä.

Tutkija: Kolmas vaihe oli tämä Nuorten Ääni -markkinat, mistä oli äsken puhetta jo.

Asukasyhdistys/sihtööri: Mä mietin nyt, kummalta kannalta se katotaan nyt, sen Nuorten Ääni -markkinoille meno vai se itse se Nuorten Ääni -markkinat -tilanne. (Kulttuuri-nuorisonohjaaja: Niin vai se tulos?) Niin vai se tulos? Siinä on kolme vaihtoehtoa.

Tutkija: Niin.

Kulttuuri-nuorisonohjaaja, Nuorten Ääni -projektisihtööri: Siinähan se onkin, että...

Asukasyhdistys/sihtööri: Se menohan sinne oli hampaat irvessä ja väkisin... ja sitten se siellä (Kulttuuri-nuorisonohjaaja: Se keskiarvo) oleminen oli vähän semmosta ja tämmöstä

vielä, mutta sit se niinku kun ne pääs niinku sen homman ylitse, niin se takaisintulo sieltä oli niinku taas...Niin siinä on niin monta vaihtoehtoo.

Kulttuuri-nuorisonohjaaja, Nuorten Ääni -projektisihteeri: Mutta tossa se on mun mielestä onkin se jännä miten noi aattelee sen niinku pelkistetysti, että se oli pelkät Nuorten Ääni -markkinat ja meitä ei meinattu siellä muistaa. Saatiin seitsemän tonnia.

Tutkija: Niin.

Asukasyhdistys/puheenjohtaja: Niin, ne arvioi sitä sen markkinatilanteen mukaan.

Kulttuuri-nuorisonohjaaja, Nuorten Ääni -projektisihteeri: Niin ja sen lopputuloksen mukaan. Ei ne varmaan kukaan muista sitä, miten kauheeta sinne oli mennä tai tapella, että sinne on pakko mennä, tai ei ne varmaan muista sitäkään, että sinä oot siellä ollut niitä siellä pakottamassa. Eihän ne tämmösiä. (Grillikatosarviointi 4.)

Alkuperäisen suunnitelman mukaan grillikatosarviointikeskusteluja oli vain kolme. Arvioinnin edetessä päätin järjestää myös aikuisille projektiin osallistuneille ihan oman arviointikeskustelun. Aikuiset, jotka osallistuivat nuorten kanssa yhteiseen arviointiin, olivat loppujen lopuksi vähän äänessä ja monia tarinoita jäi kertomatta.

Kulttuuri-nuorisonohjaaja, Nuorten Ääni -projektisihteeri: ”Ei siihen varmaan tarvii sanoo sen enempää, nehän vaan tuli. Ei sitä tiedä kukaan muu kuin minä”. (Grillikatosarviointi 2) Tutkimuspäiväkirjaani olin kirjoittanut: ”Aikuisten mukana pöydässä istuu mukana myös ulkopuolinen maailma. Nuorelle ei ympäristö kuitenkaan hahmottunutkaan, niin kuin olin etukäteen kuvitellut.” (Tutkimuspäiväkirja 9.2.2000.)

Nuoret olivat saaneet rauhassa esittää mielipiteitään aikuisista, sama tilaisuus oli kohtuullista suoda aikuisillekin – näin minä tutkijanakin saisin asioista tietoon useampia näkökantoja. Aikuisten osallistuessa aikaisempaan grillikatosarviointiin ei tarinaviivametodia ollut vielä käytettävissä ja halusin päästä vertaamaan nuorten ja aikuisten tarinaviiva-aineistoja grillikatosprojektin vaiheista. Tämä tavoite ei kuitenkaan toteutunut, koska käytin epähuomiossa aikuisten kanssa eri tutkimuskysymystä kuin nuorten kanssa.

Grillikatosprojektissa oli 22 vaihetta ja projekti kesti keväästä syksyyn. Projekti oli riittävän pitkä, monivaiheinen ja monitoimijainen nuorten osallisen position tarkkailuun projektin eri vaiheissa. Oman projektin subjektiisuus näkyy nuorten kertomassa tarinassa minä–me-persoonamuotoina. Oman näkemykseni mukaan projektissa oli muutamia hetkiä, joita voi kutsua ”nuoren osallisuuden tunteen kriittisiksi hetkiksi.” Kriittisinä pidin niitä hetkiä, joista kertoessa nuoret käyttivät persoonapronomineja ”hän, he, ne” tai jolloin tarinassa sanottiin, että ”aikui-nen päätti tai aikuinen teki” tai tekijä ei ollut selvillä. Näissä kohdissa nuorten ”minä–me”-toimijuus oli väistynyt taka-alalle, aikuisesta / aikuisista oli tullut projektin subjekteja. Jackinsin mukaan pyrkimys auttaa toista neuvojen antamisen, kieltämisen ja ratkaisujen esittämisen muodossa voi ottaa toiselta pois vallan ja toimijuuden. Lopulta henkilön itse ei tarvitse tehdä asiasta päätöstä – muut ovat sen jo hänen puolesta tehneet. (Jackins 1992: 186.) Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että neuvojen antaminen, kieltäminen tai ratkaisujen esittäminen veisi auto-maattisesti nuorilta toimijoilta vallan ja toimijuuden tunteen.

Minä halusin tietää, häiritsikö nuoria subjekteja se, että he olivat ideoineet, äänestäneet, piirtäneet, piirittäneet piirustuksia grillikatoksesta ja sitten grillikatoksen seinät kuitenkin avattiin rakennusvaiheessa, kun ”yksi” aikuinen niin päätti. Kysyin näin:

”Joku teistä nuorista sano, että mitä niillä piiruksilla kun rakentaminen menee kuitenkin oman pään mukaan? ... sitten loppujen lopuksi kuitenkin riitti, kun yks ihminen sano, avataan kaikki seinät, joku aikuinen, niin sitten avattiin.” (Alkuperäinen nuoren sanoma lausahdus aikaisemmasta keskustelusta: ”Sitten tuo teki tuo rakennusmestari ihan oman maun mukaan sen koko jutskun. Ei sitä tehty paljon ollenkaan sen piirustuksen mukaan. Se teki ihan oman makunsa mukaan sen.” Nuorten tekemällä grillikatostavideoilla asia ilmaistaan: ”Kun liikuntapaikkamestari sanoi, niin seinä avattiin.” Miten nuoret vastasivat?)

Poika: Se oli hyvä, että ne sai auki.

Tyttö: Niin.

Tyttö: Sinne ois tukehtunut.

Poika: Niin ja yks oli laittamassa pleksejä (muut nauravat).

Tyttö: Niin hänkin.

Tyttö: Ai mitä mää laiton?

Tyttö: Sinne ois tukehtunut sinne mökkiin. (Grillikatosarviointi 2.)

Eli ainakaan aikuisten läsnäollessa nuoret eivät nouse valittelemaan osattomuuttaan seinien aukaisu -päätöksessä. ”Sinne ois tukehtunut sinne mökkiin” voidaan tulkita, että se mitä tehtiin, oli lopputuloksen valossa oikein.

Vaikkei tilanteessa tapahtunutkaan nuorten osallisuuden tunteen kannalta radikaalia menetystä, niin tilanne koetaan sen verran pieleen menneenä, että aikuiset tukijat alkavat itse selittää tilannetta.

Aikuiset haluavat selittää, miksi tehtiin, kuten tehtiin. Käy ilmi, että asukasyhdistyksen kokouksessa oli keskusteltu asiasta, nuoret oli olleet kokouksessa mukana ja ”me-asukasyhdistys” oli kanssa sitä mieltä, että ”ei ikkunoita”. Asukasyhdistyksen puheenjohtaja: ”Ei ikkunoita, ihan niin kuin sinäkin olit” (viittaa projektisihteerin tai rakennusmestariin). Rakennusmestarin mukaan hän teki päätöksen yhdessä tumpurien kanssa, koska muuten grillikatosta ei oltais saatu tällä porukalla ikinä valmiiksi. Projektisihteerin mukaan seinien aukaisua pohjustettiin jo silloin kun, hän näytti nuorille ensimmäistä kertaa kuvaa grillikatoksesta, jollaisia kuntaan oli aikaisemmin rakennettu useampia. Hänen mukaansa jo silloin, kun kuvaa ensi kertaa katsottiin, päätettiin, että nyt ei olla mitään taloa rakentamassa... ”vaan grillikatosta,” jatkaa rakennusmestari. Silti seinät ja pleksi-ikkunat ponnahtivat esiin nuorten puolelta vielä pitkään markkinoidenkin jälkeen, ihmetteli projektisihteerin. (Tutkijan arvioita grillikatosarvioinnista 2.)

Tarinan kuultuaan ei voi kuin todeta, että ryhmäpäätös siitä, millainen grillikatoksesta tulee, on puuttunut jo alkuvaiheesta lähtien. Ryhmäpäätöksillä tarkoitan päätöksiä, joissa koko tiimille syntyy yhteinen tieto ja tahto tulevasta toiminnasta. Nuorten osallisuustoiminnan ryhmäpäätöksissä nuoret ovat mukana päätösvaltaa omaavina toimijoina, jopa johtavina toimijoina.

Grillikatosprojektien arvioinnissa kävi ilmi, että nuorten subjektius oli silti säilynyt myös näissä kohdissa, tai subjektius pystyttiin pelastamaan nuorille jälkeensä lopputuloksen valossa. Nuoret kokevat kuitenkin projektin omakseen ja ovat saavuttaneet projektissa osallisen position, joka säilyi projektin loppuun asti. Siinä mielessä grillikatosprojektia voidaan pitää laadukkaana osallisuusprojektina. Ammatillisia ratkaisuja ei tarvitsisi tehdä nuorilta piilossa, sillä jos osallisuusprosessi on rakentunut luottamukselliseksi, niin nuoret kyllä antavat tilaa aikuisten asiantuntijuudelle. Aikuiset saavat auttaa päätöksenteossa, jopa tehdä päätöksiä, kunhan osaavat ja muistavat ne nuorille ajoissa perustella.

Grillikatoksen yhteensä kahdeksan tunnin arviointien jälkeen olin varma, että nuoret kokevat jälkepäin arvioituna koko projektin omakseen ideoinnista toteutukseen ja arviointiin. He ovat saavuttaneet projektissa osallisen position, joka säilyi projektin loppuun asti. Siinä mielessä grillikatosprojektia voidaan pitää laadukkaana osallisuusprojektina.

Vuosi grillikatoksen valmistumisen jälkeen tapaan samoja nuoria äänittäkseni nuorten osallisuuden arvoja ja tavoitteita ja antaakseni/saadakseni palautetta tutkimuksesta.

Nuorten mielestä yhteiselo muiden grillikatoksen käyttäjien kanssa on sujunut hyvin, kukaan ei ole käynyt ”kyttäämässä tai valittamassa”. Savuhormi eli huuva ei vedä edelleenkään. ”Viime perjantaina me suunniteltiin, että me lyödään peltiä silleen jokaiselle sivulle 50 cm alaspäin suunnilleen.” Kulttuuri-nuorisonohjaaja sanoo, että tulisijaahan on jo nostettu ja jatkaa, että eikös grillikatoksessa aina ole savua. Keskustelu huuvasta on samanlaista keskustelua kuin vuosi sitten. Ja minäkin ehdotan vaihteeksi taas samaa ratkaisua – kutsutaan rakennusmiehet katsomaan jonakin iltana. Asia ei liiku eikä seilaa, mitään päätöksiä ei taaskaan tehty. (Tutkijan arvioita nuorten arvokeskustelusta 1.)

Korjaamattomat huuvat ja aikaisemmin mainitut nuorten hakemattomat polttopuut liittyvät yhteisen ryhmäpäättöksen puuttumiseen. Vahva toimijuus vaatii vahvan yhteisen tahdon, jota voi edesauttaa selkeän yhteisen päätöksen tekeminen. Kehittämisideoissa, jotka syntyvät nuorten ja aikuisten yhteisissä arviointikeskusteluissa, tulisi Kalliolan termein pyrkiä lewiniläiseen ryhmäpäättökseen tai lähelle sitä. Lewinin teorian mukaan kaikissa muutoksen vaiheissa muutosta edistävät ryhmäkeskustelu ja ryhmäpäättös, joiden myötä osalliset uusia näkemyksiä kuultuaan tekevät yhdessä sitoumuksen uudentlaisesta toiminnasta. Kalliolan mukaan Lewin näki itsekin asian siinä valossa, että ryhmäpäättöstä voi käyttää myös toiminnallisten ryhmien muutoksessa, jolloin ryhmän jäsenet osallistuvat itse muutoksen suunnitteluun ja siten kaikkia ryhmän jäseniä koskevan päätöksen suunnitteluun. (Kalliola 1996: 62–63.)

Millainen oli grillikatosprosessin laatu? Grillikatoksen mallia koskenut äänestystilanne oli ongelmatilanne aikuisten mielestä, koska nuoret eivät pystyneet tekemään ratkaisua ilman, että suurin osa porukasta suuttui ja lähti pois äänestystilanteesta. Myös puiden siirto rantaan oli ongelmatilanne aikuisten mielestä: ”Nuorten olisi pitänyt tuntea syyllisyyttä siitä, että ne puut jäi kantamatta.”

Nuorten mielestä grillikatoksen rakentamisessa esimerkiksi kolmen viikon odottelu ja heikot porakoneet olivat ongelmia:

Nuoret unelmoivat paremmista porakoneista, joista akut eivät sammua ja projekteista, joissa ei ole kolmen viikon taukoja. Aikuiset tietävät, ettei parempia ole olemassa, on vaan niitä akkuporakoneita ja päällekkäisiä projekteja, kiire ja lomat. Aikuiset: ”Oppivatpahan nuoret odottamaan, ei pidäkään olla viimesen päälle – oppivat vielä liian hyvälle.” (Tutkimuspäiväkirja 10.1.2000.)

Osallisuusprosessin laadukkuutta heikensi vähäinen yhteinen keskustelu ja neuvottelu omista ja toisen osapuolen arvoista ja tavoitteista projektin aikana. Prosessin laadukkuutta alentaa neuvottelun vähäisyyden takia aikuisten ja nuorten ryhmäpäättösten puuttuminen ja sitä kautta sitoutumattomuus asioiden

hoitamiseen, niinpä tänäkin päivänä grillikatoksen suurin tekninen ongelma eli huuva ei toimi eivätkä nuoret ole hakeneet polttopuita. Itse projektin lopputuloksessa eli grillikatoksessa huuva on edelleenkin grillikatoksen heikoin kohta. Muuten arviointikeskustelujen perusteella voi sanoa, että sekä nuorten ryhmä että aikuiset tukijat pitivät grillikatosprojektin lopputulosta eli grillikatosta onnistuneena.

Palaan vielä grillikatoksen ongelmiin: Onko grillikatoksessa vielä muita ongelmia vuoden käytön jälkeen kuin toimimaton huuva?

”On, sinne on sotkettu kaikkee töherrystä.” Toinen nuori jatkaa: ”Ei, kun sinne on oikeesti sotkettu, ja se on tosi ärsyttävää, että kun rakennetaan jotain, niin se sotketaan. Ei tänne kannata enää tehdä mitään, kun ne sotketaan aina vaan.” Kysyn, saisko niitä sotkuja pois. Nuoret kertoivat, että koulu maalattiin uudestaan eli vanhemmat nuoret joutui, kun ne oli sotkenut koulun seiniä, niin maalaamaan ne uudestaan, linkkipysäkitkin on sotkettu, ne, jotka Nuorten Ääni joskus korjasi. Nuori ihmettelee: ”Mitä me voidaan niille sanoa niille, kun ei ne usko!” Käy ilmi, että sotkijoita ei ole montaa, osittain ne on samoja tyyppisiä, jotka on ollut itse rakentamassa grillikatosta – ”kännipäisään” sitten sotkevat. (Nuorten arvokeskustelu 1.)

7.3 Lumilautahyppyriprojektin itsearviointikeskustelu ja laatu

Lumilautahyppyriprojektin itsearviointikeskustelussa ovat mukana lumilautahyppyriin ideoineet ja rakentaneet pojat, alueen kulttuuri-nuorisosihteeri, koulun rehtori ja tutkija. Projektiin osallistunut koulun vahtimestari on lomalla keskustelun aikaan. Tarinankerronnassa lumilautahyppyriprojektiin tulee viisi vaihetta: idea, ensimmäinen valmistelu, toinen valmistelu, toteuttaminen ja nyt-hetki, jolloin hyppyri on jo käytössä. Ensimmäisenä vuonna lumilautahyppyriä ideoidaan rakennettavaksi paikalliseen Hiihtomaahan koulun lähelle. Toteutusta valmistellaan, mutta hyppyri jää rakentamatta. Seuraavana vuonna hyppyri rakennetaan vieläkin ”vähemmällä porukalla” koulun taakse. Lumilautahyppyriin arviointikeskustelun osanottajaprofiili on liitteessä 4.

Rehtori: Kyllä se lähti ihan, jos aattelee viime vuotta, niin se lähti koulun sisäisenä projektina, jollakin on hyvä idea ja menee niinkun oppilaskuntaan. Me tuetaan ja ollaan välittämässä eteenpäin. Mun käsittääkseni se on mennyt samalla tavalla tänäkin vuonna ja näköjään vieläkin vähemmällä ihmismäärällä.

Tarinaliiva-arvioinnissa (kuvio 17) yhden pojan vastaus ”Tekisinkö samalla tavalla?” -kysymykseen oli ensimmäisessä valmisteluvaiheessa: ”Hiihtomaa ois ollut parempi paikka.” Siitä viriää keskustelu, miksei hyppyri ole Hiihtomaassa ja projektin ongelmat alkavat paljastua.

Rehtori: Siis mä en vielä kukaan tiedä, miksei sitä tehty tuohon Hiihtomaahan.

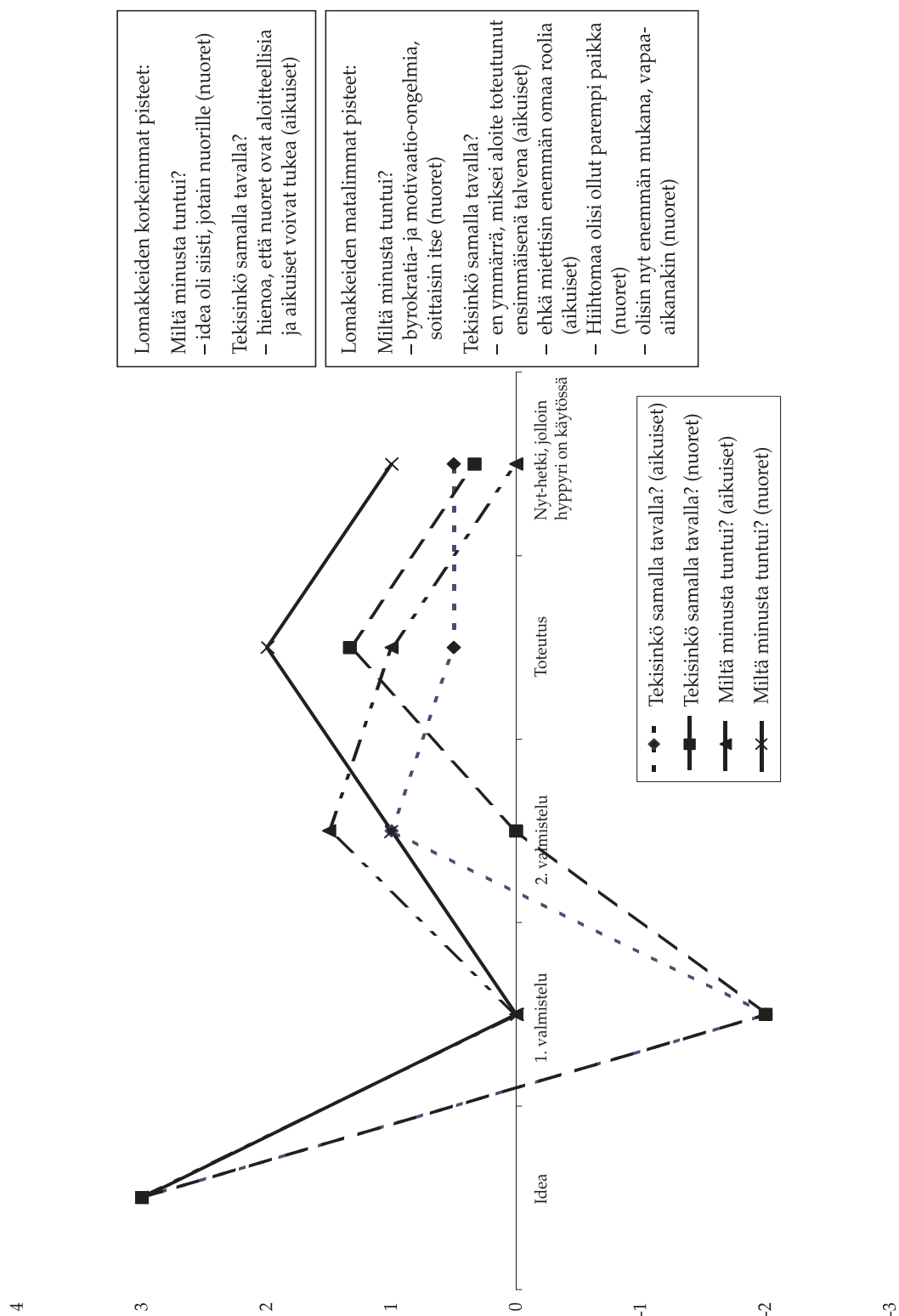
...

Tutkija: Onko siellä käyttäjiä tällä hetkellä, siellä Hiihtomaassa?

Poika: En mä usko, että sitä mäkee käyttää kukaan.

Rehtori: Ei sitä varmaan käytä.

Poika: Ei sitä varmaan käytä kukaan. Periaatteessa sillä ei ole väliä, missä se [hyppyri] on, mutta meille on helpompi, että se on tuossa, missä se nyt on, koska siinä ei tarvitse

KUVIO 17 Lumilautahyppyriprojektin aikuisten tukijoiden ja nuorten tarinaviivavastaukset kysymyksiin ”Tekisinkö samalla tavalla?” ja ”Miltä minusta tuntui?”

kysellä muuta kuin lastarilta [lastenkodilta] niitä lupia. [Hiihtomaassa] taas meidän pitää kysellä Suomen Ladulta, joka ..ensin meidän pitää mennä kysymään vahtimestarilta, että voisko se soittaa Suomen Ladulle [itse asiassa Tikkakosken Ladulle] ja sit se soittaa parin päivän päästä ja sanoo "Ei se käy", niin mä soitan taas parin päivän päästä uudestaan...

Rehtori: Onko siinä ollut tämmönen vaihe?

Poika: On kyllä, se oli kaikista pisin vaihe se, että soittaa parin päivän päästä ja sitten se soittaa taas parin päivän päästä ja sitten se unohtaa soittaa parin päivän päästä ja asia ei etene mihinkään, kun soitellaan ja pätkäillään, ehkä näin voitais tehdä, mutta eipä tehdä nyt.

Rehtori: Joo.

Tutkija: Niin että vähän byrokratiaongelmia oli?

Poika: Kyllä. [Sanoo terävästi.]

Rehtori: Mää kuulen ensimmäisen kerran noista byrokratiaongelmista, ihan sekin, että se paikka vaihtui, niin mulla oli sellainen kuva, että jostakin syystä te olitte itse päättäneet, että se tehdään sittenkin koulun alueelle, eikä mulla ollut mitään sitä vastaan.

...

Poika: Sitten siinä oli ekana vuonna se, että kun mä en ollut ollenkaan [oppilaskunnan] hallituksessa mukana, niin mun täytyi ensin käydä keskustelua sen nykyisen hallituksen kanssa ja se hallitus kävi sen vahtimestarin kanssa ja vahtimestari kävi sitten sen Hiihtomaan kanssa...

...

Poika: Ensin sitä suunniteltiin sinne [Hiihtomaahan], koska siellä ois ollut hyvät tilat. Mutta sitten talvi meni eteenpäin eikä lupaa saatu, että sinne ois sitten sitä voitu tehdä ja

...

Tutkija: Niin ei saatu [Tikkakosken] Ladulta sitä lupaa, niinkö?

Poika: Niin, kai lupa sinne oli, mutta sitten vahtimestari sano, että se pitää tampata moottorikelkalla ensin, ja että sinne pitää hommata moottorikelkka. No, mä sanoin, että ei sinne tarvii, mutta sitten se halus välttämättä, että se pitää tampata. Ei sitä sitten tampattukaan ollenkaan, [ei] mitään tehty sitten.

Tutkija: Joo elikkä se idea on tavallaan ollut niinkun yhden vuoden olemassa jo...

Poika: ...ennen mitään toimintaa.

Tutkija: Onks se nyt siellä Hiihtomaassa?

Pojat: Ei.

Rehtori: Se paikka on vaihtunut moneen kertaan... (tauko) Musta on oikeestaan jännä kuulla toi viime vuoden juttu, kun se tieto mikä mulla oli niin, pojiltahan se idea tuli ja sitten lähettiin vahtimestarin kanssa sitä mieltii eteenpäin. Mun mielestä siinä oli kaikki sovittuna itse asiassa tuonne Hiihtomaahankin, että me saadaan lumet tästä jäähallilta. Ja kun tässä on kunnan traktori, niin se kuljettas sen lumen tohon Hiihtomaahan. Sekin oli mun käsittääkseni sovittuna. Sitten siitä eteenpäin se ois tullut talkoovoimin. Mulla oli ainakin koko viime talven sellainen käsitys itellä, että se miksi siihen ei tapahtunut jotakin oli se, että talkoovoimat ei lähtenyt liikkeelle. Kukaan ei vaan sanonut: "Hei, nyt se lumi sinne, että ruvetaan..!"

Poika: Sekin saattaa olla, mutta tuota no...

Rehtori: Ja mähän luulen, että vahtimestarilla oli samanlainen olo, koska kaikki oli, kaikki oli kai sovittuna ihmisten kesken tässä, kunhan joku vaan sanoo, että hei, nyt me oltais valmiita tekee se mäki, niin, niin tuota se ois lähtenyt liikkeelle..

Poika: No mahdollisesti...

...

Rehtori: Toisaalta musta tuntuu, että jos mä sitä viime vuotta ajattelen niin se, että kukaan ei painanut sitä nappia, niin minä luulen, että se oli aika lailla tietoisestikin koulusta päin. Heillä on hyvä idea, tuetaan kyllä, mutta me ei paineta sitä nappia. Tää on nuorten projekti ja heidän pitää myöskin oppia siihen: "Hei, nyt me voidaan painaa se nappi!"

...

Rehtori: Sitten toinen puoli on se, että viime vuonna oli aika usein mielessä tämä Möykky [lumilautahyppyri], eli se, että se ei toteutunut, niin mä aattelin, että se on sellainen idea,

johon porukka ei oo sillä lailla sitoutunut lähtee sitä tekee. Ja koulun tasolla se oli oikeastaan sillä tavalla, että rehtorin vaihe oli tehty ja se [vastuu] oli oppilaskunnalla ja vahtimestarilla. Kyllä mä sitä vahtimestarilta aina silloin tällöin kysyin. Musta hyvä rehtori ei koko ajan perässä kyttää ja kysele, mitä tapahtuu, vaan pitää luottaa siihen, että kun niitä asioita sovitaan, niin sen tietää, että ne tulee. Että se tilanne on ollut toisenlainen kun mitä minä olen ajatellut, että se on, ja sen takia mä pistin tommosen matalan numeron. Ja se, mitä hän [yksi pojista] sano, että sen [motivoimisen, patistamisen] voi tietenkin tehdä monella tavalla, vaikka vähän sillä tavalla vähän väkisin vetämään, että potkii persuuksille. Elikkä [voi sanoa, että] ”Nyt tehdään”, jota mä kyllä epäsuorasti teinkin.

Kulttuuri-nuorisosihteerin rooli projektissa oli muiden aikuisten tukijoiden roolia vieläkin pienempi, projektia ei mielletty Nuorten Ääni -projektiksi, vaikka se Nuorten Ääni markkinoilta rahaa hakikin.

Kulttuuri-nuorisosihteerin: Että mun osuutenihan tässä on ollut hyvin semmonen vaatimaton. Mun ei oo sillä tavalla tarvinnut sillä lailla vartioida, muutaman kerran on kysynyt aina sitten sitä, että miten se homma jaksaa. Ja vähän olen yrittänyt sitä, että jos tulee kuluja, niin yrittäkää saada ne vuoden loppuun mennessä, että se raha menee umpeen vuodenvaihteessa. Muuta rooliahan mulla ei oo tässä ollut, että se on luontevasti hoitunut sitten näitten poikien porukalla.

Tarinaliivalomakkeessa kulttuuri-nuorisosihteerin on vastannut kysymykseen: ”Tekisitkö nyt samalla tavalla?” että hän miettisi omaa rooliaan projektissa nyt eri tavalla. Keskustelussa pojat sanovat suoraan, että he kaipaavat aikuisia motivoimaan:

Poika: Loppujen lopuksi ainakin mikä musta nyt tuntuu, mikä suurin apu kunnalta [voisi] olla, kunnan liikuntatoimelta³³, niin se motivaatio, minkä oppilaisiin vois ajaa. Että mennä tekemään sitä talkootyötä ja sanoa, että ”Tehkää!”. Niinkun monesti on kuullut, että ulkopuoliset sanoo, jotka itse lautailee siinä ja sitten on sanonut, että ”Hei, tehkää siihen sitä ja tehkää siihen tätä!” Ne ei ollenkaan tuu ajatelleeksi sitä, että voisinko mä itse tehdä jotain. Motivaatio on minusta suurin apu, mitä...sekään ei varmaan kovin paljoo maksa kunnalta.

....

Poika: Just tuli mieleen, että mä olin tässä vähän aikaa sitten Veikka Gustafssonin luennoilla, että siitä tulis hyvä luennoitsija tuohon motivaatioon, että se vois tulla motivoimaan porukkaa, että astukaa esiin ja tehkää!

Poika: Kaapista ulos.

Pojat kertoivat ongelmasta, kuinka hyppyri on leimautunut vain heidän hyppyriksi. Aikaisemmin raportoiduista nuorten arvokeskusteluista kävi ilmi, että ainakin yksi lumilautapojista teki hyppyriin yhteiseksi hyväksi, ei vain omaan käyttöönsä.

Poika: On ollut tiettyä vastarintaa sille oppilastasolla, että jos vastustaa tiettyä oppilasta, niin sitten ei myöskään saa tukea sen projekteja. Tää on ihan suoraa politiikkaa, eli jos sä oot eri puolueessa, ja pistetään kaksi oppilasta, jotka vastustavat toisiansa, ovat vihamiehiä keskenänsä, ja jos vastustaa toista, niin käytetään kaikki valta siihen nyp-

³³

”Kunnan liikuntatoimi” tuli keskusteluun siinä vaiheessa, kun kysyin ryhmältä, oliko kunnan liikuntatoimella mitään roolia lumilautahyppyriprojektissa. Myöhemmin keskustelussa tuon esiin vielä liikunnanohjaajankin. Tässä näkyy valitettavasti liikaa tutkijan omat pohdinnat siitä, kuinka nuorten liikuntarakentamisprojektit voivat liittyä kiinteämmin kunnan liikuntatoimen työnkuvaan. Sinänsä pidän ajatusta edelleenkin hedelmällisenä, ajatuksen esille tuonnin tapa vain on keskustelun kannalta harmillinen.

päämiseen ja sen mollaamiseen ja kaikki, mikä lähtee toisesta, pitää saada nurin. Ja jos on, otetaan esimerkiksi tuo hyppyri, että jos on sitten se toinen oppilas, joka ei millään tavalla halua olla tekemisissä minun kanssa, sen täytyy mollata niitä muita oppilaita ja minua, että sinne ei tule muita hyppimään. Nyt mä en tarkota, että se ois tehnyt kenellekään, mutta mulla on semmoinen tunne, että se on tehnyt sitä ja se tekee sitä koko ajan. Tai siis, että sellainen ilmapiiri on.

Rehtori: Eli sama kuin aikuismaailmassa, että joku ihminen saa jonkun hyvän idean ja rupee tekeen hanketta ja projektia ja se henkilöityy. Siihen ei sitouduta sen takia, että se on sen ihmisen hanke. Että sitä, se on varmaan semmoinen suuri ongelma, mikä meillä on minusta kaikissa hankkeissa. Oisin hämmästynyt, jos ei ois ongelmaa. Kuvittelisin sen näin, että jos joku saa hyvän idean, niin siitä ideasta ei ainakaan saa olla iloinen ja ylpee ulospäin, vaan pitää pitää hyvin matalaa profiilia, jotta se ei henkilöidy. Koska heti kun se henkilöityy, niin ihmiset kattoo, että: ”Hei, mä en tue sitä hanketta, vaan mä tuen tota ihmistä ja se saa siitä sen kiitoksen.” Silloin sitä hanketta ei tule.

...

Poika: Siinä tulee mukaan kunta, että jos tää ois ollut kunnan projekti, niin se ei ois ollut kenenkään henkilön.

Rehtori: Eikö se ollut oppilaskunnan?

Poika: Niin niin, mutta jos se ois siirretty kunnan nimiin. Että koko ajan oltais puhuttu, että tää on kunnan projekti, ei meidän. Tai siis se tiedetään, totta kai tiedetään, mutta...

Tutkija: Että siis tavallaan, että siihen ois tullut kunnasta joku semmoinen vaikka liikunnanohjaaja tekemään sitä teidän kanssa, se ois ollut se veturi siinä?

Poika: Nimenomaan.

Tutkija: Niin ois kaikilla muillakin ollu paljon helpompi tulla mukaan, niinkö?

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Että se niinkun neutralisoi sitä hanketta, niin se ei sitten henkilöidy.

Poika: Hiihtoliiton puheenjohtaja Esko Aho pistetään johtamaan projektia.

Tutkija: Niin.

Rehtori: Eikö se riitä, että se on oppilaskunnan projekti, että se henkilöityy oppilaskuntaan?

Poika: En minä tiedä siitä.

Rehtori: Onks meidän oppilaskunnalla semmosta asemaa?

Poika: Oppilaskunnassa kun päättää, niin ne henkilöityy.

...

Rehtori: Pojilta tosi terävää analysointia. Valitettavasti nää on aikuismaailmankin suuria ongelmia.

...

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Mutta tää on hyvin tärkeä asia, sellainen opittava ja mietittävä asia. Kun tehdään näitä projekteja niin, että siinä sanotaan, että tää on Nuorten Äänen projekti, niin siinä tosiaan täytyis saada sellainen isompi Nuorten Äänen porukka mukaan, että se ei oo yhden ja kahden ihmisen projekti. Se pitää saada sillä tavalla, että se lähtee Nuorten Äänen laajempaan hankkeena. Ja sitä [hanketta] yritetään ylläpitää, ruokkia ja syöttää myös sillä tavalla, että sitä porukkaa hyvin laajasti tulee.

...

Rehtori: Tekisitkö nyt samalla tavalla? -kysymyksessä matalin piste liittyy siihen yksöisvalmisteluun. Hemmetti vieköön, poikien terävällä analyysillä, niin ihan samat ongelmat kuin aikuisillakin. Ja mä oon ainakin ajatellut sillä tavalla, että kun se on vaan sen oppilaskunnan [projekti], niin siitä katoaa semmoinen henkilöityminen. Pitäs toimia voimakkaasti, että siitä tulee yhteinen hanke ja että se on ollut noin raadollista tolta osalta, niin on kyllä mulle yllätys.

Suurin ongelma tuntuu olevan lumilautahyppyriin henkilöityminen ja kysyn, mitä asialle voitaisiin tehdä. Poika ehdottaa ratkaisuksi avajaisia, johon tulisi näkyvä, tunnettu ulkopuolinen tunnelman luoja ja ulkopuoliset tapahtuman järjestäjät, jolloin huomio ja vastuu kääntyisi pois pojista itsestään.

Tutkija: Miten te kääntäsitte sen sitten positiiviseksi asiaksi, että mitä tälle asialle tehtäisiin?

Poika: Mun idea oli toi Esko Aho.

Tutkija: Pystyykö sitä nyt enää sitten tavallaan laittaa sitä "Esko Ahoa" sinne?

Poika: Tottakai.

Tutkija: Kun se on tavallaan valmis se hyppyri jo?

Poika: Mutta se tulis ja avaa sen virallisesti.

Poika: Niin, nimenomaan, koska virallisia avauksia ei oo tehty koskaan.

Tutkija: Elikkä tähän ratkaisu teidän mielestä ois viralliset avajaiset?

Poika: Niin, jotkut semmoset hirveet pippalot siellä mäessä ja sitten porukka...

Tutkija: Niin elikkä silloin saataisiin semmonen positiivinen fiilis siihen.

Poika: Olis sellanen Buffee siinä ja porukat möis makkaraa siellä ja sillä vois kerätä lisää rahaa niinku.

Tutkija: Niin.

Rehtori: Voisko se olla oppilaskunta se taho, joka.. mun mielestä tää on kuitenkin toteutettu sillä tavalla, että... tai Nuorten Ääni, että..

Poika: Mää toivoisin nyt sellaista, jolla on kokemusta aikasemmin tämmösestä happeningista.

Tutkija: Nuorten Ääni -ryhmä on järjestänyt vaikka mitä.

Poika: Niin, mutta onko siinä enää ketään mukana, joka niitä on järjestänyt?

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Ja sitten tuota, että esimerkiksi meidän [alueen] kumpikaan Nuorten Ääni -ryhmä ei oo ollut kiinteesti tässä toteutuksessa mukana, ei heillä varmaan oo niinkun intressejä lähtee. Kyllä sen täytyy lähtee tästä porukasta, joka on ollut tekemässä sitä, ja sitten vahvistettuna joillakin muilla asiantuntijoilla taikka ei-asiantuntijoilla.

...

Poika: Sitten sen voi pistää ihan erikseen, että sen tapahtuman järjestäminen, makkaranmyynti ja muu buffetointi siellä, niin olis jonkun muun nimissä, niin sitten sillä ei ois meidän kanssa mitään tekemistä. Ne sais siitä itelleen siitä rahan, eikä meidän tarttis järjestää sitä, koska se...en mä oo ikinä järjestänyt eikä mulla yksinkertaisesti riitä aika semmoseen.

...

Poika: Mutta se, että sinne saadaan niinkun ihmisiä, jotka saa positiivisen kuvan siitä touhusta, että täähän on ihan jees juttu. Se on kaikkien yhteinen niinkun esimerkiksi, no ei koulurakennukseen sitä ei voi verrata, koska monella on negatiivinen asenne koulua vastaan, mutta monitoimitalo esimerkiksi. Sen takia sitä ei välttämättä kannattakaan liittää kouluun. En tiedä.

...

Rehtori: [Voisi] vaikka kuuluttaa, että se mäki on auki. Mä en kovin massiivisiin avajaisiin niin, niin mikä se taho on, koulun ongelma on aina se, että meitä on niin hirveen paljon ja sitten sen yhdenvertaisuuden vaatimus on semmonen 100 % ja ehdoton, että ei me voida kolmeesataa viedä tonne mäkeen kattoon... Siitä vois kuuluttaa, että se on siellä käytössä ja koulun ilmoitustaululle voi laittaa vaikka Veikka Gustassonin julistetta ja...

Yhden arviointikerran aikana ei ehditä pohtia syntyneiden ongelmien ratkaisuja.

Tutkija: Tässä on nyt se ongelma, että kun tätä [arviointia] tehdään nyt yhdessä yhdellä kerralla, niin esimerkiksi nyt tää keskustelu siitä, että miten tässä ongelmassa mikä kävi ilmi, että siellä on nyt vähän käyttäjiä osittain siitä syystä, että pitäis saada pois se henkilöityminen siitä, niin meillä ei oo nyt tässä aikaa sitä pohtia. Eikä ole aikaa tehdä mitään suunnitelmia ja päätöksiä, kun tää on vaan yks arviointi. Tää jää nyt teidän omaan varaan, että keskustellette tästä ideasta, että miten se hyppyri saadaan nyt hyvään käyttöön.

Poika: Eikö tässä ois uuden kokouksen paikka mun mielestä. Samalla porukalla tai ehkä isommallakin, en mä tiedä.

Rehtori: Oisko siinä sellainen mahdollisuus, että oppilaskunta järjestäis... (hiljaisuus)

Poika: Tuota, multa loppu vähän usko siihen oppilaskuntatoimintaan.

Rehtori: Ei se saa loppua, pitää saada ihmiset toimimaan.

Tutkijan havaintoja: Yksi arviointikeskustelu jättää tilanteen auki. Aiemmin keskustelussa nuorisotyöntekijä epäili, josko Nuorten Ääni -ryhmä intoutuu järjestämään avajaisia, koska ei sen kummemmin ole ollut projektissa mukana. Pojat itse sanovat, että heillä on liian vähän aikaa ja kokemusta järjestää avajaisia, tarvittaisiin heidän mukaansa joku ulkopuolinen taho ja rehtorin mukaan asia ei kuulu oikein opettajillekaan. Jäljelle jää oppilaskunta, joka saa pojan epäilemään, sillä ”usko on jo mennyt siihen oppilaskuntatoimintaan”.

Puoli vuotta lumilautahyppyriin valmistumisen jälkeen nauhoitetussa nuorten arvo- ja tavoitekeskustelussa yksi pojista arvioi, että kaikki hänen arvostamansa arvot ja tavoitteet (muun muassa yhteishenki, tasa-arvo, yhteinen etu...ks. 6.3.1) toteutuivat lumilautahyppyriin erinomaisesti. Hän sanoo, että byrokratia vähän sotki, mutta sillä ei enää ole väliä. Kukaan aikuisista ei varmaankaan voi arvata, miten jaloja arvoja nuorilla on projekteihinsa piilotettuina. Tärkeintä ei ole vain saada hyppyri pystyyn, tärkeintä on tehdä jotain kaikille nuorille, jotain käyttökelpoista ja yhteistä hyvää edistävää. Olin arvokeskustelussa niin samaistuneena nuorten arvoihin ja tavoitteisiin, että kysyin pojalta puolivahingossa: ”Kunta ei tainnut antaa kovin hyvää kuvaa itsestään lumilautahyppyriprojektissa?” johon poika vastasi: ”Tunnen nämä ihmiset ihmisinä, ne ovat vapaa-aikana erilaisia.” Poika jatkaa: ”Jos aikuiset ois toivoneet enemmän, ne ois tehneet sen eteen enemmän töitä.” Pojan mukaan aikuiset olisivat voineet olla enemmän kiinnostuneita, tehdä enemmän, ajatella ja toimia enemmän [lumilautahyppyriprojektissa]. (Nuorten arvokeskustelu 2.)

Aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitekeskusteluissa lausumat osallisuustoiminnan arvot ja tavoitteet, kuten nuorten yhteiskunta- ja ympäristösuhteen kehittyminen tai toiminnan merkitys nuoren omalle elämänuralle, jäivät suuremalti toteennäyttämättä nuorten lumilautahyppyriprojektissa. Yksinkertainen lumilautahyppyriprojekti monimutkaistui, hidastui ja pysähtyi kokonaan sitä mukaan, kun uusia elementtejä tuli mukaan (Hiihtomaan kautta mukaan tuli paikallinen Latu-organisaatio, kunnan traktori, jäähallin lumet ja moottorikelkka). Monimutkaistumisen takia myös projektin subjektius jakaantui monelle toimijalle, jotka eivät neuvotelleet riittävästi keskenään. Projekti jäi toteuttamatta, koska lopulta kukaan ei ”painanut nappia”. Seuraavana vuonna pojat yksinkertaistivat projektin minimiin ja tekivät sen ”vielä pienemmällä porukalla”. Projekti alkoi kokea vastustusta muiden oppilaiden taholta, koska projekti oli henkilöitynyt liian vahvasti vain poikien omaksi projektiksi. Vastoinkäymisten mukanaan tuomasta kokemuksesta voi tietenkin olla hyötyä nuorelle hänen elämänurallaan, mutta se ei varmaankaan lisää heidän innostustaan uusiin projekteihin tulevaisuudessa. Lumilautahyppyri ei mielestäni ollut nuorille sellainen positiivinen ja vuorovaikutuksellinen vaikuttamiselämys, jollaista nuorten osallisuustoiminnassa tavoitellaan.

Lumilautahyppyriprojektin laatua arvioidessa huomaa, miten poikien projekti jäi tukiverkoston ulkopuolelle. Se ei ole oppilaskunnan projekti, se ei ole Nuorten Ääni -ryhmän projekti, se ei ole koulun henkilökunnan eikä rehtorin

projekti, vaan se oli omasta mielestään liian yksin jäävien poikien projekti. Ennen arviointia kaikki näytti lopputuloksen valossa pintapuolisesti hyvältä. Lumilautahyppyri oli valmis ja pojat hyppäsivät siitä. Kävi kuitenkin ilmi, että hyppyri syntyi vuoden myöhässä, ”väärään paikkaan” ja negatiivisesti henkilöityneenä muutaman pojan hyppyriksi, vaikka sen piti hyppyrin ideoijan mielestä tulla yhteiseen käyttöön. Liikuntarakentamisen näkökulmasta lumilautahyppyri oli näille nuorille lähiliikuntapaikka – pieni asia, josta tuli monimutkainen.

Palataan keskusteluun pojan kanssa puoli vuotta hyppyrin valmistumisen jälkeen. Kysyn hänen mielipidettään siitä, mitä mieltä hän oli lumilautahyppyrin arviointitilaisuudesta. Hänen mielestään projektiin osallistuneiden on oltava hyvissä väleissä keskenään, jotta keskustelu olisi kehittävää ja ihminen oppisi teoisistaan. Hän sanoi: ”Jos on salamoita toisten välillä, menee se aika omien mielipiteiden puolustamiseen eikä ehdi pohtia, miten tämä ja tämä asia voisi liittyä omaan elämään. Harva aikuinenkaan pystyy miettimään omaa rooliaan tai pystyy itsekritiikkiin. Ja toisaalta sen huomaa, että aikuinen tosiaan arvostaa nuorta ja nuorten tekemisiä, sekä henkilökohtaisissa asioissa että yhteisissä asioissa. On vaarana, että liika keskustelu voi viedä innon, mutta silti yhteisiä arviointeja voisi olla enemmänkin. Arviointiin tullaan pohtimaan omaa onnistumista tai yleistä onnistumista. Arviointi on mielekkäämpää, jos pystyy antamaan itsekritiikkiä, johon eivät taas kaikki pysty.” (Nuorten arvokeskustelu 2.)

Kenelle kuuluvat nuorten ideat? Kenelle kuuluu nuorten osallisuus? Rehtori pohti lumilautahyppyriprojektin arviointikeskustelussa myös laajemmin nuorten aloitteita kouluympäristössä. Hänen mielestään on helppo laittaa koulun aloitelaatikkoon ideoita, vaikkapa kahviautomaatista, mutta kuka sitten on se taho, joka toteuttaa ideoita?

Rehtori: Joo, mä oon vastannut ilmoitustaululla aloitteisiin joka kerta, että hei, hyvä idea, mutta toivottavasti joku tekee jotain. Kaikki mielellään heittelis niitä hyviä ideoita, mutta kuka lähtee sitten tekee sitä perusraakaa työtä? Jos mä aattelen vaikka itteeni, niin valtavasti on hyviä ideoita, mutta tietää, että aika ei riitä joka paikkaan. Sitten, jos mä aattelen koulun henkilökuntaa, niin joku raja on siinäkin, mikä kuuluu heidän työkuvaansa. Että ei riitä se, että tullaan idean kanssa, koska kaikki voi heitellä ideoita, vaan tarvitaan niitä ihmisiä, jotka niitä tekee ja siihen se kaatu se lumilautahyppyrin viime vuonna. Ja eli jos puhutaan kahviautomaatista, niin musta sama juttu, ja että mäkin olen miettinyt jo monta vuotta kahviautomaattia ja montaa muuta juttua. Mutta miten se menee sitten tästä eteenpäin, niin se vaatii ihmisen, joka tekee sen...

Mielestäni koulullakin pitäisi olla roolinsa nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen kenttänä ja toiminta lähtee liikkeelle niistä aloitelaatikon ideoista. Nuoret kaipaavat projekteihinsa aikuisia tukijoita. On laajemman arvokeskustelun paikka pohdittua, kenelle aikuisen tukijan rooli tässä yhteiskunnassa kuuluu.

Arvioinnin aloittaneessa tarinankerronnassa nuoret jakoivat projektin viiteen vaiheeseen. Nyt jälkeenpäin huomaan, ettei lumilautahyppyriprojektin arvioinnissa eritelty eri vaiheiden sisältöä, jolloin henkilöiden roolit ja toiminnot [soittamiset, materiaalin hankinnat, tapaamiset, suunnitelmien teko] esimerkiksi ”ensimmäisessä valmistelussa” jäivät yksilöimättä. Keskustelu virisi tarinaviivalomakkeen matalimpien ja korkeimpien kohtien erittelyllä. Arviointikeskusteluna lumilautahyppyriprojektin arviointi oli vilkasta keskustelua, jossa molempien

osapuolten ajatukset yhtyivät yhteiseksi tarinaksi ainakin siinä mielessä, että kaikki osapuolet tietävät nyt projektin ongelmista. Jäin kuitenkin kaipaamaan syvempää reflektiota siitä, mitä kukin olisi voinut tehdä toisin projektin eri vaiheissa.

Lumilautahyppyprojektin arviointikeskustelussa huomasin, että yksi tutkijan vetämä arviointikeskustelu ei riittänyt pelastamaan projektia jälkeensä, se paremminkin aktivoi kaikki ongelmat. Näin toteutettuna ilmaan jää kysymys, kuinka arvioinnin osapuolet saataisiin motivoitua tekemään arviointikeskustelussa sellaisia yhteisiä ryhmäpäätöksiä, että projektin suurimmille ongelmille tehtäisiin vielä jotain arviointikeskustelun jälkeenkin? Nyt projektille ei enää tehty mitään.

7.4 Nuorten uimarantaprojektista ei-osallisuustarinaksi

Palokan Nuorten Ääni kiinnitti huomiota uimarannan huonoon kuntoon heti ryhmän toiminnan alettua keväällä 1996. Omasta elinympäristöstä tehdyssä diasarjassa nuoret kävivät läpi rannan heikkouksia ja suunnittelivat rannalle vesiliikuntakeskusta, jonka suunnitelmia esiteltiin myöhemmin ryhmien yhteisessä seminaarissa.

Nuorten Äänen rantalentopallokenttä, josta on kerrottu aikaisemmin (ei-osallisuustarina 1), ei kuulunut alkuperäiseen vesiliikuntakeskusideaan, vaan se syntyi vastauksena seurakunnan kyselyyn, mitä nuoret haluaisivat. Seurakunnan pihalla olevasta kuusien varjostamasta lentopallokentästä nuorille tuli mieleen, että lentopallokentän pitäisi olla enemmän avoimella paikalla, jolloin idea rantalentopallokentästä syntyi. Rantalentopallokenttä rakennettiin kunnan toimesta kesäkuun alussa 1996.

Nuorten Ääni -ryhmä piirsi uimarantasuunnitelman paperille vuonna 1998. Ryhmä kutsui kunnanvaltuutettuja ja päättäjiä suunnitelman esittelyä varten rantakävelylle syksyllä 1998. Kävelyä seuranneessa keskustelussa päättäjät suhtautuivat myönteisesti rantahankkeeseen. Kunnanvaltuuston puheenjohtaja ehdotti nuorille aloitteen tekemistä kunnanhallitukseen, joka sitten kutsuisi nuoret esittelemään suunnitelmaa. Tapaamisessa lupailtiin kunnostuksen aloittamista pienistä asioista jo seuraavana kesänä. Tässä vaiheessa alueellinen nuorisotyöntekijä eli ryhmän oma aikuinen oli jo vaihtunut sitten rantalentopallokenttäprojektin.

Uimarantaprojektin arviointikeskustelut on nauhoitettu uuden ryhmän kanssa syksyllä 2000 ja keväällä 2001. Arviointikeskustelujen profiilit löytyvät liitteestä 4.

Tutkija: Me katsottiin äsken tuota videolta siitä rantaprojektista [nuorten ja kunnan päättäjien yhteisen gätur-rantakävelykierroksen videointi], että miten se on alkanut edellisen ryhmän aikana, että nythän siitä ryhmästä ei ole oikeastaan kuin kolme samaa nuorta ryhmässä. Kaikki, jotka nyt on paikalla, on nyt eri ihmisiä, kuin mitä tuossa videolla näkyy. Mitä ajatuksia tuo video herätti teissä?

Tyttö: Kyllä se ainakin kannattaa viedä sinne paikan päälle ne ihmiset [kunnan virkamiehet ja valtuutetut], että ne näkee siellä sen tilanteen. Mutta sitten tuossa lopussa sanottiin: "Päästiin yhteisymmärrykseen siitä, mitä sille pitäis tehdä", niin eihän siinä ole kuitenkaan mitään tapahtunut.

Tutkija: Niin.

Poika: Kun eihän ne siellä itse käy uimassa. Ei se niitä haittaa. (Uimarantaprojektin arviointikeskustelu 2.)

Tapaamisen myönteisestä ilmapiiristä johtuen Nuorten Ääni -ryhmä jäi odottamaan liikuntatoimen toimintaa asiassa, eikä tehnyt asiassa aloitetta. Puolet Nuorten Ääni -ryhmästä oli vaihtunut.

Tutkija: Miltä teistä yleensä tuntui, kun tää idea on kuitenkin ollut jo tässä tällä ryhmällä, ennen kuin te tulitte siihen, tuntuuko se ollenkaan omalta se projekti sitten kun sitä ei ole ollut itse keksimässä?

Tyttö: Kyllä me sen eteen ollaan sen verran taas hommia ruvettu tekemään, ei se niinkun sitä kato, että se ei meidän oma ois.

Poika: Siihen samaistuu siihen hommaan, kun sitä rupeaa tekemään. (Uimarantaprojektin arviointikeskustelu 2.)

Kesällä 1999 rannalla ei tapahtunut mitään ja ryhmäkin keskittyi enemmän nuorisotalon oleskelupation suunnitteluun. Nuorten Ääni -projektisihteeri oli myös vaihtunut.

Olemme kirjanneet uimarantaprojektitarinan vaiheet seinäpahveille ja vedämme seinälle nuorten ryhmän yhteistä viivaa: ”Miltä meistä tuntui (kussakin projektin vaiheessa)?”

Tyttö: Ja taukohan nyt varmaan laskee [tarinaviivaa], kun ei tapahtunut mitään.

Tutkija: Kuinka alas lasketaan?

Tyttö: No kuinka pitkään se oli?

Tyttö: Vuoden.

Tyttö: Laita aika alas.

Tutkija: Laitetaanko ihan tänne alas?

Tyttö: Joo kyllä, kun ei ole mitään tapahtunut. (Muut myöntelevät.) (Uimarantaprojektin arviointikeskustelu 3.)

Nuorten Ääni -ryhmä tekee Uimarannan parannusehdotus -aloitteen kunnanhallitukselle.

Palokan nuorisotilat

22.11.1999

Nuorten Ääni -ryhmä

ALOITE

Koivutie 3

40270 Palokka

JYVÄSKYLÄN MAALAIKUNNAN
KUNNANHALLITUS

PALOKAN UIMARANTAA KOSKEVA PARANNUSEHDOTUS

Palokassa kohta kolme vuotta toiminut Nuorten Ääni -ryhmä on keskittynyt ensisijaisesti oman elinympäristönsä viihtyvyyden parantamiseen nuorten näkökulmasta, mutta myös muiden alueen asukkaiden viihtymisen näkökulmasta. Muutamia Nuorten Äänen hankkeita on jo toteutunutkin, mainittakoon niistä patio nuorisotilojen yhteyteen, sekä rantalentopallokenttä. Palokan uimarantaa koskevan parannusehdotuksen myötä on pidetty useampia palavereja nuorten ja päättäjien kesken, mutta asia ei ole toistaiseksi edennyt mihinkään. Palokan Nuorten Ääni -ryhmä lähestyy nyt kunnanhallitusta aloitteellaan. Nuorten Ääni -ryhmä toivoo, että aloite liitteineen huomioidaan. Ryhmä toivoo myös jotain yhteydenottoa, kun asia on huomioitu.

Palokan nuorisotilan Nuorten Ääni -ryhmän puolesta tietoja ottaa vastaan Laura Hokkanen Nuorten Ääni -ryhmästä. (Liitteenä oli lista Nuorten Ääni -ryhmän jäsenistä, ehdotus uimarannan parannettavista kohdista sekä Lauran yhteystiedot)

Arviointikeskustelu jatkuu:

Tyttö: No kyllähän se nostaa, kun on saatu tehtyä se aloite.

Tyttö: Niin, että tauko on päättynyt. [Projekti on]alkanut uudestaan.

Tyttö: Niin, että on saatu jotain tapahtumaan siihen touhuun, elikkä nousee.

Tutkija: Kuinka ylös?

Tyttö: Mitähän ne vastasivat siihen aloitteeseen?

Ryhmälle oli tullut käsitys, että aloite menee tekniseen lautakuntaan ja että heidät kutsutaan kuultavaksi. Ryhmä yritti aktiivisesti selvittää aloitteen vaiheita kuntaorganisaatiossa. Sivuteitä ryhmä sai kuulla, että aloite olikin mennyt sivistyslautakunnalle. Kutsua lautakunnan kokoukseen ei tullut.

Tyttö: No varmaan suoraa viivaa, kun me ei olla periaatteessa tuosta tiedetty mitään. No oisko se silloin jopa negatiivista?

Tyttö: No niin, no noo, koska ei ne ole tossa vaiheessa meille mitään kertoneet, mitä ne on siellä höpissyt.

Tutkija: Kävittekö te siellä kokouksessa missään?

Tyttö: En mä tiedä, onko siellä käyty, pitihän sinne jonnekin mennä. Musta tuntuu, että ei olla kyllä käyty.

Tyttö: Vähän alaspäin, koska onhan se hyvä, että ne on käsitellyt sitä, mutta ei ne ole kuitenkaan kertonut meille sitä.

Tyttö: Ei paljoa alas.

Vuoden 1996–1998 Nuorten Ääni -ryhmästä on ryhmässä jäljellä yksi nuori. Uusiutunut ryhmä saa vastauksen aloitteeseensa kunnanhallitukselta 28.6.2000.

Sivistyslautakunnan vastaus aloitteeseen

Jyväskylän maalaiskunnan kunnanhallitus on pyytänyt sivistyslautakunnan lausuntoa aloitteesta. Liikuntatoimenjohtaja on antanut asiasta seuraavan lausunnon. Palokan Nuorten Ääni on tehnyt Palokan uimarantaa koskevan parannusehdotuksen. Nuoret ovat oikeassa todetessaan, että uimaranta on Palokan asukasmäärään nähden varsin vaatimaton. Ehdotetut toimenpiteet ovat perusteltuja ja varustekustannuksiltaan kohtuullisia. Lisäkustannuksia tulisi aiheutumaan rannan ruoppaamisesta, mikä toimenpiteenä on välttämätön laiturin sijoittamista ajatellen. Alla olevan kunnossapitomestarin 10.3.2000 laatiman kustannusarvion mukaan Palokan uimarannan rakentamiseksi ja varustamiseksi esitän, että tarvittava määräraha 200 000 mk (33 637 e) varataan vuoden 2001 talousarvioon Palokan Nuorten Äänen toteuttamiseksi. Esityslistan liitteenä olevasta Nuorten Äänen Palokan uimarannan parannusehdotuksessa mainittujen kohtien kunnossapitomestarin laatima kustannusarvio on seuraavanlainen: grilli-nuotio-paikka 5000 mk (840 e), laiturin 50 000 mk (8 409 e), asennus 10 000 mk (1 682 e), keinut asennettuna 9 000 mk (1 513 e), kiipeily- ja liikuteline 20 000 mk (3 363 e). On otettava huomioon, että laiturin rakentaminen edellyttää lisäksi uimaranta-alueen ruoppausta ja rannan rakentamista, näitä kustannuksia on vaikea arvioida ilman tarkempia tutkimuksia. Ranta on matalaa ja ruohikoitunutta ja lisäksi vesialueella kulkee puhelinsoittoaapeli. Karkea arvio kustannuksista on noin 100 000 markkaa (16 819 e).

Sivistystoimenjohtajan esitys:

Sivistyslautakunta päättää esittää lausuntonaan kunnanhallitukselle, että Palokan uimarannan rakentamiseksi ja varustamiseksi tarvittava määräraha käsitellään sivistyslautakunnan vuoden 2001 talousarvioehdotusta laatiessa. Ehdotuksessa tulee ottaa huomioon alueen kokonaissuunnittelu.

Päätösesitys hyväksytty 28.6.2000.

Arviointikeskustelu jatkuu:

Tutkija: Kunnanhallitus on vastannut aloitteeseen ja sehän on kirjallisesti tullut tänne tilalle.

Tyttö: Eli kai se vähän nostaa.

Tutkija: Eli voidaan miettiä, mikä oli tavoitteena, kun lähetettiin se aloite, eli jos tavoit-

teena oli saada vastaus, niin sehän on toteutunut, mutta tuliko se vastaus sillä tavalla ja sillä aikataululla, kun sitä haettiin?

Tyttö: Niin, ei siinä ainakaan aikataulu välttämättä pitänyt.

Tutkija: Eli mitä te sanotte tuohon vastaukseen, miten se vaikuttaa teidän mielialaan.

Tytöt: Nostaa...aika korkealle. (Neuvotellaan kuinka ylös.)

Ryhmän edustajat esiintyvät TV 2:n Keski-Suomen Uutisissa aloitteeseen liittyen kesäkuussa 2000.

Tutkija: Ja sitten Keski-Suomen Uutisiin tuli [aloitteesta] uutispätkä. Millaiset oli fiilikset?

Tyttö: No oli se hyvä, että pääsi sinnekin Uutisiin.

Tutkija: Mitenkä tarina tän jälkeen jatkuu?

Tyttö: Ei mitenkään.

Tyttö: Eiks se oo laskenut aika rankasti, kun ei ole tullut oikeestaan mitään.

Tutkija: Mikäs tän vaiheen nimi on teidän mielestä?

Tyttö: Hiljainen hetki. (muut yhtyvät)

Tyttö: Niin meille on ollut, mutta mitä ne on siellä hallituksessa niin...

Tyttö: Oikeestaan sinä aikana, kun minä olen ollut ryhmässä, niin ei ole tapahtunut yhtään mitään, ei oo mitään muuta kun sinä [viittaa tutkijaan] olet käynyt meille puhumassa tästä asiasta, muuten me ei oltais tietty koko asiastakaan yhtään mitään suunnilleen.

Uimarantaprojekti on jo liukunut nuorten kannalta miltei ei-osallisuustarinaksi, sen verran paljon siinä on ei-osallisuustarinan aineksia.

...

Tyttö: Niin, kyllähän tuossa kaikki ruoppaukset ja sellaiset, niin me ei oikein pystytä mitenkään niihin mukaan, mutta tietenkin, koska se on meidän hanke, niin ois ihan kiva sitten olla mukana sitä toteuttamassa, että saisi tehdäkin jotakin.

Poika: Kyllä sieltä jotain pientä hommaa riittäisi kaikille.

...

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Ehkä siinä vaiheessa kun niitä [uimarantasuunnitelman pukukoppeja yms.] ruvetaan sinne pystyttämään, niin jos pääsis itse mukaan. Mutta mun mielestä se, että ne älyää meidät pyytää, edellyttää, että meidän pitää pyytää ne ensin tänne ja selvittää, että me halutaan olla siinä mukana. Niinkun siinä meinas käydä jo, taas, tuossa asfaltin poistossa [huonokuntoisen asfaltin poisto nuorisotalon nurkalta, joka kuului pihasuunnitelmaan, jonka nuoret olivat tehneet pari vuotta aikaisemmin].

Tutkija: Miten siinä meinas käydä?

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Meinas käydä samat kuin rantalentopallossa [rantalentopallolokenttäprojekti neljä vuotta aikaisemmin, ks. ei-osallisuustarina 1], että yhtäkkiä me huomattiin, että siinä ruvetaankin tekemään jotain ja kuorimaan asfalttia...

...

Tutkija: Niin, että jonain yhtenä päivänä te vaan huomasitte, että koneet ilmesty siihen, niinkö?

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Niin mehän oltiin toivottu, että se asfaltti lähtee. Me oltiin esitetty edellisillä Nuorten Ääni -markkinoilla, että otettaisiin edes se asfaltti pois, jos ei siihen uutta saada. Ja ne niinkun tavallaan toteutti sen kyllä, mutta ei siitä mitään – ne vaan tuli. Ja nosti sen ylös. Siinä vaiheessa mä sitten otin yhteyttä kuntaan, että mitä siinä niinkun alkaa tapahtumaan. Tehdäänkö siinä nyt jotain semmosta, että ne meidän suunnitelmat niinkun unohtuu ja hautautuu? Sieltä sanottiin, että ei, ainut on, että siihen ei nyt uutta asfalttia tule. Niin, että koripallokoreja ei nyt ainakaan voida laittaa, ainakaan tässä vaiheessa.

Tutkija: Miten teidän mielestä vois parantaa tuota viestin kulkua? Että te tavallaan saisitte Nuorten Ääni -ryhmänä paremmin tietää, että milloin tapahtuu mitäkin, että mil-

lon sieltä joku ihminen tulee just tekemään tänne niitä teidän projekteja. Mikä on teidän ratkaisu siihen ongelmaan, että täällä ei nyt tiedetä, mitä tapahtuu?

Tyttö: Ei sitä mun mielestä voi olettaa niinkään, että me aina soitellaan perään. Että ois ihan kiva, jos sieltäkin joskus jotain informoitas.

Poika: Tohon soittaa tohon toimistoon, sinähän (viittaa kulttuuri-nuorisosihteeriin) olet siellä melkein 24 tuntia vuorokaudessa.

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Ehkä se ois hyvä, mä oon joskus miettinyt, että jokaisessa lautakunnassa tavallaan ois yksi henkilö, aina kun olis jotkut nuorten tai Nuorten Äänen asiat, että mitä siellä on päätetty, koska mehän tehtiin aivan hirveä jallitus, että me tiedettiin, missä meidän aloite [uimarannan parannusaloite], että missä vaiheessa se milloinkin etenee, että me koko ajan kysyttiin sitä perään itse.

Tyttö: Vaikka sieltä pitäis ilmoittaa.

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Niin, me kysyttiin niinkun koko ajan perään itse, että onko sille tapahtunut mitään, onko se edennyt mihinkään, missä se nyt on. Välillä sitä selvitti kulttuuri-nuorisotoimen johtaja, kun se on siellä niinkun lähempänä ja saikin selville, että nyt se oli ollut sen pöydällä ja nyt se oli ollut tän pöydällä. Me jouduttiin niinkun hirveästi itse koko ajan kysymään.

Tutkija: Soititko sinä aina jollekin samalle ihmiselle ja kysyit sitä?

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Ei kun me tulkittiin sitten, että ketkä siinä joutuis niitä lausuntoja antamaan. Sitten tietysti soitettiin niille lautakuntiin kuuluville ihmisille. Kulttuuri-nuorisotoimenjohtaja oli liikuntalautakuntaan ja minä olin... ja me saatiin se eteneeseen ja sitten sieltä tuli yllätys-yllätys viesti, että se on käsitelty. Mutta kyllä sitä aina joutui niinkun kysymään.

...

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Voi se tietysti olla totta, että ehkä me ollaan hätäisiä, mutta ehkä silleen, että jos ajattelee, että mekin laitettiin se aloite menemään marraskuussa 1999 ja kesällä sitten eka kerran kuultiin siitä.

Tyttö: Vaikka se on neljä kuukautta se aika, milloin pitää...

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Sitten me joskus loppukesällä kuultiin siitä, että siinä meni semmonen puolisen vuotta. Oisko mennyt niinkään nopeasti, jos ei oltais itse koko ajan muistutettu. Mutta ei se sitä tarkoita, kyllähän ne on ottaneet siellä ne asiat käsittelyyn, mitä on ehdotettu. Mutta tahti on aika hidas kuitenkin. Se on ehkä kaikissa, varmaan muidenkin ihmisten [aloitteissa] kun pelkästään Nuorten Äänen. Että enhän mä tiedä, kuinka nopeasti siellä muut aloitteet etenee, ei me varmaan sen kummempi poikkeushitausrhmä olla tai nopeus, vaan ihan samalla viivalla.

Tutkija: Olisitteko te halunneet olla itse mukana, kun ne laski niitä rannan kustannusarvioita?

Tyttö: En tiedä, oisko meistä ollut siinä mitään apua, mutta ois ollut ihan kiva esitellä se hanke siinä.

Poika: Mutta kun ne kumminkin tietää niitten kaikkien leikkimökkien ja tämmösten grillikatoksen ja keinujen hinnat, niin ehkä niitten on parempi antaa laskeekin se.

Kulttuuri-nuorisosihteeri: Ehkä niissä on ne perustandardit hinnat...mutta hyvin ne oli kaikki siinä ja kaikki, mitä oli esitetty, niin oli huomioitu. (Uimarantaprojektin arviointikeskustelu 2.)

Niin nuorten osallisuusprojektista ja väitöskirjaan aiotusta arvioitavasta projektista tuli miltei uusi ei-osallisuustarina. Projektia on vaikea arvioida esimerkiksi tarinaviivamenetelmällä, kun nuorilla ei ole selkeää käsitystä projektin vaiheista, ei omaa toimijan positiota eikä kokemuksia. Uimarantaprojektin suurin ongelma lienee, ettei nuorten ryhmälle ole projektiin syntynyt aikuisten tukijoiden verkostoa kunnan eri sektoreilta. Yksi syy ovat henkilövaihdokset: nuorten oma aikuisen, projektisihteeri, itse nuorten ryhmä ja vuoden 2000 alusta myös kunnan liikuntatoimenjohtaja on vaihtunut sitten uimarantaprojektin alkamisen vuonna 1996. Nuoret ovat yrittäneet sitouttaa kunnan päättäjiä uimarantaprojektiin sekä

yhteisellä kävelykierroksella rannalla ja siihen liittyneellä keskustelulla että myöhemmin aloitteella. Uimarantaprojekti sinänsä on aloitteen ansiosta myötätuulessa, se on saanut rahoitusta ja suunnitelmat etenevät kuntaorganisaatiossa. Nuorten ryhmä ei vain ole päässyt osalliseksi omaan projektiinsa.

Uimarantaprojektin etenemisestä eivät nuoret omien sanojensa mukaan "tiedä juuri yhtään mitään". Näin ollen uimarantaprojektia ei voida arvioida kehittämälleni nuorten osallisuusprojektin itsearviointityökaluilla, koska uimarantaprojekti ei ole nuorten osallisuusprojekti. Nuoret eivät voi arvioida, mitä he tekisivät toisin ja miltä heistä itsestä tuntuu, koska he eivät ole olleet mukana projektin eri vaiheissa. Uimarantaprojektin laatua tarkasteltaessa voidaan todeta, että nuorilla on hetkittäisesti ollut omassa projektissaan osallisen positio. Omalta hanke on tuntunut silloin, kun sitä on esitelty ulkopuolisille, esimerkiksi gätur-rantakävelyllä, Nuorten Ääni -markkinoilla tai esimerkiksi tv:n alueuutisissa. Nuorten pitempiaikaista osallisuuden tunnetta tukevaa osallisuusympäristöä ei kuitenkaan ole syntynyt lukuisista nuorten ja aikuisten välisistä tapaamisista huolimatta. Nuoret ovat tavanneet kunnan virkamiehiä ja valtuutettuja esimerkiksi uimarantaprojektin gätur-kävelykierroksella sekä Nuorten Ääni -markkinoilla, mutta ajatustenvaihto ei ole poikunut myöhempää yhteistyötä päättäjien kanssa. Tämän tutkimuksen termeillä ilmaistuna nuorten ryhmälle ei syntynyt kuntaorganisaatiossa aikuisten tukijoiden verkostoa, jotka omalla ammattitaidollaan olisivat osallistuneet nuorten kanssa uimarantaprojektin suunnitteluun ja toteutukseen.

Nuorten osallisuus muuttui uimarantaprojektissa kesken projektin näennäisosallisuudeksi. Näennäistä osallisuutta aiheuttavat ne kunnallisen organisaation toimintatavat esimerkiksi hankkeen toteutusvaiheessa, jotka eivät saa aikaan tai pidä yllä nuorissa osallisuuden tunnetta. Kuntaorganisaatiossa ei ole laajemmalti tiedostettu aikuisten tukijoiden Nuorten Ääni -toiminnalle asettamia arvoja ja tavoitteita, joihin kuuluu muun muassa "toimiva ihminen, itse tekeminen ja yhteiskuntaan ja kuntaorganisaatioon tutustuminen". Kuntaorganisaatio ei myöskään pystynyt vastaamaan nuorten arvoihin ja tavoitteisiin, joihin kuuluu esimerkiksi "jotain tekemistä, vaikuttaminen, yhteinen hyvä, käyttökelpoisuus ja tehdä jotain näkyvää".

Jos ensimmäisessä ei-osallisuustarinassa tuli rantalentopallokenttä päivässä ja aiheutti osattomuuden tunnetta, niin uimarantaprojektissa osattomuuden tunne on tullut viiden vuoden aikana. Loppujen lopuksi nuorten lähidemokraattinen ryhmä käytti virallista suoran demokratian väylää, aloitetta, oman projektinsa edistämiseen. Kuntaorganisaatiolla on perinteisesti tietyt tavat hoitaa aloitteita ja nämä tavat eivät tue kuntalaisten osallisuutta. Harjulan mukaan Kuntalain 28 §:n ja Kuntaliiton hallintosääntömallin aloitteiden etenemistä koskevat käsittely- ja tiedottamismääräykset ovat eräänlainen päänavaus asukkaiden ja valmistelijoiden välisestä vuorovaikutuksesta, joka suorassa osallistumisessa on erityisen tärkeää (Harjula 2001: 2).

Onko osallisuudesta opittu mitään? Jyväskylän maalaiskunnan nuorten osallisuusympäristö eli Nuorten Ääni ei ole laajentunut kulttuuri-nuorisotoimen ulkopuolelle koskemaan koko kuntaorganisaatiota eikä laajempia kokonaisuuksia. Näin voi päätellä Nuorten Äänen uimarantaprojektista. Kunnan itsensä organisoiman nuorten osallisuusryhmän aloitetta käsiteltiin kauan, byrokraattisesti ja kasvottomasti. Nuorten ehdottamaan uimarannan perusparannukseen myönnet-

tiin 200 000 mk (33 637 e), mutta nuorten oma asema ei projektissa kohentunut. Nuorten mielenkiinnon kohteena oleva uimaranta-alue nähdään kuntaorganisaatiossa osana suurempaa neliökilometrien laajuista kokonaisuutta, jonka asiantuntijat kuntaorganisaation seinien sisällä mieltävät tehtäväkseen suunnitella kokonaan itse. Nuorten suunnittelemat pienet osat ja niiden toteuttaminen on nuorten kanssa neuvottelematta alistettu kokonaisvaltaisen suunnittelun osaksi, jolloin suunnitelmat ja toteuttaminen vievät vuosia. Laajempaa aluetta suunnitellaan ja toteutetaan tasa-arvon ja yhteisen edun nimissä yksittäisen ryhmän voimaantumisen/valtautumisen ja osallisuuselämysten kustannuksella.

Nuorten osallisuusryhmän tekemä aloite on yksi uusi ilmiö nuorten lähidemokraattisen toiminnan ja kunnan virallisen päätöksenteon välillä. Kunnan kankeaan vastausprosessiin voivat olla syynä esimerkiksi kunnan lautakuntien massiivisuus, kuuluhan esimerkiksi Jyväskylän maalaiskunnassa sivistyslautakunnan asioihin niin koulun, kirjaston, kansalaisopiston, nuorison, kulttuurin kuin liikunnan asiat. Tämä osaltaan voi heikentää mahdollisuuksia vuorovaikutukseen lautakunnan ja kuntalaisten välillä esimerkiksi aloiteprosessissa. Olen tässä väitöstyössä tutkinut kuntaa nuorten osallisuusympäristönä nuorten kannalta. Nuorille uimarannan parannusaloitteen tekijöille tilanne on näyttäytynyt aikaisemmin mainitussa muodossa, eivätkä he osaa etsiä vastauksia kunnan passiivisyyteen lautakuntarakenteista. Ne kunnan organisaatioon ja virallisiin päätöksentekoprosesseihin liittyvät kysymykset, jotka eivät suoraan liity nuorten ryhmien omiin aikuisiin tai aikuisiin tukijoihin, on rajattu tämän työn ulkopuolelle.

Toukokuussa 2001 nuorten ryhmä meni sopimaan uuden liikuntatoimenjohtajan kanssa sitä, millainen nuorten rooli on uimarantaprojektin tulevissa vaiheissa. Uimarantaprojektin jatkovaiheet jäivät tutkimuksen ulkopuolelle. Auki jää myös kysymys siitä, olisiko uimarantaprojekti voinut olla onnistunut, laadukas osallisuusprojekti, vaikkei lopputulos toteutuisikaan, jos vuorovaikutussuhde nuorten ryhmän ja kuntaorganisaation välillä olisi toiminut.

7.5 Osallisuuden laatu arvioiduissa projekteissa

Arvioitujen kolmen liikuntarakentamisprojektin (grillikatos, lumilautahyppyri ja uimarannan parannus) osallisuuden laadukkuutta on tarkasteltu osallisuuden tunteen, laadukkaan prosessin ja laadukkaan projektin lopputuloksen kannalta – nuorten ryhmän, aikuisten tukijoiden ja tutkijan näkökulmasta.

Laatu nuorten osallisuudessa on paikallisen neuvottelun tulos. Itsearviointiryhmäkeskustelu on paikallisen kehittämisen alkusysäys. Ryhmäkeskustelussa arvioidaan takautuvasti yhteinen projekti ja herätellään ihmisiä erilaisten näkökulmien todellisuuteen. Pieleen menneitä tilanteita selitetään ja pelastetaan jälkeensä. Pitemmän päälle kehittämisprosessin tavoitteena on siirtyä projektin takautuvasta arvioinnista tilanteeseen, jossa laatu rakennetaan prosessin sisään jo itse toiminnan aikana. Mitä laatu sitten on nuorten osallisuudessa? Tässä tutkimuksessa osanottajilla kummaltakin puolelta – niin nuorilla toimijoilla kuin aikuisilla kumppaneillakin – on valtaa arvioida, mitä on laatu heidän projektissaan; millainen olisi ollut laadukas prosessi – ja lopputulos.

Kuten jo lumilautahyppyrin laadunarvioinnin yhteydessä mainitsin, kukaan aikuisista ei varmaan ajattele, miten jaloja nuorten arvoja voi esimerkiksi lumilautahyppyriprojektin taakse kätkeytyä: yhteinen hyvä, käyttökelpoisuus, hyödyllisyys, tasa-arvoisuus... Aikaisemmin arvo- ja tavoitekeskustelussa nuoret saivat arvaavansa aikuisten osallisuustoiminnan arvot ja tavoitteet, koska niistä ei ole puhuttu. Aikuisten ja nuorten vuorovaikutus osallisuusprojekteissa on hyvin paljon vain neuvojen antamista ja saamista konkreettisissa asioissa, kuten nuoret asian tiivistivät:

Poika: Eikä me nyt silleen sen opettajan kanssa sillai tämmöstä [arvoista ja tavoitteista] puhuta, yleensä siltä kysytään jotakin semmosia (Tyttö: neuvoja) neuvoja johonkin, jota ei itse tajua, miten se tehdään mutta ei sillai...se tulee vaan ja sanoo, että ois sillon ja sillon sitä ja sitä pitäs tehdä. (Nuorten arvokeskustelu 4.)

Arviointikeskusteluissa huomasin aika ajoin, kuinka aikuiset käänsivät kysymyksen "Tekisinkö samalla tavalla?" ohjeiksi, kuinka toisten olisi pitänyt tehdä toisin. Yhteinen tavoitteiden ja toimintatapojen määrittely prosessin aikana tarvitsee oman toiminnan reflektointiin sitoutuneita aikuisia sekä aikaa ja tilaa saavuttaa kuunteleva ja tasavertainen vuoropuhelu. Esimerkiksi Boud käyttää Heronin (1974) termiä "vertaisoppiva yhteisö" lähestymistavasta, jossa opetuksen tavoitteet ja kohteet, sisältö ja aikataulu, arviointi ja itsearviointi neuvotellaan henkilökunnan ja opiskelijoiden kesken. "Vertaisoppiva yhteisö" tarkoittaa, että henkilökunta ja opiskelijat oppivat toisiltaan ja jokainen ihminen on velvollinen ilmaisemaan tarpeensa ja kiinnostuksensa avoimesti prosessin joka vaiheessa. (Boud 1995: 103.) Prosessin aikana neuvoteltaessa voidaan projektin eri vaiheiden menettelytapoja valitessa ottaa huomioon eri osapuolten projektille asettamat arvot ja tavoitteet.

Ai niin, tällä toiminnalla oli muitakin tavoitteita...Lähestyivätkö asettamani tavoitteet (kuten esimerkiksi se, että nuori oppii, kuinka yhteiskunta toimii) projektin tämän vaiheen aikana? (Tutkimuspäiväkirja 25.7.2000.)

Itsearviointikeskustelujen perusteella saadaan käsitystä siitä, millainen oli arviointijoukon kolmen liikuntarakentamisprojektin prosessilaatu nuorten osallisuusprojekteina. Suurin laadukkuutta heikentävä tekijä oli ensinnäkin aikuisten tukijoiden puute. Toisaalta silloin, kun aikuisia oli, eivät aikuiset tukijat neuvotelleet projektiin liittyvistä päätöksistä tarpeeksi nuorten ryhmän kanssa. Neuvottelun puutteen takia on vaarana, ettei osallisuusympäristö ole projekteissa riittävän vuorovaikutuksellinen tukemaan nuorten osallisuuden tunnetta ja nuorten osallisen position säilymistä projektin loppuun asti. Neuvottelun puute viittaa siihen, että nuoria ei välttämättä kohdattu projekteissa tasavertaisina kumppaneina, joiden kanssa olisi tarvetta neuvotella projektin etenemisestä. Oli myös mielenkiintoista havaita, että neuvottelun puute voi johtaa sekä siihen, että projekti jatkuu aikuisten välisenä vuorovaikutuksena ilman nuoria tai siihen, että projektia yksin jatkavat nuoret kokevat olevansa liian yksin.

Projektin lopputuloksen laadukkuus erosi kolmessa eri projektissa toisistaan. Grillikatko oli puolin ja toisin ylpeyden aihe, jota edelleen himmentää nuorten mielestä tekninen ongelma: savuhormin toimimattomuus. Lumilautahyppyrin

syntyi pienen ryhmän käyttöön yhdeksi talveksi, tavallaan siitä tuli henkilöitymisen ja sitä seuranneen motivaation laskun takia ”kertakäyttöhyppyri”. Uimarannan parannusprojekti on edelleen kesken.

Projektin lopputuloksen laadukkuutta mitataan myös projekteihin osallistuneiden yksilöiden osallisuuden tunteena ja onnistumisen elämyksinä. Projektien arviointirieppottelusta huolimatta ovat kaikki projektit tarjonneet jossain vaiheessa nuorille, heidän omille aikuisilleen ja aikuisille tukijoille onnistumisen elämyksiä. Grillikatosprojektissa nuoret tuntuivat jälkeinpäin arvioituna olonsa osalliseksi koko toiminnan ajan.

Kuten jo aikaisemmin mainitsin, aikuiset ja nuoret eivät olleet keskustelleet keskenään laajemmin koko toiminnan tarkoituksesta, kuten osallisuustoiminnan arvoista ja tavoitteista, vaan toiminnan ohessa tapahtuneet keskustelut olivat lähinnä olleet toiminnan konkreettisiin tilanteisiin liittyneiden neuvojen antamista ja saamista. Keskusteltuani monien nuorten ryhmien ja aikuisten kanssa olen havainnut, että yhdessä tehdyt projektit eivät välttämättä ole synnyttäneet yhteisiä jaettuja tarinoita, vaan kumpikin osapuoli kertoo omaa tarinaansa tietämättä ja välittämättä toisen osapuolen ajatuksista ja tunteista. Yhteisten itsearviointien tavoitteena on synnyttää osallisuusprojektista yhteinen tarina – ryhmän yhteinen tuotos, vahvojen subjektien yhteinen tarina. Tämä tarkoittaa, että aikuisten ja nuorten tarinat kohtaisivat toisensa:

Aikuisten maailma – tarkoitti hyvää, näki omalla tavalla.

Nuorten maailma – koki sen toisella tavalla.

Se, miten maailma nähdään, tiedetään ja koetaan, eroaa.

Miten saada aikaan yhteinen tarina?

(Tutkimuspäiväkirja 10.1.2000.)

V OSA
JOHTOPÄÄTÖKSET

8 POHDINTA

8.1 Tutkimustulosten tarkastelua yksittäisten projektien tasolla

Nuoret pyrkivät vaikuttajan rooliin kuntayhteisössä kirjoittamalla kirjeen, adressin tai soittamalla kuntaan heille tärkeästä asiasta. He odottivat vastausta kuin ulkopuolisena. Heidän signaaliinsa päästä vaikuttajaksi ei pidetty tarpeellisena vastata. (Tulkinta ei-osallisuustarinasta 3.)

Nuori on Suomessa perinteisesti kuulunut kuntayhteisöön jo pitkään vain kunnallisten palvelujen käyttäjänä eli asiakkuutensa kautta. Nuorella ei ole ollut juurikaan ääntä itse palvelutilanteessa eikä palveluista päätettäessä; niitä uudistettaessa, karsittaessa tai lakkautettaessa. Nuoruutta suomalaisen kuntayhteisön virallisessa päätöksenteossa on, nuorten lähettämistä omannäköisistä signaaleista huolimatta, leimannut hiljaisuus. Nuorten hiljaisuus johtuu siitä, että nuorten sitoutumista kuntayhteisöön on mitattu perinteisesti äänestysprosenttina ja poliittisiin puolueisiin rekrytoitumisena. 18 vuotta täyttäneistä nuorista noin joka kolmas äänestää kunnallisvaaleissa. Alle 18-vuotiaat nuoret eivät ole äänioikeutettuja kunnallisvaaleissa, eivätkä saa asettautua vaaleissa ehdolle. Kunnallishallinto on nykyisin lähes kokonaan puoluepoliittisoitunut (Salmikangas 2001). Vain 2 % 10–29-vuotiaista nuorista kuuluu [puolue]poliittisiin järjestöihin (Nuorten järjestökiinnittyneisyys 2001). Nuoret eivät siis ole mukana kunnallisessa päätöksenteossa, mutta eivät he ole ”reservissäkään” (puoluepoliittisissa nuorisjärjestöissä) odottamassa 18-vuoden ikää.

Median kautta tarkasteltuna nuoruutta leimaa negatiivinen julkisuus. Aikaisemmin kerroin, kuinka Habermasin mukaan kaupallistuminen tai byrokraatisoituminen sellaisilla yhteiskunnan toiminta-alueilla, jotka ovat erikoistuneet esimerkiksi kulttuuriperinnön siirtoon tai nuorten sosialisaatioon, aiheuttaa patologisia sivuvaikutuksia. Tarvitaan siis enemmän yhteisymmärrykseen suuntautunutta toimintaa. (Habermas 1987a: 34.) Vertaankin omassa työssäni nuorten osattomuutta kuntayhteisössä sairauteen, jolloin nuorten osallisuustoimintaa voidaan ajatella nuorten subjektiusterapiaksi; subjektiuden edistämiseksi omassa elämässä, elinympäristössä ja kuntayhteisössä.

Nuorten hiljaisuus kunnallishallinnossa, negatiivinen julkisuus mediassa sekä toisaalta usko nuorten kykyihin on saanut kunnanvaltuutetut, kuntien nuorisotoimen työntekijät sekä nuoret itse perustamaan kuntiin puoluepoliittisesti sitoutumattomia nuorille luotuja vaikuttamisryhmiä ja -järjestelmiä. Näissä vaikuttamisryhmissä ja -järjestelmissä käytetään sekä edustuksellisen että suoran demokratian muotoja. Olen määritellyt näissä ryhmissä ja järjestelmissä tapahtuvan vaikuttamisen lähi- ja käyttäjädemokraattiseksi vaikuttamiseksi. Nämä uudet osallistumiskanavat tuovat vaikutusmahdollisuuden nuorten omalle tasolle. Vaikkakin nuorten osallisuustoiminnan tavoitteet ovat paljon monimuotoisemmat kuin pelkkä poliittinen osallistuminen, on nähtävissä niiden tarjoavan nuorille luontaista yhteyttä kunnan viralliseen päätöksentekoon. On esimerkkejä siitä, kuinka poliittisesti sitoutumattomissa nuorten vaikuttamisryhmissä aktivoituneet nuoret osallistuvat lautakuntien toimintaan ryhmänsä edustajina, asettuvat itse ehdolle kunnallisvaaleihin, niin puolueiden kuin omien ryhmittymiensä listoilla, sekä tekevät aloitteita.

Tutkimus pyrki selvittämään, miten kunta voi omalla toiminnallaan herättää, tukea tai estää nuorten osallisuutta kuntayhteisössä. Tutkimukseni kontekstina toimi valtakunnalliseen osallisuushankkeeseen kuulunut nuorten osallisuutta edistävä hanke kolmessa eri kunnassa. Valtakunnallinen osallisuushanke on vuodesta 1997 motivoinut kuntia perustamaan ryhmiä ja järjestelmiä, joissa kuntalaiset pääsevät laajemmin osallistumaan elinympäristönsä kehittämiseen – ja varmemmin kokemaan osallisuutta. Osallisuusasiat on nostettu tärkeiden asioiden joukkoon – yhdeksi kuntalaisen hyvinvoinnin ja yleensä demokratian toimivuuden keskeiseksi alueeksi. Osallisuuskeskustelun ansiosta osallisuuden kokemuksia huomataan tutkia: kuunnella, kerätä, analysoida ja tulkita. Osallisuushankkeen avulla on Matthesin (1994: 42) sanoja lainatakseni ”tuotu tutkittavaksi aikaisemmin näkymättömiä toiminta-alueita”. Valtakunnallinen osallisuushanke antoi kunnille hyvin vapaat kädet organisoida osallisuuskokeiluja. Tämä johti siihen, että osallisuushankkeen seminaareissa ja julkaisuissa on vähän pohdittu osallisuuden määritelmää ja osallisuustoiminnan laatua. Osallisuuskäsite vaatikin tarkempaa määrittelyä ja tuotteistamista, jotta kuntien harjoittamaa osallisuustoimintaa voitiin yleensä tässä tutkimuksessa kuvata, ymmärtää, arvioida ja kehittää.

Tarkastelen nyt tutkimustuloksia nuorten toteuttamien liikuntarakentamisprojektien tasolla vastauksina tutkimuksen viitekehyksessä esitettyihin tutkimuskysymyksiin (kuvio 1, s. 12).

8.1.1 Mitä on osallisuus ja mitä osallisuuskäsite erityisesti antaa nuorten kunnallisen osallisuustoiminnan ymmärtämisen, kehittämisen ja arvioinnin kontekstissa?

Nuorten osallisuuskokemukset omissa projekteissaan tuntuvat luonnostaan hahmottuvan tarinamuotoon. Nuorten kertomat tarinat ovat kuin totuuden peili. Jo pelkästään nuorten tarinoita kuuntelemalla saa intuitiivisen käsityksen kuntien osallisuustoiminnan laadusta.

Kunta vastasi nuorten kirjeeseen, adressiin, aloitteeseen tai soittoon toimimalla itse. Vastaukset oli tuotettu joko perinteiseen tapaan tai tekemällä kompromisseja eri asu-

kasryhmien esittämistä toiveista. Kunnan lähettämä vastaus meni nuorten ohi, yli tai ali – tai vastaus oli niin piilossa, ettei nuori huomannut vastausta tulleenkaan. (Väitöskirjassa mainituista nuorten projekteista mm. koulupiikan suunnittelu-, uimahyppy-paikka- ja rantalentopallokenttäprojekti.)

Kuuntelemalla nuorten kertomia ei-osallisuustarinoita olen päätenyt määrittelemään osallisuuskäsitettä nuorten tunteena. Osallisuuden tunnetta kuvaavat mielestäni hyvin sanan ”empowerment” suomalaiset käännökset voimaantuminen ja valtautuminen, jotka kuvaavat osallisuuden tunteessa yhdistyvää tunnetta ja kompetenssia. Osallisuusprojektissa nuori tuntee pätevyyttä ja pitää itse omaa rooliaan merkittävänä. Pätevyyden tunne ja oman roolin arvostaminen tuo hänelle kompetenssia tuoda ilmi hänen toiminnalle asettamiaan intentioita ja odotuksia sekä arvioida niiden toteutumista osana yhteisöä.

Kunta keskusteli nuorten kanssa liittyen nuorten lähettämään signaaliin. Keskustelussa saatiin sovittua kunnan kannalta sopiva ja nuorten kannalta sopivalta näyttävä vastaus. Vastaus toteutui, mutta paljastui toteutuessaan tai toteuduttuaan nuorten kannalta ei-osallisuuden tunnetta herättäväksi. Oli myös tapauksia, joissa vastaus unohdettiin toteuttaa. (Mm. lumilautahyppyri ja uimarantaprojekti.)

Oma osallisuuskäsitykseni on hyvin toiminnallinen, mikä tarkoittaa, että kunnan luoman osallisuusjärjestelmän täytyy mahdollistaa nuorten osallisuus nuorten omilla projekteilla kaikissa vaiheissa ideoinnista toteutukseen ja arviointiin, jos nuoret niin haluavat. Kuntiin on luotu osallisuusjärjestelmiä, joissa oletetaan, että osallisuus on ”vain” ideointia, suunnittelua ja päätöksentekoa. Keräämäni materiaalin mukaan tutkimuskunnissa toteutetaan suuri osa varsinkin pitkän aikavälin hankkeista ”kunnan työnä”. Lapset ja nuoret saattavat hyvinkin mukautua järjestelmään, eivätkä vaadi muuta. Heille tulisi kuitenkin tarjota toimeenpanon, toiminnan ja arvioinnin mahdollisuutta, jottei heidän tuotoksensa subjekteina jäisi ”vain” piirustuksiksi papereille. Osallisuuden mittari nuorten projekteissa on se, kuinka hyvin nuori pääsee osallisuusprojektissa ja siitä kertovassa tarinassa sisälle voimaantuneen ja valtautuneen toimijan positioon, ja se kuinka hyvin positio säilyy projektin ja tarinan kaikissa vaiheissa – ideoinnista toteutukseen ja arviointiin.

Kunta tuli tekemään nuorten kanssa yhteisiä vastauksia liittyen nuorten lähettämään signaaliin. Vastaus tuotettiin yhdessä niin, että toteuttaessaan vastausta tai seuratesaansa sen toteutumista sekä sittemmin aina vastauksen ohi kulkiessaan nuori tuntee osallisuuden ja kuntayhteisöön kuulumisen tunnetta. Kunnassa oli vielä ainakin yhdessä paikassa tilaa nuorten äänelle ja käden jäljille. (Mm. nuorisosasunnot, skeittiparkki, rantabaari ja grillikatot.)

Nuorten arvokeskusteluissa kävi ilmi, että nuoret arvostavat osallisuustoiminnassa oman toiminnan tulosten näkemistä. Omien projektien toivotaan näkyvän omassa elinympäristössä kuin monumenttien, ”joissa on nuorten käden jälki” (ei-osallisuustarina 1). Nuorten osallisuusprojektien tulokset eivät ole vain konkreettisia rakenteita, vaan myös elämyksiä, eettisiä aspekteja ja positiivisia nuorista kertovia tarinoita. ”Ihmiskunnallahan on ollut koko elämänsä ajan niin, että kukaan ei halua jäädä tuntemattomaksi... Siis moni ihminenhan on jäänyt [muistiin historian lehdille] mitä pienemmistä asioista ja ne muistetaan. Ei kukaan halua jäädä sitten lopulta tuntemattomaksi. Jokainen halua elää – no ainakin minä haluan, että joku

tietää, että yhteen aikaan oli kaveri nimeltä Marko, hän oli loistoheppu, kaikkien kaveri.” (Nuorten arvokeskustelu 3). Aikuiset tukijat kertoivat arvo- ja tavoitekeskustelun välipaloina ylpeinä tutkijalle siitä, kuinka he nuorena tekivät omia projektejaan. Voidaan olettaa, että myös nykyajan nuoret muistavat omat osallisuustarjonnansa.

Nuorten kertomat tarinat eivät kerro vain ei-osallisuuden tunteista, vaan välittävät tietoa toimintaympäristön suhtautumisesta nuoriin ja nuoret poissulkevista toimintatavoista. Tarinoista välittyy nuorten ryhmän ja ympäristön vuorovaikutuksellinen suhde. Se, mitä nuorten tarinat paljastavat toimintaympäristöstä, kiteytyy kysymykseen: Millaisen roolin nuori olisi projektissaan halunnut ja millaista roolia nuorelle on tarjottu? Nuoret kertovat ei-osallisuustarinoissaan osallisuusympäristöistä, joiden vuorovaikutustilanteet ovat vajaita ja ilmaan jää kysymys, ovatko aikuiset pohtineet, mitä osallisuus tarkoittaa. Kunnan nuorten osallisuushankekin voi olla vain valmis mallitarina, jossa tarjotaan näennäistä osallisuutta. Nuorten tarinoiden ja tuntemusten kuunteleminen ja huomioonottaminen nostaa osallisuusympäristön perustekijäksi vuorovaikutuksen rahan ja muiden resurssien rinnalle ja ohi. Tärkeää ei ole, kuinka monta nuorten hanketta kukin hallintokunta on toteuttanut, vaan se, onko hallintokunta osallistunut nuorten hankkeiden toteuttamiseen nuorten lähtökohdista ja nuorten maailmaa kunnioittaen niin, että projektin kuvaus on nuorten toimijoiden tarina, ei aikuisten tarina. Kuntien osallisuusympäristöiltä vaaditaan tietynlaisia vuorovaikutusominaisuuksia, jotta osallisuuden positio ja tunne nuorissa syntyy ja säilyy projektin loppuun asti. Nuorten alulle saamat kehittämistoimet muuttuvat kunnissa helposti aikuisten välisiksi vuorovaikutustilanteiksi. Näissä nuorten kannalta keskenjääneissä projekteissa on vaarana, että nuorten kontaktipinta projektiin ja kuntaan jää niin vajaaksi, ettei nuoresta tullutkaan toiminnan subjektia, hän ei koe omaa rooliaan merkityksellisenä, eikä osaa arvioida projektia omien arvojensa ja tavoitteidensa kannalta, koska ei ole saanut tilaisuutta niitä tiedostaa.

Kunnissa ei ole valitettavasti kiinnitetty huomiota tarjotun osallisuustoiminnan laatuun ja osallisuutta varten perustetut järjestelmät tuottavat mukana tulleille nuorille jopa ei-osallisuuden kokemuksia. Lisäksi kuntien nuorille tarjoamalla osallisuudella on rajansa. Nuorten osallisuus kunnissa erilaisten projektien myötä voi rajoittua tapauskohtaisesti joko ideointi-, suunnittelu- tai päätöksentekosallisuuteen, osallistuvien iän, kunnan sektorirajan, markkamäärän, kunnan henkilöstöresurssien sekä aikuisten ajan, halun ja taidon mukaan.

8.1.2 Mitkä ovat osallisuushankekunnan organisoiman nuorten osallisuustoiminnan arvot ja tavoitteet?

Osallisuuden laadun arvioimisen pohjaksi keräsin nuorten ryhmien ja aikuisten tukijoiden käsityksiä ryhmäkeskustelumenetelmällä nuorten osallisuustoiminnan arvoista ja tavoitteista. Kävi ilmi, että osallisuustoiminnan arvo- ja tavoitepohja on kuin maailma pienoiskoossa. Nuorten ryhmien kertomat arvot olivat ryhmiteltävissä neljään ryhmään: nuorten osallisuuden arvo itse toimintana, osallisuustoiminnan merkitys omalle elämänuralle, osallisuustoiminnan demokratianäkökulma ja nuorten osallisuustoiminta kanavana toteuttaa muun

muassa seuraavia arvoja: yhteishengen kehittyminen, tasa-arvo, yhteinen etu, muut eettiset arvot ja ”tehdä jotain näkyvää, hyödyllistä ja käyttökelpoista”. Aikuisten tukijoiden arvoista löytyi edellisten lisäksi kategoria ”osallisuus-toiminta nuorten yhteiskunta- ja ympäristösuhteen kehittäjänä”, sekä arvot: ”nuorten maailman kunnioitus”, ”vertaisoppiminen” ja ”kestävä kehitys”. Osallisuuden tavoitteena nähdään niin ”Toimiva ihminen, eikä sen toiminnan tarvitse olla niin yhteiskunnallista” (Maalaiskunnan arvokeskustelu 1), kuin myös se mahdollisuus, että se on harjoittelupaikka matkalla eduskuntaan. (Nuorten arvokeskustelu 2.) Kunnan luoman osallisuusympäristön laadukkuutta on tässä tutkimuksessa tarkasteltu nuorten osallisuusprojektien laadukkuutena. Osallisuusprojektin laadukkuutta taas voidaan tarkastella kolmesta eri näkökulmasta: yksilöiden kokemana osallisuuden tunteena, laadukkaina osallisuusprosesseina sekä laadukkaina lopputuloksina. Kaikkia näitä laadun tarkastelunäköku- lma voidaan osallisuusprojekteissa arvioida nuoren tai aikuisen tukijan näkö- kulmasta. Osallisuusprojektin laadukkuus riippuu siis aina myös katsojan nä- kökulmasta.

Mikä on esimerkiksi kuntien nuoriso- ja liikuntatoimen rooli nuorten osalli- suuden edistäjänä? Jos kuntien nuoriso- ja liikuntatoimien yhdeksi perustehtäväksi nähdään nuorten osallisuuden edistäminen, niin toiminnan laatukriteerit eli tavoit- teet, tulokset ja mittarit muodostuvat hyvin erilaisiksi kuin mitä ne olisivat tilan- teessa, jossa kuntien nuoriso- ja liikuntatoimet tuottaisivat pelkästään lopputuo- teita nuorten käyttöön. Nuorten projektityöt osuvat usein kunnan liikuntatoimen sektorille. Ennen pidettiin liikuntasuunnittelussa ja -rakentamisessa asiakkaalle tär- keinä liikuntatoimen tuottamia lopputuotteita (esimerkiksi grillikatoks tai rantalen- topallokenttä). Nyt osallisuuden idean myötä myös tuotteen tekeminen eli grillika- toksen tai rantalentopallokentän rakentaminen nähdään osallisuustilaisuutena ja oppimismahdollisuutena nuorille. Jopa tärkeämpää kuin lopputuote on palvelun – osallisuuspalvelun – tuottaminen.

Palveluntuottajien kielellä voidaan puhua kunnista ”osallisuuspalvelun tuot- tajina”. Itse asiassa osallisuus on kuitenkin vielä enemmän kuin pelkästään palve- lun tuottamista, se on yhdessä tekemistä, molemminpuolista oppimista, voimaan- tumista ja valtautumista. Nuorten osallisuutta ei voi nähdä pelkästään tuotteena vaan myös vuorovaikutuksellisenä prosessina. Ne tuotteet ja prosessit, joita nuoret kehittämisprojekteinaan tuottavat tai joihin he osallistuvat, eivät ole sarjatyötä, vaan ainutlaatuisia tuotoksia, ja itse kehittämisprosessikin on yksi tuotoksista. Laatu tu- lisikin rakentaa yhdessä nuorten kanssa heidän tarpeisiinsa vastaten ja paikallisia verkostoja luoden.

8.1.3 Mitä laatu tarkoittaa nuorten osallisuustoiminnan kontekstissa?

Jos kaikki edellä mainitut osallisuustoiminnalle asetetut arvot ja tavoitteet aio- taan osallisuusprojekteissa täyttää yhtä aikaa, tulee osallisuustoiminnasta hy- vin raskasta ja jäykkää. Kyse ei ole siitä, että jokainen osallisuusprojektin vaihe tulisi ladata kaikin arvoin ja tavoittein, vaan siitä, että se mitä tehdään, tehdään avoimesti ja harkitusti. Ongelmana arvioiduissa projekteissa on neuvottelun, yhteisen sopimisen ja valittujen menetelmien harkinnan puute. Käytännössä osal- lisuuden laadun kehittämisessä on lähdettävä siitä, että yksittäisissä projekteis-

sa toimintaa ohjaavat kunkin tilanteen ja osanottajajoukon määräävät arvot ja tavoitteet, joiden mukaan projektin toteuttamistavat ja -menetelmät tulisi valita. Nämä asiat sovitaan toiminnan aikana. Laatukriteerejä on etukäteen vaikea lyödä lukkoon myös sen takia, että toiminnan alkutilanteessa eivät toimintaan liittyvät arvot, tavoitteet, odotukset ja omat intentiot ole vielä useinkaan selvillä, varsinkaan ensimmäistä kertaa elinympäristön kehittämiseen osallistuville nuorille. Omat toiveet konkretisoituvat usein vasta projektin aikana vaihe vaiheelta.

Moninainen arvo- ja arvioitsijapohja oli osasyynä siihen, että osallisuustoiminnan laadunmittaukseen projektitasolle ei ollut rakennettavissa kaikkiin kuntiin ja kaikkiin projekteihin sopivaa yhtenäistä laatumittaristoa. Toisaalta myös osallisuuden perusidea – ”yksilöiden kokema osallisuuden tunne toiminnan kaikissa vaiheissa” – johti siihen, että osallisuuden laatukäsitykseksi muodostui neuvoteltu laatu. Neuvottelevassa osallistavassa laadunarvioinnissa osallisuuden tunnetta kokevilla subjekteilla säilyy omistava suhde omaan projektiinsä. Omaan kokemukseen perustuvassa laadunarviointiprosessissa tutkiskellaan omalle itselle ja muille toimintaan osallistuneille projektin aikana vuorovaikutuksessa syntyneitä tunteita, kokemuksia ja muistijälkiä. Nuorten osallisuusprosessien arvioinneissa on tavoitteena yhteisten laadunäkemyksien lisäksi oppia kohtaamaan toiseutta sekä tiedostamaan ja hyväksymään erilaisen ja eri ikäisten ihmisten ja eri ammattiryhmien erilaiset arvot ja tavoitteet. Osallisuusympäristön laadukkuuden mittari on se, että osallisuustoiminnan subjektit kokevat osallisuutta ja lisäksi arvioivat toiminnan – prosessit ja lopputuloksen – positiiviseksi, onnistuneeksi tai laadukkaaksi suhteessa omiin arvoihinsa ja tavoitteisiinsa.

8.1.4 Millainen arviointimenetelmä tukisi eri osapuolien osallisuutta, oppimista ja osallisuustoiminnan laatua kuntien organisoiman nuorten osallisuustoiminnan kontekstissa?

Laadunarvioinnin esimerkkitaapauksina käytin tutkimuksessa itsearviointimateriaaleja nuorten liikuntarakentamisprojekteista (grillikatos, lumilautahyppyri ja uimarannan parannus). Laadunarviointia varten kehitin neuvottelevan laadunarvioinnin työkaluja: tarinankerrontaa ja tarinaviivaa, joiden avulla oma osallisuusprojekti voitiin käydä läpi vaihe vaiheelta omia tekemisiä ja tuntemuksia reflektoiden ja toisten tuntemuksista oppien. Tarinankerronnassa projektinosanottajien kertoma projektitarina jaettiin vaiheisiin, jotka sijoitettiin tarinaviiva-arviointilomakkeelle. Tarinaviivamenetelmässä projektin osanottajat pohtivat projektin etenemistä, omaa rooliaan ja omia tunteitaan piirtämällä arviointilomakkeeseen kahta viivaa, joilla vastattiin kysymyksiin: ”Tekisinkö samalla tavalla (jos voisin tehdä sen uudestaan)?” ja ”Miltä minusta tuntui (kussakin projektin vaiheessa)?” Nämä osallisuusprojektit ja varten edelleen kehitetyt arviointimenetelmät ovat arvioinnissa nimenomaan keskustelutyökalujen roolissa. Tarinankerronnassa monenlaisista näkemyksistä muodostui keskustelujen jälkeen yhteinen tarina. Tarinaviiva-arvioinnissa piirrettyjen viivojen matalimmat ja korkeimmat pisteet saavat aikaan keskustelua siitä ”...miten minä näen asiat ihan eri tavalla...” tai ”Miten sinusta on voinut tuntua tuollaiselta?”

Osallisuuden arvo- ja tavoitepohja on sopivina annoksina oiva väline osallisuusprosessien laadun kehittämiseen. Kuntien osallisuustoimintaan osallistuvien henkilöiden keskustelut osallisuustoiminnan laajemmista arvoista ja tavoitteista ennen projektia ja toiminnan aikana voisivat kehittää kunnan osallisuustoimintaa teknisestä toteuttamisesta laajempien tavoitteiden suuntaan kulkevaksi prosessiksi. Esimerkiksi grillikatoprojektissa nuoret arvioivat rakennusvirastossa vierailun yhdeksi projektin epäonnistuneimmaksi tilanteeksi. Aikuiset olivat etukäteen informoineet rakennusvirastoa ja niinpä nuorille jäi vierailusta ”turhan reissun” mielikuva. Tilanne olisi kuitenkin voinut edistää eri tavalla organisoituna nuorten tutustumista yhteiskunnan ja kunnan systeemeihin. Samalla kuntaorganisaatiossakin oltaisi harjoiteltu vuorovaikutusta nuorten kanssa ja kenties opittu jotain nuorten maailmasta. Kuten yhdessä arvo- ja tavoitekeskustelussa todettiin, eivät toiminnan arvot ja tavoitteet ole jokin menetelmien ulkopuolella oleva asia, vaan ne ovat sisäkkäin. Se, mitä toiminnalla halutaan saavuttaa, vaikuttaa käytettävien menetelmien valintaan kussakin tilanteessa. (Maalaiskunnan arvokeskustelu 1.)

Tutkimuksessa arvioitujen liikuntarakentamisprojektien prosessien laadukkuutta heikensi aikuisten tukijoiden puute ja toisaalta silloin, kun aikuisia oli, ei nuorten ja aikuisten välillä neuvoteltu tarpeeksi projektiin liittyvistä päätöksistä. Neuvottelun puute saattoi johtaa siihen, että projekti jatkui aikuisten välisenä vuorovaikutuksena ilman nuoria, kuten uimarannan parannusprojektissa. Toisaalta samanlainen neuvottelun ja koordinaation puute johti lumilautahyppyriprojektissa siihen, että nuoret jatkoivat projektia yksin ja kokivat olevansa liian yksin. He toivoivat aikuisia motivoimaan.

Lopputuloksien laatua arvioitaessa huomattiin esimerkiksi, että grillikatoksen tekninen ongelma eli nuorten mielestä toimimaton savuhuuva on edelleen korjaamatta. Lumilautahyppyristä tuli henkilöitymisen ja sitä seuranneen motivaation laskun takia pienen porukan yhden talvikauden hyppyri. Uimarantaprojektissa nuorten aloite sai 200 000 mk (33 637 e) kunnan talousarvioon, mutta hanke on aloitteen postittamisesta asti ollut enemmän kuntaorganisaation oma hanke kuin nuorten hanke. Hankkeessa ei ole päästy vielä konkreettiseen toteuttamiseen.

Osallisuusprojektin laadukkuutta pitää luonnollisesti arvioida myös projekteihin osallistuneiden yksilöiden kokemana osallisuuden tunteena ja onnistumisen elämyksinä. Olen tässä tutkimuksessa arvioinut kuntien perustamia nuorten osallisuusympäristöjä välillä kovallakin kädellä nimittämällä kuntien projekteja välillä jopa ei-osallisuustarinoiksi nuorten kertomien tarinoiden perusteella. Nuorten osallisuusympäristöissä nuorten kertomiin tarinoihin täytyy oppia reagoimaan. Kaikista kehittämistarpeista huolimatta ovat kaikki tutkimukseen osallistuneet osallisuusympäristöt ja -projektit tarjonneet nuorille, heidän omille aikuisilleen ja aikuisille tukijoille osallisuuden tunnetta ja onnistumisen elämyksiä ainakin jossain toiminnan vaiheessa. Niinpä tutkittavia kuntia voidaan hyvällä syyllä kutsua kunniksi, joissa on nuorten osallisuusympäristö ja kuntien nuorten kanssa tekemiä projekteja voidaan kutsua osallisuusprojekteiksi. Tarkemmin arvioituista liikuntarakentamisprojekteista vain grillikatoprojektissa nuoret tunsivat jälkeensä arvioituna olonsa osalliseksi koko projektin ajan. Yksilöiden osallisuuden tunteena mitattuna kyseessä oleva projekti oli siis laadukas osallisuusprojekti.

Kokonaisuudessaan ajateltuna tutkimusasetelma laadunarviointeineen oli tutkimuskunnille pelkkänä arviointina epäreilu, sillä nuorten osallisuuden arvoja ja tavoitteita ei ole aikaisemmin juurikaan tutkittu ja tiedostettu. Lisäksi esimerkiksi grillikatosprojektiaan arvioineista aikuisista vain yksi oli osallistunut tutkimuksen aikaisemmassa vaiheessa nuorten osallisuuden arvoja ja tavoitteita pohtivaan keskusteluun. Projekteja arvioineet aikuiset eivät siis suurimmaksi osaksi olleet pohtineet toiminnan arvoja ja tavoitteita, eivätkä tienneet arvo- ja tavoitekeskustelujen tuloksista. Tulevaisuudessa kuntien osallisuustoimintaa kuntatasolla kehitettäessä on tärkeää, että samat toimijat pohtivat sekä laajempia toiminnan tavoitteita että projektikohtaisia yksityiskohtia, jotta arvot ja menetelmät kohtaisivat toisensa.

8.2 Projekteista kokonaisuuteen – nuoret kuntayhteisön ovelle

Palatkaamme väitöskirjan alussa esitettyyn tutkimuksen teoreettiseen ja menetelmälliseen viitekehykseen (kuvio 1). Väitöskirjan tavoitteena oli selvittää, miten kuntayhteisö omalla toiminnallaan voi toisaalta herättää, edistää ja toisaalta estää nuorten osallisuutta kuntayhteisössä. Edellä olen tarkastellut tutkimustuloksia vastauksina yksittäisiin tutkimuskysymyksiin nuorten tekemien osallisuusprojektien tasolla.

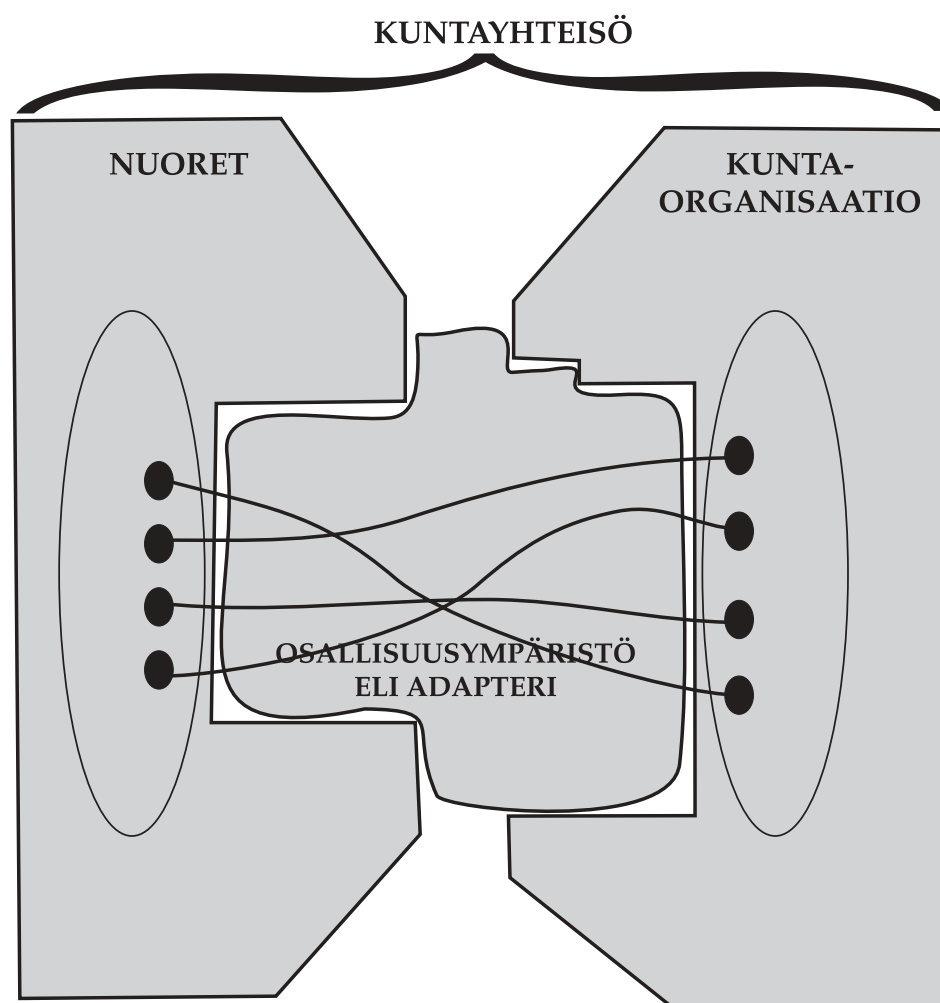
Osallisuuden toimintatapoina kolmessa kunnassa oli projektityöskentely. Nuoret neuvottelivat omasta roolistaan kuntayhteisössä omien projektiansa kautta. Käytännössä nuorten ryhmät valmistelivat projektiaan tekemällä esimerkiksi piirustuksen. Piirustus kainalossa he menivät osallisuusympäristön luomalle ovelle, jossa luki ”tätä kautta kuntayhteisöön”. Nuoret avasivat oven ja kurkkasivat kuntayhteisön maailmaan...

Kokonaisuudessaan ajateltuna kuntien luomissa osallisuusympäristöissä on kyse nuoren ja muun kuntayhteisön välisen vuorovaikutussuhteen kehittämisestä. Osallisuustoiminta oli tutkimuksessani nuorten projektitoimintaa. Projektit olivat keino neuvotella omasta jäsenyydestä, arvovallasta ja vaikutusvallasta kuntayhteisössä. Nuorten osallisuutta tulisi kehittää myös muissakin tilanteissa kuin projekteissa. On aika tarkastella, onko kunnan osallisuusjärjestelmä kyennyt herättämään ja edistämään nuorten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia laajemmalti koko kuntayhteisössä. Onko kuntayhteisön toimintakulttuuri muuttunut kokonaisvaltaisesti nuorten osallisuutta tukevaksi?

Tutkimuksen taustatieteiksi on viitekehyksessä mainittu suunnittelu- ja hallintotieteet, nuorisotutkimus ja arviointitutkimus. **Suunnittelu- ja hallintotieteissä** on viime aikoina puhuttu paljon vuorovaikutusyhteiskunnasta. Kuntien luomat osallisuusympäristöt ovat resurssijärjestelmä, joka on perustettu takaamaan kuntalaisten mahdollisuuksia vuorovaikutteiseen suunnitteluun, päätöksentekoon ja suunnitelmien toteuttamiseen. Kuntiin viime vuosina luodut nuorten osallisuusjärjestelmät lähtevät ajatuksesta tuoda kunnalliset vaikutusmahdollisuudet aikuisten puoluepolitiikan tasolta myös jokaisen nuoren tasolle, lähi- ja käyttäjädemokratiana.

Laajennetaan nuorten osallisuuden tarkastelua projektitasolta nuoren ja kuntaorganisaation välisen vuorovaikutuksen tarkasteluun. Kuntien luomat osallisuusympäristöt ovat nuorten maailman ja aikuisten maailman yhteensovittimia – adaptoreita (kuvio 18). Adapteri kiinnittyy toisessa päässä nuoriin, mikäli adapteri on tehty riittävän läheiseksi ja kiinnostavaksi. Toisessa päässä adapteri kiinnittyy kuntaorganisaation aikuisten vaikuttamismaailmaan ja viralliseen päätöksentekoon. Adapteri yhdistää nuorten ja aikuisten erilaiset vuorovaikutuskentät. Kun vuorovaikutussuhde toimii, voidaan puhua nuorten pätevistä jäsenyydestä kuntayhteisössä.

Adapterin peruskytkös kuntayhteisön aikuisten vaikuttamismaailmaan on aikuisten tekemä päätös aloittaa nuorten osallisuustoiminta. Osallisuusympäristön perustamisen edellytyksiä ovat nuorten ja nuoruuden arvostus ja halu antautua kontaktiin nuorten kanssa (kuntayhteisön oven avaaminen). Kunnan aikuiset ovat perustaneet osallisuusympäristön edistääkseen tiettyjen arvojen ja tavoitteiden toteutumista. Näin ollen arvot ja tavoitteet ovat laatuohjaa, jonka pitäisi suunnata osallisuustoimintaa. Toisaalta arvot ja tavoitteet ovat niitä argumentteja, joilla voidaan perustella, miksi osallisuusympä-

KUVIO 18 Kuntien luomat nuorten osallisuusympäristöt ovat nuorten ja aikuisten maailman yhteensovittimia eli adaptoreita

ristöihin kannattaa käyttää kunnan voimavaroja. Perusteluja osallisuusympäristöjen perustamiseksi on löydettävissä myös lakiteksteistä, kunnan muutenkin lapsi- ja nuorisolähtöisistä toimintavoista (kulttuurista) sekä nuorten osattomuuden tiedostamisesta. Adapterin kiinnittyminen kuntayhteisöön takaa nuorten osallisuustoiminnalle tukea arvostuksen, työntekijäresurssien, vuorovaikutuskanavien, rahallisten resurssien ja nuorille luovutetun päätösvalan muodossa.

Kunnat ovat perustaneet osallisuusjärjestelmiä, mutta eivät ole tutkineet järjestelmien toimintaedellytyksiä. Nuorten ilmestyessä kuntayhteisön ovelle oman piirustuksensa kanssa tarvitaan ammattitaitoista kunnan henkilökuntaa. Henkilökunnalla on oltava käsitys osallisuusideologiasta, nuorten tasolta lähtevän toiminnan menetelmistä sekä kyky arvioida ja kehittää kunnan toimintaa dialogisessa suhteessa nuoriin. Kunnan työntekijät, erityisesti opettajat ja nuorisotyöntekijät, ovat automaattisesti tärkeässä kuntayhteisön välittäjäpersoonan roolissa olemalla ammattinsa puolesta nuorten keskellä kunnallisissa instituutioissa. Heillä on vahva portinvartijan rooli kuntayhteisön ovelle. Tiedostamatta tai tiedostetusti nuoren signaaliin reagoimatta jättäminen tarkoittaa signaalin tukahduttamista ja kuntayhteisön resurssien sulkemista nuorilta.

Kuntayhteisön aikuisille nuorten osallisuus- ja vaikuttamistoiminnan kehittäminen ei ole helppoa. On luovuttava totutuista suunnittelu- ja rakentamiskäytännöistä, luovutettava yksin tekemisen valtaa ja oltava nuoren tukena ja oppaana. Nuorten osallisuuden kehittäminen on mielestäni suurimmaksi osaksi kiinni ajattelutavan muutoksesta. Suomessa on vielä monia kuntia, hallintokuntia, kouluja ja nuorisotaloja, missä nuorten osallisuutta ei kehitetä. Yksi syy tähän lienee, että nuorten osallisuuden kehittäminen on mielletty kuntien arkeen pakolla mahdutettavaksi "taas uudeksi projektiksi" eikä arvoksi.³⁴ Osallisuus ei ole vain projekti vaan uusi arvo. Näin ajateltuna nuorten osallisuus saa uudet mittasuhteet. Mikä kunnan toiminnassa voisi olla nuorten osallisuutta tärkeämpää?

Tutkimuksen merkitys hallinto- ja suunnittelutieteille on nuorten osallisuusympäristöjen ymmärtäminen osallistuvan suunnittelun teorioiden ja demokratiateorioiden nykyaikaan sijoittuvaksi käytännön sovellutukseksi. Osallisuusympäristöjen myötä osallisuuden mahdollistavista toimintatavoista on tullut jatkuva osallisuuskäytäntö kyseisiin kuntiin. Lisäksi nuorten suunnittelemat projektit ovat suurimmaksi osaksi toteutuneet. Pystyminen käytännön soveltamiseen, hankkeiden toteutumiseen ja toiminnan jatkuvuuteen on esimerkiksi osallistuvan suunnittelun paradigmassa harvinaista.

Kun aikuinen on saatu motivoitua kiinnittymään adapteriin, voi olla, että nuori ei ole innostunut. Ei ole itsestään selvää, että nuori ilmestyy adapterin avulla kuntayhteisön ovelle ja haluaa omalla tavallaan osallistua kunnalliseen vaikuttamiseen. Osallistumisen ja vaikuttamisen oikeus ei ole perustarve, sitä ei kaivata eikä siihen olla totuttu. Motiivina toiminnan kehittämiseksi eri kunnissa on se havainto, että nuoret kyllä reagoivat kotikuntansa toimintaan kertomalla toisilleen ja lähellä oleville aikuisille kokemistaan pettymyksistä. Tarinoilla reagoinnista ja usein koetusta pettymyksen tunteesta on kuitenkin vielä pitkä

³⁴ Kiitän Hesän Nuorten Äänen perustajiin kuuluvaa Pirjo Mattilaa tästä ajatuksesta.

matka omaan vaikuttamistoimintaan. Eräs nuori kertoi arvo- ja tavoitekeskustelussa, ettei hän aikaisemmin ollut ajatellut, että kunnanvaltuustossa päätettäisiin muka tavallisten ihmisten asioista (Nuorten arvokeskustelu 4). Myös kuntien nuorille luomat osallisuusmahdollisuudet: nuorisovaltuustot, Nuorten Ääni ja Norjan malli saattavat olla liian kaukana, liian vaikeita ja liian paljon aktiivisuutta vaativia, jotta nuori lähtisi toimintaan mukaan. Omia vaikutusmahdollisuuksia ei koeta olevan tai tarvittavan. Nuorille pitää tarjota vaikutusmahdollisuuksia – ideointia, suunnittelua ja toteuttamista – aluksi kädestä pitäen. ”Kuntayhteisön ovi” -metaforalla ilmaistuna heidät pitää saattaa kädestä pitäen kuntayhteisön ovelle. Motiivina osallisuustoiminnan kehittämiseen, jopa nuorten muutosvastarinnasta huolimatta, ovat kaikki nuorten kertomat osallisuustoiminnassa syntyneet positiiviset elämykset kuntaympäristössä ja niiden nuorille tuoma ilo.

Tutkimuskuntani ovat perustaneet nuorten osallisuusympäristöjä edistämään oman kuntansa alueella asuvien tietynikäisten (nuorten) osallisuutta kuntayhteisössä. Väitöskirjan **nuorisotutkimuksellinen aspekti** on erityisesti osallisuusympäristön eli adapterin luomista sellaiseksi, että se kiinnittyy kunnan alueella asuviin nuoriin. Tämä tarkoittaa nuorten tasolta lähtevää toimintaa ja menetelmävalintoja. Tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat kiinnittyneet adapteriin nuorisotoimen ryhmän jäsenenä tai esimerkiksi luokka-, koulu-, oppilaskunta- tai oppilaskunnan hallitus -yhteisön jäsenyyden kautta. Jäsenyys osallisuusryhmässä toimii ovena pelkkää asiakkuutta (valmiiden palvelujen käyttämistä) monipuolisempaan jäsenyyteen nuorisotalolla, koulussa ja laajemmin kuntayhteisössä. Myös nuori antaa panoksensa adapterin ja sitä kautta kuntayhteisön toiminnalle. Adapterin avulla kotikuntaansa kiinnittynyt nuori on kiinnostunut kunnan asioista. Nuori on valmis antamaan ehdotuksia kotikuntansa kehittämiseksi, toimimaan osallisena ja ottamaan vastuuta yhteisöstä.

Selvitin työssäni nuorten osallisuustoiminnalle asettamia arvoja ja tavoitteita. Omien arvojen ja tavoitteiden toteutuminen nuorten osallisuustoiminnassa on yksi laadukkaan osallisuustoiminnan kriteeri, mutta myös perusedellytys sille, että nuori on valmis sitoutumaan toimintaan kuntayhteisössä yhä uudestaan ja uudestaan – jäsenenä jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Adapterin kautta nuorten käyttöön virtaa kuntayhteisön energiaa: vuorovaikutusta, tukihenkiloita ja valtaa.

Adapteri on luotu madaltamaan nuorten kynnystä astua kuntayhteisön jäsenyyteen. Tutkimukseeni osallistuneet nuoret olivat mukana kuntansa osallisuustoiminnassa jo, ennen kuin heitä haastattelin. Poikkeuksen muodostivat nuorisotalolla biljardia pelanneet pojat, jotka suostuttelin nuorisotalolla toimivan Nuorten Ääni -osallisuusryhmän jäseniksi (ks. ei-osallisuustarina 6). Vaaditusta suostuttelun määrästä päätellen voidaan ajatella, etteivät nämä pojat todennäköisesti olisi ikinä itse hakeutuneet osallisuusryhmän jäseniksi. Kunnan luoma adapteri ei kiinnity kunnan kaikkiin nuoriin. Adapterin imago voi olla nuorelle liian vieras ja lisäksi liittyminen osallisuusjärjestelmään vaatii nuorelta tiettyjä panostuksia – halua sitoutua osallisuusympäristön toimintasääntöihin ja kuntayhteisön jäsenyyteen. On paradoksaalista mutta totta, että adapterin ja tavallisen nuoren välissä voi olla liian suuri kynnys.

Kolmas viitekehyksessä mainittu tutkimuksen taustatiede on **arviointitutkimus**. Roinisen (2001: 12) jaottelun mukaan tässä tutkimuksessa harjoitettu arviointi oli sisäistä arviointia ja tarkemmin ilmaistuna konsultoitua itsearviointia. Arvioijina toimivat osallisuustoimintaan osallistuneet nuoret ja aikuiset, konsulttina tutkija. Arviointi täytti myös Fettermanin voimaannuttavan arvioinnin piirteitä ("empowerment evaluation"), jossa tavoitteena on vapauttaa toimijat arvioinnin avulla perinteisistä odotuksista ja rooleista löytämään uusia mahdollisuuksia (Fetterman 1996: 16).

Mitä arviointitutkimus antoi kuntien osallisuustoiminnalle? Kiinnittämällä huomiota nuorten kertomiin ei-osallisuustarinoihin ja erilaisiin osallisuusprojektien elinkaariin, huomataan keskustelun ja tietoisuuden puute. "Vääränlainen" kunnan reagointi tai jopa reagoimattomuus nuorten signaaleihin on jäänyt tiedostamatta. Arviointitutkimuksellisen aspektin mukaan ottaminen on interventio kuntien osallisuustoiminnan laadun kehittämiseksi. Laatua tarkasteltiin jo aikaisemmin projektien tasolla. Laatuajattelua voidaan ja pitää soveltaa myös koko osallisuusympäristön eli adapterin toiminnan tarkasteluun. Laatuksiteereistä ensimmäinen oli nuoren kokema osallisuuden tunne. Mitä osallisuuden tunne antaa kuntayhteisön ja nuoren välisen vuorovaikutussuhteen ymmärtämiselle, kehittämiseksi ja arvioinnille? Ydinkysymys on, kokeeko nuori olevansa pätevässä roolissa kuntayhteisön jäsenenä vai vain käymässä kuntayhteisössä yhden projektin puitteissa.

Osallisuustoiminnan laadukkuus koostuu sen nuorille tuoman osallisuuden tunteen lisäksi osallisuusprosessin ja -projektin lopputuloksen laadukkuudesta. Laatuajattelun mukanaan tuomat arviointikeskustelut lisäävät sekä nuorten että aikuisten tietoisuutta yhteistoiminnan vaatimuksista. Arviointikeskustelut eivät ole nuorten tai aikuisten yksilöiden arvioimista, vaan heidän välisensä yhteistoiminnan ja aikaansaadun vuorovaikutuksen arviointia.

Eräsaaren mukaan arviointia voidaan pitää toimintaa institutionaalisesti ehdollistavana ohjauksena, jolla tulosten ja vastuun suhteen selkiytetään tai lujitetaan toimijarooleja (asiakkaana, potilaana, tilivelvollisena, kansalaisena) (Eräsaari 1999: 148). Nuorten osallisuusprojektien laatua arvioimalla havaitaan ja selkiytetään esimerkiksi kuntayhteisön aikuisten rooleja ja työnkuvia nuorten osallisuustoiminnassa.

Mitä tutkimukseni antoi arviointitutkimukselle? Tutkimuksen merkitys arviointitutkimukselle on neuvottelevien, osallisuutta tukevien itsearviointimenetelmien, tarinankerronnan ja tarinaviivamenetelmän (story line) edelleen kehittäminen ja tuotteistaminen osallisuusprojektien laadunarviointiin. Tarinankerronnan tarkoituksena on pystyä jäsentämään osallisuusprojektin prosessin vaiheet ja lopputulos itsearviointia varten ja mahdollistaa erilaisten äänten huomioonottaminen lopullisessa yhteisessä projektitarinassa. Tarinaviivamenetelmän tarkoituksena on toimia ensinnäkin oman toiminnan ja omien tunteiden reflektiotyökaluna. Toiseksi tarinaviivojen paljastamat projektien hyvät ja huonot hetket ovat pohjana yhteiselle projektin laadukkuuden pohdinnalle aikuisten ja nuorten kesken.

Lisäksi huomionarvoista on nuorten näkeminen pätevinä arvioitsijoina. Kunnallisten instituutioiden toiminnan (laadun)arvioinnissa on viime vuosina kiinnitetty huomiota lasten ja nuorten toimijuuteen arvioitsijoina (esim. Roi-

ninen 2000; Tauriainen 2000). Vuorovaikutteinen laadunarviointi edistää eri osapuolien osallisuuden tunnetta omassa projektissa, oppimista ja toivottavasti tulevien osallisuusprojektien laatua. Oppiminen tapahtuu projektin arvioinnissa erityisesti sukupolvien välillä. Arviointikeskusteluissa nuoret välittävät tietoa niistä kuntayhteisön aikuisten toimintatavoista, jotka herättävät, tukevat tai estävät nuorten osallisuutta. Ja toisaalta: oman ja toisten toiminnan vastavuoroinen kriittinen reflektointi auttaa nuoria kehittymään tiedollisesti, taidollisesti ja tunnetasolla kuntayhteisön tasavertaiseen jäsenyyteen.

8.2.1 Satunnaisesta projektiadapterista jatkuvaan vuorovaikutukseen

Kun nousen korkeammalle, mitä näen tutkimuksessani? Yhden tietyn nuorten projektin laatu on vain yksi osa osallisuusympäristön laatua. Laatua voisi tarkistaa/arvioida myös osallisuusympäristön kokonaisvaltaisuutena tai nuorten osallisuusjärjestelmän virallisuutena aikuisten silmissä. (Tutkimuspäiväkirja 12.12.2001.)

Olen edellä tarkastellut osallisuusympäristön eli adapterin toiminnan laadukkuutta tarkistamalla sen kiinnittymistä aikuisten ja nuorten maailmaan. Tutkimusasetelma oli staattinen. Adapteri oli kiinnittynyt tiettyihin nuorten ryhmiin ja tiettyihin kuntayhteisön aikuisiin. Näiden nuorten ja aikuisten välinen vuorovaikutussuhde rakentui projektin ympärille. Projektiin liittyneellä vuorovaikutuksella oli alku ja loppu. Irrottamalla adapteri yhden projektin kontekstista huomataan uusia laatuvaatimuksia. Pitemmällä aikavälillä toiminnan laadukkuus riippuu siitä, mahdollistuuko uusien nuorten sisääntulo järjestelmään, mahdollistuvatko uudet projektit, toimiiko adapteri kokonaisvaltaisesti, muutenkin kuin tietynlaisissa projekteissa, ja kykeneekö järjestelmä muuttamaan kuntaorganisaation toimintatapoja jokaisessa hallintokunnassa nuorisolähtöisemmäksi.

Nuorten kertomat tarinat antavat väläyksiä siitä, millainen on osallisuuden todellisuus nuorten osallisuusympäristössä ja niiden ulkopuolella. Osallisuusympäristöillä on valitettavasti vielä organisatoriset rajansa. Liikuntaraken- tamisprojektien arvioinnit osoittivat, että sektorien ylittäminen kunnassa on vaikeaa. Esimerkiksi Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni on kulttuuri- nuorisotoimen projekteihin perustuva toimintatapa. Nuorten Ääni -ideologia ei ylety, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, esimerkiksi kunnan kouluihin tai liikuntatoimeen. Kunnan luoma osallisuusympäristö eli adapteri toimii vain hetkittäin, kun oikeantyyppinen nuorten projekti ilmestyy osallisuusmaailman ovesta sisään. Adapteri ei muodostu johtokimpusta vaan yksittäisestä johdon säikeestä (yksittäinen kulttuuri-nuorisotoimen koordinoima nuorten projekti). Adapteriin ei myöskään tule virtaa, joka riittäisi koko hallintokunnan osallisuuskäytäntöihin (esimerkiksi nuorisotalojen talodemokratia tai vaikuttaminen kouluissa), vaan virta käännetään päälle vain projektikohtaisesti. Osallisuustoiminta ei ole vielä kokonaisvaltaista, sektorit ylittävää moniammatillista toimintaa, jota kuvaa johtonipun paksuus kuviossa 18 (ks. s. 185).

Vielä saavuttamattomana tavoitteena on kuntayhteisö, joka on kokonaisvaltaisesti toimintatapojaan muuttamalla ottanut nuoret tasavertaisiksi jäsenikseen kaikilla kun-

nan toimialoilla, niin projekteissa kuin instituutioiden jokapäiväisissä toimintatavoisakin. Tällaisessa kuntayhteisössä yhä useamman nuoren ääni tai käden jälki on jäänyt muistiin monumenttina katukuvaan tai tarinana kansakunnan positiivisten osallisuuskokemusten tarinavarantoon. Ja nuori tuntee olevansa pätevä kuntayhteisön jäsen.

Pahimmissa tapauksissa kunnan luoma osallisuusympäristö – adapteri – ei kiinnity itse nuoriin eikä aikuisten vaikuttamismaailmaankaan, vaan kelluu jossakin siinä välissä. Laadunarvioinnin puuttuessa ei edes havaita näennäisjärjestelmän syntyneen ja järjestelmä lakkaa olemasta omia aikojaan. Parhaimmillaan adapteri kiinnittyy hyvin ja osapuolten tietoisuuden lisäämisen kautta vaikuttaa kaikin tavoin kaikkien kunnallisten palvelujen kehittämiseen osallisuutta edistäviksi. Nuorten ja aikuisten maailman yhdistämisessä adapterin avulla ei ole kyse vain siitä, että nuorelle tarjotaan ovela, josta nuori voi astua kuntayhteisöön. Osallisuusympäristön eli adapterin perustaminen tarkoittaa myös sitä, että nuorten maailma lasjetaan osaksi kuntayhteisöä.

Nuorten osallisuusprojekteista kumpuaa nuorille kansalaisuuden elementtejä. Osallisuuden tunne yksittäisessä projektissa voi olla alku ei vain perusoi-keudelliselle, poliittiselle tai sosiaaliselle kansalaisuudelle (Marshall 1996) vaan henkiselle kansalaisuudelle – henkiselle yhteydelle omaan kuntayhteisöön. Joka kuukausi syntyy tai kuolee nuorten vaikuttamisryhmä tai -järjestelmä jossakin Suomen kunnassa. Kuntien on yhä enemmän panostettava tarjoamansa osallisuustoiminnan laadukkuuteen.

8.3 Tutkimuksen luotettavuus, pätevyys ja merkittävyys

Pyörälän mukaan tutkimuksen validiteetilla eli ”pätevyydellä” (Eskola 1962) tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä sillä on tarkoitus mitata. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan täytyy Pyörälän sanoin: ”kyetä osoittamaan, että juuri tätä tutkimusasetelmaa käyttämällä ja juuri tätä kohderyhmää tutkimalla voimme vastata tutkimuksen kysymyksenasetteluun. Toiseksi validiteettikysymys liittyy tutkimuksessa syntyvän tulkinnan paik- kansapitävyyteen, eli siihen, päteekö esitetty tulkinta ensinnäkin koko tutki- musaineistossa ja toiseksi siinä ympäristössä, jota on haluttu tutkia. Tutkijan tulee myös pystyä arvioimaan tulkintojen yleistettävyyttä eli sitä, miten tut- kimuksen tulkinnat pätevät yhteiskunnallisessa todellisuudessa.” (Pyörälä 1995: 15.)

Tutkimuksen tehtävänä oli määritellä osallisuuden laatua ja kehittää sitä kuvaavia käsitteitä. Tutkimuksellisesti tehtävä jakaantui kolmeen vaiheeseen: osallisuuden määrittely, eri toimijoiden laadunäkemyksen selvittäminen sekä laadunarviointi nuorten käytännön projekteissa. Olen tutkinut jo toiminnassa olevien nuorten osallisuusryhmien toimintaedellytyksiä kuntayhteisössä. Tutkimusasetelma koostuu nuorten osallisuusryhmistä, aikuisista, kunnasta osallisuuden toimintaympäristönä, tutkijasta, tutkimusmenetelmistä ja tutkittavi- en projektien projektiympäristöstä. Tutkimusasetelmani päähenkilöt ovat nuo- ria, jotka tekevät omaa osallisuusprojektiaan aikuisten tukijoiden avulla

elinympäristössään, osana kuntaympäristöä. Nuorten ryhmien omat aikuiset (esimerkiksi nuorisotyöntekijät ja opettajat) ja muut auttamaan tulleet aikuiset tukijat tuovat nuorten projekteihin, ideaalitalanteessa, nuorten osallisuutta tukevaa vuorovaikutusta ja resursseja (projektien rahoitus, työvälineet, tietotaito).

Reasonin mukaan (1988: 1–2) uuden paradigman tutkimuksissa tutkitaan ihmisten kanssa ihmisten hyväksi ennemmin kuin ihmisiä. Reasonin ja Rowanin mukaan kaikkien tutkimukseen osallistuvien humanisuus tunnustetaan, jolloin myös tutkimuksen validiteetin määrittäminen tulee perustaa vuorovaikutteiseen dialektiseen logiikkaan. Uuden paradigman tutkimuksen validius lepää tutkijan taidoissa ja herkkyydessä, siinä kuinka hän käyttää itseään tietäjänä ja tutkijana. (Reason & Rowan 1981: xi, 240–244.) Clandinin ja Connellyn mukaan aloitettaessa tutustuminen johonkin kokemukseen, täytyy tutkijoiden olla herkkiä niille tarinoille, jotka on jo eletty, kerrottu, uudelleen eletty ja uudelleen kerrottu. On askaroitava myös kysymysten parissa, ketä me [tutkijat] olemme tällä kentällä ja ketä me olemme niissä teksteissä, joita kirjoitamme kenttäkokemuksestamme. (Clandinin & Connelly 1994: 419.) Heikkisen mukaan Kemmisin (mm. 2000: 6) reflektiivis-dialektisessa lähestymistavassa tieto voidaan ymmärtää keskustelun kuluessa syntyväksi muodostelmaksi, joka kehkeytyy hermeneuttisena ymmärtämisen prosessina. (Heikkinen 2001: 22–23.)

Olen osallistunut nuorten osallisuus -ryhmien toimintaan niiden toiminnan kaikissa vaiheissa. Olen havainnollistanut tutkijan positiiooni liittyneitä erilaisia rooleja tutkimusprosessia kuvaavalla kuviolla (kuvio 2), tutkijan kalenterilla (liite 5) ja tutkimuspäiväkirjan havainnoilla. Tutkimuspäiväkirjalla oli tutkimuksessa sekä perinteinen rooli tilanteiden ja kokemusten muistina, mutta käytin sitä myös välineenä hahmottamaan yhteyttä omien kokemusteni ja tulkintojeni ja sitä seuranneiden teoreettisten näkökulmien välillä. Mielestäni tutkimuspäiväkirjan otteet paljastavat tutkijan liikkuneen välillä tuntemattomalla narratiivisuudella, grounded theoryn ja toimintatutkimuksen maaperällä ja kokeilleen menetelmiä välillä kantapäänkin kautta. Myös epäonnistumisten paljastaminen on mielestäni vain osoitus siitä, että otin tutkimuksen vakavasti, olin tutkijana läsnä ”suoran lähetyksen” erilaisissa käännteissä ja että minun itsereflektioni tutkijana toimi, jos ei aina itse tilanteessa, niin sitten jälkikäteen. Tutkimuspäiväkirjalainauksien avulla pystyin erottamaan tutkijan äänen osallisuustoiminnan nuorten ja aikuisten äänistä ja näin varmistamaan heidän äänensä autenttisuutta.

Keräämäni tutkimusmateriaali koostuu ei-osallisuustarinoista, arvo- ja tavoitekeskusteluista ja projektien itsearviointikeskusteluista. Tutkimusmateriaalin ei-osallisuustarinat ovat nuorten kertomia tarinoita omista epäonnistuneista projekteistaan kuntaympäristössä. Niiden avulla määritellään, mitä on osallisuus. Laatunäkemyksen selvittäminen ja laadun arviointi tapahtui arvo- ja tavoitekeskusteluissa sekä projektien itsearviointikeskusteluissa, jotka olivat tutkijan luomia tutkimustilanteita.

Pyörälän mukaan reliabiliteetilla eli ”luotettavuudella” (Eskola 1962) viitataan käytetyn tutkimusmenetelmän kykyyn antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa reliabiliteetilla tarkoitetaan aineiston käsittelyn ja analyysin luotettavuutta. (Pyörälä 1995: 15.)

Pidän narratiiveja tutkimusaineistonaan käyttävän tutkimuksen yhtenä luotettavuuden kriteerinä narratiivin juonen eli narratiivisen jatkumon säilymistä koko tutkimuksen ajan. Kvalen ajatuksia soveltaen voidaan sanoa, että tutkimuksen luotettavuuden tarkastelu ei itse asiassa ole tutkimuksesta irrallisen viimeisen kappaleen asia, vaan se on koko ajan läsnä ammattitaitoisen tutkijan tutkimukseen sisään kirjoittamina väitteinä, jotka ovat vaikutusvaltaisia ja vakuuttavia omana itsenään, kuten vahva taide-elämys. (Kvale 1996: 252.) Olen omasta mielestäni pystynyt luomaan tutkimuksesta narratiivisen jatkumon, joskin vaikeuksien kautta. Narratiivisella jatkumolla tarkoitan tutkimusvaiheiden loogista yhteyttä toisiinsa, jolloin seuraavassa tutkimusvaiheessa hyödynnetään edellisen vaiheen tuloksia niin tutkimusasetelman luomisessa, tutkimuskysymyksissä kuin uusien tutkimustulosten tulkinnassakin. Ensimmäisessä tutkimusvaiheessa määrittelin osallisuutta ei-osallisuustarinoiden avulla ja päädyin osallisuuden määrittelyyn osallisuuden tunteena. Osallisuuden tunteesta tuli myös yksi osallisuusprosessien laatuksiteereistä. Nuoren osallisuuden tunnetta ja osallisen positiota tuettiin tutkimuksen toisessa vaiheessa, jossa keräsin osallisuuden arvo- ja tavoitepohjaa laadunmäärittelyä varten. Moninainen arvopohja johti vuorovaikutteisen arviointimenetelmän kehittämiseen tutkimuksen kolmannessa vaiheessa.

Huttusen (1999: 44) mukaan pragmatistinen totuuskäsitys edellyttää käsitystä siitä, mitä on pidettävä onnistuneena käytäntönä tai ketkä pääsevät määrittelemään ”onnistuneen käytännön”. Tämä toteutui osallisuuden laadunmäärittelyssä, jossa huomio siirtyi laatuksiteereistä laadunmäärittelyn prosessin kehittämiseen. Myös tutkimuksen onnistumista voidaan arvioida pragmatistisella totuuskäsitteellä – se, pidetäänkö tutkimusta onnistuneena, riippuu siitä, keneltä kysytään. Huttunen viittaa Habermasiin, jonka mukaan viimekätinen totuuden kriteeri on tasaveroisessa ja avoimessa keskustelussa saavutettu konsensus keskusteltavasta asiasta. Habermas ei varsinaisesti ota kantaa siihen, mitä ”totuus” tietoteoreettisessa mielessä tarkoittaa, vaan hän etsii menettelytapoja, joilla keskustelussa voitaisiin saavuttaa pätevä käsitys. Toimintatutkimuksen tuloksia – sekä käytännön muutoksia että saavutettua tietoa – on arvioitava myös siitä näkökulmasta, kuinka toimintatutkimuksessa on pystytty turvaamaan argumentatiivisen toiminnan yleisten ehtojen toteutuminen. Onko toimintatutkimuksen suunnittelu-, toteutus- ja arviointivaiheessa kaikilla asianosaisilla ollut yhtäläinen mahdollisuus osallistua diskursiin? (Huttunen 1999: 44.)

Tutkimuksen luotettavuutta on parannettu keräämällä tutkimusaineistoa useammasta kuin yhdestä kunnasta. Tämä näkyy erityisesti arvo- ja tavoitepohjan laajentumisena. Lisäksi useamman kunnan tutkimusasetelma selkiytti minulle Nuorten Äänen ja Norjan mallin välisiä eroja. En osaa suoraan sanoa, ovatko saadut tutkimustulokset yleistettävissä esimerkiksi myös nuorisovaltuustokuntiin, sillä en kerännyt nuorisovaltuustoista varsinaista empiiristä materiaalia. Kvalen mukaan yleistettävyyden ratkaisee viime kädessä lukija. Hänen mukaansa yleistettävyyden luotettavuus riippuu siitä, missä määrin olennaiset ominaisuudet ovat vertailtavissa lukemisen perusteella, mikä taas vuorostaan on mahdollista vain rikkaiden, syvien thick description -kuvausten avulla. (Kvale 1996: 233.)

Tutkimuksen luotettavuutta on parannettu toimintatutkimusideologiaan kuuluvalla kansatutkijuuden aspektilla, jolloin tutkija ei ole yksin tutkija, eikä tutkittavat vain tutkittavia, vaan pyrkimyksenä on tutkia yhdessä. Olen keskustellut tulkinnoistani tutkimukseen osallistuneiden kanssa palautekeskusteluissa, jotka on merkitty tutkijan kalenteriin (liite 5). Palautekeskusteluja voi kuvailla havainnolla: "Ei ole helppo antaa palautetta, ei ole helppo ottaa sitä vastaan." Palautekeskusteluissa voi toteutua Huotelinin mainitsema kvalitatiivisen tutkimuksen luonteenomainen piirre, joka on tutkimukseen osallistujien kesken "neuvoteltu tuotos" ("negotiated outcome") (Huotelin 1992: 37). Huttusen mukaan toimintatutkimuksessa saadun palautteen tulisi herättää toimijassa maailmaa avaava hermeneuttinen kokemus. Toimintatutkimuksen onnistuessa toimijan perspektiivi fuusioituu tutkijan perspektiivin kanssa synnyttäen erittelevemmän ja laajemman käsityksen tilanteesta. (Huttunen 1999: 45.)

Grillikatos- ja lumilautanuorten kanssa keskustelin heidän projektistaan ja projektin arviointitilaisuuksien tulkinnoistani 0,5–1 vuotta projektin valmistumisen jälkeen. Nämä keskustelut olivat samalla sekä palautekeskusteluja että arvo- ja tavoitekeskusteluja. Helsinkiläisten ja kempeleläisten nuorten projekteja ei tässä tutkimuksessa arvioitu tutkijan kehittämällä arviointityökaluilla, sen sijaan kävin heidän kanssaan arvo- ja tavoitekeskustelut. Nuorten arvo- ja tavoitekeskusteluissa käytin piirroksuvia, joiden perusteella nuoret ensin itse kertoivat, mitä he ajattelevat osallisuuden arvoista ja tavoitteista, ja sitten minä kysyin heidän mielipidettään muiden nuorten ryhmien tulkinnoista. Nuorilta kysyttiin myös heidän käsitystään yleensä aikuisten tukijoiden arvoista ja vielä erikseen kysyin heidän mielipidettään löytämistäni aikuisten arvoista. Nuorten kanssa pääsimme molemminpuoliseen vuorovaikutukseen ja luulen, että keskustelun ansiosta käsitys nuorten osallisuudesta laajeni sekä nuorilla että tutkijalla. Nuorten palautekeskustelut nauhoitettiin, koska ne olivat samalla tutkimuksen päätutkimusmateriaaleja eli arvo- ja tavoitekeskusteluja.

Aikuisten kanssa pidin ensimmäiseksi palautekeskustelun Jyväskylän maalaiskunnan aikuisille tukijoille. Kerroin heille tulkintani heidän arvoistaan ja havaintojani kolmesta arvioidusta projektista. Tarkkailijaksi pyytämäni lasten osallisuustutkija kysyi minulta jälkeinpäin, miksen kertonut aikuisille tukijoille myös niistä arvoista, mitä ei tullut esille heidän keskustelussaan: nuorten kertomista arvoista, muiden kuntien aikuisten tukijoiden arvoista tai keskustelusta kokonaan puuttuvista arvoista. Kempeleen aikuisten tukijoiden palautekeskustelua varten tein vertailuasetelmaa Jyväskylän maalaiskunnan, Kempeleen ja Helsingin erilaisista aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitepohjista. Vertailuasetelma oli huono idea, sillä sain sillä laukaistua ihmisten puolustusreaktiot siitä, miksei heidän keskustelussaan näkynyt niitä ja niitä arvoja. Luovuinkin vertailuasetelmasta jo ennen Hesun Nuorten Äänen aikuisten tukijoiden palautekeskustelua. Aikuisten palautekeskusteluja ei nauhoitettu, koska olin ajatellut niiden olevan tutkimusprosessin päätös, jota ei enää nauhoiteta, analysoida ja tarkisteta yhdessä.

Aikuisten tukijoiden palautekeskustelut auttoivat minua suhteuttamaan Kempeleen ja Helsingin arvo- ja tavoitekeskustelut aikaan, sillä varsinkin Kempeleessä aikuiset tukijat painottivat palautekeskusteluissa sitä tosiasiaa, että heidän arvo- ja tavoitekeskustelunsa käytiin Pikkuparlamentti-toiminnan aloitusvai-

heessa, kun taas Jyväskylän maalaiskunnassa toimintaa oli keskusteluvaiheessa takana kolme vuotta. Pysin ottamaan tämän huomioon myös arvo- ja tavoitekeskustelujen tuloksia raportoidessani. Väitöskirja on tutkijan kertoma tarina nuorten osallisuudesta ja väitöskirjan tarinat ovat muuttuneet ja kehittyneet, aina kun niitä on yleisölle kerrottu. Tarinan kehittyminen heijastaa asiantuntijuuden – niin tutkijan kuin tutkimukseen osallistuneiden ihmisten asiantuntijuuden kehittymistä. Tutkimusprosessi on ollut myös minulle oppimisprosessi.

Voin kysyä myös itseltäni tarinaviivakysymyksen ”Tekisinkö samalla tavalla (jos voisin tehdä sen uudestaan)?” Toimintatutkimuksen aktiivisen tutkimuksen piirrettä, narratiivisuuden tuomaa jäsenystä ja ymmärrystä sekä grounded theoryn aineistolähtöisyyttä en vaihtaisi. Asiat, jotka tekisin toisin, liittyvät tutkimusprosessin huolellisuuteen kuten siihen, että grillikatosarvioinnissa käytin vahingossa väärää tutkimuskysymystä ja niinpä aikuisten ja nuorten tarinaviivat eivät ole vertailtavissa. Tutkijan roolia laajentaisin niin, että lumilautahyppyriprojektin arviointiin järjestäisin useampia tapaamisia ja projektin jälkihoitoa. Uimarantaprojekti saa minutkin toimintatutkijana miettimään omaa rooliani projektissa ”Mitä tutkijana olisin voinut tehdä toisin? Olinko oikeasti toimintatutkija, kun projektissa pääsi käymään näin? Kunnioitinko liikaakin kunnan eri toimijoiden subjektiutta ja toimintatapoja nuorten osallisuuden kustannuksella?”

Tutustuessani Suomen kuntien erilaisiin osallisuusympäristöihin ja tutkimuskuntieni käytäntöihin selkeni minulle tutkimuksen aikana se, miten erilaisia Norjan mallin suomalaiset sovellutukset ja Nuorten Ääni osallisuusjärjestelmänä itse asiassa ovat. Hesän Nuorten Ääni sisältää nämä kummatkin osallisuusjärjestelmät. Tutkimusasetelmassa järjestelmien selkiytymättömyys näkyy esimerkiksi siinä, että nuorten arvo- ja tavoitekeskustelu on Helsingissä äänitetty Norjan mallista ja aikuisten tukijoiden keskustelu Nuorten Äänestä. Koska luovuin ajatuksesta vertailla kuntien välisiä eroja, en nähnyt tarvetta lisänauhoituksiin.

Oma tutkimukseni on nuorten lähi- ja käyttäjädemokraattisen toiminnan tutkimusta nuorten kokemuksista käsin – aihe, jota perinteisesti ei olisi pidetty demokratiatutkimuksen keskiöön kuuluvana. Sama havainto pätee myös toisin päin. Olin ajatellut tutkimustani neljän vuoden ajan nimenomaan nuorten projektitoiminnan (suoran toiminnan), ympäristökasvatuksen, vaikuttamisen, itse tekemisen ja muiden tutkimuksessa esiin tulleiden arvojen ja tavoitteiden tutkimuksena irrallaan laajemmasta demokraattisesta kehyksestä. Nuorisovaltuustojen asettuminen ehdolle kunnallisvaaleihin osoitti, että rajat on tarkoitettu ylitettäväksi – molempiin suuntiin. Jos tekisin tutkimuksen uudestaan, analysoisin nuorisovaltuustoja ja Norjan mallin mukaisia oppilaskunnan vaaleihin perustuvia järjestelmiä tarkemmin myös edustuksellisen demokratian viitekehysessä, nehan ovat myös edustuksellisia järjestelmiä.

Nyt tekisin nuorten projektien arvioinnit myös Hesän Nuorten Äänessä ja Kempeleen Pikkuparlamentissa. Tässä tutkimuksessa käytin heidän kokemuksiaan vain osallisuuden arvo- ja tavoitepohjan laajentamiseen ja hyödynsin nuorten kertomia ei-osallisuustarinoita.

Miltä minusta nyt tuntuu? Näen, että tutkimus on valmis, mutta tunnen, että työ jatkuu. Näen nuorten osallisuuden mahdollisuudet, mutta tiedän myös sen asettamat vaatimukset.

8.4 Jatkotutkimushaasteet

Pyrin tutkimuksessani johdonmukaisesti keskittymään niihin vuorovaikutusprosesseihin, jotka tapahtuivat kunnan luoman nuorten osallisuusympäristön sisäpuolella. Paljastin aika-ajoin välähdyksiä osallisuusympäristön ulkopuolisesta elämästä kertomalla tarinoita rajanmäärityksistä osallisuusympäristön rajapinnoilla. Koska osallisuusympäristö ei ole vakuudessa, olen joutunut rajaamaan tutkimustani jatkuvasti tutkimusprosessin aikana. Aineistolähtöisesti edetessä aineisto paljastaa koko ajan uusia johtolankoja taustoista, jotka ovat johtaneet tutkimuksen kohteena olevaan käytännön tilanteeseen. Aineisto esittää myös uusia tutkimuskysymyksiä ja purkaa auki kerran sidottuja alkulähtökohtia.

Yksi väitöskirjan alussa mainitsemani alkulähtökohta oli kunnan nimeäminen tahoksi, joille nuorten osallisuus kuuluu. Entä jos ei kuulukaan? Maa-laikunnan arvo- ja tavoitekeskustelussa viitataan myös järjestöihin. Osallisuutta tukevia menetelmiä pitäisi keskustelijoiden mukaan markkinoida järjestöille. Nuorisotyölakiin viitatessani totesin, että nuorisotyölaissa oletetaan nuorten kansalaistoiminnan tapahtuvan järjestöissä. Kunnat ovat kuitenkin aktivoituneet esimerkiksi nuorten osallisuusympäristöjen luomisessa osittain siitä syystä, että nuoret eivät ole järjestöissä aktiivisissa rooleissa. Lisäksi yleensä osallistuminen poliittisten järjestöjen toimintaan on nuorten keskuudessa hiipunut. Tulevaisuudessa tutkimusta tarvitaan akselilla ”kunta – järjestöt – nuoret – osallisuus”.

Yhdessä alkulähtökohdassani oletin, että nuoria tukee osallisuudessa kuntaorganisaatioista ja esimerkiksi asukasyhdistyksistä koottu aikuisten tukijoiden moniammatillinen verkosto. Tämän ajatuksen mukaan kaikille kunnan työntekijöille kuuluu vastuu nuorten osallisuudesta. Mutta onko työntekijöillä todella aikaa nuorten osallisuuteen nykyisten työtehtäviensä puitteissa? Tarvitaanko uusia työntekijäresursseja vai riittääkö entisten resurssien uudelleen kohdentaminen? Kunnissa tarvitaan arvokeskustelua resurssien kohdentamisesta.

Nuorten osallisuustoimintaan osallistuvan ryhmän oman aikuisen tai aikuisen tukijan tulee osata tehdä asioita yhdessä nuorten kanssa niin, että osallisuuden tunne nuorissa syntyy ja säilyy. Tämä vaatii esimerkiksi kunnan työntekijöiltä ja valtuutetuilta uudenlaisia kvaalifikaatioita. ”Onko teillä aikaa kohdata nuoret?” -kysymys muuttuu kysymyksi: ”Onko teillä aikaa, tahtoa ja taitoa kohdata nuoret?” Aito osallisuus perustuu nuorten kohtaamiseen, toiseuden kunnioittamiseen, molemminpuolisen asiantuntijuuden kehittymiseen, diskursiiviseen koordinaatioon ja yhdessä tekemiseen. Työn tekeminen yhdessä nuorten kanssa tarkoittaa sitä, että omaa työtä myös arvioidaan yhdessä. Yhteiseen arviointiin osallistuminen vaatii aikuisilta ammattilaisilta rohkeutta ja halua alistaa oma työ (esimerkiksi työn tekniset yksityiskohdat) yhteiseen laadunarviointiin. Olisikin mielenkiintoista tutkia osallisuutta nuorten projekteissa seikkailevien omien aikuisten ja aikuisten tukijoiden näkökulmasta. Myös kunnallisten toimijoiden ammatillisia osallisuuskvaalifikaatioita tulisi tutkia tarkemmin. Osallisuuskoulutuksen kehittämisessä on isoja haasteita osallisuussisältöjen luomiseksi esimerkiksi kuntien työntekijöiden perus- ja täydennyskoulutukseen.

Tutkimukseni painottui nuorten liikuntarakentamisprojekteihin. Nuorten projektien toteuttaminen tulisi kuitenkin olla mahdollista kaikilla elämänaluilla. Olisi pohdittava, kuinka aikuisten ohjaamat menetelmät esimerkiksi elinympäristöön tutustumisvaiheessa vaikuttavat siihen, millaisia projekteja nuoret ideoivat ja suunnittelevat. Ne kohteet, mitä nuoret kuvaavat videolle tai valokuviksi Nuorten Ääni –prosessissa elinympäristöön tutustuessaan, ovat samalla signaali siitä, että näihin kohteisiin me nyt voimme vaikuttaa. Olisi tärkeää kiertää videokameran kanssa muuallakin kuin vapaa-ajan alueilla ja herättää näin nuorten mielipiteitä esimerkiksi siitä, miten kunnan tarjoamat sosiaali- ja terveystalvet ovat nuorten käytettävissä. Yksi Nuorten Ääni -ryhmä keskusteli kerran pitkään siitä, miten hankalaa nuorten oli asioida pienellä paikkakunnalla intiimeissä asioissa kouluterveydenhoitajan luona, joka oli sijoitettu neuvolan tiloihin samaan aulaan hammaslääkärin kanssa.

Kuullaanko kunnissa myös lasten, aikuisten, vanhusten, erityisryhmien ja vähemmistöjen ääntä? Osallisuusideologia tulisi saada leviämään kunnassa myös luodun nuorten osallisuusympäristön ulkopuolelle. Kunnan toiminnoista osa on saattanut kehittyä kuntalaisten osallisuutta tukeviksi, kun taas samaan aikaan jollain muulla sektorilla toimitaan kuten ennenkin:

Asuntosihtööri, valtuutettu: Että onko muualle tätä samaa metodia [yhteissuunnittelua, osallisuutta] yritetty niin eilen viimeksi puhuttiin siitä, että tuonne vanhusten palvelutaloon niin mietittiin sitä vaihtoehtoa, että kyseltäkö niiltä ihmisiltä, joita mahdollisesti sinne ois tulossa, että voisko sitä osaomistusasuntotyyppisesti toteuttaa. Mutta tuolla oli ihan selkeä kanta tuolla sosiaalitoimessa, että ei tarvii, että kyllä sitä tiedetään. Eli tää on just tätä... (Muut ryhmäkeskustelun osanottajat ihmettelevät.) Niin, että mä veikkaan, että se kyllä murtuu. Mutta sanotaan, että metodia vois kokeilla ihan missä tahansa. Ihan konkreettisissa asioissa. (Maalaiskunnan arvokeskustelu 1.)

Keskityin tutkimuksessani syntyneisiin osallisuusprojekteihin. Mielenkiintoinen tutkimusaihe olisi tarkemmin perehtyä niihin syihin, jotka johtavat osattomuuden tarinoihin yksilö-, ryhmä- ja paikkakuntatasolla. Miksei yksilö halua osallistua tai jos halusi, minkä takia ei halua enää? Miksi ryhmä lopetti toimintansa? Entä minkä takia kaikkiin kuntiin ei synny nuorten osallisuusympäristöjä?

Suuri tutkimuksen ulkopuolelle rajattu kokonaisuus on lähidemokraattisen vaikuttamisen ja kunnan virallisen päätöksenteon välisen suhteen tarkempi tutkiminen osallisuuden näkökulmasta. Suomessa nuorten osallisuusympäristöt ovat jaettavissa nuorisovaltuustoihin, Nuorten Ääneen, Norjan malliin, tekniseltä sektorilta lähtevään malliin sekä muihin malleihin. Suomen nuorten osallisuutta tai sen järjestelmiä tai esimerkiksi kuntien roolia ei ole verrattu tieteellisesti malleihin muissa Pohjoismaissa, Euroopassa tai maailmassa. Lisäksi Suomessa on yli sata nuorisovaltuustoa ja vain yksi tähän mennessä julkaistu nuorisovaltuustotutkimus. Nuorisovaltuustotutkimusta tarvitaan rutkasti lisää.

Osallisuusympäristöistä voidaan nuorten osallisuuskokemusten tutkimusta laajentaa koko kuntaympäristöön ja yhteiskuntaan. Millainen on nuorten kokemus osallisuuden tunne kunnassa, seurakunnassa, kouluissa, nuorisotoimen toiminnassa, nuorisovaltuustoissa, järjestöissä; esimerkiksi asukasyhdistyksissä, urheiluseurassa, poliittisissa nuorisojärjestöissä – ja entä sektoreiden ulkopuolella, esimerkiksi eläinaktivismitoiminnassa? Nuorten osallisuuden tunne yhdessä pro-

jektissa on eri asia kuin nuorten osallisuuden tunne yhteiskunnassa pitemmällä aikavälillä. Yhteiskunnassa tulisi pyrkiä nuorten osallisuutta edistäviin toimintatapoihin niin perhe-elämässä, kunnallisissa instituutioissa kuin vapaa-ajan harrastuksissakin. Jos osallisuuden tunnetta omassa elämässä, elinympäristössä ja kuntayhteisössä aletaan tuntea pikkulapsesta asti, on meillä varmuudella myöhemmin myös enemmän osallisia nuoria ja aikuisia. Mutta kuten Jyväskylän maalaiskunnan, Helsingin ja Kempeleen kokemukset osoittavat, myös vasta 13-vuotiaana osallisuuteen ensimmäistä kertaa törmäävät nuoret osaavat osallisuuden, kunhan toimintaa tukee riittävästi sukupolvien välistä vuorovaikutusta kanavoiva riittävän laadukas osallisuusympäristö.

9 SUMMARY

Since 1996 a number of municipal youth near- and user-democratic influence groups and systems have been established in Finland. The municipalities support the activities of these influence channels through a variety of human and material resources. I describe youth influence systems and groups together with supporting resources in terms of involvement environments created by the municipalities. The purpose of this research is to explain the interaction between youth involvement groups and the municipality by looking explicitly at how a municipality through its own actions can stimulate, support or hinder youth involvement in the living environment and the municipality. The study examines three chosen municipalities in which youth involvement environments were created on the basis of a collaborative planning theory and/or models based on the development of student bodies in schools. Young people aged 13–20 from these municipalities come up with ideas and then plan, implement and evaluate their own involvement projects in co-operation with the employees of various administrative departments of the municipality as well as with, for example, adults from residents' associations. For the purposes of this study these adults are called "own adults" and "adult supporters".

The theoretical framework of the study comprises planning and administration studies, youth research and an evaluation study. In planning and administration studies there has been a great deal of discussion recently regarding interactive society. Involvement environments created by municipalities are systems of resources which have been established to guarantee the municipality's young inhabitants opportunities to participate in the whole process of creative problem solving: defining the object, interactive planning, decision making and the implementation of plans. The youth involvement systems which municipalities have been creating over the last few years originate from the idea of bringing the opportunity to influence municipal matters from the adults' party-political level to the level of each young person; as near and user democracy. The youth research aspect of this dissertation concerns in particular the creation of an involvement environment, i.e. an adapter, which attaches itself to (i.e. attracts) the young people living within the municipality. This means actions and choices of methods originating at the youth level. The third theoretical framework mentioned in the frame of reference is the evaluation study.

According to the classification by Roininen (2001: 12) the evaluation used in this study is an internal evaluation or, to be more precise, "consulted self-assessment". The assessment was carried out by the youths and adults who took part in the involvement activities while the consultant was the researcher. The assessment also corresponded to features of Fetterman's empowerment evaluation, the aim of which is to free the operators through assessment from traditional expectations and roles thereby enabling them to find new opportunities (Fetterman 1996: 16).

9.1 Implementation of the study

I have undertaken participatory observations in youth involvement projects as involvement group leader, project secretary, instructor and researcher during the period 1996–2001. The actual research material consists of six non-involvement stories dating from 1996–2000 as related by young people, seven group discussions of the theme "Values and objectives of youth involvement" tape recorded in 1999–2000 and self-assessment discussions concerning three sports facilities construction projects (barbeque hut, a snow board ramp and restauration of beach facilities) between 1999 and 2001.

The research methods employed are narration, action research and grounded theory. According to my understanding, narration is more extensive than mere discussion. Following Aaltonen, I would characterise the meaning of these stories as something deeper and more internalised than the form or words of the narrative. A story refers to an individual's own understanding of his or her relationship to the world, of who the person is and to what community he or she belongs. On becoming interested in a storyteller's internal story we try to interpret how the story describes the storyteller's self – world relationship. (Aaltonen 1998: 44, 49: cf. Hänninen 1996.) Holma refers to Gadamer (1984) for whom language is not primarily understood in terms of a system of signs but as a human way of expressing the idea of "being in the world", where understanding consists not only of a system of signs but rather an understanding of the whole existence of being (Holma 1999: 13). In my own story material young people defined their own active roles, their opportunities and positions of power in relation to the municipal machinery. One of the objectives of the study is to help young people to achieve the position of empowered subjects in their own living environments. The involvement process may be said to have succeeded if it manages to bring to both youth and adults new involvement stories. These may be new kinds of roles, new kinds of feelings, words, concepts and ways of thinking, new kinds of possibilities and opportunities or a new kind of expertise.

The action research aspect of the study relates to the aim of promoting youth involvement in municipalities and of developing the quality of involvement. The action research, which according to Huttunen and Heikkinen can be understood in terms of a certain kind of social movement, may already provide possibilities for maintaining the autonomy of the processes of the lifeworld. Through this people could introduce systemic mechanisms into the value discussion and consequently the system would implement mutually accepted and well thought-out values

(Huttunen & Heikkinen 1999: 183.) Using the action research approach my own role as researcher is made clear. In my writing the researcher becomes visible through both diary references and within the context of a researcher's calendar. In addition the study has been written in the first person as I have taken part together with the study group in sensing the quality of involvement and in defining and assessment of the involvement. Expressed in Granfelt's (1998: 24) terms, I have been touched by the stories of young people and, in my own opinion, I have understood them and deepened them. The reporting method I have chosen for my study is one in which the researcher's own "self" has been made visible. Making my self visible through writing creates an ownership relation to the view – a meta story which the researcher is writing by combining the voice of the material, the voice of theory and the voice of her own interpretation. Separating the researcher's voice from those of the research environment also ensures that the voice of the youth remains authentic.

Combining youth involvement and quality in this kind of grounded theory-research process leads to increasing numbers of new research questions, each one of which lead to additional defining questions. For the purposes of the research report I selected those sections of group discussion material in which, according to grounded theory, the material gave answers to previously arising questions, questioned previous answers or posed new questions. From each body of research material transcribed from group discussions I have assembled a descriptive plot-based summary as the foundation of analysis. In the writing of the descriptive summary I used the model of qualitative description or "thick description". According to Geertz, the purpose of thick description is to record the importance of a given social activity for the individual who performed it and with the information thus acquired to describe society and social life. In qualitative methodology a thick description contains defining information on the context, goals, purposes and significance of an action as well as on the process into which the action has been planted. This also allows for all the information possessed by individuals participating in the discussion to be made available for the process of interpretation. (Geertz 1973: 1-33.)

9.2 Municipal involvement environment and definition of involvement

The second part of the study, namely "Municipal involvement environment and definition of involvement", describes the role of youth in today's society as well as municipal youth involvement environments. Furthermore, a definition of involvement is sought from municipal actions, literature and involvement stories told by young people. The question posed in the study was "what is involvement and what does the involvement concept in particular provide for the understanding, development and evaluation of municipal youth involvement actions?".

I examined the role of young people in the living environment, within democracy and legislation, and in municipal organisation. Young people do not

appear to have a particularly active relationship with their environment. According to Huttunen, Habermas's theory of communicative action states that people do not have a reflective relationship with the preconditions of their own lifeworld. (Huttunen 1999: 27.) In Habermas's own words, even those functions of modern society which specialise in conveying cultural inheritance and contribute to youth socialisation no longer rely on understanding-oriented actions of young people but have become integrated in such a way as to be taken care of by the system. According to Habermas commercialisation and bureaucratisation cause disturbances and pathological side effects in these areas. (Habermas 1987a: 34.)

In an attempt to activate the environmental and social relationships of young people researchers suggest an environmental-educational, multi-voiced participatory development of the living environment, an appreciation of near and user democracy, the bringing of civic society to the level of young people in day-care centres, schools and youth houses, the setting up of local youth involvement projects and the adoption of an action research approach combined with value discussions. The municipalities have opted for a synthesis of the above-mentioned solutions comprising the creation of youth involvement environments within the municipal organisation (e.g. in day-care centres, schools and youth houses) in which not only are communal services made available to children and young people but effort is made to complement and develop them in co-operation with young people. This dissertation qualitatively evaluates those methods of youth involvement by which, along with modernisation, municipalities are trying to restore the institutionalised part of each young person's everyday environment, the living environment, to the understanding-oriented actions of the young person in the form of an involvement environment. In an understanding-oriented action the young person moves from the role of customer to that of active agent. He is able to define those matters which he considers to be important as well as deciding and acting with respect to them.

I have confined my work to the study of three youth involvement environments in Finland. They share something in common with the Norwegian Porsgrunn model and I fulfilled the role of instructor during their construction. An additional criterion for the choice of research involvement environment was its cross-border nature with respect to municipal administrative sectors. This meant that adults selected as youth group supporters were also multi-professionals.

The main body of material was collected from the Jyväskylä Rural Municipality youth involvement environment, otherwise known as Nuorten Ääni – Voice of the Youth. Nuorten Ääni originates from a collaborative sports plan implemented in the municipality in the 1990s. The municipal culture and youth work department wanted to survey the views regarding the living environment and services provided of one particular group whose position had been undermined during the municipal planning process, namely, young people. The approach was to initiate a special collaborative planning process together with young people. The data collection methods selected involved essay writing, the completion of questionnaires and the involvement of local youth groups who would be able to interpret results obtained during the study from their own points of view and thereby choose their own

preferred development topics. An amount of FIM 10.000 (1.680 e) was reserved for the activities of each group. The youth groups expanded their involvement from that of being planning-stage information sources and interpreters of received information to being the implementers, actualisers and evaluators of their own ideas and plans. The Nuorten Ääni youth club groups developed into functional youth groups. The collaborative planning method became a customised involvement environment for young people. From Jyväskylä Rural Municipality the chosen research material included non-involvement stories, discussions on involvement values and objectives, and self-assessment group discussions concerning a sports facilities construction project (barbeque hut, a snow board ramp and restauration of beach facilities).

From the other two municipalities which participated in the study I collected mainly value and objective discussion material in order to expand the value base of involvement as well as a few 'non-involvement stories' as told by young people. These two other participating youth involvement environments were the Kempeleen Pikkuparlamentti – Kempele Small Parliament, and Hesän Nuorten Ääni – Voice of Helsinki Youth. In both cases an involvement system known as the Norwegian Porsgrunn model has been applied. In the Norwegian model all pupils from primary school level upwards participate in initiatives to improve their own everyday lives, especially in their immediate environment. Student bodies in schools consider suggestions for environmental improvements received from different age groups. The student body arranges the suggestions in the order of importance and divides the projects into short and long-term ones. The student body calculates project costs in co-operation with the municipal administration. Student bodies from different schools get together a couple of times a year at a Small Parliament/Mayor's meeting in order to allocate funding for proposed projects ready to be implemented. Some of the long-term projects are accounted for in the budgets of various municipal administrative departments. According to Lillestøl (2001), who contributed to the development of the Norwegian Porsgrunn model, the child-oriented approach should be followed at all stages of an involvement project (K. Lillestøl, personal communiqué 1.3.2001). According to data I have collected municipalities are also running projects in which children and young people are involved at the implementation stage. Nevertheless, a large number of children's and youth projects are implemented as "municipal work". In these cases the involvement of children and young people reaches no further than the decision making stage. The danger thus arises of the young person feeling no more involved than he did prior to the project.

There are over 100 Youth Councils and other youth influence groups in Finland which are active in municipal involvement environments. These involvement environments and the youth influence groups who meet within them are part of a near and user democracy as are village and resident-based activities. The various elements collectively known as youth influence groups, e.g. Nuorten Ääni, Youth Council or the student-oriented activities of the Norwegian model, are not mutually exclusive alternatives but complement each other. This means they could also all exist side by side in a single municipality. In Porsgrunn the student bodies of a number of schools formed a Student Council to which Lillestøl purposefully ascribes the English term Youth Council. According to Lillestøl, this Council looks after the

interests of young people over a wide range of matters and in such a way as to extend the power of student bodies from schools and the immediate environment into wider circles of life as far even as the national level.

In the Participation project in Finland (1998-2001) co-ordinated by the Ministry of the Interior the definition of involvement has been created through practical work at the municipal level. According to Salmikangas (1999), involvement takes form around participation projects while participation projects themselves are tools for reformulating democracy. Involvement can be promoted and action environments for involvement can be built over long periods of time without any real consideration of what involvement actually means. We have indeed managed thus far without a proper definition of the concept of involvement as far as the participants are concerned and without giving consideration to the quality of involvement. My own interest in defining the concept of involvement from the youth point of view and through that my career as researcher started with my astonishment at the reactions of young people and the stories they told. For example, one group of young people were annoyed even though the end result of the project in question, namely a beach volley ball court, was completed and in the right place. The disappointment was caused by the fact that the municipal organisation had built the beach volley ball court without the knowledge of the young people. The youth for their part would have liked to have built the court themselves as an act of communal voluntary work.

In order to make real progress from pseudo-involvement to quality involvement it is necessary to be able to define the concept of involvement. When listening to non-involvement stories told by young people the question of whether the young person feels involved became an important indicator of involvement. In my opinion the sense of involvement is well described by the Finnish translations of the word empowerment, i.e. *voimaantuminen* (getting strength) and *valtautuminen* (getting power) which describe the combination of feeling and competence contributing to the sense of involvement. A young person feels competent and regards his own role as significant. The feeling of competence and of valuing his own role provides the young person with the competence both to express the intentions and expectations he has set for the action in question and also to evaluate their implementation as part of the community. The sense of involvement manifests itself as a feeling of having the power to act. This feeling is promoted by interaction with and experience of the involvement environment.

Listening to the stories and witnessing the feelings of young people has served to raise the importance of interaction as one of the fundamental factors in involvement environments to and even beyond the level of money and other resources. Moreover, it is not important how many youth projects each municipal administration department has implemented. Instead, the question is simply whether the administration has participated in the implementation of youth projects which take young people and the world of youth as their starting points so that the project is a story of active young people and not one of adults. Genuine involvement is based on meeting the youth, on a respect for "differentness", and on the development of mutual expertise, discursive co-ordination and doing things together.

The study revealed that the building of special inter-municipal involvement environments promoting youth near and user democracy has blurred the boundaries between traditional municipal operations and organisational activities. Furthermore, it has necessitated a redefining of the boundaries between near democracy and official municipal decision making. In my opinion it is the duty of municipalities to fulfil the preconditions for the creation of a youth civic society by bringing it into the young people's zone of proximal development. It is evident that the majority of young people are not keen to take part in traditional party politics or to be anything more than passively involved in the civic activities of traditional organisations. The youth influence group phenomenon is one of the few successful municipal youth participation initiatives to have arisen during the 1990s.

9.3 Values, objectives and quality of youth involvement

In the third part of the study, "Values, objectives and quality of involvement", the intention was to find answers to the questions "What are the values and aims of youth involvement actions organised by involvement project municipalities?" and "What does quality mean in the context of youth involvement actions?" When defining the criteria for quality of involvement we try to integrate the definition of involvement reached in the second part of the study, i.e. one based on the feelings of young people, with the concept of high quality of the involvement process and the end product. In involvement action the position of the young person within the municipal organisation changes from that of customer to agent. In the language of the service providers municipalities become "involvement service providers". Providing involvement services means that the quality base of involvement projects is no longer simply a question of products constructed but of the whole experience provided by the project. The role of municipalities will change from that of producers of physical constructions such as barbeque hut and snow board ramps to that of involvement services providers. Indeed, involvement is something more than just providing services; it is doing things together, mutual learning and empowerment. Youth involvement cannot be regarded only as a product but also as an interactive process. When the aim of high quality involvement action is to create empowered operators so the same applies also to evaluation.

Discussions aiming at defining values and objectives related to involvement action led to a working basis for mutual quality negotiation. The quality of involvement services was defined inclusively, i.e. both youth groups and adult supporters participated in the definition of the basis of values and objectives. Each person who took part in the value and objective discussion worked out his own quality criteria. Consequently, a wide range of views on the quality of involvement actions was put forward. The values expressed by youth groups may be divided into four categories: the value of youth involvement in terms of the action itself, the importance of involvement action for the career of the young person, the democracy-related aspect of involvement action and youth involvement action as a channel for implementing the following values: development of team spirit,

equality, mutual interest, other ethical values and "doing something useful and practical". The values put forward by adult supporters included, in addition to the above-mentioned, the category of "involvement action as a development factor in the young person's relationship to society and the environment" along with values such as "respecting the world of the youth", learning from peers and sustainable development.

If the intention in involvement projects is to fulfil all the above-mentioned values and objectives, involvement action will become challenging to the extreme, even impossible. The point is not that each and every stage of an involvement project should be loaded with values and objectives as this would make the action ponderous and inflexible. The main problem relating to projects seems to be a lack of negotiation and mutual agreement together with a failure to give proper consideration to the methods chosen, at all. In practice the starting point for involvement quality development must be the direction of action in any given project by those values and objectives considered important for each situation and for the participant group in question. Furthermore, the means and methods of implementation of each project stage should be chosen on the basis of these values and objectives. These are matters which should be agreed upon during the course of the action.

The quality of the youth involvement environment of each individual project is therefore evaluated from the following points of view:

1. the sense of involvement experienced by each individual;
2. how the quality of the involvement process was understood by participating a) young people and b) adult supporters;
3. how the quality of the end result of the involvement project was understood by participating a) young people and b) adult supporters.

Owing to the variability of the value and evaluator base, the quality concept of involvement turned out to be a quality negotiated according to the situation in question. It is also difficult to predefine any quality criteria for the reason that at the beginning the values, expectations and each individual's own intentions related to a given action are often not yet clear, particularly in the case of young people participating for the first time in the development of their living environment. The participants' own wishes often only become gradually concrete during the course of the project.

On the basis of self-assessment discussions it was possible to form a preliminary idea of what would be the process quality of the three evaluated sports facilities construction projects (barbeque hut, a snow board ramp and restauration of beach facilities) in terms of youth involvement projects. The value and objective base of involvement is, when used appropriately, an excellent tool for developing the quality of involvement processes. Local discussions concerning the wide ranging values and objectives of involvement action before and during the project action might constitute one way of developing municipal involvement action from mere technical implementation into a process which aims at much more extensive objectives.

In the barbeque hut project, for example, the young participants saw their visit to the municipal planning office as one of the most unproductive events of the whole project. The feeling of the young people was that the visit to the planning office was a "pointless gig". However, if organised differently the situation could have promoted the young people's familiarisation with the systems of society and the municipality. At the same time those working for the municipal organisation could have practised interacting with young people and perhaps learnt something about the youth scene. In line with the conclusions of one of the discussions, the values and objectives of a given activity are not separate from the methods employed but exist one within the other. The result which the activity is supposed to achieve will influence the choice of methods in each particular situation. (Rural Commune value discussion 1)

9.4 Interactive method for qualitative assessment

The diversity of the value base meant that it was not possible to construct just one correct quality aspect and corresponding indicator in order to survey the quality of youth involvement. I also noticed that the adults and young people did not discuss more extensively the purpose of the whole involvement action, for example, matters such as values and objectives. Additional to the activity the discussions held mainly concerned the giving and receiving of advice on concrete situations connected with the action. I also observed that projects that were mutually implemented had not necessarily created mutually shared stories but rather that each party told their own story without knowledge of or interest in the thoughts and feelings of the other party.

The objective of mutual self-assessment is to create from an involvement project a shared story told by subjects participating on an equal footing. What should be done to make the project participants aware of each other's values and objectives? The diverse value base made it necessary to develop methods of interactive, negotiated qualitative assessment. The fourth part of the research, "Interactive method of qualitative self-assessment" tries to answer the question "What kind of method of qualitative evaluation would support the involvement, learning and quality of the involvement actions of the various participants in the context of youth involvement actions organised by municipalities?"

For qualitative evaluation I further developed tools of negotiated qualitative assessment: story telling and story line (story line - see Gergen, M. 1988; Beijaard, van Driel and Verloop 1999) with the help of which the participants can go through their own involvement project stage by stage reflecting on their individual inputs and learning from the feelings of others. For empiric material in qualitative evaluation I used the self-assessment discussions relating to the youth's sports facilities construction projects (barbeque hut, a snow board ramp and restauration of beach facilities). In the story telling the project story told by the participants was divided into stages which were recorded on a story line evaluation form. In the story line method the project participants consider the progress of the project, their own roles and feelings by drawing two lines which

answers the questions "Would I do it in the same way (if I could do it again)?" and "How did I feel (at each stage of the project)?" These evaluation methods which have been developed further to benefit involvement projects possess the explicit role of discussion tools within the evaluation process. In story telling a variety of views come together to form a common story. In story line evaluation the lowest and highest points of the lines drawn lead to discussion about "...how I see things in a completely different way..." or "How is it possible that you felt like that?"

9.5 Quality of involvement environments and evaluated projects

Generally speaking the process quality of the three most closely evaluated sports facilities construction projects was weakened by the lack of adult supporters. Furthermore, when adults were there, there was not enough negotiation between them and the young people about project-related decisions. The consequence of this lack of negotiation was that the project continued as an interaction between adults without any participation from the young people. This was particularly true in the case of the restauration of beach facilities project. On the other hand, a similar lack of negotiation and co-ordination in the snow board ramp project led to the young participants continuing with the project on their own and feeling that they had been somewhat abandoned as they had hoped that adults would be there to motivate them.

When the final results of the projects were evaluated it was noticed that a technical problem with the barbeque hut, i.e. a malfunctioning smoke extractor, had not been fixed. Due to lack of peer- and adult supporters and then a subsequent decrease in motivation the snow board ramp turned out to be a one-winter ramp for only a small group of users. The restauration of beach facilities was allocated FIM 200.000 (33.637 e) from the municipal budget but right from the initial mailing the project became more the property of municipal organisation than that of the young people. This project has still not yet progressed to the stage of concrete implementation.

In this study I have sometimes assessed involvement environments established by municipalities in critical terms, even describing some municipal projects as non-involvement stories on the basis of the stories told by the young people concerned. In youth involvement environments it is important to learn to react to stories told by young people. Despite the numerous development requirements all participating involvement environments and projects studied, gave the young people and their own adults and adult supporters some sense of involvement and experience of success at least at some stage of the action. There are therefore good reasons to describe the municipalities included in the study as ones which do have youth involvement environments while the projects in which municipalities worked with young people may be called involvement projects.

In retrospect, of the sports facilities constructions projects assessed in greater detail only in the barbeque hut project did the youth feel that they were involved throughout the whole of the project. Measured in terms of the sense of involvement

of individual participants it may therefore be claimed that this was a high quality involvement project.

From the evaluation of individual youth involvement projects we can go a stage further to consider the interactive relationship between young people and the municipality. Considering the matter more broadly, involvement environments can be seen as adapters created between young people and the rest of the local community. Also, when such an adapter is used to connect the youth to the official municipal decision making machinery it promotes the development of a well-resourced interactive relationship between the young people and the local community. High quality involvement action creates civic elements for young people. The sense of involvement in an individual project can be the beginning not only for a political and social citizenship exercising basic rights (Marshall 1996) but also of a sense of personal belonging to one's own local community.

LÄHTEET

- Aaltonen, T. 1998. Sanattomat tarinat. Narratiivinen näkökulma kielellisiin häiriöihin, erityisesti afasiaan ja kuntoutukseen. Teoksessa Hänninen, V. & Valtonen, J. (toim.) *Kunnon tarinoita. Tarinallinen näkökulma kuntoutukseen*. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 59. Helsinki: Yliopistopaino, 43–59.
- Abrioux, E. 1998. Degrees of Participation: a Spherical Model – the Possibilities for Girls in Kabul, Afghanistan. Teoksessa Johnson, V., Ivan-Smith, E., Gordon, G., Pridmore, P. & Scott, P. (edit.) *Stepping Forward. Children and Young People's Participation in the Development Process*. London: Intermediate Technology Publications, 25–27.
- Alanen, L. & Bardy, M. 1990. Lapsuuden aika ja lasten paikka. Tutkimus lapsuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä. *Sosiaalihalituksen julkaisuja* 12.
- Alasuutari, P. 1986. Työmiehen elämäntarina ja alkoholismi. Tutkimus alkoholismista suhteesta emokulttuuriin. Tampereen yliopisto, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, Tutkimuksia A 9. Lisensiaatintyö.
- Alho, A. 2000. Arviointitoiminnan alkutaipaleita Turun Kastun yläasteella vuosina 1995–1997. Teoksessa Korkeakoski, E., Niemi, E. K., Arra, O., Lindroos, K. & Säilä, E. (toim.) 2000. *Kuntien ja koulujen itsearviointikäytäntöjä*. Opetushallitus, Arviointi 7/2000. Helsinki: Yliopistopaino, 103–113.
- Andersson, I. 1988. *Vårdtyngd, vårdkvalitet och vårdorganisation*. Student litteratur. Lund.
- Antikainen, A. 1996. Merkittävät oppimiskokemukset ja valtautuminen. Teoksessa Antikainen, A. & Huotelin, H. (toim.) *Oppiminen ja elämänhistoria. Aikuiskasvatuksen 37. vuosikirja*. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. Helsinki: BJT Kirjastopalvelu.
- Antikainen, A. 1998. *Kasvatus, elämänkulku ja yhteiskunta*. Porvoo: WSOY.
- Argyris, C. & Schön, D. 1996. *Organizational Learning 2. Theory, Method and Practice*. Addison-Wesley.
- Arnstein, S. 1969. A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners* 35 (4), 215–224.
- Aula, M-K. 1995. Vanhat tarpeet, uudet keinot. Teoksessa *Konsernistrategia nuorten elinoloissa*. Valtion nuorisoneuvosto. Helsinki: Painatuskeskus, 21–24.
- Aura, S. 1989. Episodi liikkumisen analyysiyksikkönä. Tampereen teknillinen korkeakoulu, julkaisuja 58. Väitöskirja.
- Aura, S. & Horelli, L. & Korpela, K. 1997. *Ympäristöpsykologian perusteet*. Porvoo: WSOY.
- Bahtin, M. 1986. *Speech Genres*. Austin: University of Texas Press.
- Bardy, M., Aaltonen, S., Leppo, A. & Sandelin, M. 1994. Pieni kertoo suuresta: ympäristöopiskelu lasten kanssa. *Stakes, tutkimuksia* 38. Helsinki.
- Barnett, R. 1992. *Improving Higher Education. Total Quality Care*. The Society for Research into Higher Education and Open University Press. Bristol.
- Barry, M. 1996. The Empowering Process: Leading from behind? *Youth & Policy* 54, 1–12.
- Bahtin, M. 1991. *Dostojevskin poetiikka*. Orient Express.
- Bauman, Z. 1993. *Postmodern Ethics*. Oxford: Blackwell.

- Bauman, Z. 1991. *Modernity and Ambivalence*. Oxford: Polity Press.
- Beck, U. 1993. *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage.
- Beijaard, D., van Driel, J. & Verloop, N. 1999. Evaluation of Story Line Methodology in Research on Teachers' Practical Knowledge. *Teoksessa Studies in Educational Evaluation* 25 (1), 47–62.
- Belenky, M. F., Clinchy, B. M., Goldberger, N. R., & Tarule, J. M. 1997. *Womens' Ways of Knowing. The Development of Self, Voice and Mind*. New York: Basic Books.
- Berger, P. & Luckman, T. 1966. *The Social Construction of Reality*. New York: Doubleday.
- Bohm, D. & Peat, F. D. 1992. *Tiede, järjestys ja luovuus. Suomentaneet Tiina Sepälä, Jukka Jääskeläinen ja Paavo Pylkkänen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Bouckaert, G. 1992. *Remodeling Quality and Quantity in an Efficiency Context*. Paper Presented at EGPA-Conference, Pisa.
- Boud, D. 1986. *Implementing Student Self-Assessment*. Higher Education Research and Development Society of Australia.
- Boud, D. 1995. *Enhancing Learning through Self Assessment*. London: Kogan Page.
- Bronfenbrenner, U. 1979. *The Ecology of Human Development. Experiments by Nature and Design*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bruner, J. 1987. *Life as Narrative*. *Social Research* 54 (1), 11–32.
- Bury, M. 1982. *Chronic Illness as Biographical Disruption*. *Sociology of Health and Illness* 4, 167–182.
- Campbell, S. & Fainstein, S. 1996. *The Structure and Debates of Planning Theory*. Teoksessa Campbell, S. & Fainstein, S. (eds.) *Readings in Planning Theory*. Oxford: Blackwell, 1–14.
- Carr, W. & Kemmis, S. 1986. *Becoming Critical. Education, Knowledge and Action Research*. London: Falmer.
- Castells, M. 1996. *The Information Age: Economy, Society and Culture, Vol 1. The Rise of the Network Society*. London: Blackwell.
- Cederlöf, P. 1999. *Merkityksestä laatuun. Haasteena nuorisotyön tutkimus*. Teoksessa Paakkunainen, K. (toim.) *Arviointitutkimus ja nuoriso. Tulostavastuuta dynaamiseen nuorisotoimintaan*. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 8. Helsinki, 77–111.
- Clandinin, D. J. & Connelly, F. M. 1994. *Personal Experience Methods*. Teoksessa Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (eds.) *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage, 413–427.
- Crites, S. 1979. *The Aesthetics of Self-Deception*. *Soundings* 62, 107–129.
- Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. 1999. *Beyond Quality in Early Childhood Education and Care. Postmodern Perspectives*. London: RoutledgeFalmer.
- Dale, B. G. 1994. *Quality Management Systems*. Teoksessa Dale, B. G. (ed.) *Managing Quality*. Second Edition. London: Prentice Hall, 333–361.
- Davidoff, P. 1965. *Advocacy and Pluralism in Planning*. *Journal of the American Planning Institute of Planners*. Vol. 31, 277–296.
- Denzin, N. 1994. *The Art and Politics of Interpretation*. Teoksessa Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (eds.) *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage, 500–515.

- Dugan, M. 1996. Participatory and Empowerment Evaluation: Lessons Learned in Training and Technical Assistance. Teoksessa Fetterman, D. M., Kaftarian, S. J. & Wandersman, A. (eds.) Empowerment Evaluation. Knowledge and Tools for Self-Assessment & Accountability. Thousand Oaks: Sage, 277–303.
- Elden, M. & Chisholm, R. I. 1993. Emerging Varieties of Action Research: Introduction to Special Issue. *Human Relations* 46 (2), 121–142
- Engelbert, A. 1994. Worlds of Childhood: Differentiated but Different. Teoksessa Qvortrup, J. (toim.) *Childhood Matters. Social Theory, Practice and Politics.* European Centre Vienna, Vol. 14. Avebury: Aldershot, 285–298.
- Engeström, Y. 1994. Moniammatillisten tiimien toiminnan analysointi. Teoksessa Simoila, R., Harlamov, A., Launis, K., Engeström, Y., Saarelma, O. & Kokkinen-Jussila, M. (toim.) *Mallit, kontaktit, tiimit ja verkot: välineitä terveyskeskustyön analysointiin.* Helsinki: Stakes, 123–151.
- Erlandson, D. A., Harris, E. L. & Allen, S. D. 1993. *Doing Naturalistic Inquiry: A Guide to Methods.* Newbury Park: Sage.
- Eräsaari, R. 1999. Menestysuniversiumia merkitsemässä. Teoksessa Eräsaari, R., Lindqvist, T., Mäntysaari, M. & Rajavaara, M. (toim.) *Arviointi ja asiantuntijuus.* Helsinki: Gaudeamus, 145–168.
- Eskola, A. 1962. *Sosiologian tutkimusmenetelmät I.* Porvoo: WSOY.
- Eskola, A. 1994. Sosiaalitieteen muuttuvat tekstit ja käytännöt. Teoksessa Weckroth, K. & Tolkki-Nikkonen, M. (toim.) *Jos A niin...* Tampere: Vastapaino, 13–53.
- Eskola, K. 1998. Ensimmäisen lukukertomuksen hurma ja muita kertomuksia kirjoittajien ja lukijoiden elämänkerroista. Teoksessa Eskola, K. (toim.) *Elämysten jäljillä. Taide ja kirjallisuus suomalaisten omaelämänkerroissa.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Tietolipas 152. Helsinki.
- European Commission. 1997. *The EU Compendium of Spatial Planning Systems and Policies.* Brussels: Commission of European Communities.
- Fetterman, D. 1996. Introduction and Overview. Teoksessa Fetterman, D. M., Kaftarian, S. J. & Wandersman, A. *Empowerment Evaluation. Knowledge and Tools for Self-Assessment & Accountability.* Thousand Oaks: Sage, 3–46.
- Flöjt, A. 1999. Nuoret ympäristön kehittäjinä. Nuorten Ääni -ryhmien menetelmäopas. Sisäasiainministeriön Osallisuushanke -katsaus. Helsinki.
- Flöjt, A. 2000a. Romanttista vai poliittista toimintaa? *Nuorisotyö* 4, 15.
- Flöjt, A. 2000b. Tunnetko olevasi osallinen eli mitä osallisuus on? Esitelmä Nuorisotutkimusverkoston Tuhti-seminaarissa Tampereella 27.4.2000. <http://www.alli.fi/nuorisotutkimus/tuhti/julkaisut/flojt.htm>
- Ford, M. E. 1992. *Motivating Humans: Goals, Emotions and Personal Agency Beliefs.* Newbury Park: Sage.
- Fullan, M. 1994. *Muutosvoimat. Koulunuudistuksen perusteiden pohdintaa.* Helsinki: Painatuskeskus.
- Gadamer, H-G. 1965. *Wahrheit und Methode: Grunzüge einer Philosophischen Hermeneutiks.* Tübingen Mohr.
- Gadamer, H-G. 1984. *Truth and Method.* (Burden, G. & Cumming, J. Translation from Second Edition). New York: Continuum.

- Geertz, C. 1973. *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Gergen, K. 1985. The Social Constructionist Movement in Modern Psychology. *American Psychologist* 40, 266–275.
- Gergen, M. 1988. Narrative Structures in Social Explanation. Teoksessa Antaki, C. (edit.) *Analysing Everyday Explanation. A Casebook of Methods*. London: Sage.
- Gergen, K. J. & Gergen, M. M. 1988. Narrative and the Self as Relations. Teoksessa Berkowitz, L. (ed.) *Advances in Experimental Social Psychology* 21, 17–56.
- Giddens, A. 1991. *Modernity and Self-identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. 1993. *New Rules of Sociological Method*. Cambridge: Polity Press.
- Glaser, B. G. 1992. *Basics of Grounded Theory Analysis*. Mill Valley: Sociology Press.
- Glaser, B. G. & Strauss, A. L. 1967. *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine.
- Granfelt, R. 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Toimituksia 702. Helsinki.
- Granlund, M. 1981. Asukkaiden mahdollisuudet osallistua yhdyskuntasuunnitteluun kunnan ja kunnanosan tasolla. Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun jatkokoulutuskeskus, sarja B: 37.
- Habermas, J. 1981. *Theorie des Kommunikativen Handelns. Band 1. Handlungsrationalität und Gesellschaftliche Rationalisierung*. Frankfurt am Main.
- Habermas, J. 1982. A Reply to my Critics. Teoksessa Thompson, J. & Held, D. (eds.) *Habermas Critical Debates*. Hong Kong.
- Habermas, J. 1987a. Järki ja kommunikaatio. Jürgen Habermas tekstejä 1981–1985. Toimittanut Jussi Kotkavirta. Helsinki: Gaudeamus.
- Habermas, J. 1987b. *The Philosophical Discourse of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Hannula, M. 1997a. Selfunderstanding as a Process. Understood through the Concepts of Selfunderstanding as a Narrative Form, the Third Dimension of Power, Coming to Terms with the Past, Conceptual Change and Case Studies of Finnishness. Turun yliopisto, julkaisuja B: 222. Väitöskirjatyö.
- Hannula, M. 1997b. Suomi, suomalaisuus, olla suomalainen. 21 henkilöhaastattelua ja näkökulmaa suomalaisuudesta. Helsinki: LIKE.
- Harju, P. 1988. Yhteissuunnittelu asuinalueiden kehittämisessä. Raportti SOFY-projektin kenttäkokeilusta. Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus, julkaisuja A: 15.
- Harjula, H. & Prättälä, K. 1998. *Kuntalaki – tausta ja tulkinnat*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Harjula, H. 2001. Voiko kunnan hallintosääntö edistää asukaslähtöistä hallintoa ja työtappaa? Sisäasiainministeriön Osallisuushankekatso 2/2001. Helsinki.
- Hart, R. 1997. *Children's Participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care*. London: Earthscan & Unicef.

- Haukkasalo, H. 1990. Yhteissuunnittelun käyttö yleiskaavan laadinnassa. Esimerkkitapauksena Halikon kunta. Helsingin yliopisto, yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus, julkaisuja B 63.
- Healey, P. 1996. Planning Through Debate: The Communicative Turn in Planning Theory. Teoksessa Campbell, S. & Fainstein, S. (eds). *Readings in Planning Theory*. Oxford: Blackwell, 234-257.
- Heikkinen, H. L. T. 2001. Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tulemisen taito. Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen avulla. Jyväskylän yliopisto, *Studies in Education, Psychology and Social Research* 175. Väitöskirjatyö.
- Heikkinen, H. L. T. & Jyrkämä, J. 1999. Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa Heikkinen, H. L. T., Huttunen, R. & Moilanen, P. Siinä tutkija missä tekijä. *Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja*. Juva: Atena, 26–62.
- Hellsten, V. & Martikainen, T. 2001. Nuoret ja uusi politiikka. Tutkimus pääkaupunkiseudun nuorten poliittisista suuntauksista. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2001: 3.
- Heron, J. 1974. *The Concept of the Peer Learning Community*. University of Surrey.
- Heron, J. 1989. *The Facilitators' Handbook*. London: Kogan Page.
- Hesan Nuorten Ääni 2000. Mattila, P. (toim.) *Nuorisotyö ja osallisuus*. Nuorisosiainkeskuksen aloituspäivien työpaperi. Moniste.
- Hesan Nuorten Ääni 2001. *Hesan Nuorten Ääni kampanja 2000–2005*. Nuorisosiainkeskuksen ja Opetusviraston yhteinen toimintastrategia. Moniste.
- Himanen, P. 1997. *Hautomo. Verkkojen filosofia*. Jyväskylä: Atena.
- Hoikka, P. 2001. *Kunnallispolitiikan tutkimus ja tulevaisuuden haasteet – erityisesti valtateoreettisen tutkimuksen tavoitteet*. Teoksessa Hoikka, P. (toim.) *Kunnat 2000-luvun kynnyksellä*. Tampere: Tampere University Press, 35–76. Kolmas painos.
- Holma, J. M. 1999. *The Search for a Narrative. Investigating Acute Psychosis and the Need-Adapted Treatment Model from the Narrative Viewpoint*. University of Jyväskylä, *Studies in Education, Psychology and Social Research* 150. Väitöskirjatyö.
- Holma, J. M. & Aaltonen, J. 1999a. *The Self-Narrative and Acute Psychosis*. Reprinted in Holma, J. M. *The Search for a Narrative. Investigating Acute Psychosis and the Need-Adapted Treatment Model from the Narrative Viewpoint*. University of Jyväskylä, *Studies in Education, Psychology and Social Research* 150, 307–316.
- Holma, J. M. & Aaltonen, J. 1999b. *The Sense of Agency and the Search for a Narrative in Acute Psychosis*. Reprinted in Holma, J. M. *The Search for a Narrative. Investigating Acute Psychosis and the Need-Adapted Treatment Model from the Narrative Viewpoint*. University of Jyväskylä, *Studies in Education, Psychology and Social Research* 150, 463–477.
- Horelli, L. 1994. *Lasten näköinen elinympäristö. Kokemuksia yhdyskuntasuunnittelun, ympäristökasvatuksen ja ehkäisevän sosiaalipolitiikan välisestä yhteistyöstä Kiteen Rantalalan ala-asteella*. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto, Tutkimusraportti 3. Helsinki.
- Horelli, L. 1995. Teoksessa Ojanen, S. & Rikkinen, H. (toim.) *Opettaja ympäristökasvattajana*. Opetus 2000. Juva: WSOY.

- Horelli, L. 1998. Educational and Institutional Challenges of Childrens' Participation in Urban Plannings. Teoksessa Åhlberg, M. & Filho W. L. (Eds.) *Environmental Education for Sustainability: Good Environment, Good Life*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 187–195.
- Horelli, L. 2002. A Methodology of Participatory Planning. Teoksessa Bechtel, R. & Churchman, A. (Eds.) *Handbook of Environmental Psychology*. New York: John Wiley, 607–628.
- Horelli, L., Kyttä, M. & Kaaja, M. 1998. Lapset ympäristön ekoagentteina. Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston julkaisu 49. Espoo.
- Horelli, L. & Vepsä, K. 1995. *Ympäristön lapsipuolet*. Helsinki: ITLA.
- Howard, G. S. 1991. Culture Tales. A Narrative Approach to Thinking, Cross-Cultural Psychology, and Psychotherapy. *American Psychologist* 46 (3), 187–197.
- Huotelin, H. 1992. Elämäkertatutkimuksen metodologiset ratkaisut. Joensuun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia, *Sosiologia* 46.
- Huttunen, R. 1999. Opettamisen filosofia ja kritiikki. Jyväskylän yliopisto, *Studies in Education, Psychology and Social Research* 153. Väitöskirjatyö.
- Huttunen, R. & Heikkinen, H. L. T. 1999. Kriittinen teoria ja toimintatutkimus. Teoksessa Heikkinen, H. L. T., Huttunen, R. & Moilanen, P. (toim.) *Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja*. Jyväskylä: Atena, 155–186.
- Hänninen, V. 1994. Ei toimijaa ilman tarinaa. Teoksessa Weckroth, K. & Tolkki-Nikkonen, M. (toim.) *Jos A niin...* Tampere: Vastapaino, 167–179.
- Hänninen, V. 1996. Tarinallisuus ja terveystutkimus. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 33 (2), 109–118.
- Hänninen, V. & Valkonen, J. 1998. Tarinat, sairaudet ja kuntoutuminen. Teoksessa Hänninen, V. & Valkonen, J. (toim.) *Kunnon tarinoita. Tarinallinen näkökulma kuntoutukseen*. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 59. Helsinki: Yliopistopaino, 3–20.
- Häyrynen, Y-P. 1984. Yksilön, yhteiskunnan ja historian vuorovaikutus uuden luomisessa. Teoksessa Haavikko, R. & Ruth, J-E. (toim.) *Luovuuden ulottuvuudet*. Espoo: Weilin-Göös, 359–379.
- Ihanainen, P. 1995. Tunteiden tiedostaminen – emotionaalis-moraalinen vahvistuminen aikuiskoulutuksessa. Siinä ei ollut salaseuran makua. Opetushallitus. Helsinki.
- Ihanainen, P. 1999. Emotionaalis-moraalisen ammattitaidon arviointihanke 1997–1998. Opetushallitus, *moniste* 41. Helsinki.
- Itkonen, H. 1998. Majan rakentajia ja kukkulan kuninkaita – matkoja lapsuuden tilaan. Teoksessa Houni, P. & Suurpää, L. *Kuvassa nuoret*. Tampere University Press. Vammala: Vammalan kirjapaino, 49–61.
- Jackins, H. 1992. *A Better World*. Seattle: Rational Island Publishers.
- Jalava, U. & Virtanen, P. 1998. Tietoa luova projekti. Polku oppivaan organisaatioon. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Jaques, E. 1982. *The Form of Time*. New York: Crane Russak.
- Johnson, V., Ivan-Smith, E., Gordon, G., Pridmore, P. & Scott, P. (edit.) 1998. *Stepping Forward. Children and Young People's Participation in the Development Process*. London: Intermediate Technology.

- Julkisten palvelujen laatustrategia. 1998. Suomen Kuntaliitto ja Valtionvarainministeriö. Toinen painos. Helsinki: Edita.
- Jyrkämä, J. 1978. Toimintatutkimuksen teoriasta ja tutkimuskäytännöstä. Sosiaalipoliittikka 1978. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja. Helsinki, 37–71.
- Jähi, R. 1996. Haastattelusuhteen rakentuminen – olennainen tarina? Sosiaaliteollinen aikakauslehti 2, 156–158.
- Jääsaari, J. & Martikainen, T. 1991. Nuorten poliittiset valinnat. Tutkimus nuorten aikuisten poliittisesta suuntautumisesta pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Gaudeamus.
- Jääskeläinen, P. 2000. Tiedolla ja taidolla tietoyhteiskuntaan. Tutkimuksia tiedoista ja taidoista osallistuvan ja autonomisen kansalaisuuden resursseina – esimerkkeinä eläketieto ja tietotekninen osaaminen. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2000: 1. Väitöskirja.
- Kaaja, M. & Horelli, L. 2000. Methodology of Collaborative Planning for and by Young People. Paper presented in 7th Nordic Youth Research Symposium, Helsinki.
- Kalliola, S. 1996. Lewiniläinen ryhmäpäättös kunnallishallinnon työyhteisöissä. Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, julkaisuja T 15. Väitöskirjatyo.
- Kangas, R. 1989. Jürgen Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teoria. Tutkijaliiton julkaisusarja 45.
- Karila, K. 1997. Lastentarhanopettajan kehittyvä asiantuntijuus. Lapsirakkaasta opiskelijasta kasvatuksen asiantuntijaksi. Tampereen yliopiston kasvatustieteen tiedekunta. Helsinki: Edita. Väitöskirjatyo.
- Kemmis, S. 1988. Action Research. Teoksessa Keeves, J. P. (ed.) Educational Research Methodology and Measurement. An International Handbook. Oxford: Pergamon, 42–48.
- Kemmis, S. 2000. Exploring the Relevance of Critical Theory for Action Research. Käsikirjoitus teokseen Reason, P. & Bradbury, H. (eds.) The International Handbook of Action Research. London: Sage.
- Klosterman, R. E. 1996. Arguments for and Against Planning. Teoksessa Campbell, S. & Fainstein, S. (eds.) Readings in Planning Theory. Oxford: Blackwell, 150–168.
- Kohonen, K. 2002. Nuorten vaikuttamisryhmä -tutkimus. Julkistettu 17.4.2002. <http://www.kuntaliitto.fi/tuke>
- Komulainen, M. 1988. Ryhmäkuntoutus MS-potilaiden elämäntarinoissa. Teoksessa Hänninen, V. & Valkonen, J. Kunnan tarinoita. Tarinallinen näkökulma kuntoutukseen. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 59. Helsinki: Yliopistopaino, 60–73.
- Korkeakoski, E., Niemi, E. K., Arra, O., Lindroos, K. & Säilä, E. (toim.) 2000. Kuntien ja koulujen itsearviointikäytäntöjä. Opetushallitus, Arviointi 7/2000. Helsinki: Yliopistopaino.
- Koski, P. 2000. Liikunnan kansalaistoiminta kulttuurina – toiminnan merkityksellisyys ja merkitysrakenteet. Teoksessa Itkonen, H., Heikkala, J., Iltanen, K. & Koski, P. Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 152. Helsinki, 135–154.

- Kuitunen, H. 1997. Luovan ongelmanratkaisun menetelmät ja prosessi. Helsinki: FinEduca.
- Kukkonen, H. 1984. A Design Language for a Self-Planning System. Helsinki University of Technology. Acta polytechnica scandinavica, ci 82.
- Kuntakatsaus 2001. Oulu: Tilastokeskus.
- Kuntalaki 1995. 365/17.3.1995
- Kuntalehti 1998. Kunnissa on oltava varaa laatuun. Kuntalehti 17/1998, 26–27.
- Kuntalehti 2001. Liikenne on kuntalaisaloitteiden ykköskohde. Kuntalehti 14/2001, 26–28.
- Kurikka, P. 1997. Osallistumisen (h)aave. Nuorten Suomi 2001 –tutkimuksia 4. Suomen Kuntaliitto, ACTA 80. Helsinki.
- Kurikka, P. 2000. Hällä väliä? Nuorten Suomi 2001 –tutkimuksia 5. Suomen Kuntaliitto, ACTA 127. Helsinki.
- Kurikka, P. 2001. Miksi kunnallispoliittinen vaikuttaminen ei kiinnosta? Nuorisotutkimusverkoston muistio ”Nuorten äänestämättömyydestä” 8.1.2001. <http://www.alli.fi/nuorisotutkimus/muistiot/aanestamattomyys/paivikurikka.html>
- Kurki, L. 1995. Miten ymmärrän heuristisen tutkimuksen. Tutkimus persoonallisena kutsumustyönä. Teoksessa Nieminen, J. (toim.) Menetelmävalintojen viidakossa. Pohdintoja kasvatuksen tutkimisen lähtökohdista. Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden laitos, julkaisusarja B: 13, 119–132.
- Kuula, A. 1997. Toimintatutkimuksen itseymmärrys. Teoksessa Alasoini, T., Kylönen, M. & Kasvio, A. Työelämän innovaatiot – väline kilpailukyvyyn, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistämiseen. Kansallinen työelämän kehittämisohjelma, raportteja 2. Helsinki: Edita, 269–281.
- Kvale, S. (ed.) 1992. Psychology and Postmodernism. London: Sage.
- Kvale, S. 1996. InterViews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing. Thousand Oaks: Sage.
- Kyttä, M. 1999. Lasten ja nuorten osallistuminen yhdyskuntasuunnitteluun arvioinnin kohteena. Teoksessa Paakkunainen, K. (toim.) Arviointitutkimus ja nuoriso. Tulostavasta dynaamisesta nuorisotoimintaan. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 8, 20–45.
- Laadukkaat palvelut, hyvä hallinto ja vastuullinen kansalaisyhteiskunta. Hallintopolitiikan suuntalinjat. Valtioneuvoston periaatepäätös. 1998a. Valtionvarainministeriön julkaisusarja. Helsinki: Edita.
- Laadukkaat palvelut, hyvä hallinto ja vastuullinen kansalaisyhteiskunta. Hallintopolitiikan suuntalinjat. Taustamateriaalia. 1998b. Valtionvarainministeriön julkaisusarja. Helsinki: Edita.
- Laatujärjestelmä taloushallinnossa. 1995. Kannuksen pilottihankkeen projektikulun vaiheet ja tulokset 1993–94. Kunta ja Laatu. Kunnallisen palvelutuotannon laadun varmistaminen. Suomen Kuntaliitto.
- Lahti, T. 1994. Yhteissuunnittelua Seinäjoella 1988–1993. Teoksessa Haapola, I. (toim.) Yhteissuunnittelu, osallistuminen ja hyvinvointivaltion murros. Seinäjoen SOFY-foorumi 31.8–1.9.1993. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, raportteja ja selvityksiä 18.

- Lahtonen, M. 1999. Keskustellen parempaan työyhteisöön. Teoksessa Heikkinen, H. L. T., Huttunen, R. & Moilanen, P. (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atena, 201–220.
- Laiho, U-M. (toim.) 1998a. Sitoutuminen, uskottavuus, aito vuoropuhelu. Yhteen-
veto osallisuushankkeen teemaseminaareista. Helsinki: Sisäasiainministeriön
Osallisuushanke.
- Laiho, U-M. 1998b. Alustus Jyväskylän maalaiskunnan Osallisuushankkeen seu-
ranta- ja ohjausryhmän kokouksessa Vaajakoskella 20.10.1998.
- Laiho, U-M. (toim.) 2000. Katse kansalaisuuteen – osallisuudesta ja osallisuus-
hankkeiden tuloksista. Sisäasiainministeriön Osallisuushanke -katsaus.
- Laine, K. 1997. Ameba pulpetissa. Koulun arkikulttuurin jännitteitä. Jyväskylän
yliopisto, Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 13.
- Laitinen, S. 1998. Liian hyvät unenlahjat – narkolepsia elämäntarinoissa. Teokses-
sa Hänninen, V. & Valkonen, J. (toim.) Kunnan tarinoita. Tarinallinen näkö-
kulma kuntoutukseen. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 59. Helsinki: Yliopis-
topaino, 23–42.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998. Teoksessa Koululait perusteluineen.
Lait, asetukset, lainsäädännön perustelut ja sivistysvaliokunnan mietintö.
Opetushallitus, moniste 1/1999.
- Lamberg, S. 2000. Tarvitaanko nuorten oma puolue? Nuorisotyö 5, 26.
- Lanki, T. & Suomi, K. 1994. Jyväskylän maalaiskunnan liikunta-, virkistys- ja va-
paa-aikasuunnitelma. Suunnitelmaosa. Liikuntarakentamisen tutkimuskes-
kuksen julkaisu 8.
- Lappalainen, P. & Heikkilä, H. & Koikkalainen, P. & Kojo, M. & Rinne, J. & Rättilä,
T. & Suominen, P. 1999. Poliittisen tyylin käsitteestä. Teoksessa Lappalainen,
P. (toim.) Tyylikästä kansalaisaktiivisuutta. Tampereen yliopisto. Poliitiikan
tutkimuksen laitos, julkaisuja 11/1999, 11–28.
- Lash, S. 1994. Reflexivity and its Doubles: Structure Aesthetics, Community. Teokses-
sa Bech, U., Giddens, A. & Lash, S. (ed). Reflexive Modernisation. Politics, Tradi-
tion and Aesthetics in Modern Urban Social Order. Cambridge: Polity Press,
110–174.
- Lather, P. 1991. Getting Smart: Feminist Research and Pedagogy with/in the Post-
modern. London: Routledge.
- Lehtinen, A-R. 2000. Lasten kesken: lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylän
yliopisto, Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 55. Väi-
töskirjatyo.
- Lepistö, V. 1991. Kuvataiteilija taidemaailmassa. Tapaustutkimus kuvataiteellisen
toiminnan sosiaalipsykologisista merkityksistä. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Liikuntapaikkarakentamisen suunta. Linjaukset 16.3.2001. Opetusministeriö, Val-
tion liikuntaneuvosto, rakentamisjaosto, moniste.
- Lillestøl, K. 1998. Porsgrunnin malli. Suomentaja Aino-Inkeri Heikkinen. Sisäasi-
ainministeriön Osallisuushanke -katsaus. Helsinki.
- Lincoln, Y. & Denzin, N. 1994. The Fifth Moment. Teoksessa Denzin, N. & Lincoln,
Y. (eds) Handbook of Qualitative Research. London: Sage, 575–586.
- Lofland, J. 1976. Doing Social Life. The Qualitative Study of Human Interaction in
Natural Settings. New York: Wiley & Sons.

- Lowndes, V. 1995. Citizenship and Urban Politics. Teoksessa Judge, D. & Stoker, G. & Wolman, H. (eds.) *Theories of Urban Politics*. London: SAGE, 160–180.
- Lukiolaki 629/1998. Teoksessa Koululait perusteluineen. Lait, asetukset, lainsäädännön perustelut ja sivistysvaliokunnan mietintö. Opetushallitus, moniste 1/1999.
- Lumijärvi, I. 1987. Valtion piirihallinnon avoimuus kansalaisten vaikuttamisen kannalta. *Hallinnon tutkimus* 1, 25–33.
- Lumijärvi, I. 1994. Laadun arviointi sosiaali- ja terveystalouden palveluyksiköissä. Vaasan yliopisto, tutkimuksia 186.
- Lumijärvi, I. 1996. Mikä on laatua sairaanhoitopalveluissa? Vertailututkimus sairaalan henkilöstöryhmien ja potilaiden priorisoimista hoidon laatutekijöistä – esimerkkinä Pietarsaaren sairaala. Vaasan yliopisto, tutkimuksia 207.
- Lumijärvi, I. & Jylhäsaari, J. 1999. Laatujohtaminen ja julkinen sektori. Laadun ja tuloksen tasapaino johtamishaasteena. Tampere: Gaudeamus.
- Lundbom, P. 2001. Yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta? Eläinoikeusliikkeen solidaarinen yhteisöllisyys. Teoksessa Suutari, M. (toim.) *Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. Helsinki, 49–75.
- Lybeck, K. 1997. Jyväskylän maalaiskunnassa asuvien nuorten kokemuksia asuinympäristöstään. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitos, pro gradu työ.
- Lämsä, A-L. 1998a. Nuori – sivussa vai keskellä? Teoksessa Ulvinen, V-M (toim.) *Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet*. Nuorisosiainneuvottelukunnan julkaisuja 6. Helsinki, 76–79.
- Lämsä, A-L. 1998b. Syrjäytyminen Oulussa – Hyvinvointipuutteet oululaisen syrjäytymisen kuvaajina. Oulun kaupunki, sarja A133.
- Länsi-Suomen katsaus 2000. Oulu: Tilastokeskus.
- Maffesoli, M. 1995. Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista. Suomentanut Mika Määttä. Tampere: Gaudeamus.
- Majoinen, K. 2001. Mitä virkaa valtuustolla? Kuntalailla säädetyn valtuuston perustehtävän monitahoarviointi. Joensuun yliopiston Julkisoikeuden laitos ja Suomen Kuntaliitto. Acta-väitöskirjasarja 2/2000. Väitöskirja.
- Marshall, T. H. 1996. *Citizenship and Social Class*. Republished as a Pluto Classic. London: Pluto Press.
- Martikainen, T. 1993. Irtaantuminen politiikasta, Helsinki suunnannäyttäjänä. Helsingin kaupungin tutkimuksia 1993: 13.
- Matthies, A-L. 1994. Epävirallisen sektorin ja hyvinvointivaltion suhteiden tarkastelua. Jyväskylän yliopisto, *Studies in Education, Psychology and Social Research* 110. Väitöskirja.
- Mattingly, C. 1991. The Narrative Nature of Clinical Reasoning. *The American Journal of Occupational Therapy* 45 (1), 998–1005.
- Mattingly, C. 1994. The Concept of Therapeutic "Emplotment". *Social Science & Medicine* 38, 811–822.

- Mayall, B. 1998. Children as Partners with Adults: a View from the North. Teoksessa Johnson, V., Ivan-Smith, E., Gordon, B., Pridmore, P. & Scott, P. (eds.) 1998. *Stepping Forward. Children and Young People's Participation in the Development Process*. London: Intermediate Technology, 233–236.
- MacIntyre, A. 1981. *After Virtue*. Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press.
- Mezirow, J. (toim.) 1995. Uudistava oppiminen. Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa. Helsingin yliopisto, Lahden koulutuskeskus, oppimateriaaleja 23.
- Moser, H. 1997. *Methoden der Aktionsforschung*. München: Kösel.
- Nairn, K., Liepins, R. & McCormack, J. 2000. Having a Place or not? Young People's Experiences of Rural and Urban Environments. Paper Presented in 7th Nordic Youth Research Symposium, Helsinki.
- Naschold, F. 1993. Organization development: National Programmes in the Context of International Competition. Teoksessa Naschold, F., Cole, R. E., Gustavsen, B. & van Beinum, H. *Constructing the New Industrial Society. Social Science for Social Action: Toward Organizational Renewal*. Volume 3. Stockholm: Arbetslivs centrum & Assen: van Gorcum.
- Nieminen, J. 1995. Nuorison elinoloihin vaikuttamisesta Suomessa. Teoksessa *Konsernistrategia nuorten elinoloissa*. Valtion nuorisoneuvosto. Helsinki: Painatuskeskus, 15–20.
- Nieminen, L. 2000. Lapsenoikeuksien sopimushuomioita Suomen lainsäädännöstä. Teoksessa Honkanen, J. & Syrjälä, J. (toim.) *Lapsen oikeudet*. Suomen YK-liiton julkaisusarja 31. Helsinki, 36–45.
- Niiranen, V. 1997. Kuntalaisten osallistuminen ja kunnallinen demokratia. Teoksessa Kivinen, T., Kinnunen, J., Niiranen, V. & Hyvärinen, S. (toim.) *Kuntalaisten arviot ja osallisuus sosiaali- ja terveystalouteihin*. Kuopion yliopiston julkaisuja, yhteiskuntatieteet E 45, 137–188.
- Niiranen, V. 1999. Municipal Democracy and Citizens' Participation. Citizens' View on Municipal Decision-Making and Possibilities to Affect Local Social Policies. Teoksessa Rouban, L. (ed.) *Citizens and the New Governance. Beyond New Public Management*. EGPAY Yearbook. Amsterdam: IOS Press, 55–67.
- Niiranen, V. 2000. Vastaako terveydenhuolto väestön ja potilaiden odotuksiin? – Terveystaloutjärjestelmän kansalaisresponsiivisuuden tarkastelua. Teoksessa Häkkinen, U. & Ollila, E. (toim.) *Suomen terveydenhuollon tila ja maailman terveystaloutraportti 2000 - seminaariraportti*. Stakes, aiheita 35/2000, 13–18.
- Niiranen, V. 2002. Asiakkaan osallistuminen tukee kansalaisuutta sosiaalityössä. Teoksessa Juhila, K. & Forsberg, H. & Roivainen, I. (toim.) *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja (SopHi), 63 – 80.
- Nikkanen, P. 1996. Vocational Institute as a Learning Organisation – Why Bother? Teoksessa Enkenberg, J., Gustafsson, M. & Kuittinen, M. (eds.) *Learning Organisation from Theory to Practice*. Joensuu University Press, 57–73.
- Nummela, J. & Ryyänänen, A. 1996. Kansalainen ja uusi hallinto. Hyvinvointivaltioista vastuulliseen perusoikeusyhteiskuntaan. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Nuorisotyölaki 1995. 235/14.2.1995.

- Nuorten järjestökiinnittyneisyys – tutkimus 2001. Opetusministeriön nuorisoyksikkö.
http://www.minedu.fi/opm/uutiset/archive/2001/10/18_1.html
- Ohmae, K. 1983. Strateginen ajattelu: osa japanilaista liikkeenjohtoa. Rastor, strategiajulkaisut 2. Juva: WSOY.
- Ojanen, M. 1993. Kehittävä arviointi opettajan professionaalisen kehittymisen edistäjänä. *Opettajankouluttaja* 2: 6–9.
- Osallistumistoimikunnan mietintö 1981. Komiteanmietintö 1981: 54. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Osallisuushankkeen asettamis päätös 11.2.1997.
- Osallisuushanke 2000. Kunnallisvaalit 2000. 16.11.2000. <http://www.intermin.fi/suom/osallisuuslaiva.html>
- Osallisuushanke 2001. Kuntalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen lainsäädännöllinen perusta. 8.1.2001. <http://www.intermin.fi/suom/osallisuus/kirje.html>
- Paakkunainen, K. 1999. Nuorisotyön evaluaatio ”poliittisen” uudelleenlöytämisenä. Teoksessa Paakkunainen, K. (toim.) *Arviointitutkimus ja nuoriso. Tulostavasta dynaamisesta nuorisotoimintaan. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseuran julkaisuja* 8, 123199.
- Paldanius, J. 1992. Kansalaisten osallistuminen energiapolitiikkaan. Institutionaalisen ja omaehtoisen osallistumisen kehittämisen näkökohtia. *Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja* 11.
- Paldanius, J. 1997. Vuorovaikutteisen suunnittelun kokemuksia Suomessa. *Ympäristöministeriö, Suomen ympäristö* 117. Helsinki.
- Paloheimo, H. & Wiberg, M. 1997. *Politiikan perusteet*. Porvoo: WSOY.
- Patton, M. Q. 1987. Evaluation’s Political Inherency: Practical Implications for Design and Use. Teoksessa Palumbo, D. J. (ed.) *The Politics of Program Evaluation. Sage Yearbooks in Politics and Public Policy* 15. Newbury Park: Sage, 100–145.
- Paunikallio, M. 2000. Maaseudun voimavara- nuorten halua osallistua kotikuntansa kehittämiseen. *Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, sarja B: 19*. Seinäjoki.
- Pence, A. & Moss, P. 1994. Towards an Inclusionary Approach in Defining Quality. Teoksessa Moss, P. & Pence, A. (eds.) *Valuing Quality in Early Childhood Services. New Approaches to Defining Quality*. London: Chapman, 172–179.
- Perusopetuslaki 628/1998. Teoksessa *Koululait perusteluineen. Lait, asetukset, lainsäädännön perustelut ja sivistysvaliokunnan mietintö. Opetushallitus, moniste* 1/1999.
- Perustuslaki 731/ 1999. Teoksessa *Suomen perustuslaki*. 2000. Vammala: Vammalan kirjapaino.
- Pihlaja, J. 1999. Innovation as Collaborative Learning: an Activity Theoretical Analysis of an Expansive Learning in a Post Office. Teoksessa *School of Continuing Education. Researching Work and Learning. A First International Conference. Conference Proceedings. University of Leeds, 10-12 September 1999*, 763–777.
- Pohjois-Suomen katsaus 2000. Oulu: Tilastokeskus.
- Poskiparta, M. 1997. Terveysneuvonta, oppimaan oppimista. *Jyväskylän yliopisto, Studies in Sport, Physical Education and Health* 46. Väitöskirjatyö.

- Potter, J. & Wetherell, M. 1987. *Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour*. London: Sage.
- Pyörälä, E. 1995. Kvalitatiivisen tutkimuksen metodologia. Teoksessa Leskinen, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla*. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki, 11–25.
- Rajavaara, M. 1999. Arviointitutkimuksen hyödynnettävyys. Teoksessa Eräsaari, R., Lindqvist, T., Mäntysaari, M. & Rajavaara, M. (toim.) *Arviointi ja asiantuntijuus*. Helsinki: Gaudeamus, 106–118.
- Reason, P. 1988. Introduction. Teoksessa Reason, P. (ed.) *Human Inquiry in Action. Developments in New Paradigm Research*. London: Sage, 1–17.
- Reason, P. & Hawkins, P. 1988. Storytelling as Inquiry. Teoksessa Reason, P. (edit.) *Human Inquiry in Action. Developments in New Paradigm Research*. London: Sage, 79–101.
- Reason, P. & Rowan, J. 1981. Issues of Validity in New Paradigm Research. Teoksessa Reason, P. & Rowan, J. *Human Inquiry. A Sourcebook of New Paradigm Research*. Bath: John Wiley & Sons, 239–250.
- Reunamo, J. 1998. Olemassa oleva ja muotoutuva vuorovaikutuksen hahmottaminen. Toimintatutkimus Helsingin lastentarhanopettajaopistossa. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos, tutkimuksia 183. Väitöskirjatyö.
- Ricoeur, P. 1991. Life in Quest of Narrative. Teoksessa Wood, D. (ed.) *On Paul Ricour: Narrative and Interpretation*. London: Routledge, 20–33.
- Roininen, J. 2000. Nuorisotyön ja -toiminnan sisäinen arviointi – malli arviointiprosessiksi ja työnjaoksi. Opetusministeriön nuorisoyksikön Tasa-arvo nuorisopolitiikassa (TasaNupo) -hankkeen loppuraportti. Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Espoo.
- Rorty, A. 1980. *Philosophy and the Mirror of Nature*. Oxford: Blackwell.
- Rorty, R. 1991. *Objectivity, Relativism, and Truth*. Cambridge University Press.
- Roth, R. 2000. Changes of New Local Policies in European Cities – Time of Civil Society. Teoksessa Matthies, A-L., Järvelä, M. & Ward, D. (eds.) *From Social Exclusion to Participation. Exploration across Three European Cities. Action Research in Community Work*. University of Jyväskylä. Department of Social Science and Philosophy. Working Papers no 106, 19–39.
- Ryynänen, A. 2000. Asukkaasta osalliseksi. Teoksessa Laiho U-M (toim.) *Katse kansalaisuuteen – osallisuudesta ja osallisuushankkeiden tuloksista*. Sisäasiainministeriön Osallisuushankekatsaus, 7–20.
- Saarenheimo, M. 1997. Jos etsit kadonnutta aikaa. Vanhuus ja oman elämän muisteleminen. Tampere: Vastapaino. Väitöskirjatyö.
- Sainio, A. 1994. Kohti kansalaisten kuntaa. Suomen kuntaliitto, ACTA 40. Helsinki. Lisensiaatintyö.
- Salmikangas, A-K. 1997. Osallisuus suomalaisessa yhteiskunnassa. Kokemuksia Osallisuushankkeista. Sisäasiainministeriön Osallisuushanke -katsaus. Helsinki.
- Salmikangas, A-K., Veräväinen, K., & Vuorela, T. 1999. Osallisuusprojektien monet kasvot – osallisuushankkeen arviointia. Sisäasiainministeriön Osallisuushanke -katsaus.
- Salmikangas, A-K. 2001. Liikunnan yhteissuunnittelun laajeneminen koko asuinalueen kehittämistoiminnaksi. Väitöskirjan käsikirjoitus.

- Sarala, U. & Sarala, A. 1996. Oppiva organisaatio – oppimisen, laadun ja tuottavuuden yhdistäminen. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, oppimateriaaleja.
- Schienstock, G. 1997. Miten selviytyä kaaoksesta? Ajatuksia soveltavan organisaatiotutkimuksen teoreettisista ja metodologisista näkökohdista. Teoksessa Alasoini, T., Kyllönen, M. & Kasvio, A. Työelämän innovaatiot - väline kilpailukyvyn, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistämiseen. Kansallinen työelämän kehittämissuunnitelma, raportteja 2. Helsinki: Edita, 102–117.
- Schön, D. A. 1983. *The Reflective Practitioner. How Professionals Think in Action.* New York: Basic Books.
- Senge, P. 1993. *The Fifth Discipline: the Art and Practice of the Learning Organization.* New York: Doubleday Currency.
- Sgritta, G. B. 1992. Provision: Limits and Possibilities. Teoksessa Heliö, P. L., Lauronen, E. & Bardy, M. (eds.) *Politics of Childhood and Children at Risk. Provision, Protection and Participation.* International Expert Meeting, Finland.
- Sharp, L. & Connelly, S. 2000. *Theorising Participation: Pulling down the Ladder.* Paper Presented in Planning 2000, London School of Economics, 27–29th March 2000. Forthcoming (2001) in Rydin, Y. & Thornley, A. (eds.) *Planning in the UK.* London: Ashgate.
- Sharp, L. & Connelly, S. 2001. *The Management of Participation: Linking Participation and the Policy Context.* Forthcoming in University of Sheffield, UK. Working Paper.
- Shotter, J. (1993) *Conversational Realities: Constructing Life through Language.* London: Sage.
- Sihvola, J. 2000. Yksilönä yhteisössä. Näkökulmia paikallisuuteen, globalisaatioon ja hyvään elämään. Kunnallisan alan kehittämissäätiö. Polemia-sarja. Helsinki.
- Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun yliopisto, opettajankoulutuslaitos. *Acta Universitatis Ouluensis, Scientiae Rerum Socialium E 37.* Väitöskirjatyö.
- Siitonen, J. & Robinson, H. A. 1998. Empowerment: Links to Teachers' Professional Growth. Teoksessa Erkkilä, R., Willman, A. & Syrjälä, L. (eds.) *Promoting Teachers' Personal and Professional Growth.* University of Oulu. Department of Teacher Education. *Acta Universitatis Ouluensis E 32,* 165–191.
- Sillanpää, E. 1997. Esteitä tiellä kohti kansalaisyhteiskuntaa. Sonkajärven kansalaisopiston Kohti kansalaisyhteiskuntaa -kehittämishanke.
- Silvennoinen, H. 2001. Kunnallisen nuorisotyön arviointi. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisu 15. Pieksämäki: RT-Print.
- Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1998 vp – HE 86/1997 vp. Teoksessa Koululait perusteluineen. Lait, asetukset, lainsäädännön perustelut ja sivistysvaliokunnan mietintö. Opetushallitus, moniste 1/1999.
- Sotarauta, M. 1996. Kohti epäselvyyden hallintaa. Pehmeä strategia 2000-luvun alun suunnittelun lähtökohdista. Tulevaisuuden tutkimusseura, *Acta Futura Fennica 6.* Jyväskylä: Finnpublishers. Väitöskirjatyö.
- Strandell, H. 1995. Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana. Helsinki: Gaudeamus.

- Strauss, A. & Corbin, J. 1990. *Basics of Qualitative Research*. Newbury Park: Sage.
- Strauss, A. & Corbin, J. 1998. *Grounded Theory Methodology: An Overview*. Teoksessa Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. *Strategies of Qualitative Inquiry*, 158–183.
- Summa, H. 1992. *Retoriikka hallinnon ja politiikan käytännöissä ja tutkimuksessa*. Luentomoniste.
- Summa, H. 1995. *Retoriikka ja argumentaatioanalyysi yhteiskuntatutkimuksessa*. Teoksessa Leskinen, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla*. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki: Ykköspaino, 67–89.
- Suomen Kuntaliitto. 2000. *Eläköön lapset – lapsipolitiikan suunta*. Suomen Kuntaliiton lapsipoliittinen ohjelma. Helsinki.
- Suomi, K. 1989. *Yhdyskuntasuunnittelusta liikunnan elinpiirisuunnitteluun*. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu n:o 121. Helsinki.
- Suomi, K. 1998. *Liikunnan yhteissuunnittelumetodi*. Metodien toimivuuden arviointi Jyväskylän Huhtasuon lähiössä. Jyväskylän yliopisto, *Studies in Sport, Physical Education and Health* 58. Väitöskirjatyö.
- Sutela, M. 2000. *Suora kansanvalta kunnassa*. Oikeusvertaileva tutkimus kansanäänestyksestä kunnan asukkaiden itsehallinnon toteuttajana. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Suutarinen, S. 2000. *Yhteiskunnallisen opetuksen asema Suomessa*. Teoksessa Suutarinen, S. (toim.) *Nuoresta pätevä kansalainen*. Yhteiskunnallinen opetus Suomen peruskoulussa. Jyväskylän yliopisto, *Koulutuksen tutkimuslaitos*, 33–54.
- Syrjälä, L. 1995. *Tapaustutkimus opettajan ja tutkijan työvälteenä*. Teoksessa Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä, 9–67.
- Syrjäläinen, E. 1997. *Arvioinnin avulla laatua kouluihin – markkinahumua vai koulurealismia*. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisu ja A 11.
- Swiss, J. 1992. *Adapting Total Quality Management (TQM) to Government*. *Public Administration Review* 52 (4), 356–362.
- Taanila, M. 1993. *Lyhytkurssitoiminnan laatujärjestelmä*. *Aikuiskasvatus* 4. Eripainos.
- Takala, M. 1992. *”Kouluallergia” – yksilön ja yhteiskunnan ongelmia*. Tampereen yliopisto. *Acta Universitatis Tamperensis A* 335. Väitöskirjatyö.
- Tauriainen, L. 2000. *Kohti yhteistä laatua*. Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Jyväskylän yliopisto, *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 165. Väitöskirjatyö.
- Thompson, S. & Hoggett, P. 1996. *Universalism, Selectivism and Particularism: Towards a Postmodern Social Policy*. *Critical Social Policy* 46 (16), 21–43
- Tolkki-Nikkonen, T. 1994. *Tieteen Marthat ja Mariat*. Teoksessa Weckroth, K. & Tolkki-Nikkonen, M. (toim.) *Jos A niin...* Tampere: Vastapaino, 109–122.
- Tura, T. 2000. *Konstruktionismin ja realismin rajalla*. Luento Jyväskylän yliopiston sosiologian tutkijaseminaarissa: ”Mitä virkaa konstruktionismilla on sosiologiassa?” 23.3.2000

- Töttö, P. 1982. Yhteiskuntatiede ja toiminta. Objektivismiin kritiikistä yhteiskuntatieteiden metodologiassa. Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tutkimuslaitos, julkaisuja A 55.
- Töttö, P. 2000. Pirullisen positivismin paluu. Laadullisen ja määrällisen tarkastelua. Tampere: Vastapaino.
- Ulvinen, V-M. 1998. Nuorten osallisuus ja projektit – yritys hyvä, tulos hyvä, mutta kenelle? Teoksessa Ulvinen, V-M. (toim.) Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet. Nuorisoasiainneuvottelukunnan julkaisuja 6, 74–75.
- Uusikylä, K. 1999. Didaktiikka ja opetuksen laatu. Teoksessa Kansanen, P. & Husu, J. Opetuksen tutkimuksen suuntaviivoja. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos, tutkimuksia 203.
- Vartiainen, P. 1994. Palveluorganisaatioiden tuloksellisuusarviointi, teoriat ja käytäntö. Päivähoitoon, erityisesti päiväkoteihin kohdistuva monitahoarviointi. Vaasan yliopisto, Acta Wasaensia, Hallintotiede 2, no 40. Väitöskirjatyö.
- Vesikansa, S. 2000. Democracy, Citizenship and Education. Paper Presented in 7th Nordic Youth Research Symposium, Helsinki.
- Viinamäki, L. 1999. Periodielämää? Tutkimus vuonna 1966 syntyneiden ylitornio-laisten opiskelu- ja työssäkäyntireiteistä. Lapin yliopisto. Acta Universitatis Lapponiensis 26. Väitöskirjatyö.
- Viirakorpi, P. 1986. Teoksessa Taponen, H., Ilmonen M. & Viirakorpi, P. Helsinki nuoren ympäristönä. Helsingin kaupungin Nuorisoasiankeskus, julkaisuja 1.
- Viirakorpi, P. 1993. Osallisuus, yhteistyö, valta, muutos... Asuinalueen uusi suunnittelujärjestelmä. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Viitala, P. 1999. Alue- ja yhdyskuntasuunnittelun teoreettisia taustoja. Teoksessa Kosonen, M., Schulman, H., Valtakari, M. & Viitala, P. Suunnittelualueena Suomi. Helsinki: Yliopistopaino, 202–211.
- Virta, A. 2000. Kansalainen, demokratia ja valtio yhteiskunnallisen kasvatuksen ydinsisältöinä. Teoksessa Suutarinen, S. (toim.) Nuoresta pätevä kansalainen. Yhteiskunnallinen opetus Suomen peruskoulussa. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos, 55–85.
- Virtanen, P. Arviointiosaamisen ulottuvuudet julkisella ja kolmannella sektorilla. Hallinnon tutkimus 2/2001, 144–152.
- Vuorela, T. 1990. Toiminnan arvioinnin tutkimusotteiden kehitys. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Vuorela, T. & Veräväinen, K. 1999. Osallisuutta etäällä päättäjistä. Osallisuushankkeen väliarviointi. Hallinnon kehittämiskeskus ja Sisäasiainministeriö.
- Wahlström, R. 2000. Ympäristökasvatuksen vaikuttavuus. Tutkimusselvityksiä. Helsingin kaupungin Ympäristökeskuksen monisteita.
- Wandersman, A. 1981. A Framework of Participation in Community Organizations. The Journal of Applied Behavioral Science 17 (1), 27–58.
- White, M. & Epston, D. 1990. Narrative Means to Therapeutic Ends. New York: Norton.
- Wilson, W. H. 1996. The Glory, Destruction, and Meaning of the City Beautiful Movement. Teoksessa Campbell, S. & Fainstein, S. (eds.) Readings in Planning Theory. Oxford: Blackwell, 68–102.

- Worsley, P. 1967. *The Third World*. Chicago: University of Chicago Press.
- Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien julistus ja yleissopimus lasten oikeuksista. 2000. Teoksessa Honkanen, J. & Syrjälä, J. (toim.) *Lapsen oikeudet*. Suomen YK-liiton julkaisusarja 31. Helsinki, 105–114.
- Zeichner, K. & Liston, D. 1987. Teaching Student Teachers to Reflect. *Harvard Educational Review* 57, 23–48.
- Zimmerman, M. A. 1995. Psychological Empowerment: Issues and Illustrations. *American Journal of Community Psychology* 23 (5), 581–599.

LIITTEET

LIITE 1 Ei-osallisuustarinat

1. Nuorten Ääni -ryhmä kertoo tarinan: "Kuinka rantalentopallokenttä tuli päivässä." Ryhmäkeskustelussa on yhteensä 8 osanottajaa, joista 6 nuorta, 1 kulttuuri-nuorisosihteerin (ryhmän oma aikuinen) ja 1 tutkija. Tarina on osa keskustelua, jossa Nuorten Ääni -ryhmä kertoo versionsa Palokan rantalentopallokentän syntyisestä toukokuussa 1996. Keskustelu on nauhoitettu 23.9.1998 ja se on julkaistu aikaisemmin (Flöjt 1999: 58).
2. Nuorten Ääni -ryhmäläinen kertoo tarinan: "Tultiin koulusta kotia päin, niin koko mökki oli hävinnyt." Keskustelijoita on 2, joista 1 nuori (21-vuotias) ja 1 tutkija. Kolme vuotta Nuorten Ääni -toimintaan osallistunut Matti kertoo tarinan mökistä Vaajakosken nuorisokahvilassa 7.6.1999. Hän on kertonut tarinan minulle joskus aikaisemmin ja nyt pyydän kertomaan sen vielä keran, jotta saan sen nauhalle.
3. Nuorten Ääni -ryhmä kertoo tarinan: "Lähetettiin tuonne kuntaan adressi." Keskustelijoita on 12, joista 9 nuorta (14–16-vuotiaita), 1 kulttuuri-nuorisonohjaaja (ryhmän oma aikuinen), 1 kulttuuri-nuorisonohjaaja, projektisihteerin (ryhmän oma aikuinen) ja 1 tutkija. Nuorten Ääni -ryhmä on kokoontunut arvioimaan melkein valmista grillikatosprojektia Haapaniemen nuorisotiloille 20.9.1999. Lopuksi tutkija kysyi, mitä hyvää Nuorten Äänessä on ja ryhmä kertoo kyseessä olevan tarinan.
4. Oppilaskuntien edustajat kertovat tarinan: "Ottaako aikuiset meidät tosisaan?" Ryhmäkeskustelu on nauhoitettu 14.12.2000 Kempeleen yläasteen luokassa. Keskustelijoita 7, joista nuoria 6 (15–17-vuotiaita) ja 1 tutkija. Tarina syntyi osana keskustelua, jossa Kempeleen yläasteen ja lukion oppilaskuntien edustajat keskustelevat Kempeleen Pikkuparlamentti -toiminnan arvoista ja tavoitteista.
5. Oppilaskuntien edustajat kertovat tarinan: "Mutta ei ne käynyt meille oppilaille mitään sanomassa." Ryhmäkeskustelu on nauhoitettu 14.12.2000 Kempeleen yläasteen luokassa. Keskustelijoita 7, joista nuoria 6 (15–17-vuotiaita) ja 1 tutkija. Tarina syntyi osana keskustelua, jossa Kempeleen yläasteen ja lukion oppilaskuntien edustajat keskustelevat Kempeleen Pikkuparlamentti -toiminnan arvoista ja tavoitteista.
6. Entinen Nuorten Ääni -ryhmä kertoo tarinan: "Niin, mutta kun meidän ideoita ei hyväksytty." Ryhmäkeskustelu on nauhoitettu 11.1.2000 Jyskän nuorisotiloilla. Keskustelijoita 8, joista nuoria 7 (17–19-vuotiaita) ja 1 tutkija. Nuoret on kutsuttu päättäjäiskahveille kertomaan omasta Nuorten Ääni -ajastaan.

LIITE 2 Aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitekeskustelut (keskustelut 1–3)

Arvo- ja tavoitekeskustelu 1

Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Äänen arvo- ja tavoitekeskustelu 15.6.1999. Ryhmäkeskustelu on nauhoitettu kunnantalolla. Keskustelijoita 8, joista nuori tutor 1, kulttuuri-nuorisosihteeri 1, kulttuuri-nuorisonohjaaja, projektisihteeri 1, asun-
tos sihteeri, valtuutettu 1, valtuutettu 1, kulttuuri-nuorisotoimenjohtaja, ex-valtuutettu 1, sivistystoimenjohtaja 1 ja tutkija (entinen projektisihteeri) 1. Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni on aloittanut toimintansa keväällä 1996, joten arvo- ja tavoitekeskustelun aikaan toimintaa oli takana noin 3,5 vuotta. Keskusteluun osallistunut nuori oli 18-vuotias tyttö, joka oli ollut Nuorten Ääni -toiminnassa mukana 3 vuotta ja toimi omassa Nuorten Ääni -ryhmässään ohjaajana.

Tutkimuskysymykset:

1. Miksi Jyväskylän maalaiskunnassa on *Nuorten Ääni*?
2. Jos teidän pitäisi valita mainitsemistanne perusteluista toiminnan tärkein arvo, niin mikä se olisi? Ovatko arvot kaikki yhtä tärkeitä vai voidaanko niistä erottaa joku, joka on johtoajatus?
3. Tulee tilanne, että *Nuorten Äänessä* vaaditaan tuloksia. Mitä *Nuorten Ääni* on saanut aikaan? Te ette voi jatkaa toimintaanne, ellei jollakin tavalla perustella joidenkin tulosten valossa, että teidän toimintanne on kannattavaa. Millä tavalla te perustellette omaa toimintaanne, millä tavalla te näytätte, että näin ja näin kannattavaa tämä meidän toiminta on? Mitä te teette? Mistä te etsitte vastauksia ja perusteluja, että näin hyvin me ollaan toimittu?
4. Jos teidän pitäisi valita, minkä te arvotatte näistä tutkimuskohteista (tuloksista) korkeimmalle? Mitä te lähtisitte näyttämään ensimmäisenä? Jos te ette ehdi tehdä tätä kaikkea materiaalia, ette kymmentä tutkimusta, vain yhden, niin mihin te lähtisitte ensimmäisenä, millä te saisitte parhaiten osoitettua sen, että tämä toiminta on arvokasta?
5. Mitä te itse saatte tämmöisestä keskustelusta omaan toimintaanne? Onko tämmöisellä arvo- ja tavoitekeskustelulla konkreettisesti vaikutusta siihen, miten te itse etenette näissä asioissa, jotka liittyvät *Nuorten Ääneen*?

Arvo- ja tavoitekeskustelu 2

Kempeleen Pikkuparlamentin arvo- ja tavoitekeskustelu Pikkuparlamentin ohjausryhmälle. Keskusteluun osallistuu Pikkuparlamentin ohjausryhmään kuuluvat 1.–6.-luokkien oppilaskuntien ohjaavat opettajat, yläasteen ja lukion oppilaskuntien ohjaavat opettajat, nuorisotyöntekijät, Pikkuparlamentin projektisihteeri sekä satunnaisesti yläasteen tai lukion oppilaskunnan nuorten edustajia (nuoria tutoreita). Arvo- ja tavoitekeskustelu on nauhoitettu ryhmäkeskusteluna 1.9.1999 kun-

nantalolla. Keskustelijoita 9, joista nuori tutor 1, erityisnuorisotyöntekijä 1, erityisopettaja, valtuuston pj 1, luokanopettaja, projektisihteeri 1, luokanopettaja 2, erityisluokanopettaja 1, opettaja 1 ja tutkija. Kempeleen Pikkuparlamentti on perustettu keväällä 1999, joten toimintaa on arvo- ja tavoitekeskustelun aikaan takana noin puoli vuotta. Erityisnuorisotyöntekijä on töissä ensimmäistä päivää ja sanoo keskittyvänsä tässä keskustelussa pelkkään muiden kuunteluun. Keskustelusta puuttui yläasteen oppilaskunnan ohjaava opettaja. Nuori tutor on 18-vuotias tyttö, joka on osallistunut Pikkuparlamentin ohjausryhmän mukana myös esimerkiksi osallisuuskoulutukseen. Hän toimi lukion oppilaskunnan hallituksessa, tutorina ja lukion lehden päätoimittajana.

Tutkimuskysymykset ovat samat kuin Jyväskylän maalaiskunnassa, tosin eri sanakääntein:

1. Miksi Kempeleessä on *Pikkuparlamentti*?

....

3b. Kun tätä toimintaa tehdään, niin sitä tehdään vähän joka koululla pikkusen eri tavalla ja joka kunnassa eri tavalla. Mutta milloin on saavutettu tavoitteet, jotka tälle toiminnalle on asetettu? Mitä te itse ajattelette, kun te teette tätä toimintaa, niin milloin te voitte olla tyytyväisiä, että tavallaan nyt on tavoitteet saavutettu? Ei ole mitään semmosia kirjoitettuja tavoitteita, esimerkiksi jossain semmoissa matikan kirjassa, oli ainakin ennen aina eka sivulla lueteltu, että tämän jakson jälkeen oppilas osaa...tällaisia juttuja ei tällaisessa lasten ja nuorten osallisuudessa oo kirjattu, mitkä on tavoitteet, nehan on niin tapauskohtaisiakin. Mutta milloin te ootte itse tyytyväisiä, että nyt ollaan ainakin onnistuttu?

Arvo- ja tavoitekeskustelu 3

Hesan Nuorten Äänen arvo- ja tavoitekeskustelu. Ryhmäkeskustelu on nauhoitettu 6.10.1999 Fallkullan kotieläintilalla. Keskustelijoita 6, joista nuori 0, nuoriso-ohjaaja 3, nuoriso-ohjaajan sijainen 1, nuorisotalonjohtaja 1 ja tutkija 1. Kaikki keskustelijat kuuluvat Hesan Nuorten Äänen talotoimikuntia pohtivaan ryhmään. Ryhmän vetäjänä normaalisti toiminut Hesan Nuorten Äänen projektisihteeri oli sairaana.

Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen ja opetusviraston perustama Hesan Nuorten Ääni on perustettu vuonna 1998. Arvo- ja tavoitekeskustelun aikoihin osalle nuorisotaloista oltiin parasta aikaa perustamassa talotoimikuntia, osalla nuorisotaloista toimikunnat olivat toimineet jo vuoden.

LIITE 3 Nuorten ryhmien arvo- ja tavoitekeskustelut (keskustelut 1–4)

Nuorten arvo- ja tavoitekeskustelu 1

Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Äänen Grillikatos-ryhmän palautekeskustelu liittyen arvioituun grillikatosprojektiin ja samalla se on myös nuorten arvo- ja tavoitekeskustelu. Ryhmäkeskustelu on nauhoitettu 31.8.2000 Haapaniemen nuorisotilalla, keskustelijoita 7, joista nuoria 5 (15–18-vuotiaita), kulttuuri-nuorison-ohjaaja, projektisihteeri (ryhmän oma aikuinen) 1 ja tutkija 1.

Tässä keskustelussa Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Äänessä mukana olleet nuoret keskustelevat omasta projektistaan (grillikatos) ja Nuorten Äänen arvoista ja tavoitteista. Keskustelu oli sekä tutkijan palautekeskustelu, jossa tutkija selvitti aikaisemmin tutkimukseen osallistuneille nuorille, miten oli tilanteita tulkinnut sekä myös Nuorten Äänen arvo- ja tavoitekeskustelu. Äänitys tapahtuu noin vuosi grillikatoksen valmistumisen jälkeen. Kävin keskustelun piirroksien avulla seuraavien kysymysten johdantelemina:

1. Tutkija: Nyt mä oon sitten tehnyt muutamia johtopäätöksiä, että mitä mieltä nuoret näistä – tästä *grillikatoksesta* ja tämmöisestä *Nuorten Äänestä* ja mitä mieltä aikuiset on. Ja mulla on yksi toinenkin materiaali, se on semmonen kun aikuiset on keskustellut keskenään, mikä on tärkeää *Nuorten Äänessä*, eli mitkä on arvoja ja tavoitteita, kun nuorten kanssa tehdään tämmöisiä *Nuorten Ääni* -juttuja. (Esittelen piirroskuvia.) Mitä me näihin puhekupliin laitetaan, että mitä mieltä te ootte? Tässä on nuori, se voi olla tyttö tai poika, tää on *Nuorten Ääniläinen Jyväskylän maalaiskunnassa*. Siltä kysytään, että miks on tärkeetä, että on *Nuorten Ääni*. Niinkun *Nuorten Ääni* tää tämmöinen systeemi, että te täällä kokoonnutte ja teette niin, niin mitä se nuori vastaa siihen, miks tää on tärkeetä, mikä tässä on tavoitteena?
2. Tutkija: Mitäs te kuvittelette, että kun tässä on aikuinen, tää on yleensäkin joku *Jyväskylän maalaiskunnan* työntekijä, tässä kuvassa on kyllä ukko, mutta tää nyt on vaan yleensäkin vaan joku työntekijä. Niin mitä te luulette, miksi se sanoo, että on hyvä, että on *Nuorten Ääni*? Että on tärkeetä, että on *Nuorten Ääni* ja meidän kannattaa sitä kehittää ja ...
3. Kertaan ryhmien vastaukset kahteen ensimmäiseen kysymykseen ja kysyn: "Muuttuuk sitten nuoren ja aikuisen sanomiset nyt sitten tässä? (näytän piirustusta) Tässä on *Nuorten Ääni* -tilanne ja tässä on joku projekti täällä vaikka, projekti on täällä näkyvissä vaikka grillikatos, silloin kun ne on tässä tälleen, että nuori on tässä näin ja aikuinen tässä näin, niin muuttuuko se, kun nuori sanoi: *että saadaan vaikuttaa elinympäristöön, saadaan päättää omista asioista ja on tekemistä ja otetaan huomioon, meitä kuunnellaan. Ja aikuinen sitten, että "No, pysyypähän tuokin nuori pois pahanteosta ja...että nuorella ois tekemistä"*. Muuttuuko se tuosta?"

4. Tutkija kertoo nuorille, mitä mieltä nuoret ovat olleet arvoista muissa keskusteluissa ja kysyy, mitä mieltä nämä nuoret ovat.
5. Tutkija kertoo nuorille, mitä mieltä aikuiset ovat olleet arvoista ja kysyy nuorilta, uskovatko he, että aikuiset ajattelee tällä tavalla, sen kokemuksen perusteella, mitä he ovat tehneet aikuisten kanssa hommia?

Nuorten arvo- ja tavoitekeskustelu 2

Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Äänen Lumilautahyppyriprojektiin osallistuneen nuoren haastattelu, joka oli sekä palauttekeskustelu liittyen lumilautahyppäriarviointiin, että myös nuorten arvo- ja tavoitekeskustelu. Haastattelu nauhoitettiin 5.9.2000 Tikkakosken Monarilla. Keskustelijoita oli 2, nuori (17-vuotias) ja tutkija. Käytiin keskustelu piirrosten pohjalta kuten edellä.

Nuorten arvo- ja tavoitekeskustelu 3

Helsingin Pukinmäen yläasteen oppilaskunnan Rantabaari-ryhmän ryhmäkeskustelu liittyen Hesän Nuorten Ääni -toiminnan arvoihin ja tavoitteisiin. Ryhmäkeskustelu on nauhoitettu Pukinmäen yläasteen pienryhmätilassa 11.9.2000. Keskustelijoita oli 6, joista nuoria 4 (13–15-vuotiaita), erityisopettaja, projektisuunnittelija ja tutkija. Käytiin keskustelu piirrosten pohjalta kuten edellä.

Nuorten arvo- ja tavoitekeskustelu 4

Kempeleen yläasteen ja lukion oppilaskuntien edustajien ryhmäkeskustelu liittyen Kempeleen Pikkuparlamenttitoimintaan. Ryhmäkeskustelu on nauhoitettu 14.12.2000 Kempeleen yläasteen luokassa. Keskustelijoita 7, joista nuoria 6 (15–17-vuotiaita) ja 1 tutkija. Käytiin keskustelu piirrosten pohjalta kuten edellä.

LIITE 4 Itsearviointiryhmäkeskustelut

Grillikatosprojektin arviointikeskustelut (neljä keskustelua)

1. Nuoret kertovat grillikatoksen tarinan. Ryhmäkeskustelu nauhoitettiin 20.9.1999 Haapaniemen nuorisotiloilla. Menetelminä käytetään tarinanker-
tomista ja nelikenttäanalyysia. Osanottajia 12, joista 9 nuorta (14–16-vuotiaita), 1 kulttuuri-nuorisonohjaaja (ryhmän oma aikuinen), 1 kulttuuri-nuorisonohjaaja, Nuorten Ääni -projektisihteeri (ryhmän oma aikuinen) ja 1 tutkija.
2. Nuoret ja aikuiset määrittelevät grillikatosprojektin hyviä ja huonoja hetkiä vaihe vaiheelta. Ryhmäkeskustelu nauhoitettiin 4.10.1999 Haapaniemen nuorisotiloilla. Tutkija on kirjoittanut grillikatoksen vaiheet pahvilapuille edellisen, nuorten kanssa käydyn keskustelun perusteella, nyt lappuihin kirjataan hyviä ja huonoja puolia vaihe vaiheelta. Osallistujia 14, joista 8 nuorta (14–16-vuotiaita), 1 kulttuuri-nuorisonohjaaja (oma aikuinen), 1 kulttuuri-nuorisonohjaaja, Nuorten Ääni -projektisihteeri (oma aikuinen), 1 rakennusmestari, 1 kirvesmies (samalla yhden nuoren setä), 1 asukasyhdistyksen puheenjohtaja ja 1 tutkija.
3. Nuoret arvioivat grillikatosprojektia tarinaviivamenetelmällä. Ryhmäkeskustelu nauhoitettiin 14.10.1999 Haapaniemen nuorisotiloilla. Projektin itsearviointi toteutettiin niin, että myös arviointikriteerit tulivat nuorilta, työkaluna tarinaviiva-arviointilomake. Arviointikysymykseksi muodostui: "Tekisitkö nyt samalla tavalla (jos voisit tehdä sen uudestaan)?" Osanottajia 11, joista 9 nuorta (14–16-vuotiaita), 1 kulttuuri-nuorisonohjaaja (oma aikuinen) ja 1 tutkija.
4. Aikuiset arvioivat grillikatosprojektin tarinaviivamenetelmällä. Ryhmäkeskustelu nauhoitettiin 2.11.1999 Vaajakosken Nettis-kahvilassa. Projektin itsearviointi vaihe vaiheelta tarinaviiva-arviointilomakkeella. Arviointikysymykseksi annettiin: "Miltä minusta tuntui?" ja " Miltä luulen nuorista tuntuneen?" Osanottajia 8 aikuista tukijaa, joista 1 kulttuuri-nuorisonohjaaja (oma aikuinen), 1 kulttuuri-nuorisonohjaaja, Nuorten Ääni -projektisihteeri (oma aikuinen), 1 rakennusmestari, 1 rakentaja, 1 asukasyhdistyksen puheenjohtaja, 1 asukasyhdistyksen sihteeri, 1 liikuntapaikkamestari ja 1 tutkija.

Lumilautahyppyriprojektin arviointikeskustelu (yksi keskustelu)

1. Nuoret ja aikuiset kertovat yhdessä lumilautahyppyriprojektin tarinan ja arvioivat samalla projektia tarinaviivamenetelmällä. Ryhmäkeskustelu nauhoitettiin 23.2.2000 Tikkakosken Monarilla. Arviointikysymyksiksi annettiin: "Tekisitkö nyt samalla tavalla?" ja "Miltä minusta tuntui kussakin vaiheessa?" Osanottajia 6, joista 3 nuorta (14–16-vuotiaita), 1 kulttuuri-nuorisishteeri, 1 opettaja ja 1 tutkija.

Uimarantaprojektin arviointikeskustelut (kolme keskustelua)

1. Uimarantaprojektin vaiheiden arviointia nuorten näkökulmasta neljän vuoden ajalta nykyhetkeen. Ryhmäkeskustelu nauhoitettiin 23.10.2000 Palokan nuorisotilalla. Menetelminä käytettiin tarinankertomista. Osanottajia 11, joista 9 nuorta (12–19-v), 1 kulttuuri-nuorisosihteeri (oma aikuinen) ja 1 tutkija.
2. Uimarantaprojektin arviointia. Ryhmäkeskustelu nauhoitettiin 30.10.2000 Palokan nuorisotiloilla. Menetelminä käytettiin tarinankertomista ja rantaprojektivideoiden katselua. Osanottajia 8, joista 6 nuorta (12–19-v), 1 kulttuuri-nuorisosihteeri (oma aikuinen), 1 tutkija.
3. Uimarantaprojektin arviointia. Ryhmäkeskustelu nauhoitettiin 2.4.2001 Palokan nuorisotiloilla. Menetelminä käytettiin tarinankertomista ja tarinaviiva-arviointia. Osanottajia 9, joista 6 nuorta (12–19-v), 1 kulttuuri-nuorisosihteeri (oma aikuinen), 1 kulttuuri-nuorisonohjaaja ja 1 tutkija.

LIITE 5 Tutkijan kalenteri

Tässä kalenterissa näkyy tutkijan osallistuminen nuorten osallisuustoimintaan eri kunnissa. Olen merkinnyt sulkuihin oman roolini kussakin tilaisuudessa. Kouluttajan roolissa esiintyminen tarkoittaa kutsuttua esiintymistä liittyen yleensä nuorten osallisuuteen. Havainnoijan rooli tarkoittaa osallistumista seminaariin ja kokoukseen tarkkailijana vaikuttamatta tapahtuman etenemiseen keskiuerto-osallistujaa enemmän. Tutkijan roolissa tutkija on itse aktiivisesti mukana luomassa tietynlaista tilannetta, kuten esimerkiksi arvo- ja tavoitekeskustelua tai palautekeskustelua tutkimusmateriaalin nauhoittamista varten.

Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Ääni

Nuorten Ääni -ryhmien ohjaajana 1996–1999.
 Nuorten Ääni -projektisihteerinä 1998–1999.
 Nuorten Ääni -markkinat 6.5.1999 (havainnoija)
 Grillikatosprojektin arviointikeskustelu (nuorten ryhmä) 20.9.1999 (tutkija)
 Nuorten Ääni -markkinat 30.9.1999 (havainnoija)
 Grillikatosprojektin arviointikeskustelu (nuorten ryhmä ja aikuiset tukijat) 4.10.1999 (tutkija)
 Grillikatosprojektin arviointikeskustelu (nuorten ryhmä) 14.10.1999 (tutkija)
 Grillikatosprojektin arviointikeskustelu (aikuiset tukijat) 2.11.1999 (tutkija)
 Nuorten Ääni -markkinat 3.2.2000 (havainnoija)
 Lumilautahyppyriprojektin arviointikeskustelu (nuorten ryhmä ja aikuiset tukijat) 23.2.2000 (tutkija)
 Nuorten osallisuus -workshop 16.5.2000 (kouluttaja, tutkija, havainnoija)
 Jyväskylän maalaiskunta Nuorten Ääni nuorten Grillikatosryhmän palautekeskustelu 31.8.2000 (tutkija)
 Tutkimuksen palautekeskustelu arvoista ja tavoitteista aikuisille tukijoille 4.9.2000 (tutkija)
 Lumilautahyppyriprojektin nuorten palautekeskustelu ja arvo- ja tavoitekeskustelu 5.9.2000 (tutkija)
 Uimarantaprojektin nuorten arviointikeskustelu 23.10.2000 (tutkija)
 Uimarantaprojektin nuorten arviointikeskustelu 30.10.2000 (tutkija)
 Uimarantaprojektin nuorten arviointikeskustelu 2.4.2001 (tutkija)

Kempeleen Pikkuparlamentti

Nuoret Vaikuttajat -koulutus 5.2.1999 (kouluttaja, havainnoija)
 Pikkuparlamentin kokous 5.5.1999 (havainnoija)
 Pikkuparlamentin ohjausryhmän kokous 1.9.1999 (havainnoija)
 Pikkuparlamentin aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitekeskustelu 1.9.1999 (tutkija)
 Pikkuparlamentin toimintaan osallistuneiden yläasteen ja lukion oppilaskunnan nuorten arvo- ja tavoitekeskustelu 14.12.2000 (tutkija)
 Pikkuparlamentin ohjausryhmän kokous 14.12.2000 (tutkija, kouluttaja, havainnoija)
 Tutkimuksen palautekeskustelu arvoista ja palautteista aikuisille tukijoille (Pikkuparlamentin ohjausryhmä) 14.12.2000 (tutkija)

Hesan Nuorten Ääni

Nuorten Äänen avauksia -seminaari nuorisoasiankeskuksen ja opetusviraston koillisen alueen työntekijöille 27.10.1998. (kouluttaja, havainnoija)
 Nuorten Äänen yhteistyö -workshop Nuorisoasiankeskuksen ja opetusviraston kanssa 28.10.1998 (kouluttaja, havainnoija)
 ”Nuorten Ääni – Nuorisotalo osallistumisareenana” nuorisotalojen talotoimikuntavastaavien kokous 6.10.1999 (havainnoija)
 Aikuisten tukijoiden arvo- ja tavoitekeskustelun nauhoitus 6.10.1999 (tutkija)
 Helsingin Pukinmäen yläasteen Rantabaariryhmän arvo- ja tavoitekeskustelu 11.9.2000 (tutkija)
 Nuorisoasiainkeskuksen aloituspäivän seminaari Nuorisoasiankeskuksen henkilökunnalle: ”Tavoitteena sopeutujat vai kriittiset kansalaiset – nuorten osallistuminen nuorisotyön arjessa”. 12.9.2000 (kouluttaja, havainnoija)
 Hesan Nuorten Äänen strategiapalaveri 21.3.2001 (kouluttaja)
 Palautekeskustelu aikuisille tukijoille arvoista ja tavoitteista 21.3.2001 (tutkija)
 Hesan Nuorten Ääni -koulutustyöryhmän kokous ja strategiapalaveri 3.5.2001 (kouluttaja)

Valtakunnallisen osallisuushankkeen koulutustilaisuudet

Demokratiaforum Kylistä kaupunkeihin 13.5.1998 Helsinki (havainnoija)
 Demokratiaforum Ensi vuosituhanen päättäjät 19.5.1998 Jyväskylä (havainnoija)
 Ensi vuosituhanen päättäjät -workshop 20.5.1998 Vaajakoski (kouluttaja)
 Tutkijat ja tekijät kohtaavat -foorum 3.11.1999 Helsinki (havainnoija)
 Osallisuusfoorumi ”Osallisuushankkeen I vaiheen tulokset” 15.3.2000 Helsinki (havainnoija)
 Osallisuusfoorumi ”Osallistuva kuntalainen – toimiva kansalaiskunta” 1.3.2001 Tampere (havainnoija)

Nuorisoyhteistyö Allianssin organisoimat nuorten osallisuus –tapahtumat

Nuorten osallisuus puntarissa – nuorisotyön kehittämisseminaari Vihdissä 17–18.4.1997 (havainnoija)
 Allianssi-risteilyn osallisuuteen liittyvä ohjelma (mm. Nuoret Vaikuttajat -perustava kokous) 7–8.10.1998 (havainnoija)
 Nuppi – Nuorten vaikuttajien tapaaminen 12–13.4.2000 Lohja (kouluttaja, havainnoija)
 Allianssi-risteilyn osallisuuteen liittyvä ohjelma (mm. Nuoret Vaikuttajat -kokous ja Osallisuus-workshop) 13–14.4.2000 (kouluttaja, havainnoija)
 Nuppi – Nuorten vaikuttajien tapaaminen 6–8.4.2001 Kajaani (mm. Nuoret Vaikuttajat ry:n kokous) (kouluttaja, havainnoija)

Eurooppalainen nuorisovaltuustojen tapaaminen

Youth Planet –järjestön organisoima eurooppalainen nuorisovaltuustojen tapaaminen 1–4.4.2000 Lamoura, Ranska (havainnoija)
 Saksan Branderburgin läänin Eurooppa-talon organisoima IV Eurooppalainen nuorisovaltuustojen tapaaminen 26–30.10.2001, Kolberg, Saksa (kouluttaja, havainnoija)

LIITE 6 Kirjallisuudesta löytyneiden osallistumista ja osallisuuden vaikuttamista mittaavien kysymysten soveltuvuus nuorten osallisuusprojektien laadun arviointiin.

Kysymys/teesi	Muiden tutkijoiden vastateesit	Oma tulkinta	Sovellusmahdollisuudet ja -rajat
1. Kuinka paljon kuntalaisella on valtaa suhteessa organisaatioon? (Arnstein 1969: 217)	<p>Arnsteinin mallissa oletetaan, että osallistumisessa on olemassa kaksi osapuolta "yhteisö" ja toinen osapuoli. Pohtimatta jää lisäksi esimerkiksi se minkä tyyppiseen toimintaan kansalaisten "anetaan" osallistua. (Sharp & Connelly 2000: 6–12, 2001.)</p> <p>Marginaaliin, eristykseen ja eduttomuuden tilaan joutuneet nuoret eivät voi, eivätkä halua saavuttaa muutosta yksinään (Barry 1996: 7–11).</p> <p>Kaikki ihmiset eivät halua ottaa todellista kontrollia tai valtaa itselleen; ihmiset haluavat ehkä perehtyä asioihin, olla taitavampia ja terveempiä ja osallistua päätöksentekoon (Siitonen 1999: 84,86, myös Hart 1997: 42,111).</p> <p>Malli on kykenemätön analysoimaan esimerkiksi lasten osallistumista erilaisissa sosioekonomisissa poliittisissa ja kulttuurisissa konteksteissa. Tilanteissa, missä yksilön oikeuden ovat rajatut, mikä tahansa aktiiviteetti tai keskustelu on tulkittava enemmän kuin osallistumisen minimitasoksi. (Abrioux 1998: 25–27.)</p>	<p>Arnteinin asteikko johdattaa ajattelemaan, että aikuiset eivät saisi osallistua nuorten projekteihin, koska silloin ei päästä todelliseen nuorten osallisuuteen. Nuoret tarvitsevat kuitenkin projekteissaan omia aikuisia ja aikuisia tukijoita.</p>	<p>Arnsteihin asteikosta johdettuja tikapuita tai askelmia voidaan käyttää kuvaamaan lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksia ja niiden rajoittumista alimpiin askelmiin (Horelli 1994: 39). Yksinkertainen tikapuu-metafora auttaa aikuisia pohtimaan kuinka he voisivat tukea lasten osallisuutta (Hart 1997: 40).</p>
2. Minkä tyyppisiin päätöksiin kuntalaiset voivat vaikuttaa? (pitkän aikavälin strategiset päätökset, lyhyemmän aikavälin taktiset päätökset, operatiiviset päätökset ja rutiinipäätökset (Sainio 1994: 34).		<p>Nuorten hankkeissa nuorten päätökset koskettavat nuorten tärkeinä pitämiä asioita.</p> <p>Lasten ja nuorten maailmassa ei useinkaan ole ehtinyt syntyä vaaraa "rutiinipäätöksistä".</p>	<p>Lasten ja nuorten hankkeet voidaan paremmin jakaa elinpiireittäin (koti-, kortteli-, asuin-ympäristö -elinpiirit) sekä jaolla välittömästi toteutettavat-pitkän-aikavälin hankkeet.</p>
Valtakunnallisessa osallisuushankkeen väliarvioinnissa puhutaan poliittisesti tärkeistä ja ei-poliittisesti tärkeistä hankkeista. (Vuorela & Veräväinen 1999: 33–34).			

Kysymys/teesi	Muiden tutkijoiden vastateesit	Oma tulkinta	Sovellusmahdollisuudet ja -rajat
3. Osallistumisen vaikuttavuuden kannalta on olennaista, mihin vaiheeseen päätöksentekoa kuntalaisten osallistuminen sijoittuu: vireillepano, valmistelu, keskustelu, päätöksenteko, toimeenpano, seuranta (Sainio 1994).		Nuorten osallisuusprojekteissa nuorten pitäisi saada itse olla mukana päättämässä, missä vaiheessa ja miten kauan he osallistuvat.	
4. Kuinka paljon kuntalaisella on käytävissä erilaisia osallistumisväyliä? (Lumijärvi 1987: 30–31.)		Yhtenä osallistumisväylänä voidaan pitää esimerkiksi Nuorten Ääntä, Pikkuparlamenttia tai nuorisovaltuustoa.	
5. Ovatko kuntalaisten tarpeet hyvin huomioon otettuja? (Lumijärvi 1987: 30–31.) Yhtenevätkö kuntalaisten ja viranomaisten näkökulmat? (Lumijärvi 1987: 30–31.)		Lasten ja nuorten tarpeiden tyydytystä voidaan tarkastella yhtenä osallisuuden vaikuttavuuden aspektina. Väitöskirjassani osallisuusprojektien arviointien yhteydessä kävi ilmi, ettei osallisuustoiminnan arvoista ja tavoitteista oltu keskusteltu projektiin osallistuneiden nuorten ja aikuisten kesken.	
6. Kansalaisten omat vaikuttamiskokemukset antavat luotettavamman kuvan vaikutusmahdollisuuksista kuin pelkät muodolliset hallinnon avoimuuden rakenteet ja järjestelyt. Kansalaisten vaikutuskokemukset saattavat kuitenkin olla hetkellisiä ja ilman tosiasiallista pohjaa. (Lumijärvi 1987: 30–31.)		Voidaan kysyä nuorilta, miten he kokevat vaikuttamisensa. Itse pitäisin myös hetkellisiä vaikuttamisen kokemuksia tärkeinä, varsinkin jos niistä jää mieleen pysyviä negatiivisia mielikuvia ja ei-osallisuuden tarinoita.	

- 1 KIRJONEN, JUHANI, On the description of a human movement and its psychophysical correlates under psychomotor loads. 48 p. 1971.
- 2 KIRJONEN, JUHANI JA RUSKO, HEIKKI, Liikkeen kinemaattisista ominaispiirteistä, niiden psykofyysisistä selitysyhteyksistä ja näiden muutoksista psykomotorisen kuormituksen ja kestävyysharjoittelun vaikutuksesta. - On the kinematic characteristics and psychophysical correlates of a human movement and their changes during psychomotor loading and endurance conditioning. 156 p. 1971.
- 3 SARVIHARJU, PEKKA J., Effects of psycho-physical loading and progressive endurance conditioning on selected biochemical correlates of adaptive responses in man. 95 p. 1973.
- 4 KIVIAHO, PEKKA, Sport organizations and the structure of society. 54 p. 1973.
- 5 KOMI, PAAVO V., NELSON, RICHARD C. AND PULLI, MATTI, Biomechanics of skijumping. 53 p. 1974.
- 6 METELI, Työolot, terveys ja liikuntakäyttäytyminen metallitehtaissa. Kartoittavan kyselyn aineistot ja toteuttaminen. 178 p. 1974.
- 7 TIAINEN, JORMA M., Increasing physical education students' creative thinking. 53 p. 1976.
- 8 RUSKO, HEIKKI, Physical performance characteristics in Finnish athletes. 40 p. 1976.
- 9 KIISKINEN, ANJA, Adaptation of connective tissues to physical training in young mice. 43 p. 1976.
- 10 VUOLLE, PAULI, Urheilu elämänsisältönä. Menestyneiden urheilijoiden elämänura kilpailuvuosina - Top sport as content of life. 227 p. 1977.
- 11 SUOMINEN, HARRI, Effects of physical training in middle-aged and elderly people with special regard to skeletal muscle, connective tissue, and functional aging. 40 p. 1978.
- 12 VIITASALO, JUKKA, Neuromuscular performance in voluntary and reflex contraction with special reference to muscle structure and fatigue. 59 p. 1980.
- 13 LUHTANEN, PEKKA, On the mechanics of human movement with special reference to walking, running and jumping. 58 p. 1980.
- 14 LAAKSO, LAURI, Lapsuuden ja nuoruuden kasvuympäristö aikuisiän liikuntaharrastusten selittäjänä: retrospektiivinen tutkimus. - Socialization environment in childhood and youth as determinant of adult-age sport involvement: a retrospective study. 295 p. 1981.
- 15 BOSCO, CARMELO, Stretch-shortening cycle inskeletal muscle function with special reference to elastic energy and potentiation of myoelectrical activity. 64 p. 1982.
- 16 OLIN, KALEVI, Pääöksentekijöiden viiteryhvät kaupunkien liikuntapolitiikassa. - Reference groups of decision-makers in the sport politics of cities. 155 p. 1982.
- 17 KANNAS, LASSE, Tupakointia koskeva terveysterveyskasvatus peruskoulussa. - Health education on smoking in the Finnish comprehensive school. 251 p. 1983.
- 18 Contribution of sociology to the study of sport. Festschrift Book in Honour of Professor Kalevi Heinilä. Ed. by OLIN, K. 243 p. 1984.
- 19 ALÉN, MARKKU, Effects of self-administered, high-dose testosterone and anabolic steroids on serum hormones, lipids, enzymes and on spermatogenesis in power athletes. 75 p. 1985.
- 20 HÄKKINEN, KEIJO, Training and detraining adaptations in electromyographic, muscle fibre and force production characteristics of human leg extensor muscles with special reference to prolonged heavy resistance and explosive type strength training. 106 p. 1986.
- 21 LAHTINEN, ULLA, Begåvningshandikappad ungdom i utveckling. En uppföljningstudie av funktionsförmåga och fysisk aktivitet hos begåvningshandikappade ungdomar i olika livsmiljöer. 300 p. 1986.
- 22 SILVENNOINEN, MARTTI, Koululainen liikunnanharastajana: liikuntaharrastusten ja liikuntamotiivien sekä näiden yhteyksien muuttuminen iän mukana peruskoululaisilla ja lukiolaisilla. - Schoolchildren and physically active interests: The changes in interests in and motives for physical exercise related to age in Finnish comprehensive and upper secondary schools. 226 p. 1987.
- 23 POHIOLAINEN, PERTTI, Toimintakykyisyys, terveydentila ja elämäntyyli 71-75-vuotiailla miehillä. - Functional capacity, health status and life-style among 71-75 year-old men. 249 p. Summary 13 p. 1987.
- 24 MERO, ANTTI, Electromyographic activity, force and anaerobic energy production in sprint running; with special reference to different constant speeds ranging from submaximal to supramaximal. 112 p. Tiivistelmä 5 p. 1987.
- 25 PARKATTI, TERTTU, Self-rated and clinically measured functional capacity among women and men in two age groups in metal industry. 131 p. Tiivistelmä 2 p. 1990.
- 26 HOLOPAINEN, SINIKKA, Koululaisten liikuntataidot. - The motor skills of schoolboys and girls. 217 p. Summary 6 p. 1990.
- 27 NUMMINEN, PIIRKKO, The role of imagery in physical education. 131 p. Tiivistelmä 10 p. 1991.
- 28 TALVITIE, ULLA, Aktiivisuuden ja omatoimisuuden kehittäminen fysioterapian tavoitteena. Kehittävän työntutkimuksen sovellus lääkintävoimistelijan työhön. - The development of activity and self-motivation as the aim of physiotherapy. The application of developmental work research in physiotherapy. 212 p. Summary 8 p. 1991.
- 29 KAHILA, SINIKKA, Opetusmenetelmän merkitys prososiaalisessa oppimisessa - auttamiskäyttäytymisen edistäminen

- yhteistyöskentelyn avulla koululiikunnassa. - The role of teaching method in prosocial learning - developing helping behavior by means of the cooperative teaching method in physical education. 132 p. Summary 2 p. 1993.
- 30 LIIMATAINEN-LAMBERG, ANNA-ESTER, Changes in student smoking habits at the vocational institutions and senior secondary schools and health education. 195 p. Yhteenveto 5 p. 1993.
- 31 KESKINEN, KARI LASSE, Stroking characteristics of front crawl swimming. 77 p. Yhteenveto 2 p. 1993.
- 32 RANTANEN, TAINA, Maximal isometric strength in older adults. Cross-national comparisons, background factors and association with Mobility. 87 p. Yhteenveto 4 p. 1994.
- 33 LUSA, SIRPA, Job demands and assessment of the physical work capacity of fire fighters. 91 p. Yhteenveto 4 p. 1994.
- 34 CHENG, SULIN, Bone mineral density and quality in older people. A study in relation to exercise and fracture occurrence, and the assessment of mechanical properties. 81 p. Tiivistelmä 1 p. 1994.
- 35 KOSKI, PASI, Liikuntaseura toimintaympäristönsään. - Sports club in its organizational environment. 220 p. Summary 6 p. 1994.
- 36 JUPPI, JOEL, Suomen julkinen liikuntapolitiikka valtionhallinnon näkökulmasta vuosina 1917-1994. - Public sport policy in Finland from the viewpoint of state administration in 1917-1994. 358 p. Summary 7 p. 1995.
- 37 KYRÖLÄINEN, HEIKKI, Neuromuscular performance among power- and endurance-trained athletes. 82 p. Tiivistelmä 3 p. 1995.
- 38 NYANDINDI, URSULINE S., Evaluation of a school oral health education programme in Tanzania: An ecological perspective. 88 p. Tiivistelmä 2 p. 1995.
- 39 HEIKINARO-JOHANSSON, PILVIKKI, Including students with special needs in physical education. 81 p. Yhteenveto 4 p. 1995.
- 40 SARLIN, EEVA-LIISA, Minäkokemuksen merkitys liikuntamotivaatiotekijänä. - The significance of self perception in the motivational orientation of physical education. 157 p. Summary 4 p. 1995.
- 41 LINTUNEN, TARU, Self-perceptions, fitness, and exercise in early adolescence: a four-year follow-up study. 87 p. Yhteenveto 5 p. 1995.
- 42 SIPILÄ, SARIANNA, Physical training and skeletal muscle in elderly women. A study of muscle mass, composition, fiber characteristics and isometric strength. 62 p. Tiivistelmä 3 p. 1996.
- 43 ILMANEN, KALERVO, Kunnat liikkeellä. Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919-1994. - Municipalities in motion. Municipal sport administration in the changing Finnish society 1919-1994. 285 p. Summary 3 p. 1996.
- 44 NUMMELA, ARI, A new laboratory test method for estimating anaerobic performance characteristics with special reference to sprint running. 80 p. Yhteenveto 4 p. 1996.
- 45 VARSTALA, VÄINÖ, Opettajan toiminta ja oppilaiden liikunta-aktiivisuus koulun liikuntatunnilla. - Teacher behaviour and students' motor engagement time in school physical education classes. 138 p. Summary 4 p. 1996.
- 46 POSKIPARTA, MARITA, Terveysneuvonta, oppimaan oppimista. Videotallenteet hoitajien terveysneuvonnan ilmentäjänä ja vuorovaikutustaitojen kehittämismenetelmänä. - Health counselling, learning to learn. Videotapes expressing and developing nurses' communication skills. 159 p. Summary 6 p. 1997.
- 47 SIMONEN, RIITTA, Determinants of adult psychomotor speed. A study of monozygotic twins. - Psykomotorisen nopeuden determinantit identtisillä kaksosilla. 49 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 48 NEVALA-PURANEN, NINA, Physical work and ergonomics in dairy farming. Effects of occupationally oriented medical rehabilitation and environmental measures. 80 p. (132 p.) 1997.
- 49 HEINONEN, ARI, Exercise as an Osteogenic Stimulus. 69 p. (160 p.) Tiivistelmä 1 p. 1997.
- 50 VUOLLE, PAULI (Ed.) Sport in social context by Kalevi Heinilä. Commemorative book in Honour of Professor Kalevi Heinilä. 200 p. 1997.
- 51 TUOMI, JOUNI, Suomalainen hoitotiedekeskustelu. - The genesis of nursing and caring science in Finland. 218 p. Summary 7 p. 1997.
- 52 TOLVANEN, KAJA, Terveyttä edistävän organisaation kehittäminen oppivaksi organisaatioksi. Kehitysnäytökset ja kehittämistehtävät terveyskeskuksen muutoksen viritäjänä. - Application of a learning organisation model to improve services in a community health centre. Development examples and development tasks are the key to converting a health care. 197 p. Summary 3 p. 1998.
- 53 OKSA, JUHA, Cooling and neuromuscular performance in man. 61 p. (121 p.) Yhteenveto 2 p. 1998.
- 54 GIBBONS, LAURA, Back function testing and paraspinal muscle magnetic resonance image parameters: their associations and determinants. A study on male, monozygotic twins. 67 p (128 p.) Yhteenveto 1p. 1998.
- 55 NIEMINEN, PIPSA, Four dances subcultures. A study of non-professional dancers' socialization, participation motives, attitudes and stereotypes. - Neljä tanssin alakulttuuria. Tutkimus tanssinharrastajien tanssiin sosiaalistumisesta, osallistumismotiiveista, asenteista ja stereotyyppioista. 165 p. Yhteenveto 4 p. 1998.
- 56 LAUKKANEN, PIA, Iäkkäiden henkilöiden selviytyminen päivittäisistä toiminnoista. - Carrying out the activities of daily living among elderly people. 130 p. (189 p.). Summary 3 p. 1998.

- 57 AVELA, JANNE, Stretch-reflex adaptation in man. Interaction between load, fatigue and muscle stiffness. 87 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 58 SUOMI, KIMMO, Liikunnan yhteissuunnittelu-metodi. Metodien toimivuuden arviointi Jyväskylän Huhtasuo lähiössä. - Collaborative planning method of sports culture. Evaluation of the method in the Huhtasuo suburb of the city of Jyväskylä. 190 p. Summary 8 p. 1998.
- 59 PÖTSÖNEN, RIIKKA, Naiseksi, mieheksi, tietoiseksi. Koululaisten seksuaalinen kokeneisuus, HIV/AIDS-tiedot, -asenteet ja tiedonlähteet. - Growing as a woman, growing as a man, growing as a conscious citizen. 93 p. (171 p.). Summary 3 p. 1998.
- 60 HÄKKINEN, ARJA, Resistance training in patients with early inflammatory rheumatic diseases. Special reference to neuromuscular function, bone mineral density and disease activity. - Dynaamisen voimaharjoittelun vaikutukset nivelreumaa sairastavien potilaiden lihasvoimaan, luutihyeyteen ja taudin aktiivisuuteen. 62 p. (119 p.) Yhteenveto 1 p. 1999.
- 61 TYNJÄLÄ, JORMA, Sleep habits, perceived sleep quality and tiredness among adolescents. A health behavioural approach. - Nuorten nukkumistottumukset, koettu unen laatu ja väsyneisyys. 104 p. (167 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 62 PÖNKKÖ, ANNELI, Vanhemmat ja lastentarhanopettajat päiväkotilasten minäkäsityksen tukena. - Parents' and teachers' role in self-perception of children in kindergartens. 138 p. Summary 4 p. 1999.
- 63 PAAVOLAINEN, LEENA, Neuromuscular characteristics and muscle power as determinants of running performance in endurance athletes with special reference to explosive-strength training. - Hermolihasjärjestelmän toimintakapasiteetti kestävyysuorituskykyä rajoittavana tekijänä. 88 p. (138 p.) Yhteenveto 4 p. 1999.
- 64 VIRTANEN, PAULA, Effects of physical activity and experimental diabetes on carbonic anhydrase III and markers of collagen synthesis in skeletal muscle and serum. 77 p. (123 p.) Yhteenveto 2 p. 1999.
- 65 KEPLER, KAILI, Nuorten koettu terveys, terveystyötyminen ja sosiaalistumisympäristö Virossa. - Adolescents' perceived health, health behaviour and socialisation environment in Estonia. - Eesti noorte tervis, tervisekäitumine ja sotsiaalne keskkond. 203 p. Summary 4p. Kokkuvöte 4 p. 1999.
- 66 SUNI, JAANA, Health-related fitness test battery for middle-aged adults with emphasis on musculoskeletal and motor tests. 96 p. (165 p.) Yhteenveto 2 p. 2000.
- 67 SYRJÄ, PASI, Performance-related emotions in highly skilled soccer players. A longitudinal study based on the IZOF model. 158 p. Summary 3 p. 2000.
- 68 VÄLIMAA, RAILI, Nuorten koettu terveys kyselyaineistojen ja ryhmähaastattelujen valossa. - Adolescents' perceived health based on surveys and focus group discussions. 208 p. Summary 4 p. 2000.
- 69 KETTUNEN, JYRKI, Physical loading and later lower-limb function and findings. A study among male former elite athletes. - Fyysisen kuormituksen yhteydet alaraajojen toimintaan ja löydöksiin entisillä huippu-urheilijamiehillä. 68 p. (108 p.) Yhteenveto 2 p. 2000.
- 70 HORITA, TOMOKI, Stiffness regulation during stretch-shortening cycle exercise. 82 p. (170 p.) 2000.
- 71 HELIN, SATU, Iäkkäiden henkilöiden toimintakyvyn heikkeneminen ja sen kompensatio-prosessi. - Functional decline and the process of compensation in elderly people. 226 p. Summary 10 p. 2000.
- 72 KUUKKANEN, TIINA, Therapeutic exercise programs and subjects with low back pain. A controlled study of changes in function, activity and participation. 92 p. (154 p.) Tiivistelmä 2 p. 2000.
- 73 VIRMAVIRTA, MIKKO, Limiting factors in ski jumping take-off. 64 p. (124 p.) Yhteenveto 2 p. 2000.
- 74 PELTOKALLIO, LIISA, Nyt olisi pysähtymisen paikka. Fysioterapian opettajien työhön liittyviä kokemuksia terveysalan ammatillisessa koulutuksessa. - Now it's time to stop. Physiotherapy teachers' work experiences in vocational health care education. 162 p. Summary 5 p. 2001.
- 75 KETTUNEN, TARJA, Neuvontakeskustelu. Tutkimus potilaan osallistumisesta ja sen tukemisesta sairaalan terveysneuvonnassa. - Health counseling conversation. A study of patient participation and its support by nurses during hospital counseling. 123 p. (222 p.) Summary 6 p. 2001.
- 76 PULLINEN, TEEMU, Sympathoadrenal response to resistance exercise in men, women and pubescent boys. With special reference to interaction with other hormones and neuromuscular performance. 76 p. (141 p.) Yhteenveto 2 p. 2001.
- 77 BLOMQUIST, MINNA, Game understanding and game performance in badminton. Development and validation of assessment instruments and their application to games teaching and coaching. 83 p. Yhteenveto 5 p. 2001.
- 78 FINNI, TAJA, Muscle mechanics during human movement revealed by *in vivo* measurements of tendon force and muscle length. 83 p. (161 p.) Yhteenveto 3 p. 2001.
- 79 KARIMÄKI, ARI, Sosiaalisten vaikutusten arviointi liikuntarakentamisessa. Esimerkinä Äänekosken uimahalli. - Social impact assessment method in sports planning. - The case of Äänekoski leisure pool. 194 p. Summary 3 p. 2001.

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH

- 80 PELTONEN, JUHA, Effects of oxygen fraction in inspired air on cardiorespiratory responses and exercise performance. 86 p. (126 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 81 Heinilä, Liisa, Analysis of interaction processes in physical education. Development of an observation instrument, its application to teacher training and program evaluation. 406 p. Yhteenveto 11 p. 2002.
- 82 LINNAMO, VESA, Motor unit activation and force production during eccentric, concentric and isometric actions. - Motoristen yksiköiden aktivointi ja lihasten voimantuotto eksentrisessä, konsentrisessä ja isometrisessä lihastyössä. 77 p. (150 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 83 PERTTUNEN, JARMO, Foot loading in normal and pathological walking. 86 p. (213 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 84 LEINONEN, RAIJA, Self-rated health in old age. A follow-up study of changes and determinants. 65 p. (122 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 85 GRETSCHEL, ANU, Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadun- arvioinnin keinoin. 236 p. Summary 11 p. 2002.